

การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการ
ในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์
SANGHA ADMINISTRATION ACCORDING TO GOOD GOVERNANCE
OF SANGHA ADMINISTRATORS IN SANOM DISTRICT
SURIN PROVINCE

พระสมจิตร ภาณวีโร (บุญปก)

สารนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๐

การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการ
ในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์

พระสมจิตร ญาณวีโร (บุญปก)

สารนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๐

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

Sangha Administration according to Good Governance of Sangha
Administrators in Sanom District, Surin Province

Phra Somchit ñānavīro (Boonpok)

A Research Paper Submitted in Partial Fartial Fulfillment of
The Requirement for the Degree of
Master of Arts
(Buddhist Management)

Greduate School
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
C.E. 2017

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้รับสารนิพนธ์
เรื่อง “การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์”
เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

(พระมหาสมบุญ วุฑฒิกโร, ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบสารนิพนธ์

(พระครูสังรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญญา, ผศ.ดร.)

ประธานกรรมการ

(ผศ.ดร.บุษกร วัฒนบุตร)

กรรมการ

(ผศ.ดร.เต็มศักดิ์ ทองอินทร์)

กรรมการ

(พระมหากฤษฎา กิตติโสภโณ, ดร.)

กรรมการ

(พระมหาสุนันท์ สุนนโท, ดร.)

กรรมการ

คณะกรรมการควบคุมสารนิพนธ์

พระมหากฤษฎา กิตติโสภโณ, ดร.

ประธานกรรมการ

พระมหาสุนันท์ สุนนโท, ดร.

กรรมการ

ชื่อผู้วิจัย

(พระสมจิตร ญาณวีโร)

ชื่อสารนิพนธ์ : การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการใน
อำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์
ผู้วิจัย : พระสมจิตร ญาณวิโร (บุญปก)
ปริญญา : พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (การจัดการเชิงพุทธ)
คณะกรรมการควบคุมสารนิพนธ์
: พระมหาภุชญา กิตติโสภโณ,ดร. พธ.บ. (การจัดการเชิงพุทธ), พธ.ม.
(การจัดการเชิงพุทธ), พธ.ด. (การจัดการเชิงพุทธ)
: พระมหาสุนันท์ สุนนโท,ดร. พธ.บ. (การจัดการเชิงพุทธ), พธ.ม.
(การจัดการเชิงพุทธ), พธ.ด. (การจัดการเชิงพุทธ)
วันสำเร็จการศึกษา : ๑๙ มีนาคม ๒๕๖๑

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑. ศึกษาการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์ ๒. ศึกษาเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสงฆ์ต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลใน อำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์ และ ๓. ศึกษาปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์

งานวิจัยฉบับนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธีระหว่างงานวิจัยเชิงปริมาณ ด้วยการสำรวจ กับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นพระสงฆ์จำนวน ๑๖๘ รูป เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามซึ่งมีความเชื่อมั่นทั้งฉบับ เท่ากับ ๐.๙๔๒ เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์ สถิติที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที (t-Test) ค่าเอฟ (f-Test) และงานวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน ๘ ท่าน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า

๑. การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๕๕$, S.D. = ๐.๖๔๕) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทั้ง ๖ ด้าน คือ ด้านนิติธรรม ($\bar{X} = ๓.๖๐$, S.D. = ๐.๗๒๑) ด้านความคุ้มค่า ($\bar{X} = ๓.๕๗$, S.D. = ๐.๗๑๗) ด้านความรับผิดชอบ ($\bar{X} = ๓.๕๕$, S.D. = ๐.๗๔๐) ด้านคุณธรรม ($\bar{X} = ๓.๕๔$, S.D. = ๐.๗๓๔) ด้านการมีส่วนร่วม ($\bar{X} = ๓.๕๔$, S.D. = ๐.๗๔๕) และด้านความโปร่งใส ($\bar{X} = ๓.๔๘$, S.D. = ๐.๖๙๔) ตามลำดับ

๒. ผลเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ อายุ พรรษา วุฒิการศึกษานักธรรม วุฒิการศึกษาเปรียญธรรม และวุฒิการศึกษาสามัญ พบว่า พระสงฆ์ที่มีอายุ ต่างกันมีความคิดเห็นต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์ต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ จึงยอมรับสมมุติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนพระสงฆ์ที่มีพรรษา วุฒิการศึกษานักธรรม วุฒิการศึกษาเปรียญธรรม และวุฒิการศึกษา

สามัญต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการใน
อำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์ ไม่ต่างกัน จึงปฏิเสธสมมุติฐานที่ตั้งไว้

๓. ปัญหา อุปสรรค เกี่ยวกับการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระ
สังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์ พบว่า พระสังฆาธิการขาดความรู้ความเข้าใจด้านกฎหมาย
อย่างแท้จริง ขาดการกระจายอำนาจด้านการปกครองโครงสร้างทางรูปแบบการปกครองยังไม่ชัดเจน
ข้อเสนอแนะพบว่า คณะสงฆ์ควรมีการจัดอบรมถวายความรู้แก่พระสังฆาธิการด้านกฎหมาย ควร
กระจายอำนาจการปกครอง เน้นการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายและพัฒนารูปแบบการปกครองให้ชัดเจน
เป็นรูปธรรม

Research Paper Title : Sangha Administration according to Good Governance of Sangha Administrators in Sanom District, Surin Province

Researcher : Phra Somjit ñānavīro (Boonpok)

Research Paper Supervisory Committee

: Phramaha Krisada Kittisobhano . B.A. (Buddhist Management), M.A. (Buddhist Management), Ph.D. (Buddhist Management)

: Phra mahaSunun Snunando, B.A. (Buddhist Management), M.A. (Buddhist Management), Ph.D. (Buddhist Management)

Date of Graduation : March 19, 2018

Abstract

This research has the following objectives: 1) to study the Sangha Administration according to Good Governance of Administrators in Sanom District, Surin Province, 2) To compare the Sangha Administration according to Good Governance of Administrators in Sanom District, Surin Province, and 3) to study the problem Sangha Administration according to Good Governance of Administrators in Sanom District, Surin Province.

This research was a combination of quantitative research with a sample of 261 Buddhist monks. The instrument used for the questionnaire was a self-reported questionnaire measuring 0.942 self-collected questionnaires. Data were analyzed by using social engineering program. Statistics used in the research include: Quantitative research and Qualitative Research with in-depth interviews. The key informants are the interviewers. Data analysis with descriptive content analysis.

The research found that

1) Sangha Administration according to Good Governance of Sanghamanistrators in Sanom District, Surin Province. Province Overall, it was at a high level. The mean score ($\bar{X} = 3.55$, $SD = 0.645$) was found to be at the high level of 5 aspects, namely, the rule of law ($\bar{X} = 3.60$, $SD = 0.721$). The mean ($\bar{X} = 3.57$, SD

= 0.717) was the responsibility ($\bar{X}$ = 3.55, SD = 0.740). , SD = 0.734). Participation ($\bar{X}$ = 3.54, SD = 0.745) and transparency ($\bar{X}$ = 3.48, SD = 0.694).

2) Comparison of the opinions of the monks. : Sangha Administration according to Good Governance of Sanghamanistrators in Sanom District, Surin Province. Personal factors such as age, rainy season, education, Education It was found that monks of different ages had opinions on the monks' ruling according to the good governance of the monks in Amphoe Sanom. There were statistically significant differences at level. 0.05, assuming the assumptions. The monks with the rainy season. Education Education And different education qualifications. Have opinions on the administration of monks in accordance with the good governance of the monks in the district. Surin is not the same, so deny. Hypothesis.

3) Problems and obstacles in the administration of Sangha monks in Sangkhom district. Surin Province found that the monk's lack of legal knowledge. Do not listen to anyone in the workplace, think of themselves as big. And the decentralization of government. Unclear Suggestions for getting feedback from others. Should decentralize the government, focusing on the participation of all parties to define duties and regulations clearly. Follow the rules of the temple to use the power. And listen to the opinions of the people around the temple. The monks should organize activities to reduce unrest. The community leader should be involved in persuading people in the community to participate in the activities of the temple regularly. All parties work with accuracy and provide opportunities for all parties to comment.

กิตติกรรมประกาศ

สารนิพนธ์นี้ สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดี ด้วยความเมตตาของคณะกรรมการควบคุมสารนิพนธ์ ประกอบด้วย อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ พระมหากฤษฎา กิตติโสภโณ,ดร. และ พระมหาสุนันท์ สุนนโท,ดร. ขอขอบคุณผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือ พระปลัดระพิน พุทธิสารโร,ดร., พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์,ผศ.ดร.ผู้ช่วยศาสตราจารย์ดร.อนุวัต กระสังข์ ,ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รัฐพล เย็นใจมา, อาจารย์ ดร. ประเสริฐ ธิลาวัณ, กรุณาอนุเคราะห์ให้คำแนะนำปรึกษาช่วยเหลือในการปรับปรุงแก้ไขวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จนสำเร็จด้วยดีตลอดมา

ขอขอบคุณคณะกรรมการบริหารหลักสูตรทุกท่าน ที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาการต่างๆ อยากรบอว่า ภูมิใจที่ได้มีโอกาสเข้ามาในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยแห่งนี้ และได้เป็นลูกศิษย์ของอาจารย์ทั้งหลายทุกท่าน

ขอกราบขอบคุณ พระครูบริหารชัยมงคล เจ้าคณะอำเภอศรีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ ที่ให้ความอนุเคราะห์ในการแจกแบบสอบถาม (Try out) อนุญาตให้เก็บข้อมูลในการวิจัย

ขอขอบพระคุณ พระครูประทีปธรรมวงศ์ ตำแหน่งเจ้าคณะอำเภอสนม, พระครูนิยุตธรรมสาทรเจ้าคณะตำบลแคน, พระครูปริยัติสุทธิวงศ์เจ้าคณะตำบลหัวง,นาย คนัสชนม์ ศรีเจริญ นายอำเภอสนม, นางบุญสวย หวังสุข กำนันตำบลแคน, นายภาณุวัฒน์ บุติมาลย์ นายกเทศมนตรีตำบลแคน, นายสุเพียร เสริมแก้วผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านสร้างแก้ว, นายท่อน สุเพิ่มผู้ใหญ่บ้านหมู่ ๑๔ ตำบลแคน ที่มีความเมตตาอนุญาตให้ทำวิจัยในพื้นที่ควบคุมดูแลของท่าน

ขอขอบพระคุณ โยมสุริยันต์ แก่นพุด ที่ได้เมตตาช่วยเหลือเรื่องปัจจัย ทุนทรัพย์ในการศึกษาครั้งนี้

สุดท้ายนี้ ผู้วิจัยขออนุโมทนาขอบพระคุณ โยมแม่ กัญหา บุญปก โยมพ่อ ฮวย บุญปก ที่ให้กำลังใจมาตลอด และแนะนำแนวทางในการดำเนินการทำสารนิพนธ์ฉบับนี้

คุณค่าและประโยชน์ใดๆ อันพึงมีจากสารนิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอน้อมถวายเป็นพุทธบูชา ธรรมบูชา สังฆบูชา และมอบบูชาเป็นกตเวทิตุณ แก่บิดามารดา และพี่น้องๆ ของครอบครัวบุญปก ครูอาจารย์ รวมทั้งคณะญาติโยมผู้มีอุปการคุณทุกท่าน ซึ่งไม่สามารถจะเอ่ยนามได้ทั้งหมดมาโดยตลอด ขออ้อว่า “ไม่เคยลืม” จึงเป็นที่มาของการทำงานวิจัยครั้งนี้ ให้ประสบผลสำเร็จด้วยดี

พระสมจิตร ญาณวีโร (บุญปก)

๗ มีนาคม ๒๕๖๑

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	(ก)
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	(ค)
กิตติกรรมประกาศ	(จ)
สารบัญ	(ฉ)
สารบัญตาราง	(ซ)
สารบัญแผนภาพ	(ฎ)
บทที่ ๑ บทนำ	
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ คำถามการวิจัย	๓
๑.๓ วัตถุประสงค์การวิจัย	๓
๑.๔ ขอบเขตการวิจัย	๔
๑.๕ สมมติฐานการวิจัย	๕
๑.๖ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๕
๑.๗ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	๕
บทที่ ๒ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับการปกครองคณะสงฆ์	๖
๒.๒ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับธรรมมาภิบาล	๓๐
๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับพระสงฆ์สามเณร	๔๔
๒.๔ บริบทด้านพื้นที่การวิจัย	๕๐
๒.๕ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๕๓
๒.๖ กรอบแนวคิดในการวิจัย	๕๙
บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย	
๓.๑ รูปแบบการวิจัย	๖๐
๓.๒ ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	๖๐
๓.๓ เครื่องมือในการวิจัย	๖๒
๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล	๖๔
๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล	๖๕

สารบัญ (ต่อ)

	เรื่อง	หน้า
บทที่ ๔	ผลการวิจัย	
	๔.๑ ข้อมูลสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม	๖๘
	๔.๒ ระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์	๗๐
	๔.๓ ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสงฆ์ต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์	๗๗
	๔.๔ ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารจัดการการบริหารจัดการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์	๙๓
	๔.๕ สรุปผลการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับแนวทางการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์	๙๘
	๔.๖ องค์ความรู้จากการวิจัย	๑๐๖
บทที่ ๕	สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ	
	๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๑๐๘
	๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย	๑๑๑
	๕.๓ ข้อเสนอแนะ	๑๑๓
บรรณานุกรม		๑๑๔
ภาคผนวก		๑๒๒
ภาคผนวก ก	หนังสือขอความอนุเคราะห์ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพ เครื่องมือในการวิจัย	๑๒๓
ภาคผนวก ข	ผลการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (ioc)	๑๒๙
ภาคผนวก ค	หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม (Try-Out)	๑๓๓
ภาคผนวก ง	ผลการหาความเชื่อมั่น ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (a-coefficient)	๑๓๕
ภาคผนวก จ	หนังสือขอความอนุเคราะห์แจกแบบสอบถามเพื่อการวิจัย	๑๓๘
ภาคผนวก ฉ	หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย(สัมภาษณ์)	๑๔๐
ภาคผนวก ช	แบบสอบถามเพื่อการวิจัย	๑๕๐
ภาคผนวก ซ	แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย	๑๕๙
ประวัติผู้วิจัย		๑๗๒

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
๒.๑	จำนวนประชากรในอำเภอสนม ๕๑
๒.๒	ตารางสถิติประชากรในอำเภอสนม ๕๑
๓.๑	จำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่าง พระสงฆ์ในพื้นที่เขตปกครองของพระ สังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์ ๖๑
๔.๑	แสดงจำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม ๖๗
๔.๒	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อ การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์ ในภาพรวม ๖๙
๔.๓	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อ การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์ ในด้านนิติธรรม ๗๐
๔.๔	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อ การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์ ในด้านคุณธรรม ๗๑
๔.๕	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อ การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์ ในด้านความโปร่งใส ๗๒
๔.๖	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อ การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์ ในด้านการมีส่วนร่วม ๗๓
๔.๗	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อ การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์ ในด้านความรับผิดชอบ ๗๔
๔.๘	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อ การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์ ในด้านความคุ้มค่า ๗๕
๔.๙	การเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ ที่มีต่อการปกครองคณะสงฆ์ ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์ จำแนกตามอายุ ๗๖
๔.๑๐	การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุดของ การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการใน อำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์ จำแนกตามอายุ ด้านภาพรวม ๗๗

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
๔.๑๑	การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุดของ การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการใน อำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์ จำแนกตามอายุ ด้านนิติธรรม	๗๘
๔.๑๒	การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุดของ การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการใน อำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์ จำแนกตามอายุ ด้านคุณธรรม	๗๙
๔.๑๓	การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุดของ การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการใน อำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์ จำแนกตามอายุ ด้านความโปร่งใส	๘๐
๔.๑๔	การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุดของ การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการใน อำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์ จำแนกตามอายุ ด้านการมีส่วนร่วม	๘๑
๔.๑๕	การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุดของ การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการใน อำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์ จำแนกตามอายุ ด้านความรับผิดชอบ	๘๒
๔.๑๖	การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุดของ การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการใน อำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์ จำแนกตามอายุ ด้านความคุ้มค่า	๘๓
๔.๑๗	การเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการปกครองคณะสงฆ์ ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์ จำแนกตามพรรษา	๘๔
๔.๑๘	การเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการปกครองคณะสงฆ์ ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์ จำแนกตามวุฒิการศึกษานักธรรม	๘๕
๔.๑๙	การเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ ที่มีต่อการปกครองคณะสงฆ์ ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์ จำแนกตามวุฒิการศึกษาเปรียญธรรม	๘๖
๔.๒๐	การเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ ที่มีต่อการปกครองคณะสงฆ์ ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์ จำแนกตามวุฒิการศึกษาสามัญ	๘๗
๔.๒๑	ปัญหา อุปสรรค เกี่ยวกับการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของ พระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์ในด้านนิติธรรม	๘๘
๔.๒๒	ข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของ พระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์ในด้านนิติธรรม	๘๘

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่	หน้า
๔.๒๓ ปัญหา อุปสรรค เกี่ยวกับการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของ พระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์ในด้านคุณธรรม	๘๙
๔.๒๔ ข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของ พระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์ในด้านคุณธรรม	๘๙
๔.๒๕ ปัญหา อุปสรรค เกี่ยวกับการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของ พระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์ในด้านความโปร่งใส	๘๙
๔.๒๖ ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของ พระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์ในด้านความโปร่งใส	๙๐
๔.๒๗ ปัญหา อุปสรรค เกี่ยวกับการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของ พระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์ในด้านการมีส่วนร่วม	๙๐
๔.๒๘ ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของ พระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์ในด้านการมีส่วนร่วม	๙๑
๔.๒๙ ปัญหา อุปสรรค เกี่ยวกับการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของ พระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์ในด้านความรับผิดชอบ	๙๑
๔.๓๐ ข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของ พระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์ในด้านความรับผิดชอบ	๙๒
๔.๓๑ ปัญหา อุปสรรค เกี่ยวกับการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของ พระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์ในด้านความคุ้มค่า	๙๒
๕.๓๒ ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของ พระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์ในด้านความคุ้มค่า	๙๓

สารบัญแผนภาพ

แผนภาพที่	หน้า
๒.๑ การปกครองคณะสงฆ์สมัยสุโขทัย	๘
๒.๒ การปกครองคณะสงฆ์สมัยอยุธยา	๑๐
๒.๓ การปกครองคณะสงฆ์สมัยรัชกาลที่ ๑ - ๔	๑๔
๒.๔ โครงสร้างการปกครองคณะสงฆ์ ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ฉบับ พ.ศ. ๒๕๔๔	๑๗
๒.๕ โครงสร้างวัดในอำเภอสนม	๕๒
๒.๖ กรอบแนวคิดการวิจัย(Conceptual Framework)	๕๙
๔.๑ องค์ความรู้จากการวิจัย	๑๐๖

คำย่อชื่อคัมภีร์พระไตรปิฎก

ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ได้ใช้พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ.๒๕๓๙ และพระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับ มหาจุฬาเตปิฎก ๒๕๕๐ เป็นหลักในการอ้างอิงซึ่งจะระบุ ชื่อคัมภีร์และ เล่ม/ข้อ/หน้า หลัง อักษรย่อชื่อคัมภีร์ เช่น ที.สี. (ไทย) ๙/๒๗๖/๙๘.หมายถึง ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค ภาษาไทย เล่ม ๙ ข้อ ๒๗๖ หน้า ๙๘ ฉบับ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยพ.ศ. ๒๕๓๙ หรือ ที.สี. (บาลี) ๙/๒๗๖/๙๗. หมายถึง ทีฆนิกาย สีล กุชฌวรรคคปาติ ภาษาบาลีเล่ม ๙ข้อ ๒๗๖ หน้า ๙๗ ฉบับมหาจุฬาเตปิฎก ๒๕๕๐ เป็นต้น ทั้งนี้ โดยใช้ระบบคำย่อ ดังต่อไปนี้

พระวินัยปิฎก

คำย่อ	ชื่อคำภีร์		ภาษา
วิ.มหา. (ไทย)	= วินัยปิฎก	มหาวิภังค์	ภาษาไทย
วิ. ม. (บาล)	= วินัยปิฎก	มหาวคคปาติ	ภาษาบาลี
วิ.ม. (ไทย)	= วินัยปิฎก	มหาวรรค	ภาษาไทย
วิ.จุ. (ไทย)	= วินัยปิฎก	จุฬวรรค	ภาษาไทย

พระสุตตันตปิฎก

คำย่อ	ชื่อคำภีร์			ภาษา
ที. ม. (ไทย)	= สุตตนต์ปิฎก	ทีฆนิกาย	มหาวรรค	ภาษาไทย
ที. ปา. (ไทย)	= สุตตนต์ปิฎก	ทีฆนิกาย	ปาฏิกิวรรค	ภาษาไทย
ม.ม. (ไทย)	= สุตตนต์ปิฎก	มัชฌมินิกาย	มัชฌิมป็นณาสก์	ภาษาไทย
ม.อ. (ไทย)	= สุตตนต์ปิฎก	มัชฌมินิกาย	อุปรป็นณาสก์	ภาษาไทย
อง.เอกก. (ไทย)	= สุตตนต์ปิฎก	อังคุตตรนิกาย	เอกนิบาต	ภาษาไทย
อง.ตก. (ไทย)	= สุตตนต์ปิฎก	อังคุตตรนิกาย	ตกนิบาต	ภาษาไทย
ขุ อิติ. (ไทย)	= สุตตนต์ปิฎก	ขุททกนิกาย	อิตวุตตกะ	ภาษาไทย
ขุ.ชา.อสิตติ. (ไทย)	= สุตตนต์ปิฎก	ขุททกนิกาย	อสิตินิบาตชาดก	ภาษาไทย

พระอภิธรรมปิฎก

คำย่อ	ชื่อคำภีร์		ภาษา
อภิ.วิ. (ไทย)	= อภิธรรมปิฎก	วิภังค์	ภาษาไทย

อรรถกถาพระสุตตันตปิฎก

คำย่อ	ชื่อคำภีร์			ภาษา
ที.ม.อ. (บาลี)	= สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	สมุญจลวิลาสินี	ภาษาบาลี

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การอยู่ร่วมกันตั้งแต่ ๒ รูปขึ้นไป ต้องมีกฎเกณฑ์หรือกฎหมายมาเป็นตัวกำหนดในการประพฤติปฏิบัติ ไม่ว่าจะเป็นหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ จังหวัด และประเทศก็ตาม ต้องมีการบัญญัติเป็นแบบให้ประชาชนได้ปฏิบัติยึดถือเป็นแนวเดียวกัน แม้กระทั่งการปกครองคณะสงฆ์หรือการบริหารจัดการวัด ก็ต้องมีกฎเกณฑ์ในการประพฤติปฏิบัติสำหรับพระภิกษุสามเณรเหมือนกันโดยเฉพาะวัดหรืออารามที่มีเจ้าอาวาสทำหน้าที่ดูแลปกครองบริหารจัดการวัดให้เกิดความเรียบร้อยภายใน วัดนั้นๆ ในสมัยพุทธกาล พระพุทธเจ้าท่านทรงปกครองหรือบริหารวัดโดยใช้หลักธรรมาธิปไตย คือ ทรงแสดงธรรมบัญญัติวินัย ทรงบริหารการคณะสงฆ์และการพระศาสนาแลทรงวินิจฉัยอธิกรณ์ของพระภิกษุสงฆ์สาวก พระพุทธเจ้าทรงเป็นพระธรรมราชา มีพระสารีบุตรเป็นพระธรรมเสนาบดีเป็นผู้ช่วยตามทีโปรดให้ช่วย กับพระโมคคัลลานะและพระเถระทั้งหลาย ทรงมอบให้สงฆ์ประชุมกันทำสังฆกรรมทั้งปวง โดยเป็นการสงฆ์ ผู้เข้าประชุมพึงเป็นสมานสังวาสกันและจะต้องมีมติเป็นเอกฉันท์และเป็นไปตามพระธรรมวินัยการปกครองภายในหมู่หรือคณะที่เนื่องด้วยพระเถระ เช่นพระอุปัชฌายะ อาจารย์ปกครองสหวิหิกและอันเตวาสิก พระเถระปกครองอาวาสิกะ (ภิกษุในอาวาส) นั้นๆ^๑ นี่แสดงว่าครั้งนั้นพระพุทธเจ้าทรงมีระบบการปกครองหรือหลักการบริหารวัดเป็นหลักธรรมวินัยให้พระสงฆ์ได้ประพฤติปฏิบัติและมีหลักการบริหารจัดการวัดเป็นระบบแบ่งหน้าที่ในการทำงานอย่างเช่นในสมัยพุทธกาลมีเหตุการณ์เกิดขึ้นว่า

ในประเทศไทยตั้งแต่พระพุทธศาสนาได้เข้าเผยแผ่ในสมัยสุโขทัย ได้แบ่งสงฆ์เป็น ๒ ฝ่าย คือ ฝ่ายคามวาสี และฝ่ายอรัญญวาสี ต่อมาได้มีการพัฒนารูปแบบการปกครอง การบริหารวัดตามลำดับ จนถึงรัชกาลที่ ๕ ได้มีการตราพระราชบัญญัติลักษณะปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ. ๑๒๑ (พ.ศ. ๒๔๔๕) ขึ้น และได้มีวิวัฒนาการมาจนถึงปัจจุบันได้มีการตราพระราชบัญญัติพระสงฆ์ ให้พระสงฆ์ยึดถือปฏิบัติ ได้มีการจัดการโครงสร้าง รูปแบบการปกครองใหม่ การบริหารจัดการวัดหรือการปกครองคณะสงฆ์เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคโลกาภิวัตน์ เริ่มมีปัญหาและความซับซ้อนมากขึ้น พระภิกษุสามเณรกระทำผิดพระธรรมวินัย มิใช่เฉพาะมีบทลงโทษทางวินัยเท่านั้น ยังต้องผิดกฎหมายทางบ้านเมืองอีก

วัดเป็นศูนย์กลางของพุทธศาสนิกชน เป็นสถานที่พักอาศัยของพระสงฆ์ ตลอดถึงเป็นสถานที่สำหรับชาวพุทธได้เข้ามาร่วมทำ กิจกรรมทางพระพุทธศาสนา วัดจึงมีความสำคัญสำหรับชุมชน พระสงฆ์ที่อาศัยอยู่ในวัดหรืออาราม ก็ต้องมีหลักบริหารที่ดี จึงจะเป็นสถานที่น่าเลื่อมใสของพุทธศาสนิกชนวัดเป็นศูนย์กลางแห่งการรวมน้ำใจของบรรดาพุทธศาสนิกชน ทำหน้าที่ในการ

^๑ กรรมการมูลนิธินิพนธ์กฎหมายราชวิทยาลัย, ลักษณะการปกครองคณะสงฆ์ไทยโดยสังเขปในประวัติการปกครองคณะสงฆ์ไทย, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มณฑลกฎหมายราชวิทยาลัย, ๒๕๒๑), หน้า ๔๗.

วางรากฐานความเจริญให้สังคมส่งเสริมความเป็นปึกแผ่นความมั่นคงให้แก่สังคมช่วยลดปัญหาสังคม ส่งเสริมประสิทธิภาพการควบคุมทางสังคม ทางศาสนา และวัฒนธรรม ที่ผู้คนใช้เป็นบรรทัดฐานในการดำเนินชีวิตและเป็นเอกลักษณ์ของสังคมซึ่งจะพบได้จากการแสดงออกทางศิลปะวรรณคดี คติธรรมขนบธรรมเนียม จารีตประเพณี เป็นต้น ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันวัดและพระสงฆ์ยังมีบทบาทเกี่ยวข้องกับความเป็นอยู่ของคนในสังคมตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย วัดเป็นศูนย์กลางแห่งการรวมน้ำใจของบรรดาพุทธศาสนิกชน ทำหน้าที่ในการวางรากฐานความเจริญให้แก่สังคมส่งเสริมความเป็นปึกแผ่น ความมั่นคงให้แก่สังคม ช่วยลดปัญหาสังคม ส่งเสริมประสิทธิภาพการควบคุมทางสังคมหรือกล่าวได้ว่าพระสงฆ์ที่มีตำแหน่งเป็นเจ้าอาวาส ซึ่งเป็นผู้ปกครองวัดมีอำนาจและหน้าที่ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.๒๕๐๕ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์(ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ นั้น จะเห็นได้ว่า เจ้าอาวาสเป็นพระสังฆาธิการ ผู้มีหน้าที่บริหารปกครองวัดและอยู่ใกล้ชิดกับประชาชนและชุมชนมากที่สุด

พระพุทธศาสนาจะเจริญก็เพราะความเลื่อมใสของประชาชน พระสังฆาธิการจึงเป็นตัวจักรสำคัญในความเจริญของพระพุทธศาสนาและการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชน ดังนั้นพระสังฆาธิการในปัจจุบันจึงมีบทบาทยิ่งขึ้นกว่าในอดีต แต่ต้องเป็นไปอย่างสอดคล้องกับความต้องการของศาสนิกชน โดยมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาจิตใจคนให้สูงขึ้นและพัฒนาวัตถุให้มีความพอเหมาะแก่การใช้สอย จึงได้กำหนดบทบาทของพระสังฆาธิการไว้ ๕ ด้านดังนี้ ๑. ด้านการบริหารวัดในเขต ซึ่งพระสังฆาธิการที่มีความรู้ ความสามารถจะได้รับแต่งตั้งเป็นเจ้าคณะต่างๆ ๒. ด้านการเผยแผ่ การสอน การอบรม การแสดงธรรม การปาฐกถาธรรม และการเขียนตำรา และการปฏิบัติธรรม โดยเผยแผ่ผ่านสื่อต่างๆ ๓. ด้านการศึกษา/ศึกษาสงเคราะห์ งานบริหารและเป็นอาจารย์สอนตามสถาบันการศึกษาของสงฆ์ที่มีอยู่ ๔. ด้านการสาธารณูปการเช่น การช่วยเหลือด้านการสร้างสถานที่ราชการ สถานที่สาธารณะประโยชน์ ๕. ด้านการสาธารณสงเคราะห์การเป็นผู้นำชุมชนในการพัฒนาชุมชนหรือการเป็นผู้นำในการแก้ไขปัญหาเสพติด เป็นต้น จากบทบาทดังกล่าวข้างต้นพระสงฆ์และพระสังฆาธิการทุกระดับต้องช่วยกันทำให้กิจขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า หมุนไปอย่างไม่มีที่สิ้นสุด

แนวคิดเรื่องหลักธรรมาภิบาล มีบทบาทอย่างมากต่อหน่วยงานภายในประเทศ ทั้งภาครัฐและเอกชนมีการนำแนวคิดไปปรับใช้กับหน่วยงานอย่างเห็นได้ชัดมีการปรับลดขนาดของหน่วยงาน ปรับปรุงการบริหารให้มีคุณภาพมีบริการสาธารณะต่างๆเป็นที่พึงพอใจของประชาชนหลักธรรมาภิบาล ได้กำหนดไว้ในระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ. ๒๕๔๒ คือ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วมหลักความรับผิดชอบและหลักความคุ้มค่า โดยกำหนดให้หน่วยงานของรัฐทุกแห่งกำหนดแผนโครงการเพื่อปรับปรุงในความรับผิดชอบให้สอดคล้องกับหลักธรรมาภิบาล^๒

การบริหารจัดการวัดให้มีประสิทธิภาพขึ้นอยู่กับความสามารถในการบริหารจัดการของการบริหารวัดโดยใช้หลักธรรมาภิบาล อำเภอสนม เป็นสำคัญ พระสังฆาธิการซึ่งเป็นผู้ปกครองคณะสงฆ์ระดับต้น ซึ่งมีหน้าที่ในการบริหารจัดการวัดในด้านต่างๆ เจ้าอาวาสซึ่งเป็นผู้นำเบื้องต้นนับเป็นปัจจัยสำคัญในการนำองค์กรไปสู่เป้าหมายแห่งความสำเร็จ ทั้งนี้เพราะเจ้าอาวาสเป็นผู้ที่มีบทบาท

^๒ บุษบง ชัยเจริญวัฒนะ และบุญมี ลี, รายงานการวิจัย “ตัวชี้วัดธรรมาภิบาล”, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันพระปกเกล้า, ๒๕๔๔), หน้า ๑๗.

สำคัญในการตัดสินใจ กำหนดนโยบายและบริหารบุคลากรในองค์กร ให้ทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ ในการปฏิบัติงานของบุคลากรจำเป็นจะต้องมีความสามัคคีและทำงานให้สอดคล้องสัมพันธ์กันระหว่าง ผู้นำกับผู้ตาม เจ้าอาวาสนั้นมีภารกิจการบริหารจัดการวัดตามอำนาจหน้าที่ของเจ้าอาวาส ตามภารกิจของคณะสงฆ์ คือ ด้านการปกครอง ด้านการศาสนศึกษา ด้านการศาสนศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม ด้านการสาธารณูปการ และด้านการสาธารณสงเคราะห์

การนำหลักธรรมมาภิบาลไปใช้ให้ประสบผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ขึ้นอยู่กับความสามารถขององค์กรในการนำหลักธรรมมาภิบาลมาใช้ หลักธรรมมาภิบาลเป็นหลักการบริหารงาน ยุคใหม่ที่เน้นความโปร่งใสสามารถตรวจสอบได้ ความรับผิดชอบความประพฤติชอบ การมีส่วนร่วม และกระบวนการยุติธรรม โดยยึดหลักสำคัญพื้นฐาน ธรรมมาภิบาล ๖ ประการ ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความตระหนักถึงสิทธิและหน้าที่ การมีจิตสาธารณะ สำนึกรับผิดชอบ ยึดมั่นในความถูกต้องดีงาม ยึดหลักความซื่อสัตย์สุจริต ขยัน อดทน มีระเบียบวินัย เปิดโอกาสให้ทุกคนมีส่วนร่วมตัดสินใจ บริหารจัดการทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดอย่างประหยัด คำนึงค่าเกิดประโยชน์สูงสุด เปิดเผยข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์แก่บุคลากรในองค์กร ได้มีส่วนร่วมในการตรวจสอบความถูกต้องในการดำเนินงาน^๓

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้ทำการวิจัยในพื้นที่อำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์ เพื่อศึกษาถึงบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารวัดโดยใช้หลักธรรมมาภิบาล ดังนั้น จึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจที่จะศึกษาให้ทราบถึงบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารวัดโดยใช้หลักธรรมมาภิบาล เพื่อนำความรู้ที่ได้จากการศึกษาวิจัยนี้ไปปรับใช้ในการพัฒนาบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการวัดให้เกิดประสิทธิภาพต่อไป

๑.๒ คำถามการวิจัย

๑.๒.๑ การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมมาภิบาลของพระสังฆาธิการใน อำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์เป็นอย่างไร

๑.๒.๒ ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสงฆ์ต่อการปกครองคณะสงฆ์ ตามหลักธรรมมาภิบาลของพระสังฆาธิการใน อำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์ โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลแตกต่างกันหรือไม่อย่างไร

๑.๒.๓ ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์ มีอะไรบ้าง

๑.๓ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๓.๑ เพื่อศึกษาการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมมาภิบาลของพระสังฆาธิการใน อำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์

๑.๓.๒ เพื่อศึกษาเปรียบเทียบความคิดเห็นของคณะสงฆ์ต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์

^๓ นายนพพล ทรัพย์คง, “การบริหารตามหลักธรรมมาภิบาลของวัดโสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรา”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (พระพุทธศาสนา : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕), หน้า ๑.

๑.๓.๓ เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการใน อำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์

๑.๔ ขอบเขตของการวิจัย

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้เป็นการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์ ซึ่งประกอบด้วย ๖ หลักคือ ๑)ตามหลักนิติธรรม ๒)หลักคุณธรรม ๓)หลักความโปร่งใส ๔)หลักความมีส่วนร่วม ๕)หลักความรับผิดชอบ ๖)หลักความคุ้มค่า^๔

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านตัวแปร

งานศึกษาวิจัยในฉบับนี้มุ่งเน้นศึกษาการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์ ตัวแปรต้นในการศึกษามีดังนี้

๑. ตัวแปรต้น ได้แก่ ข้อมูลส่วนบุคคลดังนี้

- ๑.๑. อายุ
- ๑.๒. พรรษา
- ๑.๓. วุฒิการศึกษานักธรรม
- ๑.๔. วุฒิการศึกษาเปรียญธรรม
- ๑.๕. วุฒิการศึกษาสามัญ

๒. ตัวแปรตาม ได้แก่ ระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์ ตัวแปรตามในการศึกษามีดังนี้

- ๒.๑ ด้านนิติธรรม
- ๒.๒ ด้านคุณธรรม
- ๒.๓ ด้านความโปร่งใส
- ๒.๔ ด้านการมีส่วนร่วม
- ๒.๕ ด้านความรับผิดชอบ
- ๒.๖ ด้านความคุ้มค่า

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านประชากร

ประชากร ได้แก่ พระสงฆ์ในอำเภอ สนม จังหวัดสุรินทร์ จำนวน ๒๖๑ รูป

๑.๔.๔ ขอบเขตด้านพื้นที่

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดพื้นที่ในการวิจัย คืออำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์

๑.๔.๕ ขอบเขตด้านระยะเวลา

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เริ่มดำเนินการงานในการวิจัยตั้งแต่เดือนตุลาคม ๒๕๖๐ ถึงเดือนมีนาคม ๒๕๖๑ รวมเป็นระยะเวลา ๖ เดือน

^๔ สำนักนายกรัฐมนตรี, ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการสร้างระบบการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี, พ.ศ. ๒๕๔๒, เล่ม ๑๑๖ ตอนที่ ๖๓ ง ราชกิจจานุเบกษา ๑๐ สิงหาคม ๒๕๔๒, หน้า๓-๔.

๑.๕ สมมุติฐานการวิจัย

พระสงฆ์ที่มีอายุ ต่างกันมีระดับความคิดเห็นต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการ ในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์ แตกต่างกัน

พระสงฆ์ที่มีพรรษาต่างกันมีระดับความคิดเห็นต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์ แตกต่างกัน

พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาสามัญ ต่างกันมีระดับความคิดเห็นต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์ แตกต่างกัน

พระสงฆ์ที่มีระดับวุฒิการศึกษานักธรรม ต่างกันมีระดับความคิดเห็นต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์ แตกต่างกัน

พระสงฆ์ที่มีระดับวุฒิการศึกษาเปรียญธรรม ต่างกันมีระดับความคิดเห็นต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์ แตกต่างกัน

๑.๖ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

การปกครอง หมายถึง นอกจากพระภิกษุสงฆ์จะต้องปฏิบัติตามพระธรรมวินัยอันเป็นธรรมเนียมสูงสุดในการปกครองคณะสงฆ์แล้วยังต้องปฏิบัติตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์อีกด้วย การตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์นี้มีมาใน พ.ศ.๒๔๔๕ รัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ โดยพระองค์ทรงตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ร.ศ.๑๒๑ ขึ้นบังคับใช้ ซึ่งนับเป็นครั้งแรก

คณะสงฆ์ หมายถึง คณะสงฆ์มหานิกาย ในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์

พระสังฆาธิการ หมายถึง เจ้าอาวาส พระภิกษุผู้ดำรงตำแหน่งปกครองคณะสงฆ์

ธรรมาภิบาล หมายถึง หลักธรรมาภิบาล หมายถึง หลักธรรมหรือข้อปฏิบัติที่นำมาใช้ในการบริหารและ การจัดการวัดเพื่อให้เกิดความสำเร็จ มีประสิทธิภาพในด้านการบริหาร มีองค์ประกอบ ๖ อย่าง คือ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ และ หลักความคุ้มค่า

๑.๗ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

๑.๗.๑ ได้ทราบ การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์

๑.๗.๒ ได้ทราบ ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสงฆ์ต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

๑.๗.๓ ได้ทราบปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะต่อการ ปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์ ของพระสังฆาธิการ

๑.๗.๔ ทำให้สามารถนำผลการวิจัยไปใช้เป็นข้อมูลสารสนเทศและส่งเสริมบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารวัดโดยใช้หลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการใน อำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์

บทที่ ๒

เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาการปกครองโดยใช้หลักธรรมาภิบาล เป็นการนำแนวคิดธรรมาภิบาลทั้ง ๖ ประการได้แก่ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักความรับผิดชอบ หลักการมีส่วนร่วมและหลัก ความคุ้มค่า มาใช้ในการบริหารงานปกครอง ซึ่งผู้วิจัย จะได้กล่าวตามลำดับ ประเด็นดังต่อไปนี้

๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับการปกครองคณะสงฆ์

๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับธรรมาภิบาล

๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับพระสังฆาธิการ

๒.๔ บริบทด้านพื้นที่การวิจัย

๒.๕ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๖ กรอบแนวคิดในการวิจัย

๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับการปกครองคณะสงฆ์

๒.๑.๑ การปกครองคณะสงฆ์สมัยกรุงสุโขทัย

พระพุทธศาสนา ในสมัยกรุงสุโขทัยนี้มีทั้งลัทธิหรือนิกายเถรวาทและมหายานตั้งแต่สมัยพ่อขุนศรีอินทราทิตย์ต้นราชวงศ์พระร่วง ที่ทรงนับถือพระพุทธศาสนา พระพุทธศาสนาในสมัยกรุงสุโขทัย ได้รับอิทธิพลจากคณะสงฆ์ลังกาวงศ์ สืบเนื่องจากพระราหุลเถระ ได้มาประกาศพระพุทธศาสนาที่เมืองนครศรีธรรมราชตอนใต้ของประเทศไทย แรกเริ่มตนพระพุทธศาสนาที่เมืองนครศรีธรรมราชประสบความสำเร็จอย่างยิ่ง สร้างศรัทธาความเลื่อมใสให้กับประชาชน จนเป็นที่รู้จัก

ในนามพระพุทธศาสนาแบบลังกาวงศ์ เจริญรุ่งเรืองอย่างมาก^๑

จนถึงสมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราช เสด็จขึ้นครองราชย์ ใน พ.ศ. ๑๘๒๒ พระองค์ทรงสดับกิตติศัพท์ของคณะสงฆ์ลังกาวงศ์ที่เมืองนครศรีธรรมราช จึงโปรดให้พระมหาสังฆราชเจ้า คณะสงฆ์ลังกาวงศ์ขึ้นมาจากเมืองนครศรีธรรมราชมาตั้งสำนักเผยแผ่พระพุทธศาสนา ณ อรัญญิก เมืองสุโขทัย ดังปรากฏข้อความตอนหนึ่งในศิลาจารึกหลักที่ ๑ ว่า เปื้องตะวันตกเมืองสุโขทัยมีอรัญญิก

^๑ พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), การปกครองคณะสงฆ์ไทย, พิมพ์ครั้งที่ ๙, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๓๙), หน้า ๖.

พ่อขุนรามคำแหงกระทำไอยทานแก่พระมหาเถรสังฆราช ปราชญ์เรียนจบปิฎกไตรหลวง (รู้หลัก) ว่าปู่ครูในเมืองทุกคนลูก (จาริก) แต่เมืองนครศรีธรรมราช^๒

ตามศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหงมหาราช ซึ่งจารึกไว้ประมาณ พ.ศ. ๑๘๓๕ ว่า นครสุโขทัยมีปู่ครูมีพระมหาเถรและมีพระเถระ สมเด็จพระยาตำราจราชานุภาพได้ทรงให้ทศนะว่า “สังฆราชเห็นจะเป็นตำแหน่งสังฆนายกชั้นสูงสุด (ปัจจุบันเรียกว่า สกลมหาสังฆปริณายก) ตำแหน่งปู่ครูตรงกับที่เราเรียกพระครูทุกวันนี้ เป็นตำแหน่งของพระสังฆราช แต่พระมหาเถรที่กล่าวนั้น เห็นว่าเป็นพระที่มีอายุพรรษามากและทรงคุณธรรม ด้านศาสนาเท่านั้น มิใช่สมณศักดิ์ที่ พระเจ้าแผ่นดินทรงตั้ง”^๓

ในกรุงสุโขทัย ระยะเวลาเริ่มต้นคงมีพระสงฆ์ ๒ คณะ คือ คณะสงฆ์ฝ่ายหินยาน ซึ่งมีอยู่เดิมตั้งแต่สมัยพ่อขุนศรีอินทราทิตย์กับคณะสงฆ์ฝ่ายหินยานแบบลังกาวงศ์ที่จาริกมาจากเมืองนครศรีธรรมราช ได้รวบรวมยุบนิกายเป็นคณะเดียวกันเมื่อคราวเป็นคณะสงฆ์ลังกาวงศ์และไม่ปรากฏว่ามีการจัดองค์กรการปกครองคณะสงฆ์

การจัดระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ ปรากฏเป็นแบบแผนชัดเจนในรัชสมัยพระธรรมราชาลิไท เพราะว่าพระองค์ทรงอาราธนาพระมหาสามีสังฆราชจากเมืองนครพนม ชาวศรีลังกา ทำให้บทบาทของพระพุทธานุภาพแบบลังกาวงศ์มั่นคงขึ้น ที่เห็นได้ชัด คือ คณะสงฆ์ลังกาวงศ์นั้นนิยมอยู่ตามป่าเป็นพระนักปฏิบัติ คณะนี้เรียกว่าคณะอรัญวาสี คือ กลุ่มพระสงฆ์ผู้จำวัดอยู่ในป่าหรือวัดป่า (วิปัสสนา) ส่วนพระสงฆ์นิคายเดิมที่ชอบอยู่บ้าน หรือ อยู่วัดบ้านที่เรียกว่าคณะคามวาสี หมายถึง ที่พักอยู่ในบ้านหรือวัดที่อยู่ใกล้ตัวเมือง ส่วนมากจะเป็นพระสายกลุ่มศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรม

คณะสงฆ์ ในสมัยกรุงสุโขทัยจะมี ๒ คณะ คือ คณะคามวาสี คือ คณะฝ่ายขวาและคณะอรัญวาสี คือ คณะฝ่ายซ้าย ทั้งสองฝ่ายปกครองแยกจากกัน คือ เป็นเหมือนองค์กรที่ปกครองโดยอิสระจากกัน แต่ละคณะมีเจ้าคณะผู้ปกครองบังคับบัญชาสูงสุดเป็นของตนเองที่เรียกว่าพระสังฆราชมีหน้าที่รับผิดชอบดูแลฝ่ายของตน ดังนั้นกรุงสุโขทัยจึงมีพระสังฆนายกหรือประมุขสงฆ์ ๒ รูป คือ พระสังฆราชคณะคามวาสีและพระสังฆราชคณะอรัญวาสี เช่น ใน พ.ศ. ๑๙๔๙ พระครูติลกิตรินศีลคันธรวาสีธรรมกิตติ สังฆราชมหาสามีเจ้า สติธ ฌ วัดป่าแดงทรงเป็นพระสังฆราชคณะอรัญวาสีในเวลาเดียวกันนั้น พระสังฆราชญาณรุจิมาเถร เป็นพระสังฆราชของคณะคามวาสี^๔

การปกครองคณะสงฆ์ ในหัวเมืองต่าง ๆ นอกจากกรุงสุโขทัย พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งพระสังฆราชประจำแต่ละหัวเมือง ในลักษณะเดียวกันที่ทรงแต่งตั้งประเทศราชไปครองหัวเมืองใหญ่ในฝ่ายอาณาจักร จึงมีพระสังฆราชหลายพระองค์ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์ กรมพระยาตำราจราชานุภาพทรงนิพนธ์ไว้ว่า

^๒ ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน) เลขที่ ๒๐ (กรุงเทพมหานคร : พ.ศ. ๒๕๔๙), **จารึกสมัยสุโขทัย**, หน้า ๑๓ – ๑๔

^๓ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์ กรมพระยาตำราจราชานุภาพ, **ตำนานปกครองคณะสงฆ์**, พิมพ์ครั้งที่ ๖, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สามมิตร, ๒๕๑๕), หน้า ๗.

^๔ วิเชียร อาภาศฤกษ์และสุนทร สุภูตะโยธิน, **ประวัติสมณศักดิ์และพัฒนศ**, (กรุงเทพมหานคร: ศรีอนันต์, ๒๕๒๘), หน้า ๑๘.

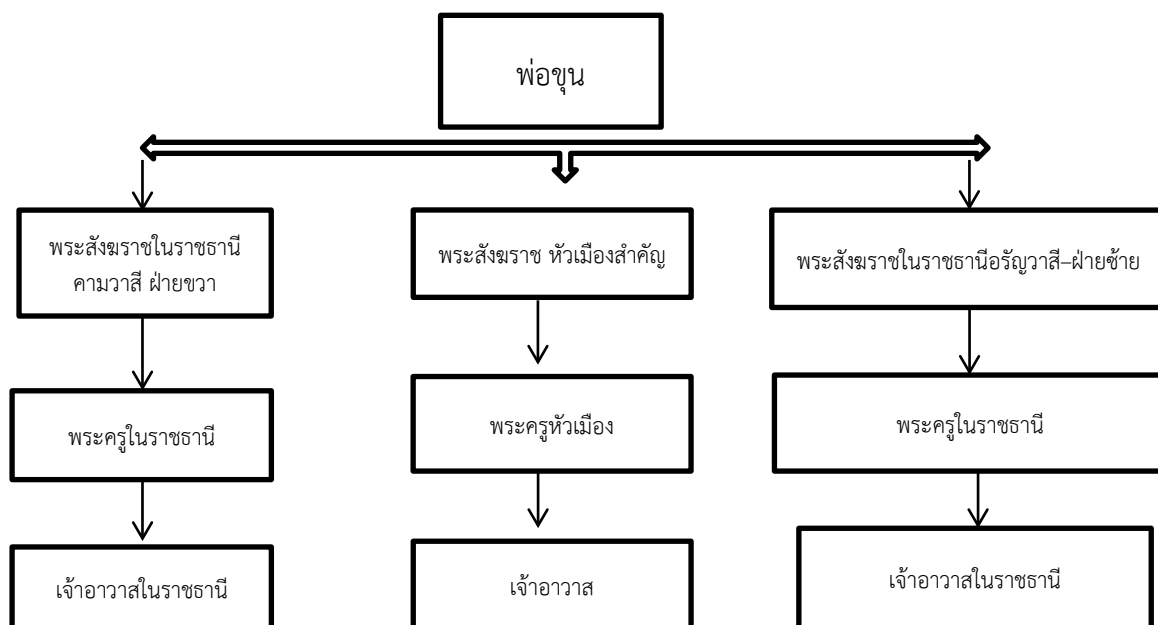
ในประเทศไทย เมื่อพระนครศรีอยุธยาเป็นราชธานี เห็นจะมีพระสังฆราชองค์เดียวด้วยวิธีปกครองพระราชาณาจักร ในครั้งนั้นหัวเมืองใหญ่ที่ห่างไกลราชธานีเป็นเมืองประเทศราชโดยมาก แม้เมืองที่อยู่ใกล้ราชธานีที่เป็นเมืองใหญ่ที่ตั้งเจ้านายในราชวงศ์ออกไปปกครอง อย่างทำนองเจ้าประเทศราช เมืองใหญ่เมืองหนึ่งน่าจะมีพระสังฆราชองค์หนึ่งเป็นสังฆปริณายกของสังฆบริษัทตลอด

เขตเมืองนั้น^๕ เป็นธรรมเนียมว่าการสถาปนาพระสังฆราช จะต้องได้รับการสถาปนาจากพระมหากษัตริย์เท่านั้น ดังนั้นพระสังฆราชจึงขึ้นตรงต่อพระมหากษัตริย์และในขณะเดียวกันพระสังฆราชก็จะปกครอง บังคับบัญชาพระสงฆ์ผู้อยู่ภายใต้ปกครองรองลงไปตามลำดับชั้น คือพระครูและ เจ้าอาวาส โดยสรุปแล้ว การปกครองคณะสงฆ์ไทยสมัยสุโขทัย มีลักษณะการปกครองแบ่งเป็น ๒ คณะ ได้แก่

๑. คณะอรัญญวาสี คือ พระสงฆ์ที่ปฏิบัติตนเองอย่างเคร่งครัดตามพระธรรมวินัยจะหลีกเลี่ยงอยู่ตามป่าเขาหรือที่ห่างไกลจากย่านชุมชนหรือที่เรารู้จักกันในนามว่า “พระสายวิปัสสนาธุระ” นั้นเอง

๒. คณะคามวาสี คือ พระสงฆ์ที่ใส่ใจในเรื่องของการศึกษาสายพระปริยัติธรรม มุ่งเน้นศึกษาวิชาการทางพระพุทธศาสนาอยู่ร่วมกับหมู่บ้านหรือชุมชนนั้นๆ หรือที่เรียกกันภายหลังว่า “พระสายคัมภีร์ธุระ”

การปกครองพระสงฆ์สมัยกรุงสุโขทัยพระสังฆราชในราชธานี คณะคามวาสีฝ่ายขวาและพระสังฆราชคณะอรัญญวาสีฝ่ายซ้ายทั้งสองก็จะปกครองหัวเมืองต่างๆ ดังแผนภาพที่ ๒.๑

แผนภาพที่ ๒.๑ การปกครองคณะสงฆ์สมัยสุโขทัย

^๕ สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาธรรมศาสตร์ฯ, ประชุมนิพนธ์เกี่ยวกับตำนานทางพระพุทธศาสนา คณะสงฆ์วัดพระพิเรนทร์พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพพระเทพคุณาธาร, (กรุงเทพมหานคร : มปท, ๒๕๑๔), หน้า ๗๐.

อาณาจักรกรุงสุโขทัยสิ้นสุดลงเมื่อ พ.ศ.๑๙๒๐ โดยถูกผนวกเขาเป็นดินแดนส่วนหน้าของอาณาจักรกรุงศรีอยุธยาตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้น มาในด้านการปกครองคณะสงฆ์ก็เปลี่ยนแปลงสภา เช่นเดียวกันกับอาณาจักรเหมือนกัน นอกจากคณะสงฆ์จะประพฤติปฏิบัติโดยเคร่งครัด ตามหลักพระธรรมวินัยแล้วจะต้อง ประพฤติปฏิบัติตนมิให้ขัดต่อจารีตประเพณีอันดีงามของสังคมและกฎหมายของบ้านเมืองซึ่งเปรียบเป็นอาณาจักรกรุงศรีอยุธยาด้วย^๖

๒.๑.๒ การปกครองคณะสงฆ์ในกรุงศรีอยุธยา

เมื่อกรุงสุโขทัยหมดอำนาจ พระเจ้าอู่ทองหรือสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑ ทรงสถาปนากรุงศรีอยุธยาขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๑๘๙๓ ซึ่งถือว่าเป็นราชอาณาจักรที่ ๒ ของไทย และมีพระมหากษัตริย์เสด็จขึ้นครองราชติดต่อกันถึง ๓๓ พระองค์กล่าวด้านพระพุทธศาสนาเป็นเรื่องที่สืบเนื่องจากกรุงสุโขทัย การปกครองคณะสงฆ์คงเป็นไปตามแบบอย่างการปกครองคณะสงฆ์ในยุคลสุโขทัย คือ เป็นคณะคามวาสีและคณะอรัญวาสี แต่ว่าความเลื่อมใสในพระสงฆ์ลังกาวงศ์ยังมีความเจริญแพร่หลายมาตามลำดับ คณะของพระภิกษุสงฆ์คณะเดิมเริ่มมีน้อยลดลงเพราะพากันไปบวชอยู่ในคณะสงฆ์ลังกาวงศ์^๗

การปกครองคณะสงฆ์สมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี คณะสงฆ์แบ่งเป็น ๓ คณะคือ

๑. คณะคามวาสีฝ่ายชาย คือ คณะของพระสงฆ์ภิกษุสงฆ์เดิมที่มีมาตั้งแต่แรกสถาปนากรุงสุโขทัย มีพระพุทธรูปอาจารย์ เป็นเจ้าคณะฝ่ายคามวาสีฝ่ายชาย

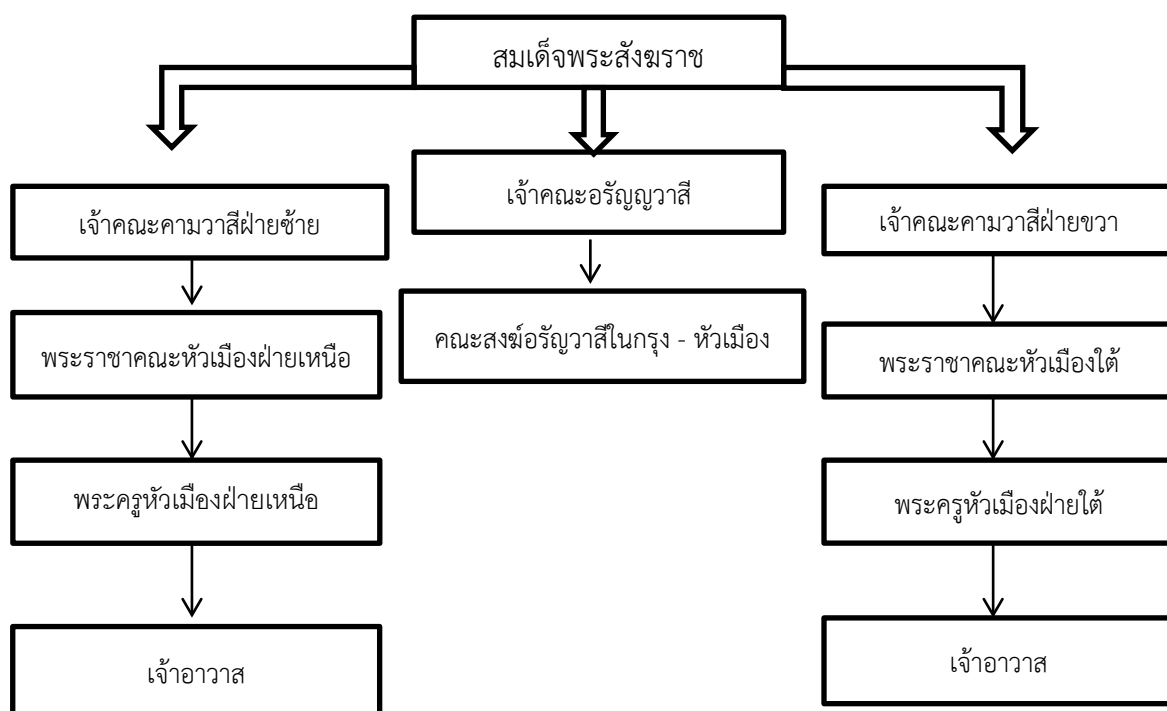
๒. คณะอรัญวาสี คือ คณะที่สืบต่อประเพณีพระสงฆ์ลังกาวงศ์ในกรุงสุโขทัยมี พระพุทธรูปอาจารย์ เป็นเจ้าคณะ

๓. คณะคามวาสีฝ่ายขวา คือ คณะสงฆ์ภิกษุสงฆ์เดิมที่ไปศรีลังกาแล้วอุปสมบทใหม่ แล้วกลับมาตั้งคณะใหม่ ในนามที่เรารู้จักคือ คณะป่าแก้ว^๘ มีพระวันรัตน์ เป็นเจ้าคณะคามวาสีฝ่ายขวา

^๖ แสวง อุดมศรี, การปกครองคณะสงฆ์ไทย, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘), หน้า ๖๘.

^๗ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ, ตำนานปกครองคณะสงฆ์, หน้า ๑๖.

^๘ พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมมจิตโต), การปกครองคณะสงฆ์ไทย, หน้า ๑๒.

แผนภาพที่ ๒.๒ การปกครองคณะสงฆ์สมัยอยุธยา

๒.๑.๓ การปกครองคณะสงฆ์สมัยกรุงธนบุรี

กรุงธนบุรีจัดได้ว่าเป็นราชอาณาจักรที่ ๓ ของประเทศไทยโดยสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ทรงเป็นพระมหากษัตริย์ สืบเนื่องจากกรุงศรีอยุธยาแตกแพ่งกษัตริย์พม่า ในปี พ.ศ. ๒๓๑๐ ช่วงนี้ทำให้คณะสงฆ์แตกกระจายกันหนีอย่างระส่ำระสาย จนสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชทรงกอบกู้เอกราชได้ตั้งกรุงธนบุรี เป็นราชธานี ทรงได้สืบเสาะหาพระมหาเถระผู้ใหญ่ในเมืองกรุงศรีอยุธยาผลปรากฏว่าพระผู้ใหญ่ชั้นนำในเมืองกรุงศรีอยุธยาไม่มี จึงมีพระราชประสงค์แต่งตั้งพระอาจารย์ดีซึ่งเป็นพระธรรมดา ไม่มีสมณศักดิ์อะไรมาก่อนเลยจากวัดประดู่ อยุธยา เป็นสมเด็จพระสังฆราชรูปแรก และทรงสถาปนาแต่งตั้งคณะอาจารย์วัดพนัญเชิง อยุธยา เป็นสมเด็จพระสังฆราชรูปที่สอง

ในสมัยกรุงธนบุรีนี้ สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช พระองค์ทรงมีความวิริยะอุตสาหะที่จะฟื้นฟูทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาอย่างจริงจัง เมื่อคณะสงฆ์รวมพลเป็นกลุ่มแล้วทำให้การปกครองเหมือนยุคกรุงศรีอยุธยาได้แล้ว ก็ทรงให้มีการศึกษาพระปริยัติธรรมขึ้น แต่การปกครองคณะสงฆ์ต้องมีการเปลี่ยนแปลงทดและเสื่อมอีกครั้งเป็นเพราะพระองค์ทรงวิปัสสนาธุระสั่งปลดสมเด็จพระสังฆราช (สี) ออกจากตำแหน่งแล้วตั้งพระครูธรรมธีรราชมาหามณี (ชื่น) ให้เป็นสมเด็จพระสังฆราชแทน (รูปสุดท้ายในสมัยกรุงธนบุรี)

ส่วนตำแหน่งการปกครองและการแต่งตั้งสมณศักดิ์ สมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ทรงสันนิษฐานว่า “ในสมัยกรุงธนบุรี ดูเหมือนว่าจะไม่จัดให้มีทำเนียบสมณศักดิ์ขึ้นตามลำดับของพระเจ้าธนบุรี” การปกครองไม่แตกต่างจากกรุงศรีอยุธยา แต่ในยุคกรุงธนบุรีใช้ระยะเวลาแค่ ๑๔ - ๑๕ ปี เท่านั้น

๒.๑.๔ การปกครองคณะสงฆ์สมัยกรุงรัตนโกสินทร์

สืบเนื่องจากกรุงธนบุรีสิ้นสุดลงใน พ.ศ. ๒๓๒๕ ซึ่งถูกผนวกเข้าเป็นดินแดนอาณาจักรของกรุงรัตนโกสินทร์ โดยมีพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ทรงสร้างกรุงเทพมหานครเป็นราชธานี ทรงสร้างและปฏิสังขรณ์วัดหลายแห่ง มีวัดพระศรีรัตนศาสดาราม ในพระบรมมหาราชวัง วัดสุทัศน์เทพวราราม วัดสระเกศราชวรมหาวิหาร และวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร เป็นต้น^๙

นับว่าเป็นปัญหาแรกเลยทีเดียวที่พระองค์ทรงจัดคือ เรื่องสังฆมณฑล ซึ่งมีผลกระทบกระเทือนมาแต่ปลายรัชสมัยของพระเจ้ากรุงธนบุรีที่ทำให้เกียรติและฐานะของคณะสงฆ์มัวหมองลงไป จึงโปรดให้พระมหาเถระประชุมกันแล้ว ถอดถอนสมณศักดิ์ของสมเด็จพระสังฆราช (ชื่น) วัดหงส์มาเป็นพระธรรมธีรราชมุนี (องค์ที่เป็นสมเด็จพระสังฆราชรูปที่ ๓ แห่งกรุงธนบุรี) แล้วทรงสถาปนาสมเด็จพระสังฆราช (สี) พระพุทธจารย์ พระพิมลธรรม ที่พระเจ้ากรุงธนบุรีทรงถอดยศสมณศักดิ์กลับให้มีสมณศักดิ์ ให้สมเด็จพระสังฆราช (สี) เป็นสมเด็จพระสังฆราชรูปแรกในกรุงรัตนโกสินทร์ส่วนโครงสร้างรูปแบบการปกครองคณะสงฆ์ยังเป็นแบบกรุงศรีอยุธยาและกรุงธนบุรี พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ทรงตรากฎหมายคณะสงฆ์เป็นครั้งแรกรวม ๑๐ ฉบับ คือ

ฉบับที่ ๑ พ.ศ. ๒๓๒๕	ฉบับที่ ๒ พ.ศ. ๒๓๒๖
ฉบับที่ ๓ พ.ศ. ๒๓๒๖	ฉบับที่ ๔ พ.ศ. ๒๓๒๖
ฉบับที่ ๕ พ.ศ. ๒๓๒๖	ฉบับที่ ๖ พ.ศ. ๒๓๒๖
ฉบับที่ ๗ พ.ศ. ๒๓๒๖	ฉบับที่ ๘ พ.ศ. ๒๓๓๒
ฉบับที่ ๙ พ.ศ. ๒๓๓๗	ฉบับที่ ๑๐ พ.ศ. ๒๓๔๔ ^{๑๐}

วัตถุประสงค์ของการออกกฎหมาย เพื่อการควบคุมดูแลหรือลงโทษแก่พระภิกษุที่ประพฤติล่วงละเมิดพระธรรมวินัยอยู่เป็นประจำ ถ้าคงอาศัยพระธรรมวินัยหรือที่เรียกว่าศีล ๒๒๗ ข้อ ก็คงไม่เพียงพอสำหรับพระภิกษุสงฆ์ ในปัจจุบันนี้ และทรงมีประสงค์ให้พระภิกษุสงฆ์ปรับปรุงคณะสงฆ์ให้ดีขึ้นกว่าเดิมการปกครองในแต่ละรัชกาลนั้นก็มีความแตกต่างกัน ซึ่งแต่ล้วนมีการปรับปรุงพัฒนาการปกครองให้ทันยุคทันสมัยโดยอาศัยพระธรรมพระวินัยเอาไว้ดังนี้

๑) สมัยรัชกาลที่ ๑

ในรัชสมัยสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก พระองค์ทรงปรารถนาให้กระทำความดีค่านาพระธรรมวินัยขึ้น เพราะว่าพระไตรปิฎกที่สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชทรงรับสั่งให้รวบรวมจากหัวเมืองต่างๆ เช่น เมืองนครศรีธรรมราช กัมพูชา เป็นต้น ยังมีความคาดเคลื่อนผิดบ้างบางประการ จึง

^๙ มหามงกุฎราชวิทยาลัย, ประวัติการปกครองคณะสงฆ์ไทย, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มกุฎราชวิทยาลัย, ๒๕๒๖), หน้า ๘.

^{๑๐} มาดพ พลไพรินทร์, คู่มือการบริหารกิจการคณะสงฆ์, (กรุงเทพมหานคร : หจก.ชุดิมาการพิมพ์ ๒๕๓๑), หน้า ๑๘.

เห็นสมควรให้ทรงทำการรวบรวมสังคายนาพระไตรปิฎกใหม่ โดยทรงโปรดให้พระมหาเถระ ๒๑๘ รูป และราชบัณฑิต ๓๒ คน ประชุมการกระทำสังคายนาขึ้นเมื่อวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๒ ปีวอก พ.ศ. ๒๓๓๑ ณ วัดศรีสรรเพชญ์ (วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์)^{๑๑}

๒) สมัยรัชกาลที่ ๒

ในรัชสมัยสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย นับเป็นช่วงระยะเวลาสั้นมาก คือ ๑๕ ปีเท่านั้น ที่ทรงครองราชย์แต่ทรงโปรดเกล้าฯ สถาปนาสมเด็จพระสังฆราชขึ้นถึง ๓ พระองค์ คือสมเด็จพระสังฆราช (ศุก) วัดมหาธาตุ, สมเด็จพระสังฆราช (มี) วัดราชบูรณะ และสมเด็จพระสังฆราช (ด่อน) วัดมหาธาตุ ทั้ง ๓ พระองค์อยู่วัดมหาธาตุฯ จนถึงยุคนั้นกล่าวได้ว่าใครที่เป็นสมเด็จพระสังฆราชต้องอยู่วัดมหาธาตุฯ และในรัชกาลนี้ได้ส่งพระสงฆ์ไทยดูกิจการงานพระศาสนา ณ ประเทศศรีลังกาและในสมัยสมเด็จพระสังฆราช (มี) โปรดให้มีการบำเพ็ญกุศลวันมาฆบูชาเป็นกิจจะลักษณะ^{๑๒}

๓) สมัยรัชกาลที่ ๓

การปกครองคณะสงฆ์ในสมัยรัชกาลที่ ๓ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จขึ้นครองราชย์เมื่อ พ.ศ. ๒๓๖๗ พระองค์ทรงมีพระราชศรัทธาในพระพุทธศาสนาอย่างแรงกล้า ทรงมีความเคารพในองค์พระภิกษุสามเณรอย่างยิ่ง แม้พระภิกษุจะประพฤติชั่วอย่างไรไม่ค่อยสนพระทัยนักจนเป็นที่มาของคำว่า “ชั่วชั่งซี ดีชั่งสงฆ์” ในด้านการปกครองคณะสงฆ์ ทรงโปรดให้ทรงสร้างวัดพระอารามหลวงและวัดราษฎร์ในกรุงเทพมหานครเขาด้วยกัน โดยจัดรูปแบบการปกครองคณะสงฆ์

เพิ่มอีก ๑ คณะ จากรูปแบบเดิม คือ

๑. คณะคามวาสีฝ่ายซ้าย ปกครองคณะสงฆ์หัวเมืองภาคเหนือ
๒. คณะอรัญญวาสี ปกครองพระนักปฏิบัติทั่วราชอาณาจักร
๓. พระคามวาสีฝ่ายขวา ปกครองคณะสงฆ์หัวเมืองภาคใต้
๔. คณะกลาง ปกครองพระอารามหลวงกับวัดราษฎร์ในกรุงเทพมหานคร

จึงสรุปได้ว่าการปกครองในยุคนั้นปกครองตามภาค คือ

๑. คณะกลาง กรุงเทพมหานคร
๒. คณะเหนือ ภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
๓. คณะใต้ ภาคใต้
๔. คณะอรัญวาสี วัดป่าทั้งหมด

การปกครอง ๔ คณะอย่างนี้ มีเจ้าคณะใหญ่ที่เป็นผู้บังคับบัญชาดูแล กิจการคณะสงฆ์ในเขตปกครองของตน แต่ว่าเจ้าคณะใหญ่ทั้ง ๔ ต้องขึ้นอยู่กับสมเด็จพระสังฆราช

๔) สมัยรัชกาลที่ ๔

ในช่วงปลายสมัยรัชกาลที่ ๓ ตำแหน่งสังฆปริณายกว่างลง พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวไม่ได้ทรงสถาปนาตำแหน่งสมเด็จพระสังฆราช แต่ทรงดำรงแต่งตั้งพระพิมลธรรม (อยู่) วัดสุทัศน์เทพวราราม เป็นสมเด็จพระสังฆราช แต่ยังมีทรงได้แต่งตั้งตามพระราชประสงค์ พระองค์ก็เสด็จสวรรคตเสียก่อน จึงเป็นเหตุให้ตำแหน่งสมเด็จพระสังฆราชว่างลงอีก ลุถึงรัชกาลที่ ๔

^{๑๑} แสวง อุตมศรี, การปกครองคณะสงฆ์ไทย, หน้า ๗๒.

^{๑๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗๓.

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงโปรดให้ตั้งพระราชพิธีมหาสมณุตตมาภิเศก สถาปนาพระเกียรติยศกรมหมื่นปรมาธิบดีชิโนรสขึ้นเป็นกรมสมเด็จพระปรมาธิบดีชิโนรส เป็นประธานปกครองสังฆมณฑลทั่วราชอาณาจักร ใน พ.ศ. ๒๓๙๔ และทรงตั้งพระพิมลธรรม (อยู่) วัดสุทัศน์เทพวรารามเป็นสมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ ตามพระราชประสงค์สมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๓ แต่มิได้ทรงสถาปนาเป็นสมเด็จพระสังฆราช ดำรงตำแหน่งเป็นเจ้าคณะใหญ่หนเหนือเท่านั้น และทรงแต่งตั้งพระธรรมอุดม (เซ่ง) วัดอรุณราชวราราม เป็นสมเด็จพระวันรัตน์ ดำรงตำแหน่งเจ้าคณะใหญ่หนใต้ พระพุทธาจารย์ (สน) วัดสระเกศราชวรมหาวิหาร เป็นสมเด็จพระพุฒาจารย์ เป็นเจ้าคณะใหญ่อริยญวาสี พระพุทธโฆษาจารย์ (ฉิม) วัดโมลีโลก เป็นสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ ดำรงตำแหน่งเจ้าใหญ่หนกลางและต่อมาทรงสถาปนาพระองค์เจ้ากฤษฯ ขึ้นเป็นกรมหมื่นบวรวิชัยสุนทร เป็นเจ้าคณะธรรมยุติกนิกาย ปกครองดูแลสังฆมณฑลแห่งธรรมยุติกนิกายทั่วประเทศ

ดังนั้น การปกครองคณะสงฆ์ในสมัยรัชกาลที่ ๔ โครงสร้างโดยภาพรวมทั่วไปเหมือนสมัยรัชกาลที่ ๓ คือแบ่งออกการปกครองเป็น ๕ คณะ โดยเพิ่มคณะธรรมยุติกนิกายอีก ๑ คณะ สรุปได้ว่า

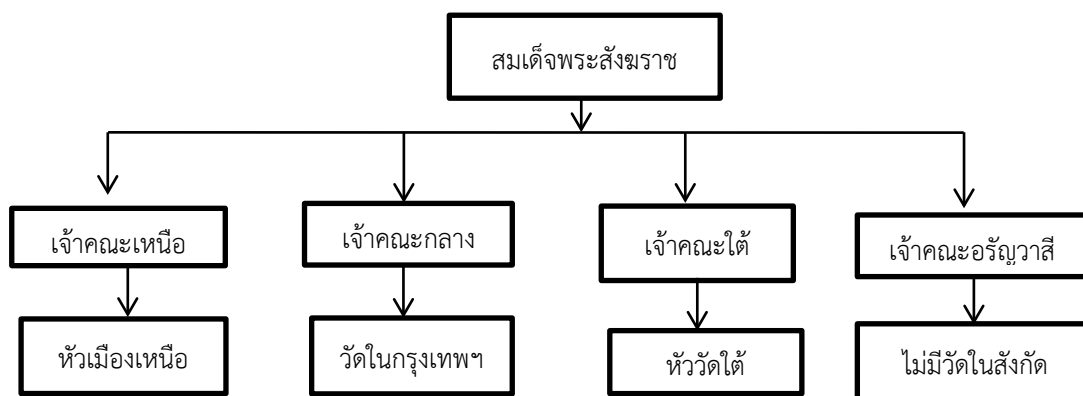
๑. คณะใหญ่หนกลาง คือสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ฉิม) วัดมหาธาตุฯ
๒. คณะใหญ่หนเหนือ คือสมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ (อยู่) วัดสุทัศน์เทพวราราม
๓. คณะใหญ่หนใต้คือสมเด็จพระวันรัตน์ (เซ่ง) วัดอรุณราชวราราม
๔. คณะใหญ่อริยญวาสี คือสมเด็จพระพุฒาจารย์ (สน) วัดสระเกศฯ
๕. คณะธรรมยุติกนิกาย คือกรมหมื่นบวรวิชัยสุนทร (องค์พระเจ้ากฤษฯ)

แท้จริงนั้น คณะธรรมยุติกนิกายได้ก่อกำเนิดมาในสมัยรัชกาลที่ ๓ เพราะขณะนั้นพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔ ทรงผนวชอยู่ทรงได้พระฉายาว่า วชิรญาณภิกขุ ใน พ.ศ. ๒๓๖๗ ขณะที่ทรงผนวชอยู่นั้นประทับอยู่ที่วัดมหาธาตุฯ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ ๒ เสด็จสวรรคต แต่มิได้มีอวสานราชสมบัติให้แก่ผู้ใดเลย แต่ว่าตามนิตินัยแล้วเจ้าฟ้ามกุฎราชกุมาร (พระวชิรญาณภิกขุ) พระองค์เป็นพระราชโอรสองค์ใหญ่ซึ่งประสูติแต่พระอัครมเหสี แต่พระวชิรญาณภิกขุไม่ประสงค์จะรับตำแหน่งราชสมบัติเพราะได้ปรึกษาทางญาติผู้ใหญ่ภายในแล้ว จึงตัดสินใจพระทัยจะผนวชต่อไป

ฉะนั้น พระราชวงศ์ชั้นผู้ใหญ่และคณะเสนาบดีจึงมอบถวายพระราชสมบัติแก่กรมหมื่นเจษฎาบดินทร์ เสด็จขึ้นเถลิงถวัลย์ราชสมบัติเป็นรัชกาลที่ ๓ ทรงพระนามว่าสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ต่อมา พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จสวรรคต ในพ.ศ. ๒๓๙๔ คณะเสนาบดีพระราชวงศ์ชั้นผู้ใหญ่จึงมอบถวายราชสมบัติแก่พระวชิรญาณภิกขุเป็นพระมหากษัตริย์รัชกาลที่ ๔

ขณะที่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงผนวชเป็นพระภิกษุอยู่นั้นทรงได้ศึกษาบาลี จนสอบได้ถึงเปรียญธรรม ๕ ประโยค ต่อมาทรงเลื่อมใสใน ข้อ วัตร ปฏิบัติของพระรามัญคือ พระชายพุทธวงศ์ ขณะนั้นดำรงตำแหน่งเป็นพระราชาคณะที่พระสุเมธุมณี (วัดบวรเมธุมณี) หลังจากพระราชองค์ทรงปรึกษาสนทนาศาสนธรรมแล้วยังพระราชศรัทธาเกิดขึ้นยิ่งนัก จึงให้มีการอุปสมบทในส่วนพระองค์โดยมีพระสุเมธุมณี เป็นพระอุปัชฌาย์ในโบสถ์กลางน้ำ แล้วทรงตั้งธรรมยุติกนิกายอย่างเป็นทางการ โดยพระองค์เองเป็นผู้กำหนดกฎเกณฑ์ในครั้งนั้น จึงเป็นที่เจริญอย่างยิ่งของธรรมยุติกนิกาย และทรงตั้งพระมหาเถระ ๙ รูป เป็นกรรมการที่ปรึกษาไม่ว่าเรื่องภายในคณะสงฆ์และในพระราช

สมบัติและในคณะกรรมการธรรมยุติกนิกายในชุดนั้นต่อมาภายหลังเป็นสมเด็จพระราชาคณะ ๒ รูป คือ สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาปวเรศวริยาลงกรณ์และสมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ (สา ปุสฺสเทว)^{๑๓}

แผนภาพที่ ๒.๓ การปกครองคณะสงฆ์สมัยรัชกาลที่ ๑ - ๕

๕) สมัยรัชกาลที่ ๕

การจัดโครงสร้างการบริหารและองค์กรการปกครองคณะสงฆ์มีการเปลี่ยนแปลงอย่างมาก เมื่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ ทรงโปรดให้มีการปฏิรูประบบราชการทั้งด้านโครงสร้างและการบริหารราชการแผ่นดิน เพื่อรวมอำนาจการปกครองเข้าสู่ส่วนกลางสำหรับเสริมสร้างเอกภาพของชาติเอาไว้ต่อต้านภัยคุกคามจากจักรวรรดินิยมตะวันตก พระองค์ได้ปฏิรูปการบริหารและการปกครองคณะสงฆ์ควบคู่ไปกับการปฏิรูปการเมืองในฝ่ายบ้านเมือง ทั้งนี้ก็เพื่อสร้างเอกภาพขึ้นภายในคณะสงฆ์ใน ด้านการบริหาร การศึกษา การปฏิบัติและการเผยแผ่ธรรม^{๑๔}

ดังนั้น พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงสถาปนาพระเกียรติยศแก่กรมหมื่นบวรวัชรวิสุตยพันธุ์ ขึ้นเป็นพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาปวเรศวริยาลงกรณ์ ใน พ.ศ. ๒๔๓๒ ทรงปรับปรุงการศึกษาทั้งสายปริยัติธรรมเดิมมีการจัดทำสอบที่วัดพระศรีรัตนศาสดารามมาเป็นวัดมหาธาตุฯ และทรงสถาปนามหาวิทยาลัยสงฆ์ขึ้น โดยพระราชทานนามว่า “มหาธาตุวิทยาลัย” ใน พ.ศ. ๒๔๒๒ และเมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๙ ทรงประกาศพระราชปรารภเปลี่ยนนามจาก “มหาธาตุวิทยาลัย” เป็น “มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย”^{๑๕} และใน พ.ศ. ๒๔๓๖ ทรงมีพระบรมราชานุญาต ให้ตั้งมหาวิทยาลัยราชวิทยาลัยด้วย

โดยยึดรูปแบบการปกครองแบบตะวันตก ที่พระองค์เองทรงตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ร.ศ. ๑๒๑ ใน พ.ศ. ๒๔๔๕ นับว่าเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์การปกครองคณะสงฆ์ที่มีกฎหมายกำหนดบังคับและพระราชบัญญัติฉบับนี้มีลักษณะเป็นธรรมนูญเพราะมีการจัดการปกครองเป็นระบบ

^{๑๓} พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมมจิตโต), การปกครองคณะสงฆ์ไทย, หน้า ๒๘.

^{๑๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๒.

^{๑๕} อ้างแล้ว.

เป็นหมวดหมู่และพระราชบัญญัติฉบับนี้ใช้บังคับจนถึงสมัยรัชกาลที่ ๘ การตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ร.ศ. ๑๒๑ ฉบับนี้มีเหตุผลที่น่าสังเกตคือคณะรัฐบาลต้องอาศัยคณะสงฆ์โดยเฉพาะคณะสงฆ์ในต่างจังหวัดช่วยจัดการศึกษาของชาติตามโครงการปฏิรูปการศึกษาให้ทันสมัย

ดังนั้น การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในสมัยนั้น จึงสอดคล้องและสนับสนุนนโยบายรัฐบาล เพราะเมื่อฝ่ายพุทธจักรมีการปกครองคู่กันกับฝ่ายพระอาณาจักร เหตุผลข้อนี้ปรากฏอยู่ในการประกาศพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ร.ศ. ๑๒๑ ว่า ด้วยเมื่อรัตนโกสินทร์ศก ๑๑๗ ได้โปรดให้พระราชทานพระบรมราชูปถัมภ์ไปจัดการศึกษาตามอารามในหัวเมืองและได้อาราธนาพระเจ้านั่งยาเธอกรมหมื่นวชิรญาณวโรรส ที่สมเด็จพระราชาคณะเจ้าคณะใหญ่ให้ทรงรับภาระธุระดำเนินการนั้นในฝ่ายสมณะ และได้โปรดให้พระเจ้านั่งยาเธอ กรมหลวงดำรงราชานุภาพทรงรับหน้าที่อุดหนุนนั้นในส่วนหน้าที่เจ้าพนักงานฝ่ายฆราวาส ความแจ้งอยู่ในประกาศจัดการเล่าเรียนในหัวเมือง ซึ่งได้ออกเมื่อ ณ วันที่ ๑ พฤศจิกายน ร.ศ. ๑๑๗ นั้นแล้วพระสงฆ์เถรานุเถระและเจ้าพนักงานในฝ่ายฆราวาสได้ช่วยกันจัดและอำนวยความสะดวกตามพระราชดำริ ด้วยความสามารถและอุตสาหะอันเป็นที่พอพระราชหฤทัย ได้เห็นผลความเจริญในการเล่าเรียนตลอดจนความเรียบร้อยในการปกครองสังฆมณฑลขึ้นโดยลำดับมา บัดนี้ ทรงพระราชดำริเห็นว่า ถึงเวลาอันสมควรจะตั้งเป็นแบบแผนการปกครองคณะสงฆ์ให้มั่นคงเรียบร้อยแล้ว จึงได้ทรงพระกรุณาโปรดให้ตราพระราชบัญญัติลักษณะปกครองคณะสงฆ์ขึ้น เมื่อวันที่ ๑๖ มิถุนายน ร.ศ. ๑๒๒ ความแจ้งอยู่ในพระราชบัญญัตินั้นแล้ว

๖) สมัยรัชกาลที่ ๖

เมื่อพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จเสวยราชสมบัติ สิ่งแรกที่ทรงปฏิบัติเกี่ยวกับคณะสงฆ์ คือโปรดให้ตั้งพิธีมหาสมณุตตมาภิเศกเลื่อนพระเกียรติยศ กรมหลวงวชิรญาณวโรรส เป็นสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาวชิรญาณวโรรส ตำแหน่งสมเด็จพระมหาสมณะเป็นมหาสังฆปริณายกและเป็นเจ้าคณะใหญ่คณะธรรมยุติกายด้วย และพระราชทานอำนาจปกครองคณะสงฆ์ไทยให้เป็นภาระของสมเด็จพระมหาสมณเจ้าทั้งฝ่ายการศึกษาพระปริยัติธรรมและการบริหาร ด้วยอย่างไรก็ตาม การบริหารคณะสงฆ์ก็ยังคงเป็นไปตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ. ๑๒๑ เช่นแต่ก่อน^{๑๖}

๗) สมัยรัชกาลที่ ๗

การปกครองในรัชสมัยนี้ก็ดำเนินรอยตามครั้งรัชกาลที่ ๖ โดยเฉพาะที่สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรสทรงวางรูปแบบไว้แล้วพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงดำเนินการเรื่องคณะสงฆ์ คือโปรดเกล้าฯ ให้เลื่อนพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นชินวรสิริวัฒน์ สมเด็จพระสังฆราชเจ้าขึ้นเป็นพระเจ้าวรวงศ์เธอกรมหลวงชินวรสิริวัฒน์ สกลมหาสังฆปริณายกและดำรงตำแหน่งเจ้าคณะใหญ่ฝ่ายธรรมยุตด้วยสถานของคณะสงฆ์ในยุคนี้นับว่าสงบเรียบร้อยและเจริญขึ้นเหมือนตอนปลายรัชกาลที่ ๖ พระสงฆ์มีอิสรภาพพอสมควรจะเห็นได้จากการประกาศให้พระอุทธรณ์วินิจฉัยได้คือถ้าภิกษุหรือสามเณรเป็นโจทก์หรือเป็นจำเลยก็ตาม ถ้าหากไม่ยินยอมตามคำวินิจฉัยของเจ้าคณะ ให้ยื่นอุทธรณ์ได้โดยมีกำหนดว่า อุทธรณ์คำวินิจฉัยของเจ้าอาวาสและเจ้าคณะ

^{๑๖} มาณพ พลไพรินทร์, คู่มือการบริหารกิจการคณะสงฆ์, หน้า ๓๑.

หมวด (ตำบล) ภายในหนึ่งเดือน อุทธรณ์เจ้าคณะแขวง (อำเภอ) และเจ้าคณะจังหวัดภายใน ๒ เดือน อุทธรณ์เจ้าคณะมณฑลและเจ้าคณะใหญ่ภายใน ๓ เดือน โดยให้ยื่นมาตั้งแต่ต้นตามลำดับ ประกาศนี้ออกใช้เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๖๘^{๑๗}

๘) สมัยรัชกาลที่ ๘

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระอานันทมหิดล พระองค์ทรงเสด็จขึ้นครองราชย์ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๗ ขณะนั้นทรงพระเยาว์มากอายุแค่ ๙ พรรษา การปกครองประเทศไทย คงใช้ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข มีรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุด ดังนั้นการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองฝ่ายอาณาจักรครั้งนี้ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการปกครองคณะสงฆ์ไปด้วย นั่นคือให้มีรูปแบบการปกครองคณะสงฆ์สอดคล้องกับการปกครองของอาณาจักร คณะรัฐบาลจึงได้ดำเนินการตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ฉบับ พ.ศ. ๒๔๘๔ นับว่าเป็นจุดเริ่มเปลี่ยนแปลงรูปแบบการปกครองโดยยกเลิกการปกครองที่ใช้พระราชบัญญัติฉบับเดิม คือ ฉบับ ร.ศ. ๑๒๑ ในวันที่ ๑๔ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๘๔ คณะรัฐบาลได้ออกแถลงการณ์ชี้แจงเหตุผลในการตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ฉบับ พ.ศ. ๒๔๘๔กล่าวโดยสรุปแล้ว พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ฉบับ พ.ศ. ๒๔๘๔ มีลักษณะคล้ายคลึงกับโครงสร้างระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย คือสมเด็จพระสังฆราช ทรงเป็นประมุขของคณะสงฆ์โดยที่พระองค์เองไม่มีอำนาจสิทธิ์ขาดในการบริหาร เพราะพระองค์ทรงบัญญัติสังฆานัติโดยผ่านสังฆสภา ทรงบริหารคณะสงฆ์ผ่านสังฆมนตรี และทรงพิจารณาวินิจฉัยอธิกรณ์ผ่านทางคณะวินัยธร โดยที่อำนาจทั้งหมดมีอำนาจหน้าที่ปกครองที่ต่างกันคือ

๑. สังฆสภาเทียบได้กับรัฐสภาของฝ่ายบ้านเมืองมีอำนาจหน้าที่ในการบัญญัติสังฆานัติหรือระเบียบสำหรับใช้ในการบริหาร และการปกครองคณะสงฆ์ประกอบด้วยสมาชิก ๔๕ รูป เป็นพระราชอาคันตุกะชั้นธรรมขึ้นไป เป็นคณาจารย์เอกและเป็นพระเปรียญเอกด้วย

๒. สังฆมนตรี มีอำนาจหน้าที่ดูเช่นคณะรัฐมนตรีของฝ่ายอาณาจักร คือทำหน้าที่เป็นคณะรัฐบาลบริหารกิจการคณะสงฆ์ มีสังฆนายก ๑ รูป และสังฆมนตรี ๙ รูป งานภายในมีหน้าที่รับผิดชอบงานเฉพาะหน้าที่เหมือนกับแต่กระทรวง คือ^{๑๘}

- (๑) องค์การปกครอง
- (๒) องค์การศึกษา
- (๓) องค์การเผยแผ่
- (๔) องค์การสาธารณูปการ

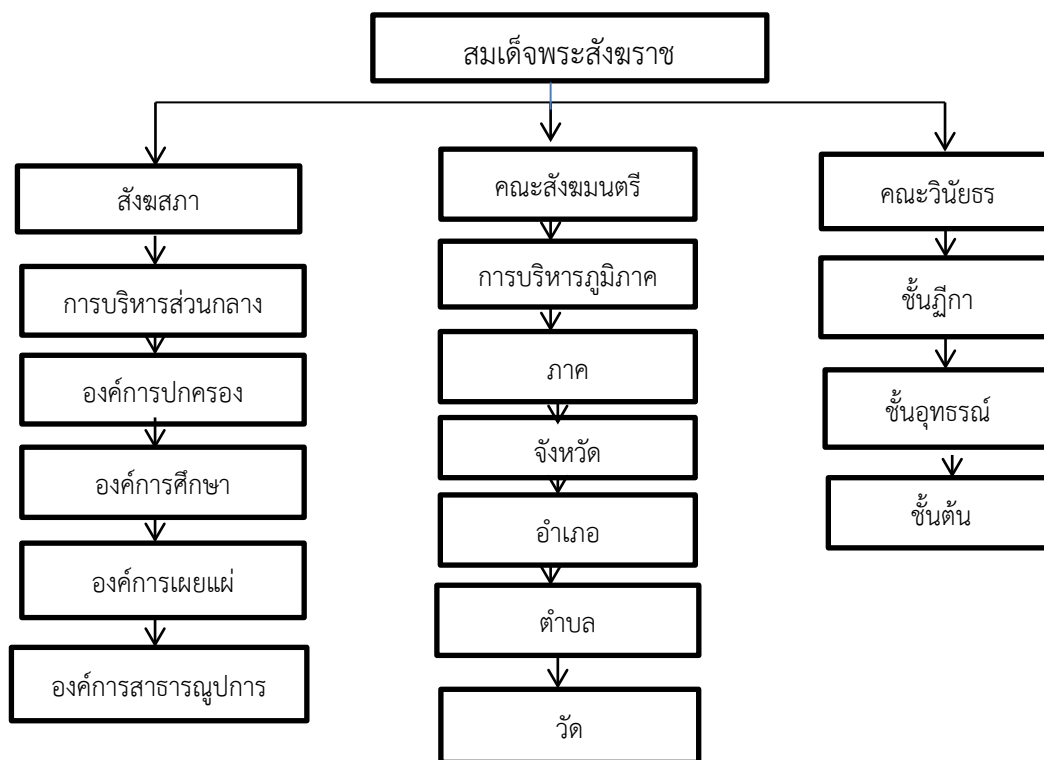
นอกจากนี้ยังมีเจ้าคณะตรวจการในภาคต่าง ๆ ที่กำหนดในสังฆานัติ คือ

- (๑) เจ้าคณะตรวจการภาค
- (๒) เจ้าคณะจังหวัด
- (๓) เจ้าคณะอำเภอ
- (๔) เจ้าคณะตำบล
- (๕) เจ้าอาวาส

^{๑๗} แถลงการณ์คณะสงฆ์ เล่ม ๓ (๑๕ สิงหาคม) พ.ศ. ๒๔๘๗, หน้า ๑๖๓.

^{๑๘} พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมมจิตโต), การปกครองคณะสงฆ์ไทย, หน้า ๔๔.

๓. คณะวินัยธร คือ ศาลของคณะสงฆ์มีอำนาจหน้าที่ในการพิจารณาวินิจฉัยกรณีต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในวงการคณะสงฆ์ คณะวินัยธรแบ่งเป็น ๓ ชั้น คือชั้นต้น ชั้นอุทธรณ์และชั้นฎีกา มีอำนาจหน้าที่เหมือนฝ่ายนิติบัญญัติของอาณาจักรนั่นเอง ดังแผนภาพที่ ๒.๔

แผนภาพที่ ๒.๔ โครงสร้างการปกครองคณะสงฆ์ ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ฉบับ พ.ศ. ๒๕๔๔

๙) สมัยรัชกาลปัจจุบัน

การปกครองของคณะสงฆ์ในสมัยรัชกาลปัจจุบันนี้ ยังถือว่าเป็นการปกครองแบบประชาธิปไตยโดยมีสมเด็จพระสังฆราชเป็นประมุข มีการบังคับบัญชาตามลำดับขั้นตอน นับตั้งแต่มหาเถรสมาคมถึงเจ้าอาวาส เป็นการปฏิบัติตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ สมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นนายกรัฐมนตรี โดยมีเจตนารมณ์ในการปกครองคณะสงฆ์ให้สอดคล้องกับนโยบายการปกครองของรัฐบาล ที่เห็นว่าการปกครองระบอบประชาธิปไตยที่กำหนดให้มีการถ่วงดุลอำนาจ แท้จริงคือความล่าช้าขาดประสิทธิภาพในการบริหารการปฏิบัติงานกว่าพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ร.ศ. ๑๒๑

ดังนั้น คณะรัฐมนตรี จึงลงมติแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานร่างพระราชบัญญัติคณะสงฆ์พ.ศ. ๒๕๐๕ โดยคำแนะนำและยินยอมของสภาร่างรัฐธรรมนูญในรัฐสภา พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ได้ให้เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ฉบับนี้ ว่าการจัดดำเนิน

กิจการคณะสงฆ์มิใช่เป็นกิจการอันแบ่งแยกอำนาจดำเนินการด้วยวัตถุประสงค์เพื่อการถ่วงดุลอำนาจเช่นที่เป็นอยู่ตามกฎหมายในปัจจุบันและโดยระบบเช่นว่านั้นเป็นผลบั่นทอนประสิทธิภาพแห่งการดำเนินการ จึงสมควรแก้ไขปรับปรุงเสียใหม่ให้สมเด็จพระสังฆราชองค์สกล

มหาสังฆปริณายกทรงบัญชาการคณะสงฆ์ทางมหาเถรสมาคมตามอำนาจกฎหมาย และพระธรรมวินัย
ทั้งนี้เพื่อความเจริญรุ่งเรืองแห่งพระพุทธศาสนา^{๑๙}

การจัดโครงสร้างการบริหารและการจัดการปกครองคณะสงฆ์ในปัจจุบันเป็นไปตาม
พระราชบัญญัติคณะสงฆ์พ.ศ. ๒๕๐๕ การตราพระราชบัญญัติฉบับนี้เกิดจากความต้องการของคณะ

รัฐบาลซึ่งในสมัยนั้นมี จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์เป็นนายกรัฐมนตรีที่มุ่งปรับเปลี่ยนรูปแบบ
การปกครองคณะสงฆ์ให้สอดคล้องกับนโยบายการปกครองประเทศที่นิยมการรวบอำนาจการ
ตัดสินใจเด็ดขาดไว้กับผู้นำที่เข้มแข็ง เห็นว่าการปกครองในระบอบประชาธิปไตยที่กำหนดให้มีการถ
่วงดุลอำนาจกันนั้น นำมาซึ่งความล่าช้าและความขาดประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานดังนั้น จึงเห็นว
การแยกอำนาจบัญชาการของคณะสงฆ์ออกเป็น ๓ ทางคือสังฆสภา คณะสังฆมนตรีและคณะวินัยธร
ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์พ.ศ. ๒๕๔๔ เป็นระบบที่มีผลบั่นทอนประสิทธิภาพในการดำเนินกิจการ
คณะสงฆ์ต้องประสบกับอุปสรรคและความล่าช้า

พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญฺญ) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การบริหารกิจการคณะสงฆ์
คือกิจการที่คณะสงฆ์จะต้องทำหรือที่จะต้องถือเป็นธุระหน้าที่เพราะเป็นการคณะสงฆ์และการพระ
ศาสนาหรือเพราะเกี่ยวกับการคณะสงฆ์และการพระศาสนา มี ๖ ฝ่ายคือ การเพื่อ ความเรียบร้อยดี
งาม (การปกครอง) การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาการ
สาธารณูปการและการสาธารณสงเคราะห์^{๒๐}

พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ได้ให้ทัศนะไว้ว่า การปกครองตามความหมายใน
พระพุทธศาสนา เป็นการปกครองเพื่อการศึกษา การปกครองและความสงบเรียบร้อยที่เกิดจาก การ
ปกครองนั้น มิใช่เป็นจุดหมายในตัว แต่เป็นเพียงปัจจัยคือสภาพเอื้อ เพื่อช่วยให้แต่ละบุคคลบรรลุ
จุดหมายแห่งการศึกษาหรือเพื่อเป็นหลักประกันของการศึกษาทั้งสิ้น ถ้าไม่ปกครองด้วยการศึกษา ก็
ต้องปกครองด้วยอำนาจ เมื่อปกครองด้วยอำนาจ ก็เกิดความรู้สึกในเชิงปฏิปักษ์ที่เอียงไปในทางที่จะ
ขัดแย้งกัน ด้วยเหตุนี้ การปกครองแบบใช้อำนาจ จึงก่อให้เกิดปัญหาเริ่มตั้งแต่เกิดความขัดแย้งใน
จิตใจ เป็นต้นไป ทำให้ยิ่งต้องเพิ่มการใช้อำนาจ ใช้อำนาจ และจะเน้นการลงโทษมากยิ่งขึ้นตามลำดับ
ไม่ใช่การปกครองแบบพยายามสร้างคนดี แต่เป็นการปกครอง แบบพยายามกำจัดคนเลวนั่นเอง^{๒๑}

โดยการปกครองคณะสงฆ์ในยุคนี้อำนาจหน้าที่ของมหาเถรสมาคมมีความหมาย
กว้างขวางมาก พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ มีจุดเด่นในการ
สถาปนาสมเด็จพระสังฆราช คือ สมเด็จพระสังฆราชมีองค์เดียว แลพระมหากษัตริย์ทรงสถาปนา
สมเด็จพระราชาคณะผู้มีอาวุโสสูงสุดโดยสมณศักดิ์ และกรรมการมหาเถรสมาคมมี ๒๑ รูปเหมือนเดิม
แต่อำนาจหน้าที่ของมหาเถรสมาคม พระราชบัญญัติฉบับนี้กำหนดไว้อย่างชัดเจนกว่าทุกฉบับคือ

๑. ปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปโดยเรียบร้อยดีงาม
๒. ปกครองและกำหนดการบรรพชาสามเณร

^{๑๙} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๖.

^{๒๐} พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญฺญ), การคณะสงฆ์ และการพระศาสนา, (กรุงเทพมหานคร :
โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕), หน้า ๙.

^{๒๑} พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), การปกครองคณะสงฆ์ไทย, (กรุงเทพมหานคร :
สหธรรมิก, ๒๕๓๙), หน้า ๗๘.

๓. ควบคุมและส่งเสริมการศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์การเผยแผ่การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์

๔. รักษาหลักพระธรรมวินัยของพระพุทธศาสนา

๕. ปฏิบัติหน้าที่อื่นๆ ตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัตินี้หรือกฎหมายอื่น

เพื่อการนี้ ให้มหาเถรสมาคมมีอำนาจตรากฎหมายมหาเถรสมาคม ออกข้อบังคับ วางระเบียบ ออกคำสั่ง มีมติหรือออกประกาศ โดยไม่ขัดหรือแย้งกับกฎหมายและพระธรรมวินัยใช้บังคับได้และจะมอบให้พระภิกษุรูปใดหรือคณะใดเป็นผู้ใช้อำนาจหน้าที่ตามวรรคหนึ่งก็ได้

ภาพรวมการปกครองคณะสงฆ์ไทย อยู่ภายใต้การปกครองโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ฉบับ พ.ศ. ๒๕๐๕ โดยกำหนดอำนาจหน้าที่มหาเถรสมาคมในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์(ฉบับที่๒) พ.ศ.๒๕๓๕ เกี่ยวข้องกับการควบคุมและส่งเสริมกิจการคณะสงฆ์ที่เคยถูกจัดเป็นอำนาจหน้าที่ของสังฆมนตรีแห่งองค์การ ๔ ในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์พ.ศ.๒๔๘๔

กฎหมายมหาเถรสมาคม ฉบับที่ ๒๓ (พ.ศ. ๒๕๔๑) ว่าด้วยระเบียบการปกครองคณะสงฆ์^{๒๒} ข้อที่ ๕ วิธีดำเนินการเพื่อความเรียบร้อยดีงาม วิธีดำเนินการศาสนศึกษาและศึกษาสงเคราะห์ วิธีดำเนินการเผยแผ่พระพุทธศาสนา วิธีดำเนินการสาธารณูปการและสาธารณสงเคราะห์อันเกี่ยวกับการคณะสงฆ์และการพระศาสนา ให้เป็นไปตามที่กำหนดในระเบียบมหาเถรสมาคม แต่บางการคงเป็นไปตามจารีต คือ ปฏิบัติตามจารีตก็มีอยู่^{๒๓}

การบริหารกิจการคณะสงฆ์ของมหาเถรสมาคม เป็นไปในลักษณะที่ว่ากรรมการทั้งหมดรวมกันรับผิดชอบงานทั้ง ๖ ประเภท โดยไม่มีการแต่งตั้งเป็น “กระทรวง” แล้วมอบหมายให้รูปใดรูปหนึ่งทำหน้าที่เป็น “รัฐมนตรี” เพื่อกำกับดูแลเป็นการเฉพาะ และมีอำนาจคือ

ก. อำนาจนิติบัญญัติของมหาเถรสมาคม ในฐานะที่ปฏิบัติหน้าที่ของสังฆสภา มหาเถรสมาคมจึงมีอำนาจฝ่ายนิติบัญญัติ ดังนี้

๑) ตรากฎหมายมหาเถรสมาคม

๒) ออกข้อบังคับ

๓) วางระเบียบ

๔) ออกคำสั่ง

๕) มีมติมหาเถรสมาคม และ

๖) ออกประกาศมหาเถรสมาคม

ข. อำนาจบริหารของมหาเถรสมาคม โดยที่อำนาจการปกครองและบริหารกิจการ คณะสงฆ์ของคณะสังฆมนตรีเดิมได้ตกเป็นอำนาจหน้าที่ของมหาเถรสมาคม ดังนั้น มหาเถรสมาคมจึงมีอำนาจหน้าที่ด้านการบริหาร ดังต่อไปนี้

๑) จัดระเบียบการปกครองคณะสงฆ์

๒) จัดแบ่งเขตปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาค

^{๒๒} กนก แสนประเสริฐ, **ประมวลพระราชบัญญัติคณะสงฆ์**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๔๙), หน้า ๗๔.

^{๒๓} สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, **กฎหมายมหาเถรสมาคม**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๔๕), หน้า ๑๕.

๓) จัดตำแหน่งผู้ปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาคและ

๔) แต่งตั้งและถอดถอนผู้ปกครองคณะสงฆ์

และในนามคณะกรรมการมหาเถรสมาคมนั้นจะมี คณะอนุกรรมการที่มหาเถรสมาคม แต่งตั้งอีกหลายคณะ คือ คณะกรรมการการศึกษาของสงฆ์, อำนวยการพระธรรมทูตคณะร่างกฎ นิศหกรรม, คณะจัดตั้งทุนสาธารณสงเคราะห์และศึกษาสงเคราะห์และคณะกรรมการควบคุมพระภิกษุ สามเณรไปยังต่างประเทศ (ศ.ต.ภ.)

การปกครองคณะสงฆ์ไทยปัจจุบันนี้ มีการแบ่งเขตปกครองตามลำดับชั้นคือ ตั้งแต่เจ้า คณะใหญ่เจ้าคณะภาค เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล และเจ้าอาวาสตามลำดับโดย แบ่งสายการปกครองหรือปฏิบัติการปกครองในเขตปกครองของตน ดังนี้

๑. เจ้าคณะใหญ่หนกลาง ปกครอง มหานิกาย ภาค ๑, ๒, ๓, ๑๓, ๑๔, และ ๑๕

๒. เจ้าคณะใหญ่หนเหนือ ปกครอง มหานิกาย ภาค ๔, ๕, ๖, และ ๗

๓. เจ้าคณะใหญ่หนตะวันออก ปกครอง มหานิกาย ภาค ๘, ๙, ๑๐, ๑๑, และ ๑๒

๔. เจ้าคณะใหญ่หนใต้ปกครอง มหานิกาย ภาค ๑๖, ๑๗, และ ๑๘

๕. เจ้าคณะใหญ่คณะธรรมยุต ปกครอง ธรรมยุตินิกายทุกภาค

ส่วนการปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาคเป็นไปตามความในมาตรา ๒๒ ของ พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ แก้ไขเพิ่มเติมโดย พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕^{๒๔} กำหนดให้มีพระภิกษุเป็นผู้ปกครองตามชั้น ตามลำดับดังต่อไปนี้ คือ (๑) เจ้าคณะภาค(๒) เจ้าคณะจังหวัด (๓) เจ้าคณะอำเภอหรือเจ้าคณะเขต (๔) เจ้าคณะตำบลหรือเจ้าคณะแขวง และ(๕) เจ้าอาวาส

ค. อำนาจตุลาการของมหาเถรสมาคม การพิจารณาวินิจฉัยอธิกรณ์หรือคดีความใน

คณะสงฆ์ มหาเถรสมาคม อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๒๕ แห่งพระราชบัญญัติฉบับ นี้ได้ตรากฎหมายมหาเถรสมาคม ฉบับที่ ๑๑ (พ.ศ. ๒๕๒๑) ว่าด้วยการลงนิศหกรรม^{๒๕} กฎมหาเถรสมาคมนี้ แบ่งอำนาจการพิจารณาวินิจฉัยอธิกรณ์ ออกเป็น ๓ ชั้น คือ

๑. การพิจารณาชั้นต้น เป็นอำนาจของเจ้าอาวาสที่ภิกษุถูกฟ้องสังกัดอยู่ ถ้าผู้ถูกฟ้องเป็น เจ้าอาวาสก็ให้เป็นอำนาจของเจ้าคณะผู้ปกครองคณะสงฆ์เหนือขึ้นไปอีกชั้นหนึ่ง

๒. การพิจารณาชั้นอุทธรณ์ เป็นอำนาจของคณะผู้พิจารณาชั้นอุทธรณ์ ซึ่งจะ ประกอบด้วยเจ้าคณะหรือผู้ปกครองเหนือขึ้นไปกว่าเจ้าอาวาสหรือเจ้าคณะผู้พิจารณาในชั้นต้น

๓. การพิจารณาชั้นฎีกา เป็นอำนาจของมหาเถรสมาคม คำสั่ง หรือคำวินิจฉัยของมหาเถร สมาคมในการลงนิศหกรรมไม่ว่าในกรณีใดให้เป็นอันถึงที่สุด

จะเห็นได้ว่า การที่ฝ่ายรัฐบาลได้ตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ ออกมาบังคับ ใช้ได้เป็นประจักษ์พยานอย่างดีที่แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างอาณาจักรกับศาสนจักร เพราะการ ออกพระราชบัญญัติฉบับนี้ รัฐบาลได้เชื่อว่าให้การอุปถัมภ์แก่คณะสงฆ์ ทั้งนี้เพราะคณะสงฆ์ ไม่มี อำนาจลงโทษพระภิกษุผู้ประพฤติล่วงละเมิดพระธรรมวินัยขั้นร้ายแรงและทั้งไม่มีอำนาจลงโทษผู้ใส่ ความคณะสงฆ์ หากปล่อยไว้อย่างนั้นจะนำความเสื่อมเสียมาสู่วงการคณะสงฆ์ในกรณีนี้คณะสงฆ์จำเป็น

^{๒๔} กนก แส่นประเสริฐ, ประมวลพระราชบัญญัติคณะสงฆ์, หน้า ๖.

^{๒๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๙.

จะต้องพึ่งอำนาจรัฐเพื่อสร้างความศักดิ์สิทธิ์ให้กับพระธรรมวินัยและความบริสุทธิ์ แห่งพระศาสนา แม้ว่ามหาเถรสมาคมมีอำนาจปกครองคณะสงฆ์อย่างเต็มที่ข้อนี้ไม่ได้หมายความว่าคณะสงฆ์มีอิสระจากการควบคุมของกลไกของรัฐ

การปกครองคณะสงฆ์ในยุคปัจจุบันนี้ ได้มีการพัฒนาเป็นลำดับ ปัจจุบันมีการตรา พระบัญญัติคณะสงฆ์อีกสองฉบับ คือ ฉบับ พ.ศ. ๒๕๐๕ และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ มีการจัดรูปแบบการปกครองคณะสงฆ์ที่ชัดเจนและเป็นสัดส่วนในการบริหารงานคณะสงฆ์มากยิ่งขึ้น และมีการพัฒนาการด้านเทคโนโลยีบูรณาการด้วยหลักพุทธธรรมนำการปกครองไปพร้อมกับความเจริญ และมีกฎหมาย พระราชบัญญัติ ข้อบังคับ ระเบียบต่างๆ มาเกื้อกูลพระธรรมวินัย โดยเฉพาะการปกครองคณะสงฆ์มีรูปแบบที่แตกต่างไปจากสมัยก่อนมาก มีรูปแบบที่ปฏิบัติชัดเจนมากยิ่งขึ้น ดังนั้นรูปแบบแนวคิดและวิธีการในการปกครองคณะสงฆ์ชื่อว่า มีส่วนสำคัญยิ่งในการบริหารจัดการให้องค์กรคณะสงฆ์ให้มีประสิทธิภาพประสิทธิผล ฉะนั้นผู้ที่จะเป็นผู้นำในการปกครองคณะสงฆ์ในยุคปัจจุบันนี้ ต้องมีวิสัยทัศน์มีความรู้ความสามารถ และเป็นผู้เพียบพร้อมด้วยจริยาวัตรชอบปฏิบัติเป็นที่ยอมรับของคณะสงฆ์และสังคมโดยรวม

การปกครอง หมายถึง การดูแล การคุ้มครอง การระงับรักษาหรือการบริหาร^{๒๖} หรืออาจกล่าวได้ว่า การปกครอง คือการสร้างกฎเกณฑ์เป็นกฎหมายใช้บังคับคนในสังคมให้ปฏิบัติตามและเป็นกฎเกณฑ์ที่ใช้ในการตัดสินความขัดแย้งระหว่างคนในสังคม ทุกคนต้องยอมรับและปฏิบัติตามกฎที่จัดตั้งขึ้น ถ้าใครทำผิดกฎ จะได้รับโทษตามที่ได้กำหนดไว้ทั้งนี้ก็เพื่อความอยู่ดีอยู่รอดและความสงบสุขของคนในสังคม ในทางศาสนจักร การปกครองใช้พระวินัยหรือสิกขาบทซึ่งพระพุทธองค์ทรงประชุมสงฆ์และร่วมกันพิจารณาบัญญัติขึ้น เป็นธรรมนูญการปกครอง ทั้งนี้ เพื่อใช้ควบคุมความประพฤติของพระภิกษุที่ยังเป็นปุถุชนให้เป็นไปในแนวทางเดียวกันการปกครองของคณะสงฆ์ไม่มีระบบที่มีชื่อเรียกเฉพาะ คณะสงฆ์ของพระพุทธเจ้าเป็นสังฆะ^{๒๗} ซึ่งมีระเบียบแบบแผนข้อกำหนดวิธีการดำเนินการตามที่พระองค์ทรงบัญญัติไว้

แนวคิดและวิธีการปกครองตามรูปแบบคณะสงฆ์ไทย ต้องสอดคล้องกับพระธรรมวินัย และเป็นไปตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ ประกาศ มติมหาเถรสมาคม ซึ่งพระเมธีธรรมาภรณ์(ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ได้แสดงทัศนะไว้ว่า การปกครองคณะสงฆ์ต้องมุ่งเน้นพัฒนาวัดแต่ละวัดให้เข้มแข็งเป็นที่พึ่งของชุมชนอย่างแท้จริง จากนั้นวัดทั้งหลาย ก็สร้างเครือข่ายโยงใยรวมกันทำงานรวมกันเป็นทีมทั่วประเทศ ลดขั้นตอนสายบังคับบัญชาที่ซ้ำซ้อน ไม่ทันการณ์โดยปรับปรุงระบบทำงานของพระสังฆาธิการหรือทำรีเอนจิเนียริงให้กับการบริหารคณะสงฆ์ให้เป็นระบบการบริหารงานที่ใช้ได้ดี โดยอาศัยความก้าวหน้าของเทคโนโลยี ด้านสื่อสาร^{๒๘}

^{๒๖} ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทนานมีบุ๊คส์ จำกัด, ๒๕๔๖), หน้า ๖๔๖

^{๒๗} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), ธรรมาธิปไตยไม่มา จึงหาประชาธิปไตยไม่เจอ, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทพิมพ์สวย จำกัด, ๒๕๔๙), หน้า ๑๒-๑๓.

^{๒๘} พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), พระพุทธศาสนาในยุคโลกาภิวัตน์, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙), หน้า ๒๙-๓๓.

การปกครองคนต้องยึดหลักธรรมาธิปไตย ดังที่ท่านได้กล่าวไว้ว่า แม่น้ำกว้างใหญ่เพราะอยู่ต่ำ อย่างแม่อิง ครอบหยาตน้ำหยตน้ำจาก ลำธาร ห้วย คลอง หนอง บึงไหลมาเต็ม เพราะแม่น้ำโขง อยู่ต่ำ ลงไปคุตต้นแม่น้ำโขงที่อยู่สูง ที่นั่น แม่น้ำโขงจะเล็กนิดเดียว คนที่เป็นผู้นำ ก็เหมือนกันจะเป็นผู้ยิ่งใหญ่ต้องวางตัวเหมือนแม่น้ำ เข้าถึงประชาชน เข้าถึงผู้ใต้บังคับบัญชา เพื่อนร่วมงานอ่อนน้อมถ่อมตน ไม่ใช่ทำตัวเป็นพวกอัตตาธิปไตย ต้องเป็นธรรมาธิปไตยจึงจะยิ่งใหญ่ได้^{๒๙}

นอกจากหลักธรรมาธิปไตยแล้วพระธรรมวินัยก็เป็นหลักการอันสำคัญยิ่งในการปกครอง คณะสงฆ์ดังที่ท่านได้บรรยายถวายเป็นความรู้ในการอบรมหลักสูตรการเพิ่มประสิทธิภาพเลขานุการไว้ว่า การปกครองคณะสงฆ์เป็นการปกครองโดยยึดหลักพระธรรมวินัยเป็นที่ตั้งโดยอาศัยอำนาจของรัฐและจารีตเป็นหลักอุดหนุน หลักในการบริหารนั้น ผู้ปกครอง นักบริหารจะต้องรู้จักคนมีความรู้มีความสามารถ มีความรอบรู้เกี่ยวกับคนร่วมงานหรือผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาเสียก่อนว่า ใครมีความสามารถนัดด้านไหนบ้าง เพื่อจะใช้คนให้ถูกกับงาน^{๓๐} ฉะนั้น การปกครองคณะสงฆ์ที่ดั้นเบี่ยงตน ต้องรู้จักวางโครงการหรือการแบ่งงานมอบอำนาจหน้าที่ จำต้องมีทีมงานคอยสนองงานเจ้าคณะเพื่อให้งานดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย จึงกำหนดลักษณะงานไว้ ๔ ประการ คือ

๑. งานสารบรรณ เป็นหัวใจหลักของงานด้านเอกสาร เป็นธรรมดาของผู้สนองงานที่ทำหน้าที่เป็นเลขานุการ จะต้องคอยสังเกตและศึกษาว่า ผู้บังคับบัญชาของตนชอบอย่างไรการสังเกตเป็นเรื่องสำคัญ ผู้ที่จะเป็นแม่บ้านหรือเลขานุการได้ดีหรือไม่ดูที่การสังเกต เช่น เมื่อร่างหนังสือเสนอไปแล้วมีการแก้ไข ผู้สนองงานที่ฉลาดจะสังเกตว่าท่านแก้ไขในเรื่องใดไม่ว่าจะเป็นการพิมพ์การพิสูจน์อักษร วรรคตอน เป็นต้น เลขานุการต้องเป็นคนช่างสังเกตและจดจำ เพราะต้องทำหน้าที่เป็นแม่บ้านหรือหัวหน้าสำนักงานหนังสือเขาออกอยู่ในความรับผิดชอบของเลขานุการ การจัดระบบงานเอกสารตัวไหนเก็บเอกสารอะไร ต้องให้เป็นระบบระเบียบเมื่อเก็บแล้วเวลาที่ต้องการใช้สามารถหาได้อย่างรวดเร็ว

๒. งานประชุม เป็นเรื่องที่มีความสำคัญมาก เป็นส่วนที่ทำให้งานบริหารงานปกครองดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ มหาเถรสมาคมกำหนดไว้ว่า ต้องมีการประชุมพระสังฆาธิการในระดับต่างๆ ปีหนึ่งหลายครั้ง ฝ่ายเลขานุการมีบทบาทสำคัญที่สุดที่จะทำให้การประชุมได้ผลตั้งแต่การแจ้งกำหนดประชุม จัดสถานที่ นัดผู้เกี่ยวข้องมาชี้แจง จัดทำวาระการประชุม สิ่งที่สำคัญที่สุดคือเตรียมเอกสารประกอบการประชุม อย่าให้ประชุมมือเปล่าเด็ดขาด ถ้าจะประชุมเรื่องอะไรกฎระเบียบ ขอบังคับหรือคำสั่งในเรื่องนั้นๆ ว่าอย่างไร ต้องนำมาแจกที่ประชุม มิฉะนั้นแล้วจะทำให้การพิจารณาผิดกฎ ระเบียบหรือคำสั่ง ในการประชุมคณะรัฐมนตรี เรื่องแต่ละเรื่องที่เสนอเข้าที่ประชุมเลขาธิการคณะรัฐมนตรี จะตรวจอย่างละเอียด ถ้าเป็นเรื่องเกี่ยวกับการเงิน ต้องถามไปที่กระทรวงการคลังก่อนว่า เรื่องนี้กระทรวงการคลังมีมติว่าอย่างไร ถ้าเป็นเรื่องงบประมาณ ต้องถามไปที่สำนักงบประมาณ ถ้าทุกฝ่ายเห็นพ้องต้องกันว่า ควรเข้าที่ประชุม เลขาธิการ จึงจะได้เสนอเข้าที่ประชุมคณะรัฐมนตรี นี้เรียกว่า “ทำงานหลังฉาก”

^{๒๙} พระราชวรมุนี (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), สุขภาพใจ, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สยาม บริษัท เคล็ดไทย, ๒๕๔๐), หน้า ๑๗๘.

^{๓๐} สำนักงานเจ้าคณะภาค ๒, ระเบียบงานสารบัญ, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓), หน้า ๔-๗.

๓. การเสนองาน เลขานุการไม่ใช่เพียงบุรุษไปรษณีย์บริษัทใหญ่ๆ เขามีการจ้างเลขานุการแพงๆ มีหน้าที่กรองงานเสนองานเพื่อพิจารณาว่า เรื่องนี้เป็นมาอย่างไร ก่อนที่จะเสนอ เจ้าคณะ ต้องกรองงานหรือมีการบันทึกแนบเสนอถวายคำแนะนำก่อนพิจารณาอนุมัติ อาจจะเป็นบันทึกเล็กๆ ไว้ที่ท้ายว่า ระเบียบเป็นมาอย่างไร เพราะฉะนั้นสิ่งที่เลขานุการต้องรู้คือ กฎ ระเบียบ มติทั้งหมดซึ่งในทางปฏิบัติเป็นไปได้ยาก แต่ก็ต้องไปหาเรื่องที่เกี่ยวของมาเสนองาน เลขานุการต้องเป็นหูเป็นตาให้กับผู้บังคับบัญชา ในการปกครอง ฝ่ายการข่าวต้องมี เมื่อเกิดอิทธิพลอย่าให้ผู้บังคับบัญชาบอกว่า “เรื่องนี้ ยังไม่ได้รับรายงาน” เลขานุการต้องเป็นผู้ประสาน

๔. การเสนองาน เรียกว่า เป็นหน่วยเฉพาะกิจ ตรงนี้คณะสงฆ์เรายังขาดและสิ่งที่เลขานุการต้องทำ คือเวลาเกิดเรื่อง เลขานุการต้องเป็นหน่วยเคลื่อนที่เร็ว Trouble Shooter แปลว่า เจาะปัญหา ลงไปคลี่คลายปัญหา แฉวงหรือตาบดต้องมีทีมที่จะลงไปดูในระดับวัดเขตหรืออำเภอ ก็ต้องมีทีมงานในเวลาเกิดปัญหาเกิดเรื่องต่างๆ ทุกฝ่ายปรึกษาหารือเฉพาะเรื่องนั้นๆ พยายามอย่าให้ถึงสื่อมวลชน ที่คณะสงฆ์เกิดปัญหาในขณะนี้เพราะขาดทีมที่จะเข้าไปจัดการกับปัญหา เราควรจัดตั้งทีมงานหน่วยเคลื่อนที่เร็วเข้าไปแก้ปัญห อย่าให้ลุกลามใหญ่โตกลายเป็นน้ำผึ้งหยดเดียว

ถ้าทำงานกันเป็นระบบอย่างนี้ งานจะเดินไปได้ด้วยดีและทำให้ทำงานได้หลากหลาย สิ่งสำคัญประการสุดท้ายคือ เมื่องานมากขึ้น ต้องมีเจ้าหน้าที่สำนักงาน ต้องหาทีมงานมาช่วยนี่เป็นความคาดหวังและอยากเห็นการเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาการปกครองคณะสงฆ์ให้พระสังฆาธิการได้เอาใจใส่และดูแลกิจการของคณะสงฆ์รวมกัน มาเหนือยรวมกันทำงานรวมกันต้องให้เกิดประโยชน์กับพระพุทธศาสนาอย่างยิ่ง พระธรรมโกศาจารย์(ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ได้ให้ข้อคิดเกี่ยวกับหลักการบริหารปกครองว่า “การบริหารที่ดี ต้องเป็นผู้รู้เท่าทันสถานการณ์ต่างๆ อย่าเป็นผู้ตกข่าว บริหารต้องรวดเร็วและแม่นยำ การจะแก้ปัญหานั้น ต้องแก้ในขณะนั้น ให้ติดตามสถานการณ์อย่างต่อเนื่องท่านอุปมาเปรียบเทียบว่า ตีเหล็กต้องตีตอนเหล็กร้อน การปกครอง เมื่อมีเรื่องเดือดร้อนต้องดูทันที่นั่นหมายถึง การที่จะแก้ไขทันเหตุการณ์ได้ดีต้องทำขณะนั้นอย่าชะลอจนเรื่องเงียบหายไปโดยไม่สนใจหรือนิ่งเฉย จะทำให้เสียระบบการทำงาน เสียระบบการปกครอง การบริหารงานต้องมีระบบ จัดการระบบให้ดี ลำดับเหตุการณ์ให้เหมาะสม อย่างนี้ดูตายต้องชวนชวายนางนอนอยู่เสมอและ ท่านยังให้แนวคิดในสิ่งที่พึงทำคือ การข่าวข้อมูลสื่อสารต้องรวดเร็วทันใจทันการณ์ทันเกม เมื่อได้รับข่าวสารข้อมูลแล้ว ต้องรายงานผู้บังคับบัญชาของตนเองเป็นลายลักษณ์อักษร รายงานความคืบหน้าของสถานการณ์และทำการเชิงรุก รู้ทันรู้คน รู้งานรู้กาล เป็นแมวมองเลือกหาคนดีมีฝีมือมารวมทีมเพื่อเสนองานและให้พิจารณาความดีความชอบให้กำลังใจด้วยผลงานที่เขาได้ทำ นั่น คือ การส่งเสริมคนดีมีฝีมือได้ทำงาน การทำงานนั้นอย่าให้กระทบกระทั่งระบบการปกครองในระดับเบื้องต้นหรือระดับสูงขึ้นไป

ได้ให้ความหมายไว้ว่า การปกครองหมายถึงภารกิจที่วัดโดยภิกษุผู้เป็นเจ้าอาวาสหรือคณะเจ้าปกครอง ดำเนินการสอดส่องดูแลรักษาความเรียบร้อยดีงามเพื่อให้พระภิกษุสามเณรและคฤหัสถ์ที่อยู่ในวัดหรือในการปกครองปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎ ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่งประกาศของมหาเถรสมาคมหรือพระบัญชาของสมเด็จพระสังฆราช ภารกิจด้านนี้ครอบคลุมไปถึงการที่พระภิกษุได้ทำหน้าที่ ปกครองทุกระดับนับตั้งแต่ผู้ช่วยเจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส เจ้าอาวาส เจ้าคณะตำบล เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะจังหวัดเจ้าคณะภาค เจ้าคณะใหญ่(หน) นอกจากนี้ยังรวมถึงการที่

ภิกษุทำหน้าที่พระกรรมวาจาจารย์เป็นพระอุปัชฌาย์ในการอุปสมบทกัลยาณุปการหรือการจัดระบบการเป็นอยู่ในสังคมสงฆ์เน้นการบำบัดทุกข์บำรุงสุขเป็นหลักภายใต้วิธีการ ๓ วิธี คือ

๑. นิคคหิริ คือ การชมคนที่ควรชมหรือตำหนิคนที่ควรตำหนิ
๒. ปิคคหิริ คือ การยกย่องคนที่ควรยกย่อง
๓. ปวารณวิธี คือ เปิดโอกาสให้ผู้อื่นวาทกล่าวตักเตือนสั่งสอนตนได้คือให้ตักเตือนซึ่งกันและกัน ทั้งนี้โดยอาศัยเครื่องมือ ๓ ประการ

๓.๑ พระธรรมวินัยที่พระพุทธองค์ทรงแสดงไว้และบัญญัติไว้แล้ว

๓.๒ กฎหมายบ้านเมือง ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดให้ใช้อำนาจทางรัฐสภาให้ตราขึ้นไว้ตามกระบวนการนิติบัญญัติเพื่อจัดระเบียบและบังคับการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปตามพระธรรมวินัย

๓.๓ ขนบธรรมเนียมจารีตประเพณีอันดีงามที่บรรพบุรุษบูรพาจารย์ยอมรับและนำไปปฏิบัติสืบๆ กันมา^{๓๑}

ได้กล่าวถึง สังคมสงฆ์ มีการบัญญัติพระวินัยเพื่อใช้ปกครองสงฆ์ หรือใช้เป็นหลักปฏิบัติของพระภิกษุ แต่พระวินัยนั้นเป็นพุทธบัญญัติทั้งหมดหาใช่สงฆ์หรือผู้แทนของสงฆ์เป็นผู้บัญญัติอย่าง ที่รัฐสภาเป็นผู้บัญญัติกฎหมายในระบอบประชาธิปไตย จุดประสงค์ในการบัญญัติพระวินัยก็เพื่อให้พระสงฆ์อยู่ร่วมกันโดยดีพ้นจากมลทิน^{๓๒}

บทบาทของพระสังฆาธิการ หรือพระสงฆ์โดยแท้จริงถูกกำหนดโดยพระธรรมวินัยเป็นหลัก นอกเหนือจากพฤติกรรมทางวินัยแล้ว ก็จัดเป็นบทบาทเสริมเช่นเดียวกันกับแนวคิดที่ได้กล่าวไว้ว่า “เมื่อบุคคลอยู่ในองค์กร ความคาดหวังขององค์กรถือว่าเป็นบทบาทคาดหวังที่มีความสำคัญมาก และเป็นมาตรฐานสำหรับการประเมินพฤติกรรมอย่างเป็นทางการ” โดยนัยนี้ก็หมายความว่า บทบาทของพระสังฆาธิการ ย่อมขึ้นอยู่กับข้อกำหนดตามพระธรรมวินัยเป็นสำคัญ ส่วนบทบาทตามคาดหวังของสังคมถือเป็นบทบาทเสริมอีกด้วย^{๓๓}

คำว่า “การบริหาร” นั้น นอกจากใช้คำภาษาอังกฤษว่า “Administration” ยังมีคำอีกคำหนึ่งที่ใช้แทนกันได้ คือ คำว่า “Management” ซึ่งเป็นคำที่มีความหมายเหมือนกันแต่ทางวิชาการจะเลือกใช้คำว่า “Administration” ก็ด้วยเหตุผล ๒ ประการ คือ เหตุผลประการแรก เมื่อไม่ต้องการใช้คำว่า “ผู้จัดการ” ซึ่งมีความหมายแคบจำกัดลงไปว่าเป็นผู้บริหารงานขององค์กรแห่งใดแห่งหนึ่ง หรือหน่วยงานในหน่วยงานหนึ่งเท่านั้น ดังนั้น เมื่อพูดถึงการบริหารงานโดยทั่ว ๆ ไป หรือการบริหารราชการ จึงนิยมใช้คำว่า “Administration”^{๓๔}

^{๓๑} พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), การปกครองคณะสงฆ์ไทย, หน้า ๗๖.

^{๓๒} สุนทร ณ รั้งสี, สถาบันทางการเมืองตามแนวพุทธศาสตร์ รัฐศาสตร์แนวพุทธศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, ๒๕๓๐), หน้า ๓๕-๖๐.

^{๓๓} กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, คู่มือการบริหารคณะสงฆ์, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๒๘), หน้า ๑-๓.

^{๓๔} สัมฤทธิ์ ท่าเหล็กเจริญ, “ปัญหาในการปฏิบัติงานของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล : ศึกษากรณีองค์การบริหารส่วนตำบลในเขตจังหวัดปทุมธานี”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยรามคำแหง ๒๕๔๖), หน้า ๑๐.

นับว่าเป็นปัญหาแรกเลยทีเดียวที่พระองค์ทรงจัดคือ เรื่องสังฆมณฑล ซึ่งมีผลกระทบกระเทือนมาแต่ปลายรัชสมัยของพระเจ้ากรุงธนบุรีที่ทำให้เกียรติและฐานะของคณะสงฆ์มัวหมองลงไป จึงโปรดให้พระมหาเถระประชุมกันแล้ว ถอดถอนสมณศักดิ์ของสมเด็จพระสังฆราช (ชื่น) วัดหงส์มาเป็นพระธรรมธีรราชมุนี (องค์ที่เป็นสมเด็จพระสังฆราชรูปที่ ๓ แห่งกรุงธนบุรี) แล้วทรงสถาปนาสมเด็จพระสังฆราช (สี) พระพุทธจารย์ พระพิมลธรรม ที่พระเจ้ากรุงธนบุรีทรงถอดยศสมณศักดิ์กลับให้มีสมณศักดิ์ ให้สมเด็จพระสังฆราช (สี) เป็นสมเด็จพระสังฆราชรูปแรกในกรุงรัตนโกสินทร์^{๓๕}

การปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลาง หมายถึง การปกครองดูแลกิจการคณะสงฆ์ทั่วราชอาณาจักร ตามมาตรา ๔ ที่บัญญัติไว้ให้เจ้าคณะใหญ่ทั้ง ๔ ตำแหน่ง คือ เจ้าคณะใหญ่คณะเหนือ เจ้าคณะใหญ่คณะใต้ เจ้าคณะใหญ่คณะกลาง และเจ้าคณะธรรมยุติกนิกายกับพระราชาคณะที่เป็นรองเจ้าคณะทั้ง ๔ คณะ ทั้งหมดรวม ๘ รูป เป็นมหาเถรสมาคม มีหน้าที่ถวายคำปรึกษาในการพระศาสนาและการปกครองคณะสงฆ์แต่พระมหากษัตริย์ การประชุมวินิจฉัยคดีในที่ประชุมมหาเถรสมาคมตั้งแต่ ๕ รูป ขึ้นไปถือเป็นสิทธิขาด ผู้ใดจะอุทธรณ์หรือโต้แย้งต่อไปอีกไม่ได้^{๓๖}

ความหมายการปกครองคณะสงฆ์หรือการบริหารคณะสงฆ์ ตามทัศนะของพระพุทธศาสนาว่า การปกครองตามความหมายในพระพุทธศาสนาเป็นการปกครองเพื่อการศึกษา การปกครองและความสงบเรียบร้อยที่เกิดจากการปกครองนั้น มิใช่เป็นจุดหมายในตัว แต่เป็นเพียงปัจจัยคือสภาพเอื้อ เพื่อช่วยให้แต่ละบุคคลบรรลุจุดหมายแห่งการศึกษาหรือเพื่อเป็นหลักประกันของการศึกษาทั้งสิ้น ถ้าไม่ปกครองด้วยการศึกษา ก็ต้องปกครองด้วยอำนาจเมื่อปกครองด้วยอำนาจก็เกิดความรู้สึกในเชิงปฏิปักษ์ ที่เอียงไปในทางที่จะขัดแย้งกัน ด้วยเหตุนี้ การปกครองแบบใช้อำนาจจึงก่อให้เกิดปัญหาเริ่มตั้งแต่เกิดความขัดแย้งในจิตใจเป็นต้นไป ทำให้ยิ่งต้องเพิ่มการใช้อำนาจใช้อำนาจและจะเน้นการลงโทษมากยิ่งขึ้นตามลำดับไม่ใช้การปกครองแบบพยายามสร้างคนดี แต่เป็นการปกครองแบบพยายามกำจัดคนเลวนั่นเอง^{๓๗}

ระเบียบการปกครองคณะสงฆ์กำหนดให้มีเจ้าคณะมหานิกายและเจ้าคณะธรรมยุตปกครองบังคับบัญชาวัดและพระภิกษุสามเณรในนิกายนั้น ๆ โดยมีระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลางและระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาค ดังนั้นระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลางมีมหาเถรสมาคมเป็นศูนย์รวมอำนาจการปกครองและกิจการคณะสงฆ์ทั้งสิ้นของคณะสงฆ์ไทย เป็นศูนย์รวมเขตปกครองและเจ้าคณะในส่วนกลาง ซึ่งเป็นผู้ปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลางโดยกำหนดเขตปกครอง ได้แก่ เขตปกครองบังคับบัญชาเจ้าคณะเจ้าอาวาสและพระภิกษุสามเณรในนิกายนั้น ๆ ในส่วนกลางจะแยกส่วนการปกครองเป็นคณะมหานิกาย เรียกว่า “หน มี ๔ หน คือ หนกลาง หนเหนือ หนตะวันออกและหนใต้ในส่วนของคณะธรรมยุต เรียกว่า คณะธรรมยุต จะรวมเขตปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาคและวัดธรรมยุตทั้งหมดเข้าเป็นเขตเดียวกัน^{๓๘}

^{๓๕} มานพ พลไพรินทร์, **คู่มือการบริหารกิจการคณะสงฆ์**, อ่างแล้ว, หน้า ๑๘.

^{๓๖} พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), **การปกครองคณะสงฆ์ไทย**, หน้า ๓๕-๓๗.

^{๓๗} พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), **การปกครองคณะสงฆ์ไทย**, (กรุงเทพมหานคร : สหธรรมิก, ๒๕๓๙), หน้า ๗๘.

^{๓๘} พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปณฺโญ), **เอกสารประกอบคำบรรยาย เรื่องการคณะสงฆ์และการพระศาสนา**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐), หน้า ๓ - ๕.

กรมการศาสนาและกระทรวงศึกษาธิการระบุถึงความสำคัญ ของพระสังฆาธิการว่า พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติจะเจริญรุ่งเรืองถาวรสืบไป ก็ด้วยจะต้องอาศัยพระสังฆาธิการ เป็นสำคัญเนื่องด้วยพระสังฆาธิการเป็นผู้ใกล้ชิดกับประชาชนโดยเฉพาะพระสังฆาธิการระดับเจ้า อาวาสซึ่งเป็นทั้งเคารพและเลื่อมใสศรัทธาของประชาชน ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์เจ้าอาวาสจึงมี อำนาจหน้าที่ในการบริหารและจัดการวัดให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ^{๓๙}

พระสงฆ์กับการบริหารจัดการ ถือว่าพระสงฆ์มีบทบาทสำคัญต่อสังคมไทยตั้งแต่อดีต จนถึงปัจจุบัน ไม่ว่าพระสงฆ์จะทำอะไรเกี่ยวกับการบริหารจัดการภายในวัดหรือนำพาพุทธศาสนิกชน ทำตามขนบธรรมเนียมประเพณีต่างๆพระสงฆ์มีบทบาทเป็นอย่างยิ่ง เหตุที่เป็นเช่นนี้เพราะพระสงฆ์มี ปฏิภาณญาณเลื่อมใส ใฝ่รู้ใฝ่คิด สามารถให้ความรู้ที่ตนเองได้ศึกษามาเพื่อบำเพ็ญประโยชน์แก่ พระพุทธศาสนาและสังคมประเทศชาติ^{๔๐} กฎมหาเถรสมาคม ฉบับที่ ๒๔ (พ.ศ. ๒๕๔๑) ว่าด้วยการ แต่งตั้งถอดถอนพระสังฆาธิการการแต่งตั้งและถอดถอน(กองแผนงานกรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ)ไว้ดังนี้^{๔๑}

คุณสมบัติทั่วไปของพระสังฆาธิการ

กฎมหาเถรสมาคม ฉบับที่ ๒๔ (พ.ศ. ๒๕๔๑) ว่าด้วยการแต่งตั้งถอดถอนพระสังฆาธิการ ได้กำหนดคุณสมบัติทั่วไปของพระสังฆาธิการ ไว้ ๗ ประการดังนี้

๑. มีพรรษาสมควรแก่ตำแหน่ง
๒. มีความรู้สมควรแก่ตำแหน่ง
๓. มีความประพฤติเรียบร้อยตามพระธรรมวินัย
๔. เป็นผู้ฉลาดสามารถในการปกครองคณะสงฆ์
๕. ไม่เป็นผู้มีร่างกายทุพพลภาพไร้ความสามารถ หรือมีจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบ หรือเป็นโรคเรื้อน หรือเป็นวัณโรคในระยะอันตรายจนเป็นที่น่ารังเกียจ
๖. ไม่เคยต้องคำวินิจฉัยลงโทษในอธิกรณ์ที่พึงรังเกียจมาก่อน
๗. ไม่เคยถูกถอดถอนหรือถูกปลดจากตำแหน่งใด เพราะความผิดมาก่อน

ทัศนนักปราชญ์เกี่ยวกับการปกครองคณะสงฆ์ ดังสุนทร ณ รังสี กล่าวไว้ว่า ๑. สังคมสงฆ์ มีการบัญญัติพระวินัยเพื่อใช้ปกครองสงฆ์ หรือใช้เป็นหลักปฏิบัติของพระภิกษุ แต่พระวินัยนั้นเป็น พุทธบัญญัติทั้งหมดหาใช่สงฆ์หรือผู้แทนของสงฆ์เป็นผู้บัญญัติ อย่างที่รัฐสภาเป็นผู้บัญญัติกฎหมายใน ระบอบประชาธิปไตยไม่ จุดประสงค์ในการบัญญัติพระวินัยก็เพื่อให้พระสงฆ์อยู่ร่วมกันด้วยดี พ้นจาก มลทินและกิเลสต่างๆ ทำให้ประชาชนเกิดความเลื่อมใส และเป็นเครื่องส่งเสริมการปฏิบัติธรรมดัง ข้อความว่า “ภิกษุทั้งหลาย เพราะเหตุนี้แลเราจักบัญญัติสิกขาบทแก่ภิกษุทั้งหลายด้วยอำนาจ ประโยชน์ ๑๐ ประการ คือ เพื่อความดีแห่งสงฆ์ ๑ เพื่อความสำราญแห่งสงฆ์ ๒ เพื่อชมเพื่อแก้ยาก

^{๓๙} กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยเรื่องการคณะสงฆ์และการ ศาสนา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๐).

^{๔๐} สิริวัฒน์ ศรีเครือดง, พระสงฆ์กับภาวะผู้นำ, ในรวบรวมบทความ สารนิพนธ์พุทธศาสตร มหาบัณฑิตประจำปี พ.ศ. ๒๕๕๑, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๒๐๖.

^{๔๑} กองแผนงาน กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยพระราชบัญญัติ กฎ ระเบียบ และคำสั่งของคณะสงฆ์, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๒), หน้า ๔๐๓.

๓ เพื่อสำราญแห่งภิกษุผู้มีศีลเป็นที่รัก ๔ เพื่อป้องกันอาสวะอันบังเกิดจากปัจจุบัน ๕ เพื่อกำจัดอาสวะอันจักบังเกิดในอนาคต ๖ เพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส ๗ เพื่อความเลื่อมใสยิ่งของชุมชนที่เลื่อมใสแล้ว ๘ เพื่อความตั้งมั่นแห่งพระสัทธรรม ๙ เพื่อถือพระวินัย ๑๐^{๔๒} การใช้อำนาจในการปกครองคณะสงฆ์ พระพุทธเจ้าทรงวางกรอบเพื่อประโยชน์แก่การปกครองจึงทรงบัญญัติไว้ ๑๐ ประการ ดังนี้

๑. เพื่อความรับทราบวาติแห่งสงฆ์
๒. เพื่อความสำราญแห่งสงฆ์
๓. เพื่อข่มบุคคลเพื่อเกื้อยาก
๔. เพื่อการอยู่สำราญแห่งภิกษุผู้มีศีลเป็นที่รัก
๕. เพื่อป้องกันอาสวะอันบังเกิดจากปัจจุบัน
๖. เพื่อกำจัดอาสวะอันจักบังเกิดในอนาคต
๗. เพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส
๘. เพื่อความเลื่อมใสยิ่งของชุมชนที่เลื่อมใสแล้ว
๙. เพื่อความตั้งมั่นแห่งพระสัทธรรม
๑๐. เพื่อถือตามพระวินัย^{๔๓}

การปกครองคณะสงฆ์เป็นการปกครองตามพระธรรมวินัย คือ การปกครองคณะสงฆ์จะยึดถือพระธรรมวินัยเป็นธรรมนูญการปกครองโดยใช้อำนาจรัฐและจารีตเป็นหลักอุดหนุนการปกครองคณะสงฆ์ หากมีความไม่เรียบร้อยเกิดขึ้นในคณะสงฆ์ต้องอาศัยอำนาจรัฐมาช่วยจัดการแก้ไขความไม่เรียบร้อย ในรัฐสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์ทรงถวายอำนาจรัฐช่วยคณะสงฆ์จัดระบบการปกครอง ทรงตราพระราชบัญญัติลักษณะการปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ. ๑๒๑ มาในรัฐสมัยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล ได้ยกเลิกพระราชบัญญัติการปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ. ๑๒๑ และได้ตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๔๘๔ จัดระบบการปกครองใหม่ ให้มีรูปแบบคล้ายกับการปกครองแบบราชาอาณาจักร มาในสมัยพระบาทสมเด็จพระภูมิพลอดุลยเดช ได้ทรงยกเลิกพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๔๘๔ เพื่อจัดการปกครองคณะสงฆ์ในรูปแบบใหม่ จึงได้ทรงตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ และถัดมาในปี พ.ศ. ๒๕๓๕ ได้ตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ ใช้เป็นรูปแบบการปกครองคณะสงฆ์ และเป็นหลักจัดระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ในปัจจุบัน^{๔๔}

อำนาจหน้าที่ปกครองคณะสงฆ์ของเจ้าคณะหนใหญ่ ในเขตปกครองของตนมีอำนาจหน้าที่ปกครองคณะสงฆ์ ดังนี้

^{๔๒} สุนทร ฐ รังสี, สถาบันทางการเมืองตามแนวพุทธศาสตร์ รัฐศาสตร์แนวพุทธศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, ๒๕๓๐), หน้า ๓๕-๖๐.

^{๔๓} ไชย ญ พล, การปกครองของพระพุทธเจ้าระบอบธรรมมาธิปไตย, (กรุงเทพมหานคร : เคล็ดไท, ๒๕๓๗), หน้า ๑๗๒-๑๗๓.

^{๔๔} พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์), เอกสารประกอบคำบรรยายเรื่องการปกครองคณะสงฆ์และการพระศาสนา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐), หน้า ๑.

๑.ดำเนินการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศ พระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช

๒.ควบคุมและส่งเสริมการรักษาความเรียบร้อยดีงาม การศาสนศึกษา การศึกษา สงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ ให้ดำเนินไปด้วยดี

๓.วินิจฉัยการลงนิคหกรรม วินิจฉัยข้ออุทธรณ์คำสั่งหรือคำวินิจฉัยชั้นภาค หรือมีอำนาจหน้าที่ในกรณีที่ได้รับมอบหมายอย่างอื่นจากมหาเถรสมาคม

๔.แก้ไขข้อขัดข้องของเจ้าคณะภาคให้เป็นไปโดยชอบ

๕.ควบคุมบังคับบัญชาเจ้าคณะและเจ้าอาวาส ตลอดถึงพระภิกษุสามเณรผู้อยู่ในบังคับบัญชาหรืออยู่ในเขตปกครองของตน และชี้แจงแนะนำการปฏิบัติหน้าที่ของผู้อยู่ในบังคับบัญชา ให้เป็นไปโดยความเรียบร้อย

๖.ตรวจการและประชุมพระสังฆาธิการในเขตปกครองของตน^{๔๕}

พระสังฆาธิการมีบทบาทหน้าที่ในการปกครองคณะสงฆ์ โดยมีหลักการปกครองคือมุ่งความสงบเรียบร้อย มุ่งความเจริญอกงาม และมุ่งความสามัคคีปรองดอง ซึ่งทั้ง ๓ ประการนี้เป็นเครื่องวัดสมรรถภาพของการปกครอง ในขณะเดียวกันในการปกครองพระสงฆ์ให้ได้ผลดีตามหลักการดังกล่าวนี้^{๔๖}

พระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาส ทุกรูปต้องพัฒนาตนเองให้อยู่ในระเบียบวินัยก่อนเป็นประการแรก ประการที่สองจะต้องมีรูปแบบการปกครองในวัดวาอารามให้เรียบร้อย และประการสุดท้ายจะต้องจัดรูปแบบในการศึกษาเล่าเรียนแผนกพระปริยัติธรรมขึ้น เช่น แผนกนักธรรม แผนกบาลี ขึ้นในวัดของตน นอกจากนี้จะต้องอบรมวิปัสสนากรรมฐานให้กับพระภิกษุสามเณร เรียกว่าพัฒนาจิตใจของพระภิกษุสามเณรให้มีความมั่นคง เพื่อพระภิกษุสามเณรจะได้นำหลักการพัฒนาจิตใจนี้ไปสู่เด็กหรือเยาวชนหรือยุวพุทธ ให้หันเข้ามาศึกษาหาความรู้ด้านพระพุทธศาสนา เรียกว่าจริยธรรม การให้การศึกษาด้านจริยธรรมก็คือการเปิดโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ขึ้น การเปิดโรงเรียนเด็กเล็ก ที่เรียกว่าเด็กก่อนเกณฑ์ ซึ่งเป็นโครงการของมหาเถรสมาคม ก็เพื่อเป็นการชักจูงเด็กเล็กให้หันเข้ามาพึ่งพระสงฆ์ พระสงฆ์ก็มีบทบาทช่วยเหลือเด็กเล็กด้วยเมตตาธรรม เด็กเล็กเหล่านี้ ก็คือลูกหลาน ชาวบ้านที่ต้องออกไปประกอบอาชีพ เมื่อวัดรับดูแลลูกหลานให้ ความเลื่อมใสศรัทธาต่อวัด ต่อ พระพุทธศาสนาก็บังเกิดขึ้นกับประชาชน จึงเห็นได้ว่า พระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาส นอกจากจะมีหน้าที่ในการดูแลวัดพัฒนาวัดแล้ว ยังต้องช่วยเหลือและพัฒนาชุมชนพร้อมกันไปด้วย^{๔๗}

^{๔๕} คณาจารย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, **การปกครองคณะสงฆ์ไทย**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๑๘๔.

^{๔๖} พระธรรมญาณมุนี, การแสวงหาเส้นทางการพัฒนาชนบทของพระสงฆ์ไทย, อ้างในพระปลัดเกียรติศักดิ์ สันทวีวรกุล, “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการคณะสงฆ์จังหวัดกระบี่”, **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๘), หน้า ๗.

^{๔๗} พระครูมงคลคีลวงค์ และคณะ, พระสงฆ์กับการพัฒนาชนบท. การแสวงหาเส้นทางการพัฒนาชนบทของพระสงฆ์ไทย, อ้างใน พระปลัดเกียรติศักดิ์ สันทวีวรกุล, “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการ

งานปกครองเป็นงานนำ เป็นงานหลักซึ่งกว้างขวาง ยิ่งใหญ่ละเอียดอ่อนยิ่งกว่างานทั้งหลาย และเป็นงานที่ทำไม่เสร็จ ต้องคอยปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้เหมาะสมแก่สภาพการณ์ปัจจุบันอยู่ตลอดเวลา ถ้างานปกครองดำเนินไปอย่างใด งานอื่นๆ ก็จะต้องดำเนินไปอย่างนั้น ถ้างานปกครองดำเนินไปไม่ได้ งานบริหารลักษณะอื่นๆ ก็ดำเนินไปไม่ได้เช่นกัน^{๔๘}

การบริหารหมู่คณะ คือ การปกครองดูแล ตลอดทั้งแนะนำสั่งสอน อบรม พระภิกษุ สามเณรและคฤหัสถ์ ที่มีที่อยู่หรือพำนักอยู่ในวัด ให้ประพฤติอยู่ในพระธรรมวินัย ตามกฎหมายของ บ้านเมือง กฎข้อบังคับ ระเบียบคำสั่ง และการประกาศของมหาเถรสมาคม^{๔๙}

ทั้งนี้บทบาทของพระสังฆาธิการในด้านการปกครองนั้น ยังได้มีการตั้งความคาดหวังถึงการแสดงบทบาทที่พึงประสงค์ของพระสังฆาธิการไว้ว่า

๑. รัฐและมหาเถรสมาคม ควรร่วมกันกำหนดนโยบายให้พุทธศาสนิกชนไปวัดในวันอาทิตย์ เพื่อปลูกฝังให้คนไทยใกล้ชิดศาสนาธรรมและสามารถนำหลักศาสนาธรรมปรับใช้ในวิถีชีวิตตนได้

๒. สถาบันผลิตพระสังฆาธิการ ควรกำหนดนโยบาย แผนและมาตรการในการพัฒนาศักยภาพของพระสงฆ์ให้เป็นผู้มีความพร้อมในด้านการบริหารวัดเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้เป็นแหล่งฟื้นฟูและพัฒนาจิตใจและพัฒนาตนให้ถึงพร้อมในการปฏิบัติภารกิจทั้ง ๖ ด้านของคณะสงฆ์ รวมทั้งเป็นกัลยาณมิตรของศาสนิกชน สามารถปลูกฝังและฝึกอบรมให้เยาวชนมีสัมมาทิฐิในการดำรงชีวิต

๓. วัด ควรปรับเปลี่ยนบทบาทให้ทันกับสังคมในเชิงรุก คือ จัดโครงการและกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมโดยรวมและมีบทบาทในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน โดยดึงเอาศาสนิกชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของวัดและพระเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมพัฒนาสังคมและชุมชน มีภาครัฐสนับสนุนงบประมาณ

๔. มหาเถรสมาคม ควรมีมาตรการให้ยุติพุทธพาณิชย์ อันเป็นการลดความศรัทธาของศาสนิกชน

๕. พระสงฆ์ ควรเป็นแบบอย่างที่ดีในด้านศีลธรรมและจรรยา เพื่อปลูกศรัทธาให้เกิดขึ้นกับประชาชนในท้องถิ่น

๖. ฝ่ายปกครองคณะสงฆ์ทุกระดับ ควรให้ความสำคัญแก่วัดและพระสงฆ์ที่มีบทบาทให้การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและพัฒนาเยาวชนและศาสนิกชนในแต่ละบทบาทหน้าที่ตามภารกิจคณะสงฆ์ เช่น สนับสนุนด้านงบประมาณ ความก้าวหน้าด้านสมณศักดิ์ การพัฒนาศักยภาพและเชิดชูยกย่องให้เป็นที่ยอมรับแก่หมู่คณะสงฆ์^{๕๐}

คณะสงฆ์จังหวัดกระบี่”, *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๘), หน้า ๑๑.

^{๔๘} พระพุทธวรญาณ, *ธรรมญาณนิพนธ์ : ๑๐๐ ปีพระพุทธวรญาณ*, หน้า ๕๒-๕๓.

^{๔๙} พระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ขยมงคล), *การบริหารวัด*, พิมพ์ครั้งที่ ๗, (นครปฐม : เพชรเกษมการพิมพ์, ๒๕๔๘), หน้า ๑๓๐.

^{๕๐} สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, *รายงานการเสวนา เรื่องบทบาทที่พึงประสงค์ของวัดและพระสงฆ์กับการพัฒนาสังคมไทย*, พ.ศ. ๒๕๔๓, (อัสสัมชัญ).

๒.๒ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับธรรมาภิบาล

คำว่า Good Governance เริ่มนำมาใช้กันเมื่อ ช่วงต้น พ.ศ. ๒๕๒๓ ซึ่งในช่วงนั้น นักวิชาการส่วนใหญ่ต่างเห็นพ้องกันว่า แนวทางการบริหารภาครัฐที่เป็นอยู่ไม่สอดคล้องกับเศรษฐกิจและสังคมโลกที่ปรับเปลี่ยนไปตลอดเวลา และมีความจำเป็นต้องมีการปฏิรูป และปรับปรุงรูปแบบการปกครองใหม่ ในช่วงเวลาดังกล่าวมีองค์กรระหว่างประเทศที่สำคัญ ๆ เช่นธนาคารโลก (World Bank) และกองทุนนานาชาติได้เข้ามามีบทบาทในการสนับสนุน แลพัฒนาแนวความคิดเกี่ยวกับการปกครองที่ดีที่เรียกกันทั่วไปว่า Good Governance หรือ ธรรมาภิบาล

ธรรมาภิบาล เป็นคำที่มาจากภาษาสันสกฤต คือ ธรรม กับ อภิบาล ความหมายตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒ ให้คำ นิยามไว้ดังนี้

ธรรม : คุณความดี คำสั่ง สอนในศาสนา หลักประเพณีปฏิบัติในศาสนา ความจริงความถูกต้อง ความยุติธรรม กฎ กฎเกณฑ์ กฎหมาย สิ่งทั้ง หลาย สิ่ง ของ

อภิบาล : บำรุงรักษา ปกครอง ปกป้อง หรือคุ้มครองดังนั้น ธรรมาภิบาล จึงมีความหมายตามนัยนี้ว่า “วิธีการปกครองที่ไปสู่ความดีงามที่ยั่งยืน อันได้แก่ความรู้ เรื่องและความผาสุกของปวงชนทั้ง ปวง”

เนื่องจากมีผู้ให้คำนิยามและความหมายของคำว่า ธรรมาภิบาลไว้มากรวมทั้ง องค์กรต่าง ๆ ทั้งในประเทศ และระดับโลกได้นำไปใช้มากมาย ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้รวบรวมคำนิยามที่องค์กรหลักและนักวิชาการที่สำคัญ ที่มีบทบาทและมีชื่อเสียงในการส่งเสริมธรรมาภิบาลได้ให้ความหมายไว้ เช่นโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (United Nation Development Program:UNDP) ซึ่งเป็นหน่วยงานหนึ่งในองค์การสหประชาชาติเกือบ ๒๐ แห่ง ซึ่งมีโครงการในประเทศไทย รวมเป็นทีมงานองค์การสหประชาชาติในประเทศไทย มีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาประเทศไทย โดยเสริมสร้างแนวคิดเชิงนโยบายสนับสนุนการดำเนินงานด้านต่าง ๆ ให้บรรลุตามเป้าหมายของการพัฒนา ได้ให้นิยามความหมายของ Good Governance หรือ ธรรมาภิบาล ว่าเป็นการใช้อำนาจทางการเมือง การบริหารและเศรษฐกิจในการดำเนินภารกิจ กิจกรรมต่าง ๆ ของประเทศในทุกระดับโดยมีกลไกกระบวนการสถาบันซึ่งประชาชนและกลุ่มต่าง ๆ สามารถแสดงออกถึงความต้องการผลประโยชน์ การใช้สิทธิและหน้าที่ตามกฎหมาย การประสานประนีประนอมความแตกต่างโดยผ่านกลไกกระบวนการและสถาบันเหล่านั้น นอกจากนี้ยังมีหน่วยงานหนึ่งซึ่งได้ให้ความช่วยเหลือด้านการเงินกับประเทศไทย เพื่อใช้ในการพัฒนาประเทศคือ ธนาคารพัฒนาแห่งเอเชีย (Asian Development Bank: ADB) ได้ให้คำนิยามไว้ว่า Good Governance คือการมุ่ง ความสนใจไปที่องค์ประกอบที่ทำให้เกิดการจัดการอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อให้แน่ใจว่านโยบายที่กำหนดไว้ได้ผล หมายถึง การมีบรรทัดฐานเพื่อให้มีความแน่ใจว่ารัฐบาลสามารถ^{๕๑} และธนาคารโลก (World Bank) ได้ให้ความหมายของ Good Governance ว่าหมายถึงการกำหนดกลไกอำนาจของภาครัฐ ในการบริหารจัดการทรัพยากรทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ เพื่อให้เกิดการพัฒนา การดำเนินการกำหนดนโยบาย ที่

^{๕๑} อมรา พงศาพิชญ์ และนิตยา ภักดิ์ศรีตะพันธ์, องค์การให้ทุนเพื่อประชาสังคมในประเทศไทย “รายงานผลการวิจัยเรื่อง องค์การให้ทุนเพื่อประชาสังคมในประเทศไทย, (กรุงเทพมหานครสถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๑), หน้า ๒๗.

ประชาชนสามารถรับทราบและเข้าใจได้ มีลักษณะที่เปิดเผยและเป็นนโยบายที่มีประโยชน์ เจ้าหน้าที่ของรัฐมีจริยธรรมปฏิบัติหน้าที่เพื่อประโยชน์แห่งสาธารณชน^{๕๒}

ธรรมาภิบาลในการบริหารสถาบันนิติวิทยาศาสตร์ กระทรวงยุติธรรม ผลการวิจัยพบว่า บุคลากรมีทัศนคติต่อธรรมาภิบาลในการบริหารสถาบันนิติวิทยาศาสตร์ในระดับปานกลางทุกด้านและบุคลากรในสถาบันนิติวิทยาศาสตร์ที่มีอายุ ระดับการศึกษา ระยะเวลาในการปฏิบัติงานและตำแหน่งหน้าที่ ที่แตกต่างกัน มีทัศนคติต่อธรรมาภิบาลในการบริหารสถาบันนิติวิทยาศาสตร์แตกต่างกัน^{๕๓}

นอกจากองค์กรต่าง ๆ แล้ว ยังมีบุคคลผู้ทรงคุณวุฒิที่ได้ให้ความสนใจในหลักธรรมาภิบาลหลายท่าน ได้ให้อธิบายความหมายของคำว่า “ธรรมาภิบาล” ดังเช่น ทิพาดีเมฆสวรรค์ อดีตเลขาธิการสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน หรือ ก.พ. ได้ให้ความเห็นว่า ธรรมาภิบาล หรือ Good Governance นี้เป็นเรื่องที่ทุกสังคมทุกประเทศไม่ว่าเป็นประเทศที่กำลังพัฒนาหรือพัฒนาแล้วต้องการให้เกิดขึ้น คำว่า Governance เป็นคำเก่าที่มีมานานแล้ว หมายถึง กรอบในการบริหารจัดการขององค์กรต่าง ๆ ในการบริหารระบบบริษัทก็จะเรียกว่า Corporate Good Governance ในราชการก็เรียกว่า Public Governance ซึ่งกรอบการบริหารจัดการนี้มีทั้งดีและไม่ดีที่ดีเรียกว่า Good Governance ที่ไม่ดีเรียกว่า Bad Governance^{๕๔} สำหรับธีรยุทธ บุญมี ซึ่งเป็นนักวิชาการทางด้านรัฐศาสตร์ เรียก Good Governance ว่า ธรรมรัฐ และได้ให้ความหมายว่า คือ กระบวนการความสัมพันธ์ (interaction relation) ระหว่างภาครัฐ ภาคสังคม ภาคเอกชน และประชาชนทั่ว ไปในการที่จะทำให้การบริหารราชการและประชาชนโดยทั่ว ไป ในการที่จะทำให้การบริหารราชการแผ่นดิน ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ มีคุณภาพ โปร่งใส ยุติธรรม และตรวจสอบได้ การบริหารประเทศที่ดีควรเป็นความร่วมมือแบบสื่อสาร ๒ ทาง ระหว่างรัฐบาลประชาธิปไตยและฝ่ายสังคมเอกชน องค์กรที่ไม่ใช่หน่วยงานของรัฐ (NGO) โดยเน้นการมีส่วนร่วม (Participation) ความโปร่งใส และตรวจสอบได้ การร่วมกันกำหนดนโยบาย (Shared policy making) และการจัดการตนเอง (Self management) ของภาคสังคมเพิ่ม มากขึ้น เพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน และเป็นธรรมมากขึ้น^{๕๕} นอกจากนี้ชัยอนันต์สมุทรวานิช อดีตผู้บังคับบัญชาการราชวิทยาลัย อดีตตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ และนักวิชาการทางด้านรัฐศาสตร์ที่มีผลงานตีพิมพ์มากมาย ได้กล่าวถึง ธรรมาภิบาลว่าเป็นกลไกของรัฐทั้งทางการเมืองและการบริหารมีความแข็งแกร่ง มีประสิทธิภาพ สะอาด โปร่งใส และรับผิดชอบ เป็นการให้ความสำคัญกับภาครัฐและรัฐบาลเป็นด้านหลัก^{๕๖} และ นฤมล ทับจุมพล

^{๕๒} บุษบง ชัยเจริญ และบุญมี ลี, “ตัวชี้วัดธรรมาภิบาล”, รายงานการวิจัย, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (สถาบันพระปกเกล้า, ๒๕๔๔), หน้า ๗.

^{๕๓} เตือนใจ ฤทธิจักร, “ธรรมาภิบาลในการบริหารสถาบันนิติวิทยาศาสตร์ กระทรวงยุติธรรม”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร, ๒๕๔๗).

^{๕๔} ทิพาดี เมฆสวรรค์, “ธรรมาภิบาลกับราชการไทย”, สรรพากรสาสน์, ปีที่ ๔๗ ฉบับที่ ๙ (กันยายน ๒๕๔๓), หน้า ๖๓.

^{๕๕} ธีรยุทธ บุญมี, แนวคิดและวาทะกรรมว่าด้วยธรรมรัฐแห่งชาติ, เอกสารประกอบการประชุมทางวิชาการเนื่องในวาระครบรอบ ๕๐ ปีคณะรัฐศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๑), หน้า ๑๗.

^{๕๖} ชัยอนันต์ สมุทรวานิช, Good Governance กับการปฏิรูปการศึกษา – การปฏิรูปการเมือง, (ม.ป.พ., ๒๕๔๑), หน้า ๕.

ซึ่งเป็นนักวิชาการทางรัฐศาสตร์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้ให้ความหมายของ Good Governance ว่าเป็นลักษณะและวิถีทางของการใช้อำนาจทางการเมือง เพื่อจัดการงานของบ้านเมือง โดยเฉพาะการจัดการทรัพยากรทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ เพื่อพัฒนาการมีธรรมาภิบาลจะช่วยให้มีการฟื้นฟูทางเศรษฐกิจของประเทศ ทั้งนี้เพราะรัฐบาลสามารถให้บริการที่มีประสิทธิภาพมีระบบที่ยุติธรรม มีกระบวนการทางกฎหมายที่มีอิสระ ที่ทำให้การดำเนินการเป็นไปตามสัญญา มีระบบราชการ ระบบนิติบัญญัติ และสื่อมวลชนที่มีความโปร่งใส รับผิดชอบ สามารถตรวจสอบได้^{๕๗}

จากคำนิยามขององค์กรและนักวิชาการต่าง ๆ ที่ได้ให้ความหมายของธรรมาภิบาลมาแล้ว ในข้างต้น จะเห็นได้ว่ามีแนวความคิดที่คล้ายคลึงกันพอสรุปได้ว่า ธรรมาภิบาลหรือ Good Governance หมายถึง การบริหารจัดการทรัพยากรทางเศรษฐกิจ และสังคมเพื่อการพัฒนาประเทศโดยมีการเชื่อมโยงองค์ประกอบ ๓ ส่วนของสังคมเข้าด้วยกัน คือภาครัฐภาคเอกชน และภาคประชาสังคมและให้มีการสนับสนุนซึ่งกันและกันอย่างสร้างสรรค์ ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองอย่างสมดุล ซึ่งจะส่งผลให้สังคมดำรงอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ตลอดจนมีการใช้อำนาจในการบริหารราชการแผ่นดินให้มีความแข็งแกร่ง มีประสิทธิภาพ มีคุณภาพ มีความโปร่งใส ยุติธรรม และสามารถตรวจสอบได้ ซึ่งจะส่งผลให้การพัฒนาประเทศชาติเป็นไปอย่างมั่นคง ยั่งยืน และมีเสถียรภาพ

นักวิชาการได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับคุณลักษณะที่ดีของผู้บริหารสถานศึกษาไว้ดังนี้

๑. ความเป็นผู้นำ (Leadership) คือ มีอิทธิพลในตนเองสูงกว่าอิทธิพลอื่นๆ ของบุคคลในกลุ่ม และสามารถชักนำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในหน่วยงานได้ คุณสมบัติด้านนี้ประกอบด้วยลักษณะต่างๆ คือ มีความร่าเริงแจ่มใสและอดทน สามารถตัดสินใจและชักจูงใจคน มีความรับผิดชอบ ฉลาด และไหวพริบดี มีความอดสาหัส วิริยะ มีความเสียสละ มีบุคลิกภาพและมีความเป็นประชาธิปไตย

๒. มีความรู้และประสบการณ์ (Knowledge and experience) เป็นคุณสมบัติที่เกี่ยวกับงานในอาชีพของผู้บริหารโดยเฉพาะเช่นมีความรู้ และประสบการณ์ มีความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติของงาน และรู้เท่าทันเหตุการณ์

๓. มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี (Human relationship) ผู้บริหารจะต้องทำงานร่วมกับบุคคลทั้งนอกลงและในสถานศึกษา ดังนั้น ผู้บริหารจำเป็นต้องเป็นผู้มีมนุษยสัมพันธ์ดี ซึ่งประกอบด้วย^{๕๘}

การบริหารการศึกษาตามหลักธรรมาภิบาล ตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยระบบการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ. ๒๕๔๒ ซึ่งกำหนดหลักพื้นฐานการบริหารตามหลักธรรมาภิบาล ๖ ประการ คือ

๑. หลักนิติธรรม

๒. หลักคุณธรรม

^{๕๗} นฤมล ทับจุมพล , “แนวคิดและวาทะกรรมว่าด้วยธรรมรัฐแห่งชาติ”, ในการจัดการปกครอง Good Governance, บรรณาธิการ ม.ร.ว. พฤษธิสาณ ชุมพล ๑๕ – ๓๑, (กรุงเทพมหานคร : คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๑), หน้า ๕๗.

^{๕๘} เฉลิมชัย สมท่า, “การบริหารโดยใช้หลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครูปฏิบัติการสอนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเลย เขต ๑”, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๗).

๓. หลักความโปร่งใส
๔. หลักการมีส่วนร่วม
๕. หลักความรับผิดชอบ
๖. หลักความคุ้มค่า^{๕๙}

คำว่า “ธรรมาภิบาล” เป็นแนวทางการบริหารที่มีความโดดเด่นมากที่สุดในวงการวิชาการปัจจุบันที่ได้รับการยอมรับว่าเป็นหลักการที่เกื้อหนุนสังคมประชาธิปไตย คำว่าธรรมาภิบาลสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย^{๖๐} ได้อธิบายว่า ธรรมาภิบาลเป็นศัพท์ที่สร้างขึ้นมาจากคำว่า “ธรรม” ซึ่งแปลว่า ความดี หรือกฎเกณฑ์ ส่วนคำว่า “อภิบาล” แปลว่า บำรุงรักษาปกครอง เมื่อรวมกันก็เป็น “ธรรมาภิบาล” ซึ่งมีความหมายเดียวกับคำว่า Good Governance และยังมีคำศัพท์ต่างๆ ที่สื่อความหมายในลักษณะเดียวกับธรรมาภิบาล เช่น ธรรมรัฐ สุประชาสนาการประชาธิรัฐ การปกครองที่ดี การบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดี ธรรมราชา การกำกับดูแลที่ดีธรรมาภิบาล การบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี บรรษัทภิบาล รวมทั้งศัพท์อื่นๆ เอกชนนิยมใช้ “หลักการบริหารจัดการที่ดี”^{๖๐}

ธรรมาภิบาล เป็นแนวคิดที่ใช้ในสาขารัฐศาสตร์ และรัฐประศาสนศาสตร์ โดยเป็นคำที่อยู่รวมกับกลุ่มคำประชาธิปไตย ประชาสังคม การมีส่วนร่วมของประชาชน สิทธิมนุษยชนและการพัฒนาที่ยั่งยืน ในช่วงศตวรรษที่ผ่านมา กลุ่มคำดังกล่าวนี้มีความสัมพันธ์ที่เกี่ยวกับการปฏิรูปองค์กรของรัฐ นักรัฐประศาสนศาสตร์ส่วนหนึ่งมองว่า ธรรมาภิบาลเป็นมิติใหม่ที่เน้นบทบาทของผู้บริหารในการที่จะปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพ มีการตรวจสอบ สามารถประเมินผลงานได้อย่างชัดเจน และมีการแข่งขันเพื่อการจัดการการบริการที่ดีขึ้น^{๖๑}

หลักธรรมาภิบาลนี้สังเคราะห์เข้าในหลักปฏิบัติที่ดี ที่ชอบ คือที่ถูกต้อง ที่เหมาะสม ที่บริสุทธิ์ และที่ยุติธรรม สำหรับหัวหน้าฝ่ายปกครองหรือบริหารทุกระดับ^{๖๒}

สำหรับการปกครองหรือการบริหารจัดการบ้านเมืองให้เกิดความผาสุก หรือเรียกตามภาษาร่วมสมัยว่า การบริหารจัดการที่ดีให้มีประสิทธิภาพให้เกิดประสิทธิผล หลักการนี้ทางตะวันตกใช้คำว่า Good Governance ซึ่ง UN ESCAPกล่าวไว้ ๘ ประการมี ดังนี้

๑. การมีส่วนร่วม (Participation) ผู้ร่วมงานมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ โดยอิสระและเต็มใจ
๒. การปฏิบัติตามกฎหมาย (Rule of law) ปฏิบัติตามกรอบของกฎหมายอย่างเสมอภาคและเป็นธรรมภายใต้กฎหมายเดียวกัน

^{๕๙} สำนักนายกรัฐมนตรี, ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการสร้างระบบการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี, พ.ศ. ๒๕๔๒, เล่ม ๑๑๖ ตอนที่ ๖๓ ง ราชกิจจานุเบกษา ๑๐ สิงหาคม ๒๕๔๒, หน้า๓-๔.

^{๖๐} สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, “ธรรมาภิบาลกับการปฏิรูปยุทธศาสตร์ชาติ”, ประชาชาติธุรกิจ, (๓-๖ ธันวาคม ๒๕๔๑), หน้า ๒.

^{๖๑} สถาบันพระปกเกล้า, **ตัวชี้วัดธรรมาภิบาล**, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันพระปกเกล้า, ๒๕๔๔), หน้า ๖.

^{๖๒} พระราชบัญญัติ (เสริมชัย ชยมงคล), **หลักธรรมาภิบาล**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กองพุทธศาสนศึกษา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๔๙), หน้า ๘ - ๙.

๓. ความโปร่งใส (Transparency) มีการตรวจความถูกต้อง มีการเปิดเผยข้อมูลอย่างตรงไปตรงมา

๔. ความรับผิดชอบ (Responsiveness) ทำหน้าที่ของตนให้ดีที่สุดในการทำงานกล้าตัดสินใจ และรับผิดชอบต่อผลการตัดสินใจนั้น ๆ

๕. ความสอดคล้อง (Consensus Oriented) กำหนดและสรุปความต้องการของบุคคลในสังคม โดยพยายามหาจุดสนใจ และความสอดคล้องกันของสังคมด้วยวิธีการเรียนรู้วัฒนธรรมของสังคมนั้น เพื่อเป็นการลดความขัดแย้ง

๖. ความเสมอภาค (Equity and Inclusiveness) ถือเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่ประชาชนพึงได้รับจากรัฐ ทางการบริหารด้านสวัสดิการ สาธารณูปโภค และด้านอื่น ๆ

๗. การมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล (Effectiveness and Efficiency) เป็นวิธีการจัดการทรัพยากรที่มีอยู่เพื่อให้ได้ผลตอบแทนที่คุ้มค่ากับการลงทุน การใช้ทรัพยากรให้ได้ประโยชน์สูงสุด โดยมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

๘. การมีเหตุผล (Accountability) ประชาชนทุกคนต้องตัดสินใจและรับผิดชอบต่อภาระกิจของตนอย่างสมเหตุสมผล ภายใต้กรอบกฎหมาย

ชัยอนันต์ สมุทรวานิช ได้ให้ความหมายหลักธรรมาภิบาล หรือการจัดการที่ดี โดยหลักสากลจะประกอบด้วยคุณสมบัติ ดังนี้

๑. ความรับผิดชอบต่อสาธารณะชน หมายถึงการมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม

๒. ความโปร่งใส หมายถึง สาธารณชนสามารถเข้าถึงข้อมูลต่าง ๆ ได้

๓. ความมั่นใจ หมายถึงการมีหลักการที่แน่นอน เป็นธรรมที่ทำให้สาธารณชนมั่นใจ

๔. การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง ประชาชนมีส่วนร่วมในการดำเนินการในด้านกิจการของรัฐ^{๖๓}

มีนักวิชาการกล่าวถึงลักษณะของธรรมาภิบาลตามแนวความคิดสากลเป้าหมายโครงสร้าง กระบวนการและสาระของธรรมาภิบาล ความสัมพันธ์ระหว่างประชาธิปไตย การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม การปฏิรูปการเมืองเพื่อสร้างธรรมาภิบาลในสังคมไทย รากฐานของธรรมาภิบาล ได้แก่ ธรรมาภิบาลเชิงโครงสร้าง เช่น การปรับโครงสร้างองค์กรนิติบัญญัติ การปรับโครงสร้างระบบราชการ การปรับโครงสร้างองค์กรอิสระและธรรมาภิบาลเชิงกระบวนการ ได้แก่ การร่วมรับรู้ในการจัดการ สิทธิในการร่วมให้ข้อมูลและความคิดเห็น สิทธิในการร่วมตัดสินใจร่วมทำและร่วมรับรู้ สิทธิในการร่วมตรวจสอบความขัดแย้งระหว่างธรรมาภิบาลสากลกับวัฒนธรรมการเมืองไทย ซึ่งกล่าวถึงการพัฒนาของวัฒนธรรมกับธรรมาภิบาลเดิมและความพยายามสร้างธรรมาภิบาลพุทธเพื่อผสมผสานกับธรรมาภิบาลไทยเดิม^{๖๔}

^{๖๓} ชัยอนันต์ สมุทรวานิช, **ธรรมาภิบาลการมีส่วนร่วมของประชาชนและกระบวนการทางด้านสิ่งแวดล้อม**, (กรุงเทพมหานคร : เดือนตุลาคมพิมพ์, ๒๕๔๓), หน้า ๑๒.

^{๖๔} บวรศักดิ์ อุวรรณโณ, **การสร้างธรรมาภิบาล (Good Governance) ในสังคมไทย**, (กรุงเทพมหานคร : วิญญูชน, ๒๕๔๒), หน้า ๓๐.

แนวความคิด “Governance” ได้มีการศึกษากว้างขวางขึ้น และคำนี้ก็ถูกนำมาใช้กันอย่างแพร่หลายในวงการ และองค์การเครือข่ายของธนาคารโลก โดยในระยะแรกๆ ธนาคารโลกกำหนดความหมายตามกรอบความคิดของการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับขอบเขตของธนาคารโลก ว่าด้วย

Governance and Development ดังนั้น คำว่า Governance จึงเป็นที่เข้าใจกันว่าหมายถึง “การกำหนดกลไกอำนาจของภาครัฐในการบริหารทรัพยากรทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคมของประเทศเพื่อให้เกิดการพัฒนา” ในระยะเริ่มแรกนั้นธนาคารโลกได้พยายามอธิบายความหมายของ Governance ว่าครอบคลุมถึงความหมาย ๓ ลักษณะ คือ

๑. โครงสร้างและรูปแบบของระบอบการเมือง (Political Regime)
๒. กระบวนการ และขั้นตอนที่ผู้มีอำนาจในการเมืองใช้ในการบริหารทรัพยากรทางเศรษฐกิจและสังคมเพื่อพัฒนาประเทศ
๓. ชีตความสามารถของรัฐบาลในการกำหนดนโยบายและการดำเนินการตามนโยบายอย่างมีประสิทธิภาพ^{๖๕}

สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย อธิบายว่า ธรรมาภิบาล หมายถึง การจัดการบริหารประเทศที่ดีในทุกๆ ด้านและทุกๆ ระดับ ซึ่งรวมถึงการจัดการระบบองค์กรและกลไกของคณะรัฐมนตรี ส่วนราชการองค์กรของรัฐและรัฐบาลที่ไม่ใช่ส่วนราชการ การบริหารราชการส่วนภูมิภาคและท้องถิ่น องค์กรที่ไม่ใช่รัฐบาล (Private Sector Organizations) องค์กรของเอกชน ชมรมและสมาคมเพื่อกิจกรรมต่างๆ นิติบุคคลเอกชนและภาคประชาสังคม (Civil Society) และการกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างส่วนต่างๆ ดังกล่าวข้างต้น^{๖๖}

คำนิยามว่า ธรรมาภิบาล ทำหน้าที่เป็นกลไก เครื่องมือและแนวทางการดำเนินงานที่เชื่อมโยงกันของภาคเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง โดยเน้นความจำเป็นของการสร้างความร่วมมือจากภาครัฐ ภาคเอกชนและภาคประชาชนอย่างจริงจังและต่อเนื่องเพื่อให้ประเทศมีพื้นฐานระบอบประชาธิปไตยที่เข้มแข็ง มีความชอบธรรมของกฎหมายมีเสถียรภาพ มีโครงสร้างและกระบวนการการบริหารที่มีประสิทธิภาพ มีความโปร่งใสและสามารถตรวจสอบได้ อันจะนำไปสู่การพัฒนาประเทศที่ยั่งยืน^{๖๗}

มีนักวิชาการได้ให้ความหมายหลักธรรมาภิบาล หรือการจัดการที่ดี โดยหลักสากลจะประกอบด้วยคุณสมบัติ ดังนี้

๑. ความรับผิดชอบต่อสาธารณะชน หมายถึง การมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม
๒. ความโปร่งใส หมายถึง สาธารณะชนสามารถเข้าถึงข้อมูลต่างๆ ได้
๓. ความมั่นใจ หมายถึง การมีหลักการที่แน่นอน เป็นธรรมที่ทำให้สาธารณะชนมั่นใจ

^{๖๕} เอเจอร์ แซม, ธรรมาภิบาลการปกครองที่โปร่งใสด้วยจริยธรรม, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์น้ำฝน, ๒๕๔๕), หน้า ๓๑.

^{๖๖} สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, “ธรรมาภิบาลกับการปฏิวัติเศรษฐกิจชาติ”, หน้า ๔.

^{๖๗} บุษบง ชัยเจริญวัฒนะ, ตัวชี้วัดธรรมาภิบาล, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันพระปกเกล้า, ๒๕๔๖), หน้า ๑๐

๔. การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง ประชาชนมีส่วนร่วมในการดำเนินการใน
ด้านกิจการของรัฐ^{๖๘}

มีนักวิชาการได้ให้ความหมายของธรรมาภิบาลว่าหมายถึง การใช้อำนาจทางการเมือง
เศรษฐกิจ และรัฐประศาสนศาสตร์ เพื่อการบริหารกิจกรรมต่าง ๆ ของชาติบ้านเมือง และหมายรวมถึง
กระบวนการ ความสัมพันธ์ และสถาบันต่าง ๆ ที่เชื่อมโยงกันอย่างซับซ้อน ซึ่งประชาชนพลเมืองใช้
เป็นเครื่องมือ หรือช่องทางในการบริหารจัดการกิจการต่าง ๆ อันเกี่ยวข้องกับชีวิตประเทศ ซึ่งมี
องค์ประกอบร่วม ซึ่งเป็นพื้นฐานของการสร้างหลักธรรมาภิบาลอันได้แก่

๑. การรับผิดชอบ

๒. ความโปร่งใส

๓. การปราบปรามทุจริตและการประพฤติมิชอบ

๔. การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย^{๖๙}

ปัญญา ฉายะจินดาวงศ์ และรัชณี ภูตระกูล ได้เขียนหนังสือเรื่องธรรมาภิบาลกับ
สังคมไทย มีใจความตอนหนึ่งว่า ธรรมาภิบาล (Good Governance) หมายถึง การบริหารจัดการ
ทรัพยากรทางเศรษฐกิจและสังคม เพื่อการพัฒนาของประเทศ โดยมีการเชื่อมโยงองค์ประกอบทั้ง ๓
ส่วนของสังคม คือ ภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม และให้มีการสนับสนุนซึ่งกันและกัน
อย่างสร้างสรรค์ ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างเศรษฐกิจ สังคม การเมืองอย่างสมดุล ส่งผลให้สังคม
ดำรงอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ตลอดจนมีการใช้อำนาจในการพัฒนาประเทศชาติให้เป็นไปอย่างมั่นคง
ยั่งยืน และมีเสถียรภาพ^{๗๐}

สำหรับประเทศไทยนั้นเริ่มใช้คำว่า “ธรรมาภิบาล” หรือที่บางท่านเรียกว่า ธรรมรัฐกัน
แพร่หลายภายหลังการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับใหม่ และหลังจากภาวะ
วิกฤตทางเศรษฐกิจในปี พ.ศ. ๒๕๔๐ ทั้งนี้ เนื่องมาจากในหนังสือแสดงเจตจำนงกู้เงินจำนวน ๑๗.๒
พันล้านดอลลาร์สหรัฐ จากกองทุนการเงินระหว่างประเทศ (IMF) รัฐบาลไทยให้คำมั่นว่าจะต้องสร้าง
“Good Governance” ขึ้นในการบริหารจัดการภาครัฐ ซึ่งแสดงโดยปริยายว่า ทั้งรัฐบาลไทยและ
กองทุนการเงินระหว่างประเทศเชื่อว่าวิกฤตเศรษฐกิจที่เกิดขึ้น เป็นผลส่วนหนึ่งมาจากการบริหาร
จัดการที่ไม่ดี หรือธรรมาภิบาล (Bad Governance)^{๗๑} ต่อมาได้มีพระราชบัญญัติระเบียบบริหาร
ราชการแผ่นดิน (ฉบับที่ ๕) พ.ศ. ๒๕๔๕ มาตรา ๓ (๑) ว่าด้วยการปฏิบัติหน้าที่ของส่วนราชการต้อง
ใช้วิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีโดยมีหลักพื้นฐานของการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี
ประกอบด้วยหลักสำคัญ ๖ ประการ ดังนี้

^{๖๘} ชัยอนันต์ สมุทรวานิช, ศ.ดร., ธรรมาภิบาลการมีส่วนร่วมของประชาชนและกระบวนการ
ทางด้านสิ่งแวดล้อม, (กรุงเทพมหานคร : เดือนตุลาคมพิมพ์, ๒๕๔๓), หน้า ๑๒

^{๖๙} ไชยวัฒน์ คำชู, การบริหารการปกครองที่โปร่งใสด้วยจริยธรรม, (กรุงเทพมหานคร : น้ำฝนการ
พิมพ์, ๒๕๔๘), หน้า ๒๘.

^{๗๐} ปัญญา ฉายะจินดาวงศ์ และรัชณี ภูตระกูล, ธรรมาภิบาล (Good Governance) กับสังคมไทย,
(กรุงเทพมหานคร : บพิธการพิมพ์, ๒๕๔๙), หน้า ๓.

^{๗๑} บวรศักดิ์ อุวรรณโณ, การสร้างธรรมาภิบาล (Good Governance) ในสังคมไทย,
(กรุงเทพมหานคร : บริษัทสำนักพิมพ์วิญญูชน จำกัด, ๒๕๔๒), หน้า ๑๗ - ๑๘

๑. หลักนิติธรรม (Rule of law) ได้แก่ การตรากฎหมาย กฎ ข้อบังคับต่าง ๆ ให้ทันสมัย และเป็นธรรม เป็นที่ยอมรับของสังคม และสังคมยินยอมพร้อมใจปฏิบัติตามกฎหมายข้อบังคับเหล่านั้น โดยถือว่าเป็นการปกครองภายใต้กฎหมาย มิใช่ตามอำเภอใจหรืออำนาจของตัวบุคคล

สรุปได้ว่าหลักนิติธรรม หมายถึง การกำหนดกฎระเบียบ ข้อบังคับต่าง ๆ ของสถานศึกษา อันเป็นที่ยอมรับของบุคลากร และบุคลากรทุกคนยอมพร้อมใจปฏิบัติตามกฎ ระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ เหล่านั้น โดยถือว่าเป็นการปกครองภายใต้กฎ ระเบียบ และข้อตกลงของสถานศึกษา มิใช่ตามอำเภอใจหรืออำนาจของตัวบุคคล

๒. หลักคุณธรรม (Morality) ได้แก่ การยึดมั่น ในความถูกต้องดีงามโดยธรรมาภิบาลให้เจ้าหน้าที่ของรัฐยึดถือหลักนี้ในการปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นอย่างดีแก่สังคม และส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนพัฒนาตนเองไปพร้อมกัน เพื่อให้คนไทยมีความซื่อสัตย์ จริ่งใจ ขยัน อดทน มีระเบียบวินัย ประกอบอาชีพสุจริตจนเป็นนิสัยประจำชาติจากข้อความดังกล่าวสรุปได้ว่า “หลักคุณธรรม” หมายถึง การยึดมั่น ในความถูกต้องดีงาม โดยธรรมาภิบาลให้บุคลากรในสถานศึกษายึดถือหลักนี้ ในการปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นอย่างดีแก่หมู่คณะ ส่งเสริมสนับสนุนให้บุคลากรพัฒนาตนเองไปพร้อมกัน เพื่อให้มีความซื่อสัตย์ จริ่งใจขยัน อดทน มีระเบียบวินัย

๓. หลักความโปร่งใส (Transparency) ได้แก่ การสร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกันของคนในชาติ โดยปรับปรุงกลไกการทำงานขององค์กรทุกวงการให้มีความโปร่งใส มีการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์อย่างตรงไปตรงมาด้วยภาษาที่เข้าใจง่าย ประชาชนเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้สะดวก และมีกระบวนการให้ประชาชนตรวจสอบความถูกต้องชัดเจนได้จากข้อความดังกล่าวสรุปได้ว่า “ความโปร่งใส” หมายถึง การสร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกัน ปรับปรุงกลไกการทำงานของสถานศึกษาให้มีความโปร่งใส มีการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์อย่างตรงไปตรงมา และมีการตรวจสอบได้ถูกต้องชัดเจน

๔. หลักความมีส่วนร่วม (Participation) ได้แก่ การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมรับรู้ และเสนอความเห็นในการตัดสินใจปัญหาสำคัญของประเทศ ไม่ว่าจะด้วยการแสดงความคิดเห็นการไต่สวนสาธารณะ การประชาพิจารณ์ การแสดงประชามติหรืออื่น ๆ จากข้อความข้างต้นพอสรุปได้ว่า “การมีส่วนร่วม” หมายถึง การเปิดโอกาสให้บุคลากรและชุมชนมีส่วนร่วมรับรู้และเสนอความเห็นในการตัดสินใจปัญหาสำคัญต่าง ๆ ของสถานศึกษา

๕. หลักความรับผิดชอบ (Accountability) ได้แก่ การตระหนักในสิทธิหน้าที่ความสำนึกในความรับผิดชอบต่อสังคม การใส่ใจปัญหาสาธารณะของบ้านเมือง และกระตือรือร้นในการแก้ปัญหา ตลอดจนการเคารพในความคิดเห็นที่แตกต่าง และความกล้าที่จะยอมรับผลจากการกระทำของตนเองจากข้อความดังกล่าวพอสรุปได้ว่า หลักความรับผิดชอบ หมายถึง การตระหนักในสิทธิหน้าที่ มีจิตสำนึกในความรับผิดชอบต่อสถานศึกษา การใส่ใจในปัญหาและการกระตือรือร้นในการแก้ปัญหาตลอดจนการเคารพในความคิดเห็นที่ต่างกักันและความกล้าที่จะยอมรับผล

๖. หลักความคุ้มค่า (Utility) ได้แก่ การบริหารจัดการและใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ส่วนรวม โดยธรรมาภิบาลให้คนไทยมีความประหยัดใช้ของอย่างคุ้มค่าสร้างสรรค์สินค้าและบริการที่มีคุณภาพสามารถแข่งขันได้ในเวทีโลกและรักษาพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติให้สมบูรณ์ยั่งยืน”

จากข้อความดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า “หลักความคุ้มค่า” หมายถึงการบริหารจัดการและการใช้ทรัพยากรของสถานศึกษาที่มีอยู่อย่างคุ้มค่าและสร้างสรรค์และมีคุณภาพรวมถึงรักษาพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติให้สมบูรณ์ยั่งยืนการบริหารตามหลักธรรมาภิบาล เป็นการบริหารที่ว่าด้วยการสร้างระบบการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี เพื่อส่งเสริมและผลักดันให้ภาครัฐ ภาคธุรกิจ ภาคเอกชน และภาคประชาชนได้ตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ในการบริหารกิจการบ้านเมือง และสังคมให้มีประสิทธิภาพตามหลักกฎหมาย การปกครองในระบอบประชาธิปไตย มีส่วนรับผิดชอบในระบบการบริหารจัดการบ้านเมืองและสังคมจากข้อความดังกล่าวข้างต้นผู้วิจัยเห็นว่าการศึกษา

การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนจะช่วยให้เกิดการบริหารจัดการที่ดีตามโครงการและกิจกรรมต่าง ๆ ตลอดจนช่วยในการพัฒนาปรับปรุงงานที่กำลังดำเนินการ หรือวางแผนการดำเนินงานในอนาคต โดยเน้นผลการปรับปรุงการบริหารงาน ให้สอดคล้องกับหลักธรรมาภิบาล ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้นำการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล ตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ. ๒๕๔๕ มาใช้ในการศึกษาวิจัยการบริหารงานในสถานศึกษา ทั้ง ๖ ด้าน คือ ด้านหลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบต่อสังคม และหลักความคุ้มค่า ดังที่กล่าวมาข้างต้น

แนวคิดเรื่องหลักการบริหารแบบธรรมาภิบาลนี้ ได้มีผู้ให้ความหมายและหลักการที่แตกต่างกันอยู่อย่างมาก โดยส่วนใหญ่จะแสดงตามทัศนะและขอบข่ายของงานที่ตนเกี่ยวข้องตามกรอบ เป้าหมาย วัตถุประสงค์ แนวทาง และวิธีปฏิบัติ ตามหน้าที่ขององค์การ โดยเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๔๒ คณะรัฐมนตรี ได้มีมติเห็นชอบวาระแห่งชาติ สำหรับการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี กำหนดเป็นระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ. ๒๕๔๒ ขึ้นมา มีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ ๑๑ สิงหาคม ๒๕๔๒ โดยทุกส่วนราชการจะต้องปฏิบัติ และรายงานผลการปฏิบัติต่อคณะรัฐมนตรีและรัฐสภาสถาบัน ให้รับทราบด้วยกระทรวงมหาดไทย กล่าวถึงองค์ประกอบในการเสริมสร้างการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดีว่ามี ๑๑ องค์ประกอบ คือ

๑. การมีส่วนร่วม (Participation) เป็นการมีส่วนร่วมของทั้ง ประชาชนและเจ้าหน้าที่รัฐในการบริหารงาน เพื่อให้เกิดความคิดริเริ่ม และพลังงานการทำงานที่สอดประสานกัน เพื่อบรรลุเป้าหมายในการให้บริการประชาชน

๒. ความยั่งยืน (Sustainability) มีการบริหารงานที่อยู่บนหลักการของความสมดุลทั้งในเมืองและชนบทระบบนิเวศ และทรัพยากรธรรมชาติ

๓. ประชาชนมีความรู้สึกว่าเป็นสิ่งที่ชอบธรรม (Legitimacy) และให้การยอมรับ (Acceptance) การดำเนินงานของแต่ละหน่วยงานสอดคล้องกับความต้องการของประชาชน ประชาชนพร้อมที่จะยอมสูญเสียประโยชน์ส่วนตนไป เพื่อประโยชน์ส่วนรวมที่ต้องรับผิดชอบร่วมกัน

๔. มีความโปร่งใส (Transparency) ข้อมูลต่าง ๆ ต้องตรงกับข้อเท็จจริงของการดำเนินการและสามารถตรวจสอบได้ มีการดำเนินการที่เปิดเผยชัดเจนและเป็นไปตามที่กำหนดไว้

๕. ส่งเสริมความเป็นธรรม (Equity) และความเสมอภาค (Equality) มีการกระจายการพัฒนาอย่างทั่วถึงเท่าเทียมกัน ไม่มีการเลือกปฏิบัติ และมีระบบการรับเรื่องร้องทุกข์ที่ชัดเจน

๖. มีความสามารถที่จะพัฒนาทรัพยากรและวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดีเจ้าหน้าที่ของทุกหน่วยงานจะต้องได้รับการพัฒนาความรู้และทักษะเพื่อให้สามารถนำไปปรับใช้กับการทำงานได้ และมีการกำหนดขึ้น ตอนการดำเนินงานที่ชัดเจนเพื่อให้ทุกหน่วยงานยึดถือเป็นแนวปฏิบัติร่วมกัน

๗. ส่งเสริมความเสมอภาคทางเพศ (Promoting Gender Balance) เปิดโอกาสให้สตรีทั้งในเมืองและชนบทเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนและสังคมในทุก ๆ ด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการปกครองท้องถิ่น มากขึ้น

๘. การอดทนอดกลั้น (Tolerance) และการยอมรับ (Acceptance) ต่อทัศนคติที่หลากหลาย (Diverse Perspectives) รวมทั้งต้องยุติข้อแย้งด้วยเหตุผล หาจุดร่วมที่ทุกฝ่ายยอมรับร่วมกันได้

๙. การดำเนินการตามหลักนิติธรรม (Operating by Rule of Law) พัฒนาปรับปรุงแก้ไขและเพิ่ม เติมกฎหมายให้มีความทันสมัยและเป็นธรรม

๑๐. ความรับผิดชอบ (Accountability) เจ้าหน้าที่ที่จะต้องมีความรับผิดชอบต่อประชาชนความพึงพอใจของประชาชนต่อการปฏิบัติงานจะเป็นตัวชี้วัดสำคัญในการประเมินความสำเร็จของหน่วยงานและเจ้าหน้าที่

๑๑. การเป็นผู้กำกับดูแล (Regulator) แทนการควบคุม โอนงานบางอย่างไปให้องค์กรท้องถิ่น ซึ่งใกล้ชิดกับประชาชนที่สุด หรืองานบางอย่างก็ต้องแปรรูปให้เอกชนดำเนินงานแทน หลักธรรมาภิบาลที่กำหนดไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๙ (พ.ศ.ที่ ๘ โดยยึดคุณลักษณะสำคัญหรือองค์ประกอบของกลไกการบริหารจัดการที่ดี ๖ ประการคือ

(๑) หลักความรับผิดชอบ โดยตระหนักถึงสิทธิหน้าที่ การมีจิตอาสา นิกรับผิดชอบต่อสังคม การใส่ใจในปัญหาของบ้านเมืองมีความกล้าหาญที่จะรับผิดชอบผลจากการกระทำ

(๒) หลักคุณธรรม คือยึดมั่น ในความถูกต้องดีงาม ยึดหลักซื่อสัตย์สุจริต ขยันอดทน มีระเบียบวินัย

(๓) หลักการมีส่วนร่วม โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมรับรู้และร่วมตัดสินใจในการพัฒนาประเทศ

(๔) หลักความคุ้มค่า โดยบริหารจัดการทรัพยากรที่มีจำกัดให้มีการใช้อย่างประหยัด คุ้มค่า เกิดประโยชน์สูงสุดและสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืน

(๕) หลักความโปร่งใส คือ เปิดเผยข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ให้ประชาชนเข้าถึงได้สะดวกและมีส่วนร่วมตรวจสอบความถูกต้องในการดำเนินงาน

(๖) หลักนิติธรรม โดยการตรากฎหมาย กฎข้อบังคับต่าง ๆ ให้ทันสมัยเป็นธรรมเป็นที่ยอมรับของสังคม (ฝ่ายวิชาการบริษัทสกายบุ๊กส์ : ๕) องค์ประกอบของธรรมาภิบาลที่ใช้ไปในทางราชการ ด้านการบริหารท้องถิ่น กำหนดไว้ ๕ ประการ^{๗๒} คือ

^{๗๒} วรทัต ลีนิรันธน์, การมีส่วนร่วมการปกครองส่วนท้องถิ่น อบต., (กรุงเทพมหานคร : บรรณกิจกรพิมพ์, ๒๕๔๕), หน้า ๓๐-๓๒.

(๑) หลักความโปร่งใส หมายถึง การทำงานต้องมีระบบการบริหารและการตัดสินใจที่สุจริตเปิดเผย ให้ผู้รับบริการได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารที่เป็นจริง ทันสมัย สามารถตรวจสอบได้จากภายในและภายนอก

(๒) หลักการมีส่วนร่วม หมายถึง การกระจายอำนาจในการทำงานให้แก่บุคลากรขององค์กร ทุกคนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น ร่วมตัดสินใจ และร่วมรับผิดชอบ อย่าให้คนใดคนหนึ่งเป็นผู้สั่งการโดยเผด็จการเพียงคนเดียว

(๓) หลักความรับผิดชอบต่อ หมายถึง ผู้บริหาร เจ้าหน้าที่ พนักงาน ต้องมีความรับผิดชอบต่อในบทบาทหน้าที่ของตน ซึ่งต้องกำหนดภาระหน้าที่ ใครเป็นผู้บริหาร กว้างงานนโยบาย แผนงาน โครงการขอความเห็นชอบจากทุกคน เจ้าหน้าที่ก็ปฏิบัติงานดำเนินการในส่วนที่รับผิดชอบในองค์กร และพนักงานก็ให้บริการแก่ประชาชนและสังคม

(๔) หลักความคุ้มค่า หมายถึง การใช้ทรัพยากรสาธารณะอย่างคุ้มค่า ประหยัดและเกิดประสิทธิผลคุ้มค่าแก่การลงทุน

(๕) หลักคุณธรรม หมายถึง ผู้บริหารเป็นบุคคลที่บริหารงานอย่างถูกต้องตามกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับของทางราชการ โดยการสร้างบรรยากาศในการปฏิบัติงานด้วยความดีงาม กล้ายืนหยัดในการปฏิบัติงานด้วยความเป็นธรรมต่อทุกคน ทุกฝ่ายส่วนมองทางธุรกิจหรือภาคเอกชนหลายฝ่าย ที่ได้ร่วมกันกำหนดหลักการของบรรษัทภิบาลขึ้นมาเพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายสาธารณะของภาครัฐ โดยหลักการสำคัญของบรรษัทภิบาลจากภาคเอกชนนั้นประกอบด้วย^{๗๓} (๑) ความรับผิดชอบต่อ (๒) ความโปร่งใส (๓) มูลค่าหุ้นในระยะยาว (๔) การปฏิบัติต่อผู้ถือหุ้น (๕) ประมวลแนวปฏิบัติที่เป็นเลิศ (๖) ความสมดุล (๗) คุณค่าระยะยาว (๘) วิถีคะแนนเสียง (๙) การคุ้มครองเงินลงทุน

ในปี ค.ศ. 1995 (๒๕๓๘) ธนาคารพัฒนาการแห่งเอเชีย หรือ ADB ซึ่งเชื่อมโยงกับ World Bank และ IMF ขยายหลักการ Good Governance ทางการเมืองออกมาและแยกแยะได้หลายประการดังนี้ (๑)ความน่าเชื่อถือ และมีกฎเกณฑ์ที่ชัดเจน(Accountability)(๒)ความโปร่งใส (Transparency)(๓)การมีส่วนร่วม (Participation)(๔) ความสามารถคาดการณ์ได้ (Predictability)และ (๕) การปฏิสัมพันธ์ระหว่างหลักการทั้ง ๔ ประการข้างต้นนั้นองค์การ UNESCAP กำหนดองค์ประกอบของธรรมาภิบาลไว้ ลักษณะใหญ่ ๆ คือ (๑)มีส่วนร่วม (participatory)(๒)เกิดความสอดคล้อง (consensus oriented) (๓) พร้อมให้ตรวจสอบ (accountable) (๔)โปร่งใส(transparent) (๕) รับผิดชอบต่อ (responsive) (๖) เกิดประสิทธิผลและมีประสิทธิภาพ(effective and efficient) (๗) ความเสมอภาคและเท่าเทียม (equity and inclusiveness)ตามด้วย (๘) ใช้กฎหมายให้เหมาะสมกับธรรมเนียมประเพณี (rule of law)โครงการเพื่อการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (United Nations and Development Programme หรือ UNDP)เสนอองค์ประกอบของธรรมาภิบาลไว้ ๙ หลักการ คือ United Nations and DevelopmentProgramme (UNDP)

^{๗๓} พรเทพ พุกกะพันธ์, **ธรรมาภิบาล และบรรษัทภิบาล**, (กรุงเทพมหานคร : จามจุรีโปรดักท์ , ๒๕๔๖), หน้า ๒๙๑.

๑. การมีส่วนร่วมของประชาชน (Public Participation) ประชาชนทั้ง ชายและหญิงมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจอย่างเท่าเทียมกัน ไม่ว่าจะเป็นการมีส่วนร่วมโดยตรงหรือทางอ้อม โดยผ่านสถาบันต่าง ๆ ที่มีอำนาจอันชอบธรรม (Legitimate Intermediate Initiation)

๒. กฎหมายที่ยุติธรรม (Rule of Law) การปกครองประเทศจะใช้กฎหมายเป็นบรรทัดฐานและทุกคนเคารพกฎหมาย โดยที่กรอบของกฎหมายที่ใช้ในประเทศต้องมีความยุติธรรม และถูกบังคับใช้ กับคนกลุ่มต่าง ๆ อย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน

๓. ความเปิดเผยโปร่งใส (Transparency) กระบวนการทำงาน กฎเกณฑ์กติกาต่างๆ มีความเปิดเผยตรงไปตรงมา สารสนเทศ ในสังคมสามารถถ่ายทอดอย่างอิสระ (Free Flow of Information) ประชาชนสามารถเข้าถึงและรับทราบข้อมูลหรือข่าวสารสาธารณะของทางราชการได้ตามที่กฎหมายบัญญัติ

๔. การมีฉันทานุมัติร่วมในสังคม (Consensus Orientation) การตัดสินใจดำเนินนโยบายใด ๆ ของภาครัฐ ต้องมีการประสานความต้องการหรือผลประโยชน์ที่แตกต่างของกลุ่มคนในสังคมให้เกิดเป็นความเห็นร่วมกัน (Broad Consensus) บนพื้นฐานของสิ่ง ที่เป็นประโยชน์สูงสุดแก่สังคมโดยรวม

๕. กลไกการเมืองที่ชอบธรรม (Political Legitimacy) กระบวนการเข้าสู่อำนาจทางการเมืองมีความชอบธรรมและเป็นที่ยอมรับของคนในสังคม เช่น การได้มาซึ่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มีคุณภาพ การมีคณะรัฐมนตรีที่ปฏิบัติงานเพื่อประโยชน์แก่ส่วนรวมการมีกระบวนการราชการที่สุจริตโปร่งใสตรวจสอบได้ การมีกระบวนการเปิดเผยทรัพย์สินและหนี้สินของนักการเมือง การมีคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) ทำหน้าที่ไต่สวนและวินิจฉัยเจ้าหน้าที่รัฐที่ร่ำรวยผิดปกติ

๖. ความเสมอภาค (Equity) ประชาชนทุกคนมีความสามารถอย่างเท่าเทียมกันในการเข้าถึงโอกาสต่าง ๆ ในสังคม เช่น โอกาสพัฒนาหรือมีความเป็นอยู่ที่ดี โดยรัฐเป็นผู้จัดสรรสาธารณูปโภคขั้น พื้นฐานเพื่อให้ประชาชนสามารถเข้าถึงบริการโดยเท่าเทียม

๗. ประสิทธิภาพและประสิทธิผล (Effectiveness and Efficiency) กระบวนการและสถาบันต่าง ๆ เช่น รัฐสามารถจัดสรร ใช้ทรัพยากรต่างๆ ได้อย่างคุ้มค่าและเหมาะสมเพื่อตอบสนองความต้องการของคนในสังคมโดยรวม รวมถึงการทำงานที่รวดเร็ว มีคุณภาพและก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด

๘. พันธะความรับผิดชอบต่อสังคม (Accountability) การตัดสินใจใด ๆ ของภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน ต้องกระทำโดยมีพันธะความรับผิดชอบต่อสิ่งที่ตนเองกระทำต่อสาธารณชนหรือมีส่วนได้ส่วนเสียกับหน่วยงานนั้น โดยคำนึงถึงผลประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นแก่ส่วนรวมเป็นหลัก และ มีจิตใจเสียสละ เห็นคุณค่าสังคมที่ตนเองสังกัดอยู่

๙. การมีวิสัยทัศน์เชิงกลยุทธ์ (Strategic Vision) การที่ผู้นำและประชาชนในประเทศมีวิสัยทัศน์ในการสร้างธรรมาภิบาลและการพัฒนาอย่างยั่งยืน

องค์กรที่ช่วยประเทศสมาชิกในการส่งเสริมฝึกอบรมและปรับปรุงการบริหารการจัดการของภาครัฐตามหลักธรรมาภิบาล หรือ Common wealth Secretariat (๑) ความโปร่งใส (๒) การตรวจสอบ (๓) การมีส่วนร่วม (๔)การต่อสู้กับปัญหาคอร์รัปชัน

องค์ประกอบของธรรมาภิบาลจากองค์การจากต่างประเทศตอนหนึ่งกล่าวว่า Japan International Cooperation Agency (JICA) เช่นกัน JICA ของญี่ปุ่นก็ได้เสนอเนื้อหาของ Good Governance ซึ่งมีเนื้อหามากมายแต่ขอยกมาให้เห็นเพียง ๓ ประการ คือ (๑)ความสามารถของรัฐที่จะทำงานให้ได้ผล มีประสิทธิภาพ โดยพิจารณาจากองค์กร และกลไกการทำงาน (๒) รัฐต้องตอบสนองความต้องการของประชาชน และเคารพสิทธิมนุษยชน (๓) รัฐมีหน้าที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมและสร้างบรรยากาศการมีส่วนร่วมของประชาชน

จากการศึกษาดังกล่าวพบว่า ไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานภาครัฐหรือเอกชนการที่จะสามารถให้การบริหารขับเคลื่อนไปได้นั้นผู้นำในหน่วยงานนั้นๆควรมีหลักการการบริหารแบบมีรูปแบบการวางแผนงานและเปิดโอกาสให้หน่วยงานอื่นเข้ามาตรวจสอบในการบริหารงานบริหารงานแบบโปร่งใสตรวจสอบได้ คือให้คนอื่น ที่ไม่ใช่คนในองค์กรของตนสามารถตรวจสอบและเสนอจุดที่บกพร่องเพื่อนำไปสู่การแก้ไขต่อไป

มีนักวิชาการได้แสดงทัศนะเรื่องธรรมรัฐกับกองทัพเอาไว้ว่า แนวคิดเรื่องธรรมรัฐนั้น มีองค์ประกอบหลัก ๒ ส่วน คือ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา (Participatory Development) และหน้าที่ในการบริหารและการบริการของภาครัฐ (Administrative Functions/Services) ซึ่งในส่วนหลังได้แยกย่อยเป็นองค์ประกอบอื่น สำหรับรัฐบาลอีก ๕ ประเด็น คือ ความชอบธรรมของรัฐบาล การตรวจสอบได้ การคุ้มครองสิทธิมนุษยชนการกระจายอำนาจการควบคุมทหารโดยพลเรือนส่วนหลักธรรมาภิบาลที่ใช้เกี่ยวกับการพัฒนาระบบบริหารการศึกษานั้น มีผู้เสนอไว้ ๔ ด้าน คือ (๑) การบริหารการศึกษาต้องสอดคล้อง และตอบสนองต่อนโยบายและความต้องการของระบบการศึกษาไทย (relevance) (๒) กระบวนการบริหารต้องมีประสิทธิภาพ (efficiency) ได้ประสิทธิผล (Effectiveness) (๓) ทุกชั้น ตอนต้องโปร่งใส (transparency) และมีเหตุผล (reasonableness) (๔) มีผู้รับผิดชอบผลการบริหาร (accountability) งานทุกฝ่ายหากกล่าวถึงแนวทางหรือหลักการโดยสากลแล้วมีผู้กล่าวว่า (ดร.สุชาวีย์ เสถียร, ๒๕๔๔ : ๑๒) หลักธรรมาภิบาลหรือการบริหารจัดการที่ดีนั้น โดยหลักสากลจะประกอบด้วยคุณสมบัติดังต่อไปนี้ คือ ความรับผิดชอบต่อสาธารณะ (accountability) ความโปร่งใส (transparency) ซึ่งรวมถึงการที่สาธารณชนสามารถเข้าถึงข้อมูลต่าง ๆ ได้ การมีหลักการที่แน่นอนเป็นธรรมที่ทำให้สาธารณชนเกิด ความมั่นใจ (Predictability) ซึ่งในที่นี้หมายความว่ากฎเกณฑ์ต่างๆ จะไม่เปลี่ยนแปลงไปเปลี่ยนมาหรือมีการเลือกปฏิบัติและคุณสมบัติที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ การมีส่วนร่วมของประชาชน (participation) ซึ่งทุกองค์กร ทั้งภาครัฐและเอกชน และปัจเจกบุคคล จะกำหนดไว้ในหลักการดูไม่แตกต่างกัน

จากการศึกษาดังกล่าวพบว่า การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารภาครัฐเป็นการแสดงถึงความเป็นผู้โปร่งใส ตรวจสอบได้โดยไม่มีอะไรปิดบังถ้ากล่าวถึงสถานศึกษาการบริหารงานในสถานศึกษาทุกวันนี้ คณะผู้บริหารก็เปิดโอกาสให้คณะครูและนักเรียนสามารถแสดงความคิดเห็น ข้อเสนอแนะเพื่อเป็นประโยชน์ในการบริหารงานในการที่จะนำความเจริญก้าวหน้าไปสู่สถานศึกษาได้สืบต่อไป

หลักธรรมในทางพระพุทธศาสนา ที่เป็นหลักคุณธรรมสำหรับผู้ปฏิบัติ

พรหมวิหาร ๔ คือ ธรรมเป็นเครื่องอยู่อย่างประเสริฐ ๑) เมตตา ความรักใคร่ปรารถนาจะให้เป็นผู้สุข ๒) กรุณา ความสงสาร คิดจะช่วยให้พ้นทุกข์ ๓) มุทิตา ความพลอยยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดี ๔) อุเบกขา ความวางเฉยไม่ติ่งใจไม่เสียใจเมื่อผู้อื่นถึงความวิบัติ^{๗๔}

สังคหัตถ์ ๔ คือ ธรรมเครื่องยึดเหนี่ยว ๑) ทาน ให้ปันสิ่งของของตนแก่ผู้อื่นที่ควรให้ปัน ๒) ปิยะวาจา เจรจาว่าจาที่อ่อนหวาน ๓) อัตถจริยา ประพฤติสิ่ง ที่เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น ๔) สมานัตตา เป็นคนมีตนเสมอไม่ถือตัว^{๗๕}

อุปราณียธรรม ๗ คือ ธรรมอันเป็นที่ตั้งแห่งความไม่เสื่อม เป็นไปเพื่อความเจริญฝ่ายเดียวสำหรับหมู่ชน หรือผู้บริหารบ้านเมือง^{๗๖}

สัปปริสธรรม ๗ คือ ๑. เป็นอัมมัญญ (ผู้รู้จักเหตุ) ๒. เป็นอัตถัญญ (ผู้รู้จักกาล) ๓. เป็นอัตถัญญ (ผู้รู้จักตน) ๔. เป็นมัตถัญญ (ผู้รู้จักประมาณ) ๕. เป็นกาลัญญ (ผู้รู้จักกาลเวลา) ๖. เป็นปริสัญญ (ผู้รู้จักชุมชน) และ ๗. เป็นปุคคลัญญ (ผู้รู้จักบุคคล)^{๗๗}

ทศพิธราชธรรม ๑๐ มี ๑) ทาน การให้ ๒) ศีล ความประพฤติเรียบร้อย ๓) บริจาค เสียสละความสุขสบายส่วนตัวเพื่อประโยชน์สุขส่วนรวม ๔) อาชวะ ความซื่อตรง ๕) มัทวะ ความอ่อนโยน ๖) ตบะ ความเพียรเพากิเลส ๗) อักโกธะ ความไม่โกรธ ๘) อวิสีสา ความไม่เบียดเบียน ๙) ขันติ ความอดทน และ ๑๐) อวิโรธนะ ความไม่คลาดจากธรรม^{๗๘}

๒.๓. แนวคิดเกี่ยวกับพระสังฆาธิการ

คำว่า พระสังฆาธิการ มาจากคำว่า “สังฆะ” และ “อธิการ” เป็นพระสังฆาธิการแปลตามรูปศัพท์ว่า ภิกษุผู้ทำงานโดยสิทธิขาดในทางคณะสงฆ์ หรือพระภิกษุผู้ทำงานในคณะสงฆ์โดยมีอำนาจเต็มตามตำแหน่ง จึงหมายถึง พระภิกษุผู้ดำรงตำแหน่งปกครองคณะสงฆ์^{๗๙}

พระสังฆาธิการเป็นคำรวมตำแหน่งพระภิกษุผู้ปกครองคณะสงฆ์ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.๒๕๐๕ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.๒๕๓๕ เริ่มใช้มาแต่ พ.ศ.๒๕๐๖ จนถึงปัจจุบัน โดยมีกฎหมายเถรสมาคม ฉบับที่ ๕ (พ.ศ.๒๕๐๖) ว่าด้วยการแต่งตั้งถอดถอนพระสังฆาธิการ กำหนดนามเป็นครั้งแรก โดยเปลี่ยนคำว่า "พระคณาธิการ" มาเป็น "พระสังฆาธิการ" ให้สอดคล้องกับลักษณะการดำเนินกิจการคณะสงฆ์ รวมคำว่า "พระ" "สังฆ" และ "อธิการ" เป็น "พระสังฆาธิการ" แปลตามรูปศัพท์ว่า "พระภิกษุผู้ทำงานโดยสิทธิขาดในทางคณะสงฆ์"

"พระภิกษุผู้ทำงานคณะสงฆ์โดยมีอำนาจเต็มตามตำแหน่ง" ซึ่งในแม่บทท่านบัญญัติว่า หมายถึง "พระภิกษุผู้ดำรงตำแหน่งปกครองคณะสงฆ์" มีตำแหน่งดังนี้

^{๗๔} อด.ปญจก. (ไทย) ๒๖/๖๓/๑๐๗.

^{๗๕} อด.จตุกก. (ไทย) ๒๑/๓๒/๕๐.

^{๗๖} ที.ม. (ไทย) ๑๐/๑๓๔/๗๘.

^{๗๗} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๓๐/๓๓๐.

^{๗๘} พุ.ชา. (ไทย) ๒๘/๔๑๑/๒๔๔

^{๗๙} สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดอำนาจเจริญ, การปฏิบัติงานพระพุทธศาสนา โครงการประชุมพระสังฆาธิการเจ้าคณะจังหวัดเจ้าคณะอำเภอ, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๗), หน้า ๘.

- ๑) เจ้าคณะใหญ่
- ๒) เจ้าคณะภาค รองเจ้าคณะภาค
- ๓) เจ้าคณะจังหวัด รองเจ้าคณะจังหวัด
- ๔) เจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ
- ๕) เจ้าคณะตำบล รองเจ้าคณะตำบล
- ๖) เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส^{๘๐}

ผู้ดำรงตำแหน่งพระสังฆาธิการดังกล่าว จะมีอำนาจเต็มตามกฎหมายคณะสงฆ์ กฎมติ คำสั่งของมหาเถรสมาคมครอบคลุมงานทุกส่วนในเขตปกครองหรือในวัด พระสังฆาธิการจึงมีลักษณะความเป็นผู้นำ ในการพัฒนาพระภิกษุ สามเณร และคฤหัสถ์ที่อยู่ในวัด ในหมู่บ้าน และในชุมชนโดยใช้หลักธรรมในพระพุทธศาสนา

พระชนดล นาคสุวณโน (นาคพิพัฒน์) กล่าวว่า พระสังฆาธิการ หมายถึง พระภิกษุผู้ดำรงตำแหน่งปกครองคณะสงฆ์ กฎมหาเถรสมาคม ฉบับที่ ๒๔ (พ.ศ. ๒๕๔๑) ว่าด้วยการแต่งตั้งถอดถอน

พระสังฆาธิการโดยกำหนดตำแหน่งพระภิกษุดำรงตำแหน่งปกครองคณะสงฆ์ตามลำดับชั้นไว้ได้แก่ระดับเจ้าคณะใหญ่ เจ้าคณะภาค รองเจ้าคณะภาค เจ้าคณะจังหวัด รองเจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล รองเจ้าคณะตำบล เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส และ ผู้ช่วยเจ้าอาวาสภิกษุผู้ดำรงตำแหน่งดังกล่าว จะมีอำนาจเต็มตามกฎหมายคณะสงฆ์ กฎ มติ คำสั่งของมหาเถรสมาคมครอบคลุมงานทุกส่วนในเขตปกครองหรือในวัด พระสังฆาธิการจึงมีลักษณะความเป็นผู้นำในการพัฒนาพระภิกษุ สามเณรและคฤหัสถ์ที่อยู่ในวัด ในหมู่บ้าน และในชุมชน โดยใช้หลักธรรมในพระพุทธศาสนา^{๘๑}

คำว่า “พระสังฆาธิการ” เป็นคำรวมตำแหน่งพระภิกษุผู้ปกครองคณะสงฆ์ ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ เริ่มใช้มาแต่ พ.ศ. ๒๕๐๖ จนถึงปัจจุบัน โดยมีกฎหมายมหาเถรสมาคม ฉบับที่ ๕ (พ.ศ. ๒๕๐๖) ว่าด้วยการแต่งตั้งถอดถอนพระสังฆาธิการ กำหนดนามเป็นครั้งแรก โดยเปลี่ยนคำว่า “พระคณาธิการ” มาเป็น “พระสังฆาธิการ” ให้สอดคล้องกับลักษณะการดำเนินกิจการคณะสงฆ์ รวมคำว่า “พระ” “สังฆ” และ “อธิการ” เป็น “พระสังฆาธิการ” แปลตามรูปศัพท์ว่า “พระภิกษุผู้ทำงานโดยสิทธิขาดในทางคณะสงฆ์” “พระภิกษุผู้ทำงานคณะสงฆ์โดยมีอำนาจเต็มตามตำแหน่ง” ซึ่งในแม่บทท่านบัญญัติว่า หมายถึง “พระภิกษุผู้ดำรงตำแหน่งปกครองคณะสงฆ์” มีตำแหน่งดังนี้

- ๑) เจ้าคณะใหญ่
- ๒) เจ้าคณะภาค รองเจ้าคณะภาค
- ๓) เจ้าคณะจังหวัด รองเจ้าคณะจังหวัด
- ๔) เจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ
- ๕) เจ้าคณะตำบล รองเจ้าคณะตำบล

^{๘๐} กนก แสนประเสริฐ, *ประมวลพระราชบัญญัติคณะสงฆ์*, หน้า ๘๔.

^{๘๑} พระชนดล นาคสุวณโน (นาคพิพัฒน์), “การบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑).

๖) เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส^{๘๒}

เจ้าคณะและเจ้าอาวาสดังกล่าวนี้ เป็นผู้ทำงานคณะสงฆ์อย่างมีอำนาจเต็มตามกฎหมาย และครอบคลุมงานทุกส่วนในเขตปกครองหรือในวัด ส่วนรองเจ้าคณะ รองเจ้าอาวาส และผู้ช่วยเจ้าอาวาส จะมีอำนาจหน้าที่เต็มตามตำแหน่ง ก็เพราะได้รับการมอบหมาย จึงบัญญัตินามว่า “พระสังฆาธิการ” ซึ่งเทียบได้กับข้าราชการของฝ่ายราชอาณาจักร ส่วนเลขานุการเจ้าคณะและเลขานุการรองเจ้าคณะ หาได้เป็นพระสังฆาธิการไม่ เพราะเป็นเพียงผู้ทำการเลขานุการ

สรุปได้ว่า พระสังฆาธิการ หมายถึง พระภิกษุผู้ดำรงตำแหน่งปกครองคณะสงฆ์มีตำแหน่งดังนี้

- ๑) ระดับเจ้าคณะใหญ่
- ๒) เจ้าคณะภาค รองเจ้าคณะภาค
- ๓) เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะจังหวัด
- ๔) เจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ
- ๕) เจ้าคณะตำบล รองเจ้าคณะตำบล
- ๖) เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส และผู้ช่วยเจ้าอาวาส

๒.๓.๑ ความสำคัญของพระสังฆาธิการ

พระสังฆาธิการเป็นผู้ปกครองดูแลคณะสงฆ์ในเขตปกครองและวัดให้เป็นไปตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศ และพระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช มีหน้าที่ควบคุมและส่งเสริมรักษาความเรียบร้อยดีงามของคณะสงฆ์ จัดการและพัฒนา การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ให้เป็นไปด้วยดี พระสังฆาธิการจึงมีความสำคัญในการดูแลพระภิกษุสามเณร ดูแลวัดให้เป็นระเบียบเรียบร้อย ให้ภิกษุ สามเณร มีจริยาวัตรงดงาม ประพฤติปฏิบัติตนตามหลัก พระธรรมวินัยนับว่าพระสังฆาธิการเป็นผู้จรรโลงพระพุทธศาสนาให้ยั่งยืน ดูแลความประพฤติปฏิบัติของพระภิกษุ สามเณรมิให้ออกนอกพระธรรมวินัย และพระสังฆาธิการโดยเฉพาะเจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส และผู้ช่วยเจ้าอาวาสจะต้องบำรุงรักษาจัดการวัดและสมบัติของวัดให้เป็นไปโดยความเรียบร้อย ปกครองและสอดส่องให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่พำนักอยู่ในวัดปฏิบัติตามพระธรรมวินัย และเป็นธุระในการศึกษาอบรมและสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์ ให้ความสะดวกตามสมควรในการบำเพ็ญกุศล^{๘๓}

กรมการศาสนาและกระทรวงศึกษาธิการ ระบุถึงความสำคัญของสังฆาธิการว่าพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติจะเจริญรุ่งเรืองถาวรสืบไป ก็ด้วยจะต้องอาศัยพระสังฆาธิการเป็นสำคัญเนื่องด้วยพระสังฆาธิการเป็นผู้ใกล้ชิดกับประชาชนโดยเฉพาะพระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาสซึ่งเป็นทีเคารพและเลื่อมใสศรัทธาของประชาชน ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์เจ้าอาวาสจึงมีอำนาจหน้าที่ในการบริหารและการจัดการวัดให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ^{๘๔}

^{๘๒} สำนักงานเลขาธิการมหาเถรสมาคม, กฎมหาเถรสมาคม ฉบับที่ ๕ (พ.ศ. ๒๕๐๖), หน้า ๖๕

^{๘๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๐.

^{๘๔} กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยเรื่องการคณะสงฆ์และการศาสนา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๐), หน้า คำนำ.

พระสงฆ์กับการบริหารจัดการ ถือว่าพระสงฆ์มีบทบาทสำคัญต่อสังคมไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ไม่ว่าพระสงฆ์จะทำอะไรเกี่ยวกับการบริหารจัดการภายในวัดหรือนำพาพุทธศาสนิกชนทำตามขนบธรรมเนียมประเพณีต่าง ๆ พระสงฆ์จะมีบทบาทเป็นอย่างยิ่ง เหตุที่เป็นเช่นนี้เพราะพระสงฆ์มีปฏิปทาน่าเลื่อมใส ใฝ่รู้ใฝ่คิด สามารถให้ความรู้ที่ตนเองได้ศึกษามาเพื่อบำเพ็ญประโยชน์แก่พระพุทธศาสนาและสังคมประเทศชาติ^{๘๕}

ดังนั้นพระสังฆาธิการ จึงเป็นพระภิกษุที่ปฏิบัติตามภารกิจของพระพุทธศาสนามีส่วนช่วยส่งเสริมทำนุบำรุงศาสนาให้เจริญรุ่งเรือง และสร้างความเข้มแข็ง และความมั่นคงของพระพุทธศาสนา

กฎหมายเถรสมาคม ฉบับที่ ๒๔ (พ.ศ. ๒๕๔๑) ว่าด้วยการแต่งตั้งถอดถอนพระสังฆาธิการ การแต่งตั้งและถอดถอน (กองแผนงาน กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ) ไว้ดังนี้^{๘๖}

คุณสมบัติทั่วไปของพระสังฆาธิการ

กฎหมายเถรสมาคม ฉบับที่ ๒๔ (พ.ศ. ๒๕๔๑) ว่าด้วยการแต่งตั้งและถอดถอนพระสังฆาธิการได้กำหนดคุณสมบัติทั่วไปของพระสังฆาธิการไว้ ๗ ข้อ ดังนี้

๑. มีพรรษาสมควรแต่ตำแหน่ง
๒. มีความรู้สมควรแก่ตำแหน่ง
๓. มีความประพฤติเรียบร้อยตามพระธรรมวินัย
๔. เป็นผู้ฉลาดในการปกครองสงฆ์
๕. ไม่เป็นผู้มีร่างกายทุพพลภาพไร้ความสามารถ หรือมีจิตฟั่นเฟือน ไม่สมประกอบ หรือเป็นโรคเรื้อน หรือเป็นวัณโรค ในระยะอันตรายจนเป็นที่น่ารังเกียจ

๖. ไม่เคยต้องคำวินิจฉัยลงโทษในอิทธิฤทธิ์ที่พึงรังเกียจมาก่อน

๗. ไม่เคยถูกถอดถอนหรือถูกปลดจากตำแหน่งใด เพราะความผิดมาก่อน

การแต่งตั้งพระสังฆาธิการ ตามกฎหมายเถรสมาคม (กองแผนงาน กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ) มีดังนี้

๑) การแต่งตั้งตำแหน่งเจ้าคณะใหญ่ ต้องมีคุณสมบัติโดยทั่วไปแล้วจะต้องมีพรรษาพ้น ๓๐ และมีสมณศักดิ์ไม่ต่ำกว่ารองสมเด็จพระราชาคณะ สมเด็จพระสังฆราชทรงแต่งตั้งพระภิกษุผู้มีคุณสมบัติให้ดำรงตำแหน่งเจ้าคณะใหญ่ โดยเห็นชอบของมหาเถรสมาคม

๒) การแต่งตั้งพระภิกษุผู้จะดำรงตำแหน่งเจ้าคณะภาค ต้องมีคุณสมบัติโดยทั่วไปแล้วจะต้องมีพรรษาพ้น ๒๐ และกำลังดำรงตำแหน่งเจ้าคณะภาคนั้นมาแล้วไม่ต่ำกว่า ๒ ปี หรือกำลังดำรงตำแหน่งเจ้าคณะจังหวัดในภาคนั้นมาแล้วไม่ต่ำกว่า ๔ ปี หรือมี สมณศักดิ์ไม่ต่ำกว่าพระราชาคณะชั้นเทพหรือเป็นพระราชาคณะซึ่งเป็นพระคณาจารย์เอก หรือเป็นเปรียญธรรม ๙ ประโยค ในการแต่งตั้งคณะภาคเป็นหน้าที่ของเจ้าคณะใหญ่ พิจารณาคัดเลือกพระภิกษุผู้มีคุณสมบัติ เสนอมหาเถรสมาคมพิจารณาเพื่อมีพระบัญชาแต่งตั้งตามมติมหาเถรสมาคมเจ้าคณะภาคจะอยู่ในตำแหน่งคราว

^{๘๕} สิริวัฒน์ ศรีเครือดง, พระสงฆ์กับภาวะผู้นำ, ในรวบรวมบทความ สารนิพนธ์พุทธศาสนธรรมมหาบัณฑิตประจำปี พ.ศ. ๒๕๕๑, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑).

^{๘๖} กองแผนงาน กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, คู่มือพระสังฆาธิการ ว่าด้วยพระราชบัญญัติกฎ ระเบียบ และคำสั่งสอนของคณะสงฆ์, หน้า ๔๐๓.

ละ ๔ ปี และอาจได้รับการแต่งตั้งอีกได้ ในกรณีที่รองเจ้าคณะภาคพ้นจากตำแหน่งก่อนวาระ ให้รองคณะภาค ซึ่งได้รับแต่งตั้งแทน อยู่ในตำแหน่งตามวาระของผู้ซึ่งตนแทน

๓) การแต่งตั้งพระภิกษุผู้จะดำรงตำแหน่งเจ้าคณะจังหวัด ต้องมีคุณสมบัติทั่วไปแล้วจะต้องมีพรรษาพัน ๑๐ กับมีสำนักอยู่ในเขตจังหวัดนั้น และกำลังดำรงตำแหน่งเจ้ารองคณะจังหวัดนั้นมาแล้วไม่ต่ำกว่า ๒ ปี หรือกำลังดำรงตำแหน่งเจ้าคณะอำเภอในจังหวัดนั้นมาแล้วไม่ต่ำกว่า ๔ ปี หรือมีสมณศักดิ์ไม่ต่ำกว่าพระราชาคณะชั้นสามัญ หรือเป็นพระคณาจารย์โทขึ้นไป หรือเป็นเปรียญธรรมไม่ต่ำกว่า ๖ ประโยค ในการแต่งตั้งเจ้าคณะจังหวัดในภาคใด ให้เจ้าคณะภาคนั้นพิจารณาคัดเลือกพระภิกษุผู้มีคุณสมบัติตามเกณฑ์ เสนอเจ้าคณะใหญ่พิจารณา เพื่อมีพระบัญชาแต่งตั้งตามมติมหาเถรสมาคม

๔) ในการแต่งตั้งพระภิกษุผู้จะดำรงตำแหน่งเจ้าคณะอำเภอ ต้องมีคุณสมบัติโดยทั่วไปแล้วมีพรรษาพัน ๑๐ กับมีสำนักอยู่ในเขตจังหวัดนั้น และกำลังดำรงตำแหน่งเจ้ารองคณะอำเภอนั้นมาแล้วไม่ต่ำกว่า ๒ ปี หรือกำลังดำรงตำแหน่งเจ้าคณะตำบลในอำเภอนั้นมาแล้วไม่ต่ำกว่า ๔ ปี หรือมีสมณศักดิ์ไม่ต่ำกว่าชั้นสัญญาบัตร หรือเป็นพระคณาจารย์ตรีขึ้นไป หรือเป็นเปรียญธรรมไม่ต่ำกว่า ๔ ประโยค ในการแต่งตั้งเจ้าคณะอำเภอในจังหวัดใด ให้เจ้าคณะจังหวัดนั้นคัดเลือกพระภิกษุผู้มีคุณสมบัติตามเกณฑ์ เสนอเจ้าคณะภาค เพื่อพิจารณาแต่งตั้งโดยอนุมัติของเจ้าคณะใหญ่

๕) ในการแต่งตั้งพระภิกษุผู้จะดำรงตำแหน่งเจ้าคณะตำบล ต้องมีคุณสมบัติโดยทั่วไปแล้วจะต้องมีพรรษาพัน ๕ กับมีสำนักอยู่ในเขตอำเภอนั้น และกำลังดำรงตำแหน่งรองเจ้าคณะตำบลนั้นมาแล้วไม่ต่ำกว่า ๒ ปี หรือกำลังดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสในตำบลนั้นมาแล้วไม่ต่ำกว่า ๔ ปี หรือเป็นพระภิกษุมีสมณศักดิ์ หรือเป็นพระคณาจารย์ หรือเป็นเปรียญธรรม หรือเป็นนักธรรมชั้นเอก ในการแต่งตั้งเจ้าคณะตำบลในอำเภอใด ให้เจ้าคณะอำเภอนั้นคัดเลือกพระภิกษุผู้มีคุณสมบัติดังกล่าว เสนอเจ้าคณะจังหวัดพิจารณาแต่งตั้ง เมื่อได้แต่งตั้งแล้ว ให้แจ้งกรมการศาสนาและรายงานเจ้าคณะภาพเพื่อทราบ

๖) การแต่งตั้งพระภิกษุผู้จะดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสพระอารามราษฎร์ ต้องมีคุณสมบัติทั่วไปแล้วจะต้องมีพรรษาพัน ๕ และเป็นผู้ทรงเกียรติคุณเป็นที่เคารพนับถือของบรรพชิตและคฤหัสถ์ในถิ่นนั้นในการแต่งตั้งเจ้าอาวาสนอกจากพระอารามหลวงในตำบลใดให้เป็นหน้าที่ของเจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล รองเจ้าคณะตำบล เจ้าสังัก ถ้าไม่มีรองเจ้าคณะอำเภอไม่มีรองเจ้าคณะตำบล ให้เจ้าคณะอำเภอเลือกเจ้าอาวาสในตำบลนั้น รวมกันทั้งหมดไม่น้อยกว่า ๓ รูป ร่วมกันพิจารณาคัดเลือกพระภิกษุผู้มีคุณสมบัติดังกล่าวแล้วให้เจ้าคณะอำเภอรายงานเสนอเจ้าคณะจังหวัดเพื่อพิจารณาแต่งตั้งถ้าพระภิกษุผู้จะดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดนั้นดำรงตำแหน่งเจ้าคณะจังหวัดอยู่ด้วยให้เจ้าคณะอำเภอรายงานเสนอเจ้าคณะจังหวัด เพื่อเจ้าคณะภาคพิจารณาแต่งตั้งในการแต่งตั้งรองเจ้าอาวาสผู้ช่วยเจ้าอาวาส นอกจากพระอารามหลวง ให้เจ้าอาวาสวัดนั้นพิจารณาคัดเลือกพระภิกษุ ผู้มีคุณสมบัติและระบุน้ำที่ที่ตนจะมอบหมายให้ปฏิบัติ แล้วเสนอผู้บังคับบัญชาตามลำดับ เพื่อเจ้าคณะจังหวัดพิจารณาแต่งตั้ง

๗) การแต่งตั้งพระภิกษุผู้จะดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสพระอารามหลวงในกรุงเทพมหานคร ต้องมีคุณสมบัติโดยเฉพาะอีกส่วนหนึ่งคือ มีพรรษาพัน ๑๐ เป็นผู้ทรงเกียรติคุณเป็นที่เคารพนับถือของบรรพชิตและคฤหัสถ์ และมีสมณศักดิ์ไม่ต่ำกว่าพระราชาคณะชั้นราช สำหรับพระอารามหลวงชั้น

เอก ไม่ต่ำกว่าพระราชคณะชั้นสามัญ สำหรับพระอารามหลวงชั้นโท ไม่ต่ำกว่าพระครูผู้ช่วยเจ้าอาวาสชั้นเอก

ส่วนพระภิกษุผู้จะดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสพระอารามหลวงในจังหวัดอื่น นอกจากกรุงเทพมหานคร ต้องมีคุณสมบัติโดยเฉพาะอีกส่วนหนึ่ง คือ มีพรรษาพื้น ๑๐ เป็นผู้ทรงเกียรติคุณเป็นที่เคารพนับถือของบรรพชิตและคฤหัสถ์ และมีสมณศักดิ์ไม่ต่ำกว่าพระราชคณะชั้นสามัญสำหรับพระอารามหลวงชั้นโท ต้องมีตำแหน่งไม่ต่ำกว่าพระครูผู้ช่วยเจ้าอาวาสชั้นเอก สำหรับพระอารามหลวงชั้นตรี ต้องมีตำแหน่งไม่ต่ำกว่าพระครูผู้ช่วยเจ้าอาวาสชั้นโท หรือพระครูสัญญาบัตรที่มีนิตยภัตไม่ต่ำกว่าพระครูผู้ช่วยเจ้าอาวาสชั้นโท สำหรับพระอารามหลวงชั้นตรี การแต่งตั้งเจ้าอาวาสพระอารามหลวง ให้เป็นหน้าที่ของเจ้าคณะจังหวัดคัดเลือกพระภิกษุที่มีคุณสมบัติดังกล่าวแล้วแต่กรณีเสนอผู้บังคับบัญชาตามลำดับ เพื่อบรรณการพิจารณา ถ้าพระภิกษุผู้จะดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสดำรงตำแหน่งเจ้าคณะจังหวัดอยู่ด้วย ให้เป็นหน้าที่ของเจ้าคณะภาคดำเนินการในการแต่งตั้งรองเจ้าอาวาสหรือผู้ช่วยเจ้าอาวาสพระอารามหลวงให้เจ้าอาวาสพระอารามหลวงนั้น พิจารณาคัดเลือกพระภิกษุผู้มีคุณสมบัติและระบุนหน้าที่ที่มอบหมายให้ปฏิบัติ แล้วรายงานเจ้าคณะจังหวัดเพื่อพิจารณาเสนอตามลำดับจนถึงมหาเถรสมาคม สมเด็จพระสังฆราชทรงแต่งตั้ง เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส และผู้ช่วยเจ้าอาวาสพระอารามหลวงตามมติมหาเถรสมาคม

การพ้นจากตำแหน่งหน้าที่พระสังฆาธิการ

พระสังฆาธิการจะพ้นจากตำแหน่งได้ในกรณีมรณภาพ หรือพ้นจากความเป็นพระภิกษุหรือลาออก หรือย้ายออกไปนอกเขตพื้นที่ต้นมีสำนักอยู่ หรือให้ออกจากตำแหน่งหน้าที่ โดยถูกปลดจากตำแหน่งหน้าที่ ถูกถอดถอนจากตำแหน่งหน้าที่^{๘๗}

นิกายเรียกว่า“หน” มี ๔ หน คือ หนกลาง หนเหนือ หนตะวันออก และหนใต้ ในส่วนของคณะธรรมยุต เรียกว่าคณะธรรมยุต จะรวมเขตปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาค เรียกว่า หน มีเจ้าคณะหนใหญ่ ๕ หน คือ

- ๑) เจ้าคณะใหญ่หนกลาง
- ๒) เจ้าคณะใหญ่หนเหนือ
- ๓) เจ้าคณะใหญ่หนตะวันออก
- ๔) เจ้าคณะใหญ่หนใต้
- ๕) เจ้าคณะใหญ่คณะธรรมยุต

พระธรรมญาณมุนี (ทองย้อย กิตติทินโน)กล่าวว่า พระสังฆาธิการมีบทบาทหน้าที่ในการปกครองคณะสงฆ์ โดยมีหลักการปกครอง คือ มุ่งความสงบเรียบร้อย มุ่งความเจริญอกงาม และมุ่ง

ความสามัคคีปรองดอง ซึ่งทั้ง ๓ ประการนี้เป็นเครื่องวัดสมรรถภาพของการปกครอง ในขณะเดียวกันในการปกครองพระสงฆ์ให้ได้ผลดีตามหลักการดังกล่าว^{๘๘}

^{๘๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๐๓.

^{๘๘} พระธรรมญาณมุนี (ทองย้อย กิตติทินโน), การแสวงหาเส้นทางการพัฒนาชนบทของพระสงฆ์ไทย, อ้างใน พระปลัดเกียรติศักดิ์ คินทวิวรกุล, “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดกระบี่”, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๘).

พระครูมลคลศีลวงศ์ และคณะ กล่าวว่า พระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาสทุกรูปต้องพัฒนาตนเองให้อยู่ในระเบียบวินัยก่อนเป็นประการแรก ประการที่สองจะต้องมีรูปแบบการปกครองในวัดวาอารามให้เรียบร้อย และประการสุดท้ายจะต้องจัดรูปแบบในการศึกษาเล่าเรียนแผนกพระปริยัติธรรมขึ้น เช่น แผนกนักธรรม แผนกบาลี ขึ้นในวัดของตน นอกจากนี้จะต้องอบรมวิปัสสนากรรมฐานให้กับพระภิกษุสามเณร เรียกว่า พัฒนาจิตใจของพระภิกษุสามเณรให้มีความมั่นคงเพื่อพระภิกษุสามเณรจะได้นำหลักการพัฒนาจิตใจนี้ไปสู่เด็กหรือเยาวชนหรือ ยุวพุทธให้หันเข้ามาศึกษาหาความรู้ด้านพระพุทธศาสนา เรียกว่า จริยธรรม การให้การศึกษาด้านจริยธรรมก็คือการเปิดโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ขึ้น การเปิดโรงเรียนเด็กเล็กที่เรียกว่าเด็กก่อนเกณฑ์ ซึ่งเป็นโครงการของมหาเถรสมาคม ก็เพื่อเป็นการชักจูงเด็กเล็กให้หันเข้ามาพึ่งพระสงฆ์ พระสงฆ์ก็มีบทบาทช่วยเหลือเด็กเล็กด้วยเมตตาธรรม เด็กเล็กเหล่านี้ ก็คือ ลูกหลานชาวบ้านที่ต้องออกไปประกอบอาชีพเมื่อได้รับดูแลลูกหลานให้ ความเลื่อมใสศรัทธาต่อวัด ต่อพระพุทธศาสนาก็บังเกิดขึ้นกับประชาชนจึงเห็นได้ว่า พระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาส นอกจากจะมีหน้าที่ในการดูแลวัดพัฒนาวัดแล้วยังต้องช่วยเหลือและพัฒนาชุมชนพร้อมกันไปด้วย^{๘๙}

พระสังฆาธิการ เป็นนามบัญญัติตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๘ ได้กำหนดบทบาทอำนาจหน้าที่การปกครองคณะสงฆ์ ในเขตปกครองของตน ได้แก่ การรักษาความเรียบร้อยดีงาม การศาสนศึกษาการเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ การศึกษาสงเคราะห์ และการสาธารณสงเคราะห์รวมทั้งการนิคมกรรมหรือการวินิจฉัย อธิการ หรือความผิดทางพระธรรมวินัยของพระภิกษุภิกษุสามเณร มหาเถรสมาคม ฉบับที่ ๒๔ (พ.ศ. ๒๕๔๑) ว่าด้วยการแต่งตั้งถอดถอนพระสังฆาธิการได้กำหนดจริยาพระสังฆาธิการซึ่งพระสังฆาธิการต้องปฏิบัติตามบทบาทของพระสังฆาธิการ ดังต่อไปนี้

๑) ต้องเคารพเอื้อเฟื้อต่อกฎหมาย พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ กฎกระทรวงกฎหมายมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศ พระบัญชาสมเด็จพระสังฆราชสังวรและปฏิบัติตามพระธรรมวินัยโดยเคร่งครัด

๒) ต้องเชื่อฟังและปฏิบัติตามคำสั่งของผู้บังคับบัญชา ซึ่งสั่งโดยชอบด้วยอำนาจหน้าที่ถ้าไม่เห็นพ้องด้วยคำสั่งนั้น ให้เสนอความเห็นคัดค้านเป็นลายลักษณ์อักษรภายใน ๑๕ วัน นับแต่วันที่ได้รับทราบคำสั่งและเมื่อได้คัดค้านดังกล่าวมานั้นแล้ว แต่ผู้มิได้ถอนหรือแก้คำสั่งนั้น ถ้าคำสั่งนั้นไม่ผิดพระวินัยต้องปฏิบัติตาม ต้องรายงานจนถึงผู้สั่งในกรณีมีการคัดค้านคำสั่งให้ผู้ส่งรายงานเรื่องทั้งหมด

ไปยังผู้บังคับบัญชาเหนือตน เพื่อพิจารณาสั่งการต่อไป ในการปฏิบัติหน้าที่ ห้ามทำข้ามผู้บังคับบัญชาเหนือตนเว้นแต่จะได้รับอนุญาตพิเศษเป็นครั้งคราว

๓) ต้องตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ด้วยความระมัดระวัง มิให้เกิดความเสียหายแก่การคณะสงฆ์และการพระศาสนาและห้ามมิให้ละทิ้งหน้าที่โดยไม่มีเหตุอันควร

^{๘๙} พระครูมลคลศีลวงศ์ และคณะ, พระสงฆ์กับการพัฒนาชนบท. การแสวงหาเส้นทางการพัฒนาชนบทของพระสงฆ์ไทย, อ้างในพระปลัดเกียรติกศักดิ์ คินทวิวรรกุล, “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดกระบี่”, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๘).

- ๔) ต้องปฏิบัติหน้าที่โดยชอบและห้ามมิให้ใช้อำนาจหน้าที่ในทางที่ไม่สมควร
- ๕) ต้องสุภาพเรียบร้อยต่อผู้บังคับบัญชาเหนือตนและผู้อยู่ในปกครอง
- ๖) ต้องรักษาส่งเสริมสามัคคีในหมู่คณะและช่วยเหลือซึ่งกันและกันในทางที่ชอบ
- ๗) ต้องอำนวยความสะดวกในหน้าที่การคณะสงฆ์และการพระศาสนา
- ๘) ต้องรักษาข้อความอันเกี่ยวกับการคณะสงฆ์ที่ยังไม่ควรเปิดเผยทั้ง ๘ ข้อนี้เป็น

จรรยาอันพระสังฆาธิการต้องถือปฏิบัติตามโดยเคร่งครัด เพราะละเมิดแล้วย่อมได้รับโทษฐานละเมิดจรรยา

๒.๔ บริบทด้านพื้นที่การวิจัย

อำเภอสนมตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของจังหวัด มีอาณาเขตติดต่อกับเขตการปกครองข้างเคียงดังต่อไปนี้

- ทิศเหนือ ติดต่อกับอำเภอท่าตูมและอำเภอรัตนบุรี
- ทิศตะวันออก ติดต่อกับอำเภอรัตนบุรีและอำเภอโนนนารายณ์
- ทิศใต้ ติดต่อกับอำเภอสำโรงทาบ อำเภอศีขรภูมิ และอำเภोजอมพระ
- ทิศตะวันตก ติดต่อกับอำเภอท่าตูม

อำเภอสนมแบ่งเขตการปกครองออกเป็น ๗ ตำบล และ ๗๘ หมู่บ้าน ตำบลในอำเภอสนมมีทั้งหมด ๗ ตำบล ดังนี้

ตารางที่ ๒.๑ จำนวนประชากรในอำเภอสนม

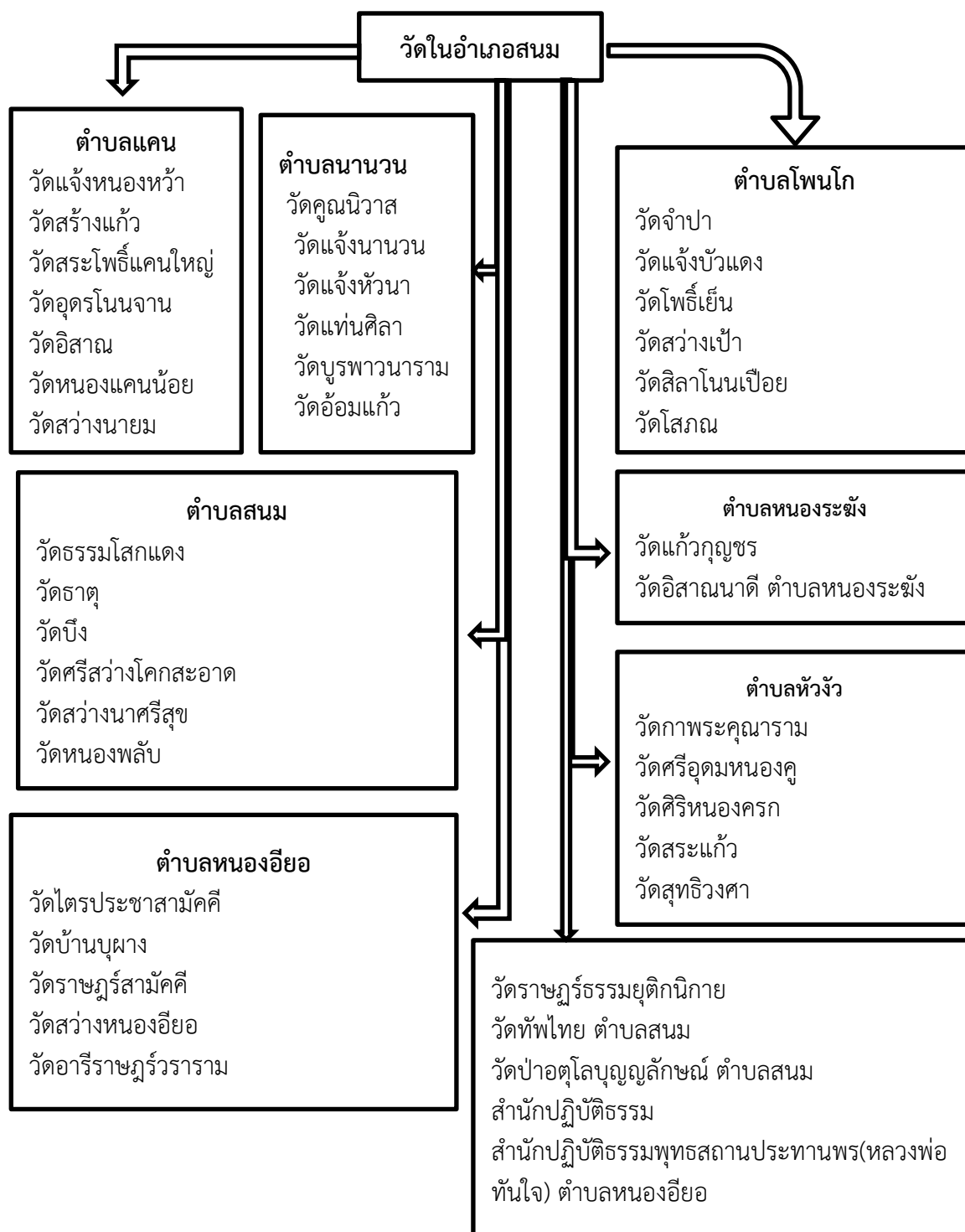
ที่	ตำบล	หมู่บ้าน	พื้นที่ (ตร.กม.)	ประชากร	ความหนาแน่น (คน/ตร.กม.)
๑	สนม (Sanom)	๑๒	๕๙.๔๕	๒๒,๒๒๗	๖๔.๒๔
๒	โพนโก (Phon Ko)	๑๒	๔๖.๓๕	๗,๑๙๐	๒๖.๕๕
๓	แคน (Khaen)	๑๔	๕๖.๓๕	๙,๐๖๓	๓๕.๕๑
๔	หัวงัว (Hua Ngua)	๘	๔๒.๓๓	๔,๓๖๕	๒๑.๔๔
๕	หนองระฆัง (Nong Rakhang)	๘	๕๔.๓๓	๔,๔๘๙	๒๒.๙๗
๖	หนองอีโย (Nong I Yo)	๑๑	๕๐.๒๓	๔,๗๔๙	๒๖.๔๓
๗	นานวน (Na Nuan)	๑๓	๔๕.๔๕	๔๕.๔๕	๓๓.๕๕

ประชากรในตำบล^{๙๐}

ตารางที่ ๒.๒ ตารางสถิติในอำเภอสนม

พ.ศ.	๒๕๕๘	๒๕๕๗	๒๕๕๖	๒๕๕๕	๒๕๕๔	๒๕๕๓	๒๕๕๒	๒๕๕๑
สนม	๙,๐๘๗	๙,๑๑๑	๙,๑๒๙	๙,๑๘๐	๙,๑๑๖	๙,๒๘๐	๙,๒๕๗	๙,๒๒๑
แคน	๘,๘๙๙	๘,๙๒๗	๘,๙๒๙	๘,๙๒๘	๘,๙๐๒	๘,๙๕๖	๘,๙๗๑	๙,๐๒๕
โพนโก	๗,๑๒๘	๗,๑๔๘	๗,๑๖๔	๗,๑๗๒	๗,๐๐๐	๗,๒๑๖	๗,๒๓๖	๗,๒๒๙
นานวน	๕,๙๖๕	๕,๙๕๘	๕,๙๖๔	๕,๙๕๘	๕,๙๔๘	๕,๙๘๕	๕,๙๙๗	๕,๙๘๙
หนองอีโย	๔,๘๒๑	๔,๘๐๖	๔,๗๙๙	๔,๘๐๔	๔,๗๘๓	๔,๗๖๖	๔,๗๗๕	๔,๗๔๐
หนองระฆัง	๔,๔๔๖	๔,๔๓๖	๔,๔๕๕	๔,๔๔๖	๔,๔๔๔	๔,๔๗๕	๔,๔๘๐	๔,๔๖๒
หัวงัว	๔,๒๓๗	๔,๒๖๗	๔,๒๗๒	๔,๓๒๕	๔,๓๒๑	๔,๓๐๗	๔,๓๒๘	๔,๓๓๔
รวม	๔๔,๕๘๓	๔๔,๖๓๗	๔๔,๗๑๒	๔๔,๘๑๓	๔๔,๗๑๒	๔๔,๙๔๔	๔๕,๔๔๕	๔๕,๐๐๐

^{๙๐} สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์ Community Development Distrit Officer
(ที่ว่าการอำเภอสนม ชั้น๒) หมู่ที่ ๒ ถนนศรีสนม ตำบลสนมโทรศัพท์ ๐๔๔๕๘๙๑๙๕โทรสาร : อีเมล :
cddsanom@yahoo.com

แผนภาพที่ ๒.๕ โครงสร้างวัดในอำเภอสนม

๒.๕ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๕.๑ แนวคิดเกี่ยวกับการปกครอง

พระครูสังฆรักษ์พศวีร์ อธิปญโญ ได้วิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ศึกษากรณี พระสังฆาธิการในจังหวัดนนทบุรี” ผลการวิจัยพบว่า บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์โดยรวมอยู่ในระดับมาก ได้แก่ด้านการควบคุมและส่งเสริมการรักษาความเรียบร้อยดีงาม ด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านการสาธารณูปการ และด้านการสาธารณสงเคราะห์ พบว่ามีบทบาทอยู่ในระดับมากทุกด้าน และเมื่อเปรียบเทียบกับบทบาทของพระสังฆาธิการจังหวัดนนทบุรีที่มีจำนวนพรรษา ระดับการศึกษาสายสามัญ การศึกษาทางเปรียญธรรม ประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่ และการสังกัดวัดแต่ละขนาดแตกต่างกันมีบทบาทต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดนนทบุรีไม่แตกต่างกัน^{๙๑}

พระธนดล นาคพิพัฒน์ ได้วิจัยเรื่อง “การบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ศึกษาเปรียบเทียบการบริหารกิจการคณะสงฆ์ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์ ซึ่งผลการวิจัยสรุปว่า พระสังฆาธิการในจังหวัดบุรีรัมย์มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์โดยรวมอยู่ในระดับปานกลางและเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่ามีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในด้านการปกครองอยู่ในระดับมาก ส่วนด้านศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนผลการเปรียบเทียบบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์พบว่า พระสังฆาธิการที่มีอายุตำแหน่งพระสังฆาธิการ จำนวนพรรษา วุฒิการศึกษาทางสามัญ การศึกษาทางธรรม วุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม และประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่ของพระสังฆาธิการที่แตกต่างกัน มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ไม่แตกต่างกัน และข้อเสนอแนะในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์ควรมีการปกครองพระภิกษุ สามเณร ให้ปฏิบัติตามพระวินัยอย่างเคร่งครัด มีกองทุนส่งเสริมด้านการศึกษาแก่พระภิกษุ สามเณร ให้พระภิกษุ สามเณร เอาใจใส่ต่อกิจกรรม ด้านพระพุทธศาสนา ให้พระภิกษุ สามเณร ดำเนินกิจกรรมบางอย่างภายในวัดอย่างมีระเบียบ^{๙๒}

พระมหาเรณูศักดิ์ พิมพัสกุล ได้วิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารวัดในทศวรรษหน้า พบว่าภารกิจ ๖ ด้านคือ การปกครองสงฆ์ด้วยหลักธรรมวินัย การบริหารแบบ มีส่วนรวมและทำงานเป็นทีม มีคณะกรรมการพิจารณาพระสงฆ์ที่ทำความผิดวินัย มีการปรับเปลี่ยนตำแหน่งเพื่อความเหมาะสมปรับปรุงหลักสูตรและกระจายการศึกษา รวมทั้งจัดการศึกษาโดยภิกษุสามเณรต้องศึกษาทุกรูป จัดการศึกษาสงเคราะห์แก่เยาวชนและชุมชน มีการปรับปรุงหลักสูตรพัฒนาภิกษุที่ทำหน้าที่ครูสอนโดยรัฐจัด

^{๙๑} พระครูสังฆรักษ์พศวีร์ อธิปญโญ, “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ : ศึกษากรณี พระสังฆาธิการในจังหวัดนนทบุรี”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑).

^{๙๒} พระธนดล นาคพิพัฒน์, “การบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐).

งบประมาณอุดหนุน พระสงฆ์ควรเผยแผ่พุทธศาสนา ทั้งในและต่างประเทศ ควรมืองค์กรการเผยแผ่พรหมทั้งภิกษุโดยรัฐให้การสนับสนุนการ ก่อสร้างอาคารต่างๆ ควรอนุรักษ์ศิลปะแบบไทยเป็นสัดส่วน มีแบบแปลน โดยมีคณะกรรมการสงฆ์คอยดูแลส่งเสริมการสาธารณสงเคราะห์ในรูปแบบต่างๆ และการมีส่วนร่วมในการจัดอบายมุข^{๙๓}

จากการศึกษาเอกสาร วิทยานิพนธ์และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังกล่าวแล้ว พอจะสรุปได้ว่า พระสังฆาธิการมีบทบาทหน้าที่ในการปกครองบริหารกิจการคณะสงฆ์ให้เป็นไปด้วยความสงบเรียบร้อย ปฏิบัติตามกฎหมายเถรสมาคม และถูกต้องตามพระธรรมวินัย จึงเป็นเงื่อนไขสำคัญในการที่จะบ่งชี้ถึงความสำเร็จหรือความล้มเหลวในการส่งเสริมกิจการทางด้านพระพุทธศาสนา พระสังฆาธิการจึงมีบทบาทที่สำคัญยิ่งในการพัฒนาวัด ชุมชน สังคม และประเทศ ให้มีเจริญก้าวหน้าสืบไป

พระครูสังฆรักษ์ทรงพรณ ชยทตโต (ภิรมย์พร) ได้วิจัยเรื่อง หลักธรรมาภิบาลเป็นรูปแบบของการบริหารจัดการและการปกครองที่เป็นธรรม ซึ่งเป็นหลักการเพื่อการอยู่ร่วมกันในบ้านเมืองและสังคมอย่างมีความสงบสุขสามารถ ประสานประโยชน์และคลี่คลายปัญหาข้อขัดแย้งโดยสันติวิธีและพัฒนาสังคมให้ยั่งยืนได้ ธรรมาภิบาลนี้เกิดขึ้นจากการรวมองค์ประกอบของการปกครองที่เป็นธรรม ยึดถือความถูกต้อง ในกฎระเบียบ ความดีงาม ปลอดจากประเพณีผิดวินัยและจรรยาบรรณวิชาชีพ สามารถ ตรวจสอบการปฏิบัติงานได้ในทุกขั้นตอน เปิดโอกาสในการรับรู้ ตัดสินใจ ด้วยความเสมอภาคและเท่าเทียม รับผิดชอบพร้อมปรับปรุงแก้ไข และใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุดเป็นสำคัญ ซึ่งเป็นรูปแบบของการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขในสังคม คล้ายคลึงกับรูปแบบการปกครองที่เป็นธรรม ที่พระพุทธเจ้าทรงประทานแก่สังคมสงฆ์ ซึ่งเป็นสังคมตัวอย่างในการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ประสานประโยชน์ซึ่งกันและกัน มีระเบียบ แบบแผนในการเป็นอยู่ ตลอดจนการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ในรัฐแห่งสงฆ์นี้โดยธรรม^{๙๔}

พระสุภาพ อภิชาติ (โพนหงส์สา) ได้วิจัยเรื่อง บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารวัด โดยใช้หลักธรรมาภิบาล เป็นแนวทางสำคัญในการจัดระเบียบให้กับวัดและชุมชน สามารถอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข มีความรู้รักสามัคคีและร่วมกันเป็นพลัง ก่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน และเป็นส่วนเสริมความเข้มแข็งหรือสร้างภูมิคุ้มกัน เพื่อบรรเทาป้องกันหรือแก้ไขเยียวยาภาวะวิกฤติ ภัยอันตรายที่หากจะมีมาในอนาคต ที่จะเกิดขึ้นในวัดและเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา เพราะสังคมจะรู้สึกถึงความยุติธรรม ความโปร่งใส และความมีส่วนร่วม อันเป็นคุณลักษณะสำคัญของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และการปกครองแบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นพระประมุข สอดคล้องกับความเป็น

^{๙๓} พระมหาเรณูศักดิ์ พิมพ์สกุล, “รูปแบบการบริหารวัดในทศวรรษหน้า”, วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, (สาขาบริหารการศึกษามหาบัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๕๕).

^{๙๔} พระครูสังฆรักษ์ทรงพรณ ชยทตโต (ภิรมย์พร), “การประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ ผุสฺสธมฺโม)”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (การจัดการเชิงพุทธ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕) หน้า ๕๑.

ไทย รัฐธรรมนูญ และกระแสโลกยุคปัจจุบัน การส่งเสริมให้เกิดการสร้างธรรมาภิบาลนั้น มาจากความร่วมมือของทั้งวัด และชุมชนรวมถึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง^{๙๕}

นายนวนพล ทรัพย์คง ได้วิจัยเรื่อง การบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของวัดโสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรา ซึ่งผลในการวิจัยพบว่า

ด้านหลักนิติธรรม ผู้บริหารควรวางตัวเป็นกลางและยึดหลักยุติธรรมเป็นที่ตั้งในการบริหารวัด ไม่ว่าจะเป็นอยู่ในสถานการณ์ใดผู้บริหารควรปฏิบัติงานด้วยเหตุและผล ควรปรับปรุงกฎระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ ให้เข้ากับยุคสมัยและคำนึงถึงสิทธิหน้าที่ของพระภิกษุสามเณรภายในวัด ควรนำหลักการกระจายอำนาจในการปกครองพระภิกษุสามเณรมาใช้ภายในวัด ด้านหลักคุณธรรม ผู้บริหารปฏิบัติควรปฏิบัติหน้าที่ด้วยความทุ่มเทยึดถือประโยชน์ของวัดเป็นสำคัญ ทำงานด้วยความซื่อสัตย์ ขยัน อดทน ปฏิบัติต่อพระภิกษุสามเณรภายในวัดโดยเท่าเทียมกัน ด้านหลักความโปร่งใส ทำงานอย่างมีระบบขั้นตอนมีการจัดเก็บข้อมูลสารสนเทศที่สำคัญพร้อมรับการตรวจสอบอยู่เสมอ การดำเนินงานทุกโครงการควรมีการนำเสนอประชาสัมพันธ์ระเบียบขั้นตอนพร้อมวัตถุประสงค์ของการทำงาน ด้านหลักการมีส่วนร่วม ควรเปิดโอกาสให้พระภิกษุสามเณรและพุทธศาสนิกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อสร้างเสริมความดีร่วมกัน รับฟังความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณรที่มีความเห็นแตกต่าง ๆ ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการวัด ด้านหลักความรับผิดชอบ รับผิดชอบและส่งเสริมกิจกรรมต่าง ๆ ที่ตนเองและพระภิกษุสามเณร จัดตั้งขึ้น ควรมีการสนับสนุนทุนการศึกษาแก่พระภิกษุสามเณรที่มีผลการเรียนดีและประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดี ด้านหลักความคุ้มค่า มีการจัดการและบริหารทรัพยากรต่าง ๆ ที่มีอยู่ให้เกิดความคุ้มค่าและประโยชน์ต่อส่วนรวมมากที่สุดเมื่อจะดำเนินการบูรณปฏิสังขรณ์วัดวาอารามหรือสิ่งปลูกสร้างต่างๆ ควรคำนึงถึงประโยชน์ที่ได้รับ^{๙๖}

ดาบตำรวจกฤษณ พลอาจ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนตำบลป่าพุทรา อำเภอลำดวนบุรีรัมย์ จังหวัดกำแพงเพชร” จากผลการวิจัยพบว่า ประชาชนมีทัศนคติต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($x = 3.66$) ผลการเปรียบเทียบทัศนคติของประชาชนต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนตำบลป่าพุทรา อำเภอลำดวนบุรีรัมย์ จังหวัดกำแพงเพชร พบว่าประชาชนที่มีเพศต่างกัน อายุต่างกัน ระดับการศึกษาต่างกัน และอาชีพต่างกัน มีทัศนคติโดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน มีทัศนคติต่อการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย ($Sig = 0.002$) และประชาชนที่มีรายได้แตกต่างกัน มีทัศนคติการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย ($Sig = 0.040$)

^{๙๕} พระสุภาพ อภิชาติ (โพนหงส์สา), “บทบาทพระสงฆ์ในการบริหารวัดโดยใช้หลักธรรมาภิบาลอำเภอดุสิตบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสนศาสตรมหาบัณฑิต*, (การจัดการเชิงพุทธ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖) หน้า ๑๔๑.

^{๙๖} นายนวนพล ทรัพย์คง, “การบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของวัดโสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรา”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสนศาสตรมหาบัณฑิต*, (รัฐประศาสนศาสตร์ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕), หน้า ๙๒.

เมื่อเปรียบเทียบแนวทางการนำหลักธรรมาภิบาลมาประยุกต์ใช้ในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลป่าพุทรา อำเภอขามเฒ่าบุรี จังหวัดกำแพงเพชร ด้วยการพัฒนาบุคลากรสอดคล้องกับหลักธรรมาภิบาลทั้ง ๖ หลัก ประกอบด้วย ด้านหลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ และหลักความคุ้มค่า โดยเฉพาะผู้บริหารแลบุคลากรมีความรอบรู้ข้อกฎหมาย ระเบียบข้อบังคับของทางราชการรวมทั้งการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนและเคารพในความคิดเห็นที่แตกต่าง การปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากรมีความซื่อสัตย์สุจริต ยึดหลักความถูกต้องเสมอภาคและเป็นธรรมสมกับทุกฝ่าย มีการกำหนดเป้าหมายและมาตรฐานการวางกรอบความรับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนตำบลอย่างคุ้มค่า^{๙๗}

นพพล สุรณัฏฐ์ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การนำหลักธรรมาภิบาลมาปรับใช้ในองค์การบริหารส่วนตำบลตามทัศนะของประชาชนในจังหวัดเชียงใหม่” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาทัศนะของประชาชนที่มีต่อการนำหลักธรรมาภิบาลมาปรับใช้ในองค์การบริหาร ผลการศึกษาค้นคว้าโดยภาพรวมพบว่า ทัศนะของประชาชนที่มีต่อการนำหลักธรรมาภิบาลมาปรับใช้ในองค์การบริหารส่วนตำบลอยู่ในระดับปานกลางหมายความว่าประชาชนส่วนใหญ่มีความเห็นว่าองค์การบริหารส่วนตำบลได้นำหลักธรรมาภิบาลมาปรับใช้ในการบริหารงานองค์การบริหารส่วนตำบล ในระดับปานกลางแต่ยังไม่มาก เมื่อเปรียบเทียบตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ประชาชนที่มี เพศ อายุ ระดับการศึกษา ต่างกันมีทัศนะการนำหลักธรรมาภิบาลมาปรับใช้ในองค์การบริหารส่วนตำบลไม่แตกต่างกัน แต่ประชาชนที่มีรายได้แตกต่างกันมีทัศนะต่อการนำหลักธรรมาภิบาลมาปรับใช้ขององค์การบริหารส่วนตำบลแตกต่างกัน^{๙๘}

พระอธิการไสว ผลญาโณ (มีตา) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี” ผลวิจัยพบว่า การเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีอายุและการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่จังหวัดอุทัยธานี โดยรวมแตกต่างกัน^{๙๙}

พิศสมัย หมกทอง ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของสำนักงานเขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร” ผลวิจัยพบว่า การเปรียบเทียบการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของสำนักงานเขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร พบว่า บุคลากรผู้ตอบแบบสอบถาม มีความคิดเห็นต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของสำนักงานเขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร โดยภาพรวม ด้านเพศ ไม่แตกต่างกันซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ด้านอายุ

^{๙๗} ดาปตำรวจกฤษณ พลอาจ, “การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนตำบลป่าพุทรา อำเภอขามเฒ่าบุรี จังหวัดกำแพงเพชร” วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕).

^{๙๘} นพพล สุรณัฏฐ์, “การนำหลักธรรมาภิบาลมาปรับใช้ในองค์การบริหารส่วนตำบลตามทัศนะของประชาชน จังหวัดเชียงใหม่”, วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๘).

^{๙๙} พระอธิการไสว ผลญาโณ (มีตา), “การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗).

การศึกษา ตำแหน่ง ระยะเวลาในการดำรงตำแหน่งรายได้ โดยภาพรวม แตกต่างกันอย่างนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๕ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้^{๑๐๐}

พระไพฑูรย์ รตนโก (ศรีวิชา) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านแดง อำเภอพิบูลย์รักษ์ จังหวัดอุดรธานี” ผลเปรียบเทียบกับทัศนะของประชาชนต่อการบริหารงานของตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านแดง อำเภอพิบูลย์รักษ์ จังหวัดอุดรธานี พบว่าประชาชนที่มีเพศต่างกัน อายุต่างกัน มีทัศนะ โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย แต่ในส่วนของประชาชนที่มีระดับการศึกษาและอาชีพที่แตกต่างกัน มีทัศนะต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลแตกต่างกัน เนื่องจากมีความหลากหลายในสาขาอาชีพ และส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพเกษตรกรรมจึงมีห้วงเวลาแตกต่างกัน อย่างเช่น อาชีพประมงต้องทำงานกลางคืน อาชีพทำไร่สวนต้องทำงานกลางวัน อาจจะได้รับบริการจากเทศบาลตำบลก็แตกต่างกัน^{๑๐๑}

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ที่กล่าวมาทั้งหมด สรุปให้เห็นได้ว่าวิธีการและรูปแบบของการบริหารต่าง ๆ ทั้งในคุณลักษณะที่พึงประสงค์และทักษะการบริหารที่เกี่ยวข้องกับหลักธรรมาภิบาลทั้ง ๖ ด้าน ได้แก่ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ และหลักความคุ้มค่าทำให้การบริหารวัดมีประสิทธิภาพยั่งยืน พอสรุปได้ดังนี้

๑. หลักนิติธรรม พระสังฆาธิการเป็นผู้ที่มีความสามารถเผยแพร่ความรู้ สร้างจิตสำนึก ทบทวนปรับปรุงเรื่องกฎระเบียบ และกระบวนการการดำเนินการให้เป็นธรรมและทันกลับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงและเป็นผู้ที่สามารถพิจารณาสั่งการมอบหมายงาน และการลงโทษทางวินัยแก่ผู้ที่ปฏิบัติตามกฎระเบียบไม่ถูกต้อง ด้วยความเป็นธรรม

๒. หลักคุณธรรม พระสังฆาธิการควรเป็นผู้ที่ยึดมั่นในความถูกต้องดีงาม สนับสนุนให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาตนเองให้มีความซื่อสัตย์ จริงใจ ขยัน อดทน มีระเบียบวินัย ประกอบอาชีพสุจริต จนเป็นนิสัยประจำตน

๓. หลักความโปร่งใส พระสังฆาธิการควรเป็นผู้ที่มีความสามารถกำหนดขั้นตอน และระยะเวลาการปฏิบัติงานจะต้องมีความโปร่งใสในการตัดสินใจในการบริหารงาน เงิน และคน มีการสื่อสารที่ดีภายในตัว เช่น มีการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารกิจกรรมต่าง ๆ ขององค์การให้ทุกส่วนที่เกี่ยวข้องได้รับทราบความเคลื่อนไหวและกิจกรรมต่าง ๆ ของวัด

๔. หลักการมีส่วนร่วม พระสังฆาธิการควรเปิดโอกาสให้ผู้ได้บังคับบัญชามีส่วนร่วมรับรู้และเสนอความคิดเห็นในการตัดสินใจปัญหาสำคัญของวัด ไม่ว่าจะด้วยการแจ้งความเห็น การไต่สวนสาธารณะ หรือการแสดงประชามติ

^{๑๐๐} พิศสมัย หมกทอง, “การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของสำนักงานเขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕.)

^{๑๐๑} พระไพฑูรย์ รตนโก (ศรีวิชา), “การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านแดงอำเภอพิบูลย์รักษ์ จังหวัดอุดรธานี”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖).

๕. หลักความรับผิดชอบ พระสังฆาธิการควรเป็นผู้ที่ตระหนักในสิทธิหน้าที่ความสำนึกในความรับผิดชอบต่อสังคม การใส่ใจปัญหาของวัดกระตือรือร้นในการแก้ปัญหา ตลอดจนเคารพในความคิดเห็นที่แตกต่าง และกล้าที่ยอมรับผลดี ผลเสียจากการกระทำของตนเอง

๖. หลักความคุ้มค่า พระสังฆาธิการควรมีความสามารถในการบริหารจัดการและใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ส่วนรวม โดยธรรมาภิบาลให้พระสงฆ์ในวัดมีความประหยัด ใช้ของอย่างคุ้มค่า

พระสังฆาธิการนับว่าเป็นบุคลากรที่มีความสำคัญที่มีบทบาทที่สุดในวัดไม่ว่าขนาดเล็กหรือใหญ่ คุณภาพของวัดและความเจริญก้าวหน้าของวัดย่อมขึ้นอยู่กับสมรรถภาพในการบริหารของพระสังฆาธิการซึ่งถ้าหากสามารถบริหารงานด้วยหลักธรรมาภิบาลครบทั้ง ๖ ด้าน ก็จะทำให้การปฏิบัติภารกิจต่าง ๆ ของวัดเป็นไปด้วยความราบรื่น และประสบความสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ

๒.๖ กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ ได้กำหนดกรอบแนวคิดในการศึกษา เกี่ยวกับการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์ สามารถสรุปแผนภาพกรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework) ได้ดังนี้

แผนภาพที่ ๒.๖ กรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework)

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการ
ในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์” ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

๓.๒ ประชากร กลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

งานวิจัยฉบับนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed –Methods Research) โดยใช้ระเบียบ
วิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ด้วยการสำรวจ (Survey Research) และเป็นการวิจัย
เชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ด้วยการศึกษาค้นคว้าเอกสาร (Documentary Research) และการ
สัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants)

๓.๒ ประชากร กลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

๑) ประชากร (Population) ได้แก่ พระสงฆ์ ในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์ จำนวน ๒๖๑
รูป^๑

๒) กลุ่มตัวอย่าง (Sample) ผู้วิจัยกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง (Sample Size) และ
วิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง (Sampling) ดังนี้

ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง (Sample Size) กลุ่มตัวอย่างได้มาจากพระสงฆ์จำนวน ๒๖๑ รูป
ที่ได้จากสูตรของ Taro Yamane ซึ่งใช้ระดับความคลาดเคลื่อนที่ ๐.๐๕ ดังนี้

^๑ สำนักงานเจ้าคณะอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์, บัญชีสำรวจพระภิกษุสามเณร, (ข้อมูลเมื่อวันที่
๒๕ กรกฎาคม ๒๕๖๐).

$$n = \frac{N}{1 + N(e)^2}$$

โดย N = จำนวนประชากรทั้งหมด
 e = ความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้
 n = จำนวนกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรทั้งหมด ๒๖๑ รูป เมื่อแทนค่าในสูตรจะได้ดังนี้

$$n = \frac{261}{1 + 261(0.05)^2}$$

$$n = \frac{261}{1 + 0.645}$$

$$n = \frac{261}{1.6525} = 157.94$$

$$n = 158$$

เพราะฉะนั้นจำนวนกลุ่มตัวอย่าง เท่ากับ ๑๕๘ รูป

วิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง (Sampling) การสุ่มกลุ่มตัวอย่างใช้หลักการสุ่มแบบแบ่งชั้น ประกอบด้วยขั้นตอนดังนี้

กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างเป็นสัดส่วน โดยพิจารณาจากจำนวนประชากร เพื่อให้ได้ข้อมูลมีลักษณะกระจาย ให้สัมพันธ์กับสัดส่วนของประชากร โดยทำการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified random sampling) โดยใช้พระสงฆ์ เป็นระดับในการสุ่มกลุ่มตัวอย่างอย่างเป็นสัดส่วนโดยใช้สูตรดังนี้

$$\text{จำนวนตัวอย่างในแต่ละชั้น} = \frac{\text{จำนวนตัวอย่างทั้งหมด} \times \text{จำนวนประชากรในแต่ละชั้น}}{\text{จำนวนประชากรทั้งหมด}}$$

จากสูตรจะได้ประชากรที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในแต่ละชั้นของพระสงฆ์ ในพื้นที่ปกครองคณะสงฆ์ในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์ รวม ๑๕๘ รูป

ตารางที่ ๓.๑ จำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่าง พระสงฆ์ในพื้นที่เขตปกครองของพระสังฆาธิการ ในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์

ที่	ตำบล	จำนวนวัด	จำนวนประชากร (รูป)	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง (รูป)
๑	แคน	๗	๕๑	๓๑
๒	นานวน	๖	๔๒	๒๑
๓	โพนโก	๖	๓๗	๑๙
๔	สนม	๘	๖๗	๓๔
๕	หนองระฆัง	๒	๑๒	๖
๖	หนองอีโย	๕	๒๑	๑๐
๗	ห้วยจั่ว	๕	๓๑	๑๕
	รวม		๒๖๑	๑๕๘

๓.๒.๒ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In depth Interview) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน ๑๐ รูป/คน ได้แก่

๑. พระครูประทีปธรรมวงศ์	ตำแหน่ง เจ้าคณะอำเภอสนม
๒. พระครูสุตกิตติวัฒน์	ตำแหน่ง รองเจ้าคณะอำเภอสนม
๓. พระครูนิยุตธรรมสาทร	ตำแหน่ง เจ้าคณะตำบลแคน
๔. พระครูปริยัติสุทธิวงศ์	ตำแหน่ง เจ้าคณะตำบลหัวงัว
๕. นาย คณัสชนม์ ศรีเจริญ	ตำแหน่ง นายอำเภอสนม
๖. นางบุญสวย หวังสุข	ตำแหน่ง กำนันตำบลแคน
๗. นายเพทาย สดทรงศิลป์ สำนักงาน	พระพุทธรศาสนาจังหวัดสุรินทร์
๘. นายภานุวัฒน์ บุติมาลย์	ตำแหน่งนายกเทศมนตรี
๙. นายท่อน สุเพิ่ม ตำบลแคน	ตำแหน่ง ผู้ใหญ่บ้านหมู่ ๑๔
๑๐. นายสุเพียร เสริมแก้ว บ้านสร้างแก้ว	ตำแหน่ง ผู้อำนวยการโรงเรียน

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยมีขั้นตอนการสร้างและการหาคุณภาพของแบบสอบถาม ดังนี้

๓.๓.๑ แบบสอบถาม

๑) ศึกษาวิธีการสร้างแบบสอบถามที่ใช้ในการเก็บข้อมูลจากเอกสาร ตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดกรอบความคิดในการสร้างแบบสอบถาม

๒) ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและเอกสารการวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยพิจารณาถึงรายละเอียดต่างๆ เพื่อให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่กำหนดไว้

๓) ขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อใช้เป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถาม

๔) สร้างแบบสอบถามให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

๕) นำเสนอร่างแบบสอบถามต่ออาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์และผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบและปรับปรุงแก้ไข

๖) นำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try out) กับประชากรที่มีลักษณะใกล้เคียงกลุ่มตัวอย่าง เพื่อหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) แล้วนำเสนออาจารย์ที่ปรึกษา

๗) จัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับจริง และนำไปแจกกับกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย

๘) รวบรวมแบบสอบถาม แล้วนำมาวิเคราะห์

๓.๓.๒ ลักษณะเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นตามกรอบของการวิจัยเรื่อง “การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิ

การในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์” ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยโดยการสร้างแบบสอบถามตามกรอบปัจจัยที่กำหนด โดยแบ่งออกเป็น ๓ ตอน ดังนี้

ตอนที่ ๑ เป็นแบบสอบถามที่เกี่ยวกับสถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามมีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List) จำแนกตามอายุ พรรษา วุฒิการศึกษานักธรรม วุฒิการศึกษาเปรียญธรรม และวุฒิการศึกษาสามัญ จำนวน ๕ ข้อ

ตอนที่ ๒ ข้อมูลเกี่ยวกับ “การบริหารจัดการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์” มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) ๕ ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด โดยมีเกณฑ์การให้น้ำหนักของคะแนน ดังนี้^๒

๕ หมายถึง	มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด
๔ หมายถึง	มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก
๓ หมายถึง	มีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง
๒ หมายถึง	มีความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อย
๑ หมายถึง	มีความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อยที่สุด

ตอนที่ ๓ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหา และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับ “การบริหารจัดการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์” มีลักษณะเป็นปลายเปิดให้เลือกตอบโดยเสรี

๓.๓.๓ การหาคุณภาพของแบบสอบถาม

ผู้วิจัยได้นำเสนอแบบสอบถามเพื่อหาคุณภาพแบบสอบถาม โดยการหาความเที่ยงตรง (Validity) และความเชื่อมั่น (Reliability) ดังนี้

๑) ขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์และผู้เชี่ยวชาญ เพื่อตรวจสอบเครื่องมือที่สร้างไว้

๒) หาความเที่ยงตรง (Validity) โดยการนำแบบสอบถามที่สร้างเสร็จ เสนอประธานและคณะกรรมการที่ปรึกษาสารนิพนธ์ เพื่อขอความเห็นชอบและนำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสม จำนวน ๕ ท่าน แล้วนำมาหาค่าดัชนีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของแต่ละข้อ (Index of Item Objective Congruence : IOC)

๓) หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามที่ได้ปรับปรุงแก้ไขแล้ว ไปทดลองใช้เครื่องมือ (Try Out) จากกลุ่มตัวอย่างที่มีการปฏิบัติงานในลักษณะคล้ายคลึงกัน คือ พระสังฆาธิการ ในพื้นที่เขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดสุรินทร์ จำนวน ๓๐ ชุด เพื่อหาค่าความเชื่อมั่นด้วยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha α -coefficient) ตามวิธีการของครอนบาค (Cronbach)^๓ ซึ่งหาค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ ได้เท่ากับ ๐.๙๔๒

^๒ ชูติระ ระบอบ และคณะ, *ระเบียบวิธีวิจัย*, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, ๒๕๕๒), หน้า ๑๐๘.

^๓ สีน พันธุ์พิณิจ, *เทคนิคการวิจัยทางสังคมศาสตร์*, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทจุฬนพพิลชิ่ง จำกัด, ๒๕๔๗), หน้า ๑๙๑.

๔) นำแบบสอบถามที่ได้รับการปรับปรุงแก้ไขแล้วเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ เพื่อขอความเห็นชอบและจัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ในการนำไปใช้แจกกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยต่อไป

๓.๓.๔ แบบสัมภาษณ์

๑) ศึกษาวิธีการสร้างแบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูลจากเอกสาร ตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดกรอบความคิดในการสร้างแบบสัมภาษณ์

๒) ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและเอกสารการวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยพิจารณาถึงรายละเอียดต่างๆ เพื่อให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่กำหนดไว้

๓) ขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อใช้เป็นแนวทางในการสร้างแบบสัมภาษณ์

๔) สร้างแบบสัมภาษณ์ให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) เพื่อนำมาวิเคราะห์

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

๓.๔.๑ การเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลมีขั้นตอน ดังนี้

๑) ขอหนังสือจากผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ถึงเจ้าคณะอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์ เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการตอบแบบสอบถามจาก พระสงฆ์ ในพื้นที่

๒) นำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ไปเก็บข้อมูล กับ พระสงฆ์ ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างจำนวน ๑๕๘ ชุด และเก็บแบบสอบถามคืนด้วยตนเอง แล้วนำมาตรวจสอบความถูกต้อง ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์ทั้งหมดจำนวน ๑๕๘ ชุด คิดเป็นร้อยละ ๑๐๐ ของจำนวนแบบสอบถามทั้งหมด

๓) นำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์และประมวลผลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ต่อไป

๓.๔.๒ การเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลมีขั้นตอน ดังนี้

๑) ขอหนังสือจากผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ถึงผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการให้สัมภาษณ์

๒) ทำการนัดวัน เวลา และสถานที่กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) เพื่อสัมภาษณ์ตามที่กำหนดไว้

๓) ดำเนินการสัมภาษณ์ตามวัน เวลาและสถานที่ที่กำหนดนัดไว้ จนครบทุกประเด็น โดยขออนุญาตใช้วิธีการจดบันทึกและการบันทึกเสียงประกอบการสัมภาษณ์

๔) นำข้อมูลดิบที่ได้มารวบรวมเพื่อวิเคราะห์โดยวิธีการที่เหมาะสมและนำเสนอต่อไป

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๕.๑ การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ โดยใช้สถิติ ดังนี้

สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) สำหรับอธิบายลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง และพรรณนา “การบริหารจัดการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์” สถิติที่ใช้ คือ ค่าความถี่ (Frequency), ค่าร้อยละ (Percentage), ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

สถิติอนุมาน (Inferential Statistics) ใช้สำหรับทดสอบสมมติฐาน เพื่อเปรียบเทียบ “การบริหารจัดการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์” โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล สถิติที่ใช้คือ การทดสอบค่าที (t-test) ในกรณีตัวแปรต้นสองกลุ่ม และการทดสอบค่าเอฟ (F-Test) ด้วยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) ในกรณีตัวแปรต้นตั้งแต่สามกลุ่มขึ้นไป เมื่อพบว่ามีความแตกต่างจะทำการเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้วยวิธีผลต่างเป็นสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD.)

การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามปลายเปิด (Open ended Question) วิเคราะห์โดยการจัดระบบเนื้อหาตามประเด็นที่ได้กำหนดไว้ จากนั้นจึงทำการวิเคราะห์โดยใช้การแจกแจงความถี่เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย แล้วทำการแปลผลเป็นความเรียง

๓.๕.๒ การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์โดยวิธีการดังนี้

- ๑) นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาถอดเสียงและบันทึกเป็นข้อความ
- ๒) นำข้อความจากการสัมภาษณ์และการจดบันทึกมาจำแนกเป็นประเด็นและเรียบเรียงเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย
- ๓) วิเคราะห์คำให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญตามวัตถุประสงค์การวิจัย โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis Technique) ประกอบบริบท (Context)
- ๔) สังเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัยและนำเสนอต่อไป

บทที่ ๔

ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์” การวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) โดยการใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยเป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) จากแบบสอบถาม (Questionnaire) โดยเก็บข้อมูลจากพระภิกษุในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์ จำนวน ๑๕๘ รูป และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In Depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) จำนวน ๘ ท่าน เพื่อสนับสนุนแนวคิดเกี่ยวกับการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์ทั้งนี้ผลการวิจัยแบ่งออกเป็น ๖ ตอน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

๔.๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

๔.๒ ระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์

๔.๓ ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสงฆ์ต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

๔.๔ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์

๔.๕ สรุปผลการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับแนวทางในการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์

๔.๖ องค์ความรู้จากการวิจัย

๔.๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ทั้งในส่วนของ อายุ พรรษา วุฒิ การศึกษานักธรรม วุฒิการศึกษาเปรียญธรรม วุฒิการศึกษาสามัญ ได้ปรากฏผลดังรายละเอียดของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

ตารางที่ ๔.๑ แสดงจำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

(n=๑๕๘)

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	จำนวน	ร้อยละ
๑.อายุ		
๒๐ ปี	๓๐	๑๙.๐
๒๑ – ๓๐ ปี	๙๒	๕๘.๒
๓๑ – ๔๐ ปี	๒๐	๑๒.๗
๔๑ – ๕๐ ปี	๙	๕.๗
มากกว่า ๕๐ ปี	๗	๔.๔
รวม	๑๕๘	๑๐๐.๐๐
๒.พรรษา		
๑ – ๕ พรรษา	๘๒	๕๑.๙
๖ – ๑๐ พรรษา	๔๘	๓๐.๔
๑๑ – ๒๐ พรรษา	๒๐	๑๒.๗
๒๑ – ๓๐ พรรษา	๔	๒.๕
มากกว่า ๓๐ พรรษา	๔	๒.๕
รวม	๑๕๘	๑๐๐.๐๐
๓. วุฒิการศึกษานักธรรม		
ไม่มีนักธรรม	๒๘	๑๗.๗
นักธรรมตรี	๔	๒.๕
นักธรรมโท	๑๗	๑๐.๘
นักธรรมเอก	๑๐๙	๖๙.๐
รวม	๑๕๘	๑๐๐.๐๐
๔.วุฒิการศึกษาเปรียญธรรม		
ไม่มีวุฒิเปรียญธรรม	๑๐๒	๖๔.๖
ประโยค ๑ – ๒	๒๒	๑๓.๙
เปรียญธรรม ๓ ประโยค	๗	๔.๔
เปรียญธรรม ๔ – ๖ ประโยค	๒๗	๑๗.๑
รวม	๑๕๘	๑๐๐.๐๐

ตารางที่ ๔.๑ แสดงจำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล (ต่อ)

(n=๑๕๘)

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	จำนวน	ร้อยละ
๕.วุฒิการศึกษาสามัญ		
ต่ำกว่าปริญญาตรี	๖๙	๓๒.๗
ปริญญาตรี	๘๓	๓๙.๓
ปริญญาโทขึ้นไป	๖	๒๘.๐
รวม	๑๕๘	๑๐๐.๐๐

จากตารางที่ ๔.๑ พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคล ประกอบด้วยด้านอายุ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่อายุระหว่าง ๒๑ – ๓๐ ปี จำนวน ๙๒ รูป คิดเป็นร้อยละ ๕๘.๒ รองลงมาคือมีอายุ ๒๐ ปี จำนวน ๓๐ รูป คิดเป็นร้อยละ ๑๙.๐ ถัดมาคือมีอายุระหว่าง ๓๑ – ๔๐ ปี จำนวน ๒๐ รูป คิดเป็นร้อยละ ๑๒.๗ สุดท้ายคือมีอายุมากกว่า ๔๐ ปี จำนวน ๗ รูป คิดเป็นร้อยละ ๔.๔ ตามลำดับ

ด้านพรรษา พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นผู้มีอายุพรรษาระหว่าง ๑ – ๕ พรรษา จำนวน ๘๒ รูป คิดเป็นร้อยละ ๕๑.๙ รองลงมาคือผู้มีอายุพรรษาระหว่าง ๖ – ๑๐ พรรษา จำนวน ๔๘ รูป คิดเป็นร้อยละ ๓๐.๔ ถัดมาคือผู้มีอายุพรรษาระหว่าง ๑๑ – ๒๐ พรรษา จำนวน ๒๐ รูป คิดเป็นร้อยละ ๑๒.๗ ถัดมาคือ ผู้มีอายุพรรษาระหว่าง ๒๑ – ๓๐ พรรษา จำนวน ๔ รูป คิดเป็นร้อยละ ๒.๕ สุดท้ายคือ ผู้มีอายุพรรษามากกว่า ๓๐ พรรษา จำนวน ๔ รูป คิดเป็นร้อยละ ๒.๕ ตามลำดับ

ด้านวุฒิการศึกษานักธรรม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีวุฒิการศึกษานักธรรมชั้นเอก จำนวน ๑๐๙ รูป คิดเป็นร้อยละ ๖๙.๐ รองลงมาคือผู้ไม่มีนักธรรม จำนวน ๒๘ รูป คิดเป็นร้อยละ ๑๗.๗ ถัดมาคือผู้มีนักธรรมโท จำนวน ๑๗ รูป คิดเป็นร้อยละ ๑๐.๘ สุดท้ายผู้มีนักธรรมตรี จำนวน ๔ รูป คิดเป็นร้อยละ ๒.๕ ตามลำดับ

ด้านวุฒิการศึกษาเปรียญธรรม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ไม่มีวุฒิเปรียญธรรม จำนวน ๑๐๒ รูป คิดเป็นร้อยละ ๖๔.๖ รองลงมาคือผู้มีเปรียญธรรม ๔- ๖ ประโยค จำนวน ๒๗ รูป คิดเป็นร้อยละ ๑๗.๑ ถัดมาคือผู้มีเปรียญธรรม ๑ – ๒ ประโยค จำนวน ๒๒ รูป คิดเป็นร้อยละ ๑๓.๙ ตามลำดับ

ด้านวุฒิการศึกษาสามัญ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีวุฒิการศึกษาปริญญาตรี จำนวน ๘๓ รูป คิดเป็นร้อยละ ๓๙.๓ รองลงมาคือ ผู้มีวุฒิการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน ๖๙ รูป คิดเป็นร้อยละ ๓๒.๗ สุดท้ายคือผู้มีวุฒิการศึกษาปริญญาโทขึ้นไป จำนวน ๖ รูป คิดเป็นร้อยละ ๖ ตามลำดับ

๔.๒ ระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์

การวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นของคณะสงฆ์ที่มีต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์ ดังรายละเอียดที่แสดงตัวอย่างค่าเฉลี่ย (Mean = $\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation = S.D.) ในตารางที่ ๔.๒ – ๔.๖ ตามลำดับดังนี้

ตารางที่ ๔.๒ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์ ในภาพรวม

(n = ๑๕๘)

การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาล ของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑.ด้านนิติธรรม	๓.๖๐	๐.๗๒๑	มาก
๒.ด้านคุณธรรม	๓.๕๔	๐.๗๓๔	มาก
๓.ด้านความโปร่งใส	๓.๔๘	๐.๖๙๔	มาก
๔.ด้านการมีส่วนร่วม	๓.๕๔	๐.๗๔๕	มาก
๕.ด้านความรับผิดชอบ	๓.๕๕	๐.๗๔๐	มาก
๖.ด้านความคุ้มค่า	๓.๕๗	๐.๗๑๗	มาก
รวม	๓.๕๕	๐.๖๔๕	มาก

จากตารางที่ ๔.๒ พบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = ๓.๕๕, S.D. = ๐.๖๔๕) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทั้ง ๖ ด้าน ดังนี้

๑. ด้านนิติธรรม ($\bar{X}$ = ๓.๖๐ , S.D. = ๐.๗๒๑)
๒. ด้านความคุ้มค่า ($\bar{X}$ = ๓.๕๗ , S.D. = ๐.๗๑๗)
๓. ด้านความรับผิดชอบ ($\bar{X}$ = ๓.๕๕ , S.D. = ๐.๗๔๐)
๔. ด้านคุณธรรม ($\bar{X}$ = ๓.๕๔ , S.D. = ๐.๗๓๔)
๕. ด้านการมีส่วนร่วม ($\bar{X}$ = ๓.๕๔, S.D. = ๐.๗๔๕)
๖. ด้านความโปร่งใส ($\bar{X}$ = ๓.๔๘ , S.D. = ๐.๖๙๔)

ตารางที่ ๔.๓ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์ ในด้านนิติธรรม

(n = ๑๕๘)

การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาล ของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑. พระสังฆาธิการมีการกำหนดผู้รับผิดชอบและ ภารกิจหน้าที่อย่างชัดเจน	๓.๖๘	๐.๘๒๘	มาก
๒. พระสังฆาธิการมีการพิจารณาสั่งการด้านการ ปกครองมีการอ้างถึงระเบียบและความเป็นธรรม	๓.๖๒	๐.๘๘๕	มาก
๓. พระสังฆาธิการมีการแบ่งแยกการใช้อำนาจด้าน การปกครองอย่างชัดเจน	๓.๕๕	๑.๐๔๓	มาก
๔. พระสังฆาธิการมีการใช้อำนาจด้านการปกครองใน แต่ละฝ่ายสามารถตรวจสอบได้	๓.๕๖	๐.๙๑๒	มาก
๕. พระสังฆาธิการปฏิบัติหน้าที่ด้านการปกครองในแต่ ละฝ่ายสามารถตรวจสอบได้	๓.๕๖	๐.๘๙๑	มาก
รวม	๓.๖๐	๐.๗๒๑	มาก

จากตารางที่ ๔.๓ พบว่า ระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์ ในด้านนิติธรรม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๖๐$, S.D. = ๐.๗๒๑) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ

ตารางที่ ๔.๔ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์ ในด้านคุณธรรม

(n = ๑๕๘)

การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาล ของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑. พระสังฆาธิการมีขั้นตอนการจัดสรรงบประมาณ อย่างเป็นระบบและมีการจัดสรรรายงานการเงิน สม่ำเสมอและถูกต้อง	๓.๖๗	๐.๘๘๓	มาก
๒. พระสังฆาธิการมีความเมตตากรุณาและยุติธรรมต่อ ทุกคน	๓.๕๖	๐.๙๘๐	มาก
๓. พระสังฆาธิการมีการสร้างความสามัคคีในหมู่คณะ สงฆ์	๓.๕๓	๐.๙๔๘	มาก
๔. พระสังฆาธิการใช้ระบบคุณธรรมในการบริหาร จัดการวัด	๓.๔๖	๐.๘๗๙	มาก
๕. พระสังฆาธิการมีระบบการตรวจสอบการทำงานด้าน การปกครองที่มีประสิทธิภาพ	๓.๔๗	๐.๙๓๕	มาก
รวม	๓.๕๔	๐.๗๓๔	มาก

จากตารางที่ ๔.๔ พบว่า พระสงฆ์มีระดับความคิดเห็นต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์ ในด้านคุณธรรม ในภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = ๓.๕๔, S.D. = ๐.๗๓๔) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากทั้ง ๕ ข้อ

ตารางที่ ๔.๕ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์ ในด้านความโปร่งใส

(n = ๑๕๘)

การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑. พระสังฆาธิการมีความโปร่งใสในการบริหารงานของกิจการคือไม่ซ่อนเร้นหรือปิดบังต้องเต็มใจและอำนวยความสะดวกให้	๓.๕๖	๐.๘๑๗	มาก
๒. พระสังฆาธิการดำเนินงานที่เปิดเผยมีระบบกติกาที่ตรงไปตรงมา ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารและสามารถตรวจสอบได้	๓.๕๔	๐.๘๓๓	มาก
๓. พระสังฆาธิการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตรวจสอบและติดตามการทำงานของคณะสงฆ์ได้	๓.๔๘	๐.๘๘๖	มาก
๔. พระสังฆาธิการเปิดโอกาสให้ประชาชนรู้ขั้นตอนที่จะติดต่องานและสามารถติดต่องานและสามารถตรวจสอบการทำงานได้	๓.๔๘	๐.๙๐๐	มาก
๕. พระสังฆาธิการภายในวัดมีความโปร่งใสในการตัดสินใจในการบริหารงาน เงิน คน มีการสื่อสารที่ดี	๓.๓๗	๐.๙๓๔	ปานกลาง
รวม	๓.๔๘	๐.๖๙๔	มาก

จากตารางที่ ๔.๕ พบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อ การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์ ในด้านความโปร่งใส ในภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = ๓.๔๘, S.D. = ๐.๖๙๔) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ส่วนใหญ่อยู่ในระดับมาก ยกเว้นข้อ ๕ อยู่ในระดับปานกลาง

ตารางที่ ๔.๖ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์ ในด้านการมีส่วนร่วม

(n = ๑๕๘)

การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาล ของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑. พระสังฆาธิการเป็นคนที่มีความใจกว้างขวาง และมี จิตใจหนักแน่นต่อสภาพการณ์และคำพูดที่ขัดแย้ง ไม่เป็นมิตร	๓.๖๒	๐.๙๐๖	มาก
๒. พระสังฆาธิการหมั่นอบรมผู้ใต้บังคับบัญชา ให้มี ความสามารถในการทำงาน	๓.๔๓	๐.๘๑๖	มาก
๓. พระสังฆาธิการมีการรับฟังความคิดเห็นจากผู้อื่น ด้วยความเต็มใจ	๓.๔๔	๑.๐๐๖	มาก
๔. พระสังฆาธิการมีกระบวนการตัดสินใจใช้เสียงส่วน ใหญ่/ฉันทามติ(เห็นพ้องต้องกัน)	๓.๖๗	๐.๙๒๐	มาก
๕. พระสังฆาธิการมีการกำหนดกฎกติกาและการ ปฏิบัติตามกฎกติกาที่ตกลงกันไว้อย่างเคร่งครัด คำนึงถึงสิทธิเสรีภาพ ความยุติธรรมของสมาชิก เปลี่ยนแปลงพฤติกรรม	๓.๕๔	๐.๘๗๑	มาก
รวม	๓.๕๔	๐.๗๔๕	มาก

จากตารางที่ ๔.๖ พบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์ ในด้านการมีส่วนร่วม ในภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = ๓.๕๔ , S.D. = ๐.๗๔๕) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมาก ทั้ง ๕ ข้อ

ตารางที่ ๔.๗ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์ ในด้านความรับผิดชอบ

(n = ๑๕๘)

การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาล ของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑. พระสังฆาธิการปฏิบัติต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอย่างเท่าเทียมกัน	๓.๕๑	๑.๐๔๔	มาก
๒. พระสังฆาธิการมีความรับผิดชอบต่อการปฏิบัติหน้าที่	๓.๔๖	๐.๘๘๖	มาก
๓. พระสังฆาธิการมีความสำนึกในหน้าที่โดยมีความรู้ความสามารถที่เหมาะสมในงานที่ทำ	๓.๖๕	๐.๘๐๑	มาก
๔. พระสังฆาธิการมีคุณธรรมและส่งเสริมการกำกับดูแลที่ดีให้กับวัด	๓.๕๙	๐.๘๕๒	มาก
๕. พระสังฆาธิการมีการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการที่ยึดแนวทางธรรมาภิบาลมาใช้ในวัด	๓.๕๕	๐.๙๐๖	มาก
รวม	๓.๕๕	๐.๗๔๐	มาก

จากตารางที่ ๔.๗ พบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์ ในด้านการมีส่วนร่วม ในภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = ๓.๕๕ , S.D. = ๐.๗๔๐) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมาก ทั้ง ๕ ข้อ

ตารางที่ ๔.๘ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์ ในด้านความคุ้มค่า

(n = ๑๕๘)

การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาล ของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑. พระสังฆาธิการเป็นผู้ปกครองบังคับบัญชาดูแล แนะนำ สั่งสอนพระภิกษุ สามเณรและฆราวาสผู้อยู่ ในวัดให้มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย ให้อยู่ใน ศีลธรรมอันดี	๓.๖๑	๐.๘๓๔	มาก
๒. พระสังฆาธิการให้ความร่วมแรงร่วมใจกันปฏิบัติ ศาสนกิจดำเนินกิจกรรมและโครงการต่างๆ ของวัด ให้สำเร็จไปด้วยดี มีประสิทธิภาพสูง และให้วัดมี ความเจริญรุ่งเรือง	๓.๖๓	๐.๙๐๔	มาก
๓. พระสังฆาธิการมีการจัดทำรายงานการเงิน สม่ำเสมอทุกปี และมีขั้นตอนการจัดสรร งบประมาณ	๓.๕๗	๐.๙๑๒	มาก
๔. พระสังฆาธิการมีการสนับสนุนให้บุคลากรเข้ารับ การฝึกอบรมเพิ่มพูนความรู้การปกครองได้ดี	๓.๕๖	๐.๘๑๗	มาก
๕. พระสังฆาธิการมีการใช้เทคโนโลยีเครื่องมืออุปกรณ์ ต่างๆ ที่ทันสมัยเพื่อลดต้นทุน	๓.๕๐	๐.๙๒๒	มาก
รวม	๓.๕๗	๐.๗๑๗	มาก

จากตารางที่ ๔.๘ พบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์ ในด้านการมีส่วนร่วม ในภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = ๓.๕๗ , S.D. = ๐.๗๑๗) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทั้ง ๕ ข้อ

๔.๓ ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสงฆ์ต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ อายุ พรรษา วุฒิการศึกษานักธรรม วุฒิการศึกษาเปรียญธรรม วุฒิการศึกษาสามัญ ตามสมมติฐานที่ ๑-๕ ดังนี้

สมมติฐานที่ ๑ พระสงฆ์ที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์

ตารางที่ ๔.๙ การเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ ที่มีต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์ จำแนกตามอายุ

การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาล ของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัด สุรินทร์		SS	df	MS	F	Sig.
๑. ด้านนิติธรรม	ระหว่างกลุ่ม	๑๖.๙๙๔	๔	๔.๒๔๘	๑๐.๐๔๙*	๐.๐๐๐
	ภายในกลุ่ม	๖๔.๖๘๖	๑๕๓	๐.๔๒๓		
	รวม	๘๑.๖๘๐	๑๕๗			
๒. ด้านคุณธรรม	ระหว่างกลุ่ม	๑๘.๑๔๗	๔	๔.๕๓๗	๑๐.๔๒๕*	๐.๐๐๐
	ภายในกลุ่ม	๖๖.๕๘๑	๑๕๓	๐.๔๓๕		
	รวม	๘๔.๗๒๗	๑๕๗			
๓. ด้านความโปร่งใส	ระหว่างกลุ่ม	๑๗.๐๐๔	๔	๔.๒๕๑	๑๑.๐๙๒*	๐.๐๐๐
	ภายในกลุ่ม	๕๘.๖๓๙	๑๕๓	๐.๓๘๓		
	รวม	๗๕.๖๔๔	๑๕๗			
๔. ด้านการมีส่วนร่วม	ระหว่างกลุ่ม	๑๙.๘๖๔	๔	๔.๙๖๖	๑๑.๒๖๙*	๐.๐๐๐
	ภายในกลุ่ม	๖๗.๔๒๔	๑๕๓	๐.๔๔๑		
	รวม	๘๗.๒๘๗	๑๕๗			
๕. ด้านความรับผิดชอบ	ระหว่างกลุ่ม	๑๕.๔๕๓	๔	๓.๘๖๓	๘.๓๕๙*	๐.๐๐๐
	ภายในกลุ่ม	๗๐.๗๑๑	๑๕๓	๐.๔๖๒		
	รวม	๘๖.๑๖๔	๑๕๗			
๖. ด้านความคุ้มค่า	ระหว่างกลุ่ม	๑๑.๙๗๔	๔	๒.๙๙๔	๖.๖๖๑*	๐.๐๐๐
	ภายในกลุ่ม	๖๘.๗๖๑	๑๕๓	๐.๔๔๙		
	รวม	๘๐.๗๓๕	๑๕๗			
รวม	ระหว่างกลุ่ม	๑๕.๕๔๕	๔	๓.๘๘๖	๑๑.๙๒๓*	๐.๐๐๐
	ภายในกลุ่ม	๔๙.๘๖๙	๑๕๓	๐.๓๒๖		
	รวม	๖๕.๔๑๔	๑๕๗			

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๘ ผลการทดสอบด้วยค่าสถิติ f - test ด้วยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) ที่ระดับนัยสำคัญ ๐.๐๕ พบว่า พระสงฆ์ที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์ โดยภาพรวม แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าพระสงฆ์ที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์ทั้ง ๖ ด้าน แตกต่างกัน ดังนั้นจึงทำการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD.) รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ ๔.๙ - ๔.๑๓

ตารางที่ ๔.๑๐ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุดของ การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์ จำแนกตามอายุ ด้านภาพรวม

(n = ๑๕๘)

อายุ	$\bar{X}$	อายุ				
		๒๐	๒๑-๓๐	๓๑-๔๐	๔๑-๕๐	๕๐ ขึ้นไป
		๓๐ คน	๙๒ คน	๒๐ คน	๙ คน	๗ คน
		๓.๗๗	๓.๕๕	๓.๗๔	๓.๔๒	๒.๑๘
๒๐	๓.๗๗		๐.๒๒	๐.๐๓	๐.๓๕	๑.๕๙*
๒๑-๓๐	๓.๕๕			๐.๑๙	๐.๑๓	๑.๓๗*
๓๑-๔๐	๓.๗๔				๐.๓๑	๑.๕๕*
๔๑-๕๐	๓.๔๒					๑.๒๔*
๕๐ ขึ้นไป	๒.๑๘					

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๐ พบว่า พระสงฆ์มีอายุ ๒๐ ปี มีความคิดเห็นต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์ ในภาพรวม มากกว่า พระสงฆ์มีอายุระหว่าง ๕๑ ปีขึ้นไป พระสงฆ์มีอายุระหว่าง ๒๑-๓๐ ปีขึ้นไป มีความคิดเห็นต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์ ในภาพรวม มากกว่า พระสงฆ์มีอายุระหว่าง ๕๑ ปีขึ้นไป พระสงฆ์มีอายุระหว่าง ๓๑-๔๐ ปีขึ้นไป มีความคิดเห็นต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์ ในภาพรวม มากกว่า พระสงฆ์มีอายุระหว่าง ๕๑ ปีขึ้นไป พระสงฆ์มีอายุระหว่าง ๔๑-๕๐ ปีขึ้นไป มีความคิดเห็นต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์ ในภาพรวม มากกว่า พระสงฆ์มีอายุระหว่าง ๕๑ ปีขึ้นไป

ตารางที่ ๔.๑๑ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุดของ การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์ จำแนกตามอายุ ด้านนิติธรรม

(n = ๑๕๘)

อายุ	$\bar{X}$	อายุ				
		๒๐	๒๑-๓๐	๓๑-๔๐	๔๑-๕๐	๕๐ ขึ้นไป
		๓๐ คน	๙๒ คน	๒๐ คน	๙ คน	๗ คน
		๓.๙๒	๓.๕๖	๓.๘๐	๓.๔๒	๒.๒๕
๒๐	๓.๙๒	-	๐.๓๖	๐.๑๒	๐.๕๐*	๑.๖๖*
๒๑-๓๐	๓.๕๖	-	-	-๐.๒๓	๐.๑๔	๑.๓๑*
๓๑-๔๐	๓.๘๐	-	-	-	๐.๓๗	๑.๕๔*
๔๑-๕๐	๓.๔๒	-	-	-	-	๑.๑๖*
๕๐ ขึ้นไป	๒.๒๕					

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๑ พบว่า พระสงฆ์มีอายุ ๒๐ ปี มีความคิดเห็นต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์ ด้านนิติธรรม มากกว่า พระสงฆ์มีอายุระหว่าง ๔๑-๕๐ ปี และ ๕๐ ปีขึ้นไป พระสงฆ์มีอายุ ๒๑-๓๐ ปี มีความคิดเห็นต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์ ด้านนิติธรรม มากกว่า พระสงฆ์มีอายุ ๕๐ ปีขึ้นไป พระสงฆ์มีอายุ ๓๑-๔๐ ปี มีความคิดเห็นต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์ ด้านนิติธรรม มากกว่า พระสงฆ์มีอายุ ๕๐ ปีขึ้นไป พระสงฆ์มีอายุ ๔๑-๕๐ ปี มีความคิดเห็นต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์ ด้านนิติธรรม มากกว่า พระสงฆ์มีอายุ ๕๐ ปีขึ้นไป

ตารางที่ ๔.๑๒ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุดของ การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์ จำแนกตามอายุ ด้านคุณธรรม

(n = ๑๕๘)

อายุ	$\bar{X}$	อายุ				
		๒๐ ๓๐ คน	๒๑-๓๐ ๙๒ คน	๓๑-๔๐ ๒๐ คน	๔๑-๕๐ ๙ คน	๕๐ ขึ้นไป ๗ คน
		๓.๙๖	๓.๕๐	๓.๖๐	๓.๔๒	๒.๒๐
๒๐	๓.๙๖		๐.๔๕*	๐.๓๖	๓.๕๓*	๑.๗๖*
๒๑-๓๐	๓.๕๐			-๐.๐๙	๐.๐๘	๑.๓๐*
๓๑-๔๐	๓.๖๐				๐.๑๗	๑.๔๐*
๔๑-๕๐	๓.๔๒					๑.๒๒*
๕๑ ขึ้นไป	๒.๒๐					

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๒ พบว่า พระสงฆ์มีอายุ ๒๐ ปี มีความคิดเห็นต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์ ด้านคุณธรรม มากกว่า พระสงฆ์มีอายุระหว่าง ๒๑-๓๐ ปี , ๔๑-๕๐ ปี และ ๕๑ ปีขึ้นไป พระสงฆ์มีอายุ ๒๑-๓๐ ปี มีความคิดเห็นต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์ ด้านคุณธรรม มากกว่า พระสงฆ์มีอายุ ๕๑ ปีขึ้นไป พระสงฆ์มีอายุ ๓๑-๔๐ ปี มีความคิดเห็นต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์ ด้านคุณธรรม มากกว่า พระสงฆ์มีอายุ ๕๑ ปีขึ้นไป พระสงฆ์มีอายุ ๔๑-๕๐ ปี มีความคิดเห็นต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์ ด้านคุณธรรม มากกว่า พระสงฆ์มีอายุ ๕๑ ปีขึ้นไป

ตารางที่ ๔.๑๓ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุดของ การ
ปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัด
สุรินทร์ จำแนกตามอายุ ด้านความโปร่งใส

(n = ๑๕๘)

อายุ	$\bar{X}$	อายุ				
		๒๐ ๓๐ คน	๒๑-๓๐ ๙๒ คน	๓๑-๔๐ ๒๐ คน	๔๑-๕๐ ๙ คน	๕๐ ขึ้นไป ๗ คน
		๓.๓๖	๓.๓๕	๓.๖๐	๓.๖๔	๑.๙๗
๒๐	๓.๓๖		๐.๐๑	-๐.๐๔	-๐.๐๙	๑.๕๘*
๒๑-๓๐	๓.๓๕			-๐.๐๕	-๐.๐๙	๑.๕๗*
๓๑-๔๐	๓.๖๐				-๐.๐๔	๑.๖๒*
๔๑-๕๐	๓.๖๔					๑.๖๗*
๕๐ ขึ้นไป	๑.๙๗					

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๓ พบว่า พระสงฆ์มีอายุ ๒๐ ปี มีความคิดเห็นต่อการปกครองคณะ
สงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์ ด้านความโปร่งใส
มากกว่า พระสงฆ์มีอายุ ๕๑ ปีขึ้นไป พระสงฆ์มีอายุ ๒๑-๓๐ ปี มีความคิดเห็นต่อการปกครองคณะ
สงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์ ด้านความโปร่งใส
มากกว่า พระสงฆ์มีอายุ ๕๑ ปีขึ้นไป พระสงฆ์มีอายุ ๓๑-๔๐ ปี มีความคิดเห็นต่อการปกครองคณะ
สงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์ ด้านความโปร่งใส
มากกว่า พระสงฆ์มีอายุ ๕๑ ปีขึ้นไป พระสงฆ์มีอายุ ๔๑-๕๐ ปี มีความคิดเห็นต่อการปกครองคณะ
สงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์ ด้านความโปร่งใส
มากกว่า พระสงฆ์มีอายุ ๕๑ ปีขึ้นไป

ตารางที่ ๔.๑๔ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุดของ การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์ จำแนกตามอายุ ด้านการมีส่วนร่วม

(n = ๑๕๘)

อายุ	$\bar{X}$	อายุ				
		๒๐ ๓๐ คน	๒๑-๓๐ ๙๒ คน	๓๑-๔๐ ๒๐ คน	๔๑-๕๐ ๙ คน	๕๐ ขึ้นไป ๗ คน
		๓.๘๐	๓.๕๖	๓.๗๘	๓.๐๘	๒.๐๘
๒๐	๓.๘๐		๐.๒๓	๐.๐๒	๐.๗๑*	๑.๗๑*
๒๑-๓๐	๓.๕๖			-๐.๒๑	๐.๔๗*	๑.๔๗*
๓๑-๔๐	๓.๗๘				๐.๖๙*	๑.๖๙*
๔๑-๕๐	๓.๐๘					๑.๐๐*
๕๐ ขึ้นไป	๒.๐๘					

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๔ พบว่า พระสงฆ์มีอายุ ๒๐ ปี มีความคิดเห็นต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์ ด้านการมีส่วนร่วมมากกว่า พระสงฆ์มีอายุ ๔๑-๕๐ ปี และ ๕๐ ปีขึ้นไป พระสงฆ์มีอายุ ๒๑-๓๐ ปี มีความคิดเห็นต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์ ด้านการมีส่วนร่วมมากกว่า พระสงฆ์มีอายุ ๔๑-๕๐ ปี และ ๕๐ ปีขึ้นไป พระสงฆ์มีอายุ ๓๑-๔๐ ปี มีความคิดเห็นต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์ ด้านการมีส่วนร่วมมากกว่า พระสงฆ์มีอายุ ๔๑-๕๐ ปี และ ๕๐ ปีขึ้นไป

ตารางที่ ๔.๑๕ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุดของ การ
ปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัด
สุรินทร์ จำแนกตามอายุ ด้านความรับผิดชอบ

(n = ๑๕๘)

อายุ	$\bar{X}$	อายุ				
		๒๐ ๓๐ คน	๒๑-๓๐ ๙๒ คน	๓๑-๔๐ ๒๐ คน	๔๑-๕๐ ๙ คน	๕๑ ขึ้นไป ๗ คน
		๓.๗๑	๓.๕๖	๓.๘๔	๓.๔๐	๒.๒๐
๒๐	๓.๗๑		๐.๑๔	-๐.๑๒	๐.๓๑	๑.๕๑*
๒๑-๓๐	๓.๕๖			-๐.๒๗	๐.๑๖	๑.๓๖*
๓๑-๔๐	๓.๘๔				๐.๔๔	๑.๖๔*
๔๑-๕๐	๓.๔๐					๑.๒๐*
๕๑ ขึ้นไป	๒.๒๐					

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๕ พบว่า พระสงฆ์มีอายุ ๒๐ ปี มีความคิดเห็นต่อการปกครองคณะ
สงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์ ความรับผิดชอบมากกว่า
พระสงฆ์มีอายุ ๕๑ ปีขึ้นไป พระสงฆ์มีอายุ ๒๑-๓๐ ปี มีความคิดเห็นต่อการปกครองคณะสงฆ์ตาม
หลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์ ด้านความรับผิดชอบ มากกว่า
พระสงฆ์มีอายุ ๕๑ ปีขึ้นไป พระสงฆ์มีอายุ ๓๑-๔๐ ปี มีความคิดเห็นต่อการปกครองคณะสงฆ์ตาม
หลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์ ด้านความรับผิดชอบ มากกว่า
พระสงฆ์มีอายุ ๕๑ ปีขึ้นไป พระสงฆ์มีอายุ ๔๑-๕๐ ปี มีความคิดเห็นต่อการปกครองคณะสงฆ์ตาม
หลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์ ด้านความรับผิดชอบ มากกว่า
พระสงฆ์มีอายุ ๕๑ ปีขึ้นไป

ตารางที่ ๔.๑๖ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุดของ การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์ จำแนกตามอายุ ด้านความคุ้มค่า

(n = ๑๕๘)

อายุ	$\bar{X}$	อายุ				
		๒๐ ๓๐ คน	๒๑-๓๐ ๙๒ คน	๓๑-๔๐ ๒๐ คน	๔๑-๕๐ ๙ คน	๕๐ ขึ้นไป ๗ คน
		๓.๗๒	๓.๕๗	๓.๘๒	๓.๖๐	๒.๓๗
๒๐	๓.๗๒		๐.๑๔	-๐.๑๐	๐.๑๒	๑.๓๔*
๒๑-๓๐	๓.๕๗			-๐.๒๔	-๐.๐๒	๑.๐๒*
๓๑-๔๐	๓.๘๒				๐.๒๒	๑.๔๔*
๔๑-๕๐	๓.๖๐					๑.๒๒*
๕๐ ขึ้นไป	๒.๓๗					

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๖ พบว่า พระสงฆ์มีอายุ ๒๐ ปี มีความคิดเห็นต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์ ด้านความคุ้มค่า มากกว่า พระสงฆ์มีอายุ ๕๐ ปีขึ้นไป พระสงฆ์มีอายุ ๒๑-๓๐ ปี มีความคิดเห็นต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์ ด้านความคุ้มค่า มากกว่า พระสงฆ์มีอายุ ๕๐ ปีขึ้นไป พระสงฆ์มีอายุ ๓๑-๔๐ ปี มีความคิดเห็นต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์ ด้านความคุ้มค่า มากกว่า พระสงฆ์มีอายุ ๕๐ ปีขึ้นไป พระสงฆ์มีอายุ ๔๑-๕๐ ปี มีความคิดเห็นต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์ ด้านความคุ้มค่า มากกว่า พระสงฆ์มีอายุ ๕๐ ปีขึ้นไป

สมมติฐานที่ ๒ พระสงฆ์ที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์

ตารางที่ ๔.๑๗ การเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์ **จำแนกตามพรรษา**

การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์		SS	df	MS	F	Sig.
๑. ด้านนิติธรรม	ระหว่างกลุ่ม	๑.๓๒๕๑	๔	๐.๓๓๑๓	๐.๖๓๐๘	๐.๖๔๑๓
	ภายในกลุ่ม	๘๐.๓๕๕	๑๕๓	๐.๕๒๕๒		
	รวม	๘๑.๖๘	๑๕๗			
๒. ด้านคุณธรรม	ระหว่างกลุ่ม	๔.๓๔๘๔	๔	๑.๐๘๗๑	๒.๐๖๙๓	๐.๐๘๗๕
	ภายในกลุ่ม	๘๐.๓๗๙	๑๕๓	๐.๕๒๕๔		
	รวม	๘๔.๗๒๗	๑๕๗			
๓. ด้านความโปร่งใส	ระหว่างกลุ่ม	๑.๒๗๗	๔	๐.๓๑๙๓	๐.๖๕๖๘	๐.๖๒๒๙
	ภายในกลุ่ม	๗๔.๓๖๗	๑๕๓	๐.๔๘๖๑		
	รวม	๗๕.๖๔๔	๑๕๗			
๔. ด้านการมีส่วนร่วม	ระหว่างกลุ่ม	๑.๔๐๕๘	๔	๐.๓๕๑๕	๐.๖๒๖๑	๐.๖๔๔๖
	ภายในกลุ่ม	๘๕.๘๘๒	๑๕๓	๐.๕๖๑๓		
	รวม	๘๗.๒๘๗	๑๕๗			
๕. ด้านความรับผิดชอบ	ระหว่างกลุ่ม	๑.๓๕๑๖	๔	๐.๓๓๗๙	๐.๖๐๙๖	๐.๖๕๖๔
	ภายในกลุ่ม	๘๔.๘๑๓	๑๕๓	๐.๕๕๔๓		
	รวม	๘๖.๑๖๔	๑๕๗			
๖. ด้านความคุ้มค่า	ระหว่างกลุ่ม	๐.๔๓๘๕	๔	๐.๑๐๙๖	๐.๒๐๘๙	๐.๙๓๓๒
	ภายในกลุ่ม	๘๐.๒๙๗	๑๕๓	๐.๕๒๔๘		
	รวม	๘๐.๗๓๕	๑๕๗			
รวม	ระหว่างกลุ่ม	๐.๖๐๘๗	๔	๐.๑๕๒๒	๐.๓๕๙๓	๐.๘๓๗๓
	ภายในกลุ่ม	๖๔.๘๐๕	๑๕๓	๐.๔๒๓๖		
	รวม	๖๕.๔๑๔	๑๕๗			

จากตารางที่ ๔.๑๗ ผลการทดสอบด้วยค่าสถิติ F - test ด้วยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) ที่ระดับนัยสำคัญ ๐.๐๕ พบว่า พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าพระสงฆ์ที่มีพรรษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์ทั้ง ๖ ด้าน ไม่แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ ๓ พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษานักธรรมต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์

ตารางที่ ๔.๑๘ การเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์ จำแนกตามวุฒิการศึกษานักธรรม

การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์		SS	df	MS	F	Sig.
๑. ด้านนิติธรรม	ระหว่างกลุ่ม	๑.๙๙๙	๓	๐.๖๖๖	๑.๒๘๘	๐.๒๘๑
	ภายในกลุ่ม	๗๙.๖๘๑	๑๕๔	๐.๕๑๗		
	รวม	๘๑.๖๘๐	๑๕๗			
๒. ด้านคุณธรรม	ระหว่างกลุ่ม	๔.๐๓๑	๓	๑.๓๔๔	๒.๕๖๔	๐.๐๕๗
	ภายในกลุ่ม	๘๐.๖๙๗	๑๕๔	๐.๕๒๔		
	รวม	๘๔.๗๒๗	๑๕๗			
๓. ด้านความโปร่งใส	ระหว่างกลุ่ม	๒.๗๙๗	๓	๐.๙๓๒	๑.๙๗๑	๐.๑๒๑
	ภายในกลุ่ม	๗๒.๘๔๗	๑๕๔	๐.๔๗๓		
	รวม	๗๕.๖๔๔	๑๕๗			
๔. ด้านการมีส่วนร่วม	ระหว่างกลุ่ม	๒.๔๗๘	๓	๐.๘๒๖	๑.๕๐๐	๐.๒๑๗
	ภายในกลุ่ม	๘๔.๘๐๙	๑๕๔	๐.๕๕๑		
	รวม	๘๗.๒๘๗	๑๕๗			
๕. ด้านความรับผิดชอบ	ระหว่างกลุ่ม	๒.๑๐๙	๓	๐.๗๐๓	๑.๒๘๘	๐.๒๘๑
	ภายในกลุ่ม	๘๔.๐๕๕	๑๕๔	๐.๕๔๖		
	รวม	๘๖.๑๖๔	๑๕๗			
๖. ด้านความคุ้มค่า	ระหว่างกลุ่ม	๑.๙๗๘	๓	๐.๖๕๙	๑.๒๘๙	๐.๒๘๐
	ภายในกลุ่ม	๗๘.๗๕๗	๑๕๔	๐.๕๑๑		
	รวม	๘๐.๗๓๕	๑๕๗			
รวม	ระหว่างกลุ่ม	๑.๔๘๙	๓	๐.๔๙๖	๑.๑๙๖	๐.๓๑๓
	ภายในกลุ่ม	๖๓.๙๒๕	๑๕๔	๐.๔๑๕		
	รวม	๖๕.๔๑๔	๑๕๗			

จากตารางที่ ๔.๑๘ ผลการทดสอบด้วยค่าสถิติ F - test ด้วยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) ที่ระดับนัยสำคัญ ๐.๐๕ พบว่า พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าพระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์ทั้ง ๖ ด้าน ไม่แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ ๔ พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาเปรียญธรรมต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์

ตารางที่ ๔.๑๙ การเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ ที่มีต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์ จำแนกตามวุฒิการศึกษาเปรียญธรรม

การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์		SS	df	MS	F	Sig.
๑. ด้านนิติธรรม	ระหว่างกลุ่ม	๑.๙๙๙๒	๓	๐.๖๖๖๔	๑.๒๘๗๙	๐.๒๘๐๖
	ภายในกลุ่ม	๗๙.๖๘๑	๑๕๔	๐.๕๑๗๔		
	รวม	๘๑.๖๘	๑๕๗			
๒. ด้านคุณธรรม	ระหว่างกลุ่ม	๔.๐๓๐๖	๓	๑.๓๔๓๕	๒.๕๖๔	๐.๐๕๖๘
	ภายในกลุ่ม	๘๐.๖๙๗	๑๕๔	๐.๕๒๔		
	รวม	๘๔.๗๒๗	๑๕๗			
๓. ด้านความโปร่งใส	ระหว่างกลุ่ม	๒.๗๙๖๙	๓	๐.๙๓๒๓	๑.๙๗๐๙	๐.๑๒๐๗
	ภายในกลุ่ม	๗๒.๘๔๗	๑๕๔	๐.๔๗๓		
	รวม	๗๕.๖๔๔	๑๕๗			
๔. ด้านการมีส่วนร่วม	ระหว่างกลุ่ม	๒.๔๗๘๕	๓	๐.๘๒๖๒	๑.๕๐๐๒	๐.๒๑๖๘
	ภายในกลุ่ม	๘๔.๘๐๙	๑๕๔	๐.๕๕๐๗		
	รวม	๘๗.๒๘๗	๑๕๗			
๕. ด้านความรับผิดชอบ	ระหว่างกลุ่ม	๒.๑๐๙๓	๓	๐.๗๐๓๑	๑.๒๘๘๒	๐.๒๘๐๕
	ภายในกลุ่ม	๘๔.๐๕๕	๑๕๔	๐.๕๔๕๘		
	รวม	๘๖.๑๖๔	๑๕๗			
๖. ด้านความคุ้มค่า	ระหว่างกลุ่ม	๑.๙๗๗๙	๓	๐.๖๕๙๓	๑.๒๘๙๒	๐.๒๘๐๒
	ภายในกลุ่ม	๗๘.๗๕๗	๑๕๔	๐.๕๑๑๔		
	รวม	๘๐.๗๓๕	๑๕๗			
รวม	ระหว่างกลุ่ม	๑.๔๘๙๑	๓	๐.๔๙๖๔	๑.๑๙๕๘	๐.๓๑๓๓
	ภายในกลุ่ม	๖๓.๙๒๕	๑๕๔	๐.๔๑๕๑		
	รวม	๖๕.๔๑๔	๑๕๗			

จากตารางที่ ๔.๑๙ ผลการทดสอบด้วยค่าสถิติ F - test ด้วยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) ที่ระดับนัยสำคัญ ๐.๐๕ พบว่า พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าพระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์ทั้ง ๖ ด้าน ไม่แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ ๕ พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาสามัญต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์

ตารางที่ ๔.๒๐ การเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ ที่มีต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์ จำแนกตามวุฒิการศึกษาสามัญ

การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์		SS	df	MS	F	Sig.
๑. ด้านนิติธรรม	ระหว่างกลุ่ม	๒.๘๓๘๕	๒	๑.๔๑๙๓	๒.๗๙๐๒	๐.๐๖๔๕
	ภายในกลุ่ม	๗๘.๘๔๑	๑๕๕	๐.๕๐๘๗		
	รวม	๘๑.๖๘	๑๕๗			
๒. ด้านคุณธรรม	ระหว่างกลุ่ม	๑.๘๓๙๓	๒	๐.๙๑๙๖	๑.๗๑๙๗	๐.๑๘๒๕
	ภายในกลุ่ม	๘๒.๘๘๘	๑๕๕	๐.๕๓๔๘		
	รวม	๘๔.๗๒๗	๑๕๗			
๓. ด้านความโปร่งใส	ระหว่างกลุ่ม	๒.๗๔๗๒	๒	๑.๓๗๓๖	๒.๙๒๐๗	๐.๐๕๖๙
	ภายในกลุ่ม	๗๒.๘๙๗	๑๕๕	๐.๔๗๐๓		
	รวม	๗๕.๖๔๔	๑๕๗			
๔. ด้านการมีส่วนร่วม	ระหว่างกลุ่ม	๑.๘๓๙๘	๒	๐.๙๑๙๙	๑.๖๖๘๗	๐.๑๙๑๙
	ภายในกลุ่ม	๘๕.๔๔๘	๑๕๕	๐.๕๕๑๓		
	รวม	๘๗.๒๘๗	๑๕๗			
๕. ด้านความรับผิดชอบ	ระหว่างกลุ่ม	๑.๖๐๑๓	๒	๐.๘๐๐๗	๑.๔๖๗๖	๐.๒๓๓๗
	ภายในกลุ่ม	๘๔.๕๖๓	๑๕๕	๐.๕๔๕๖		
	รวม	๘๖.๑๖๔	๑๕๗			
๖. ด้านความคุ้มค่า	ระหว่างกลุ่ม	๑.๙๑๓๖	๒	๐.๙๕๖๘	๑.๘๘๑๖	๐.๑๕๕๘
	ภายในกลุ่ม	๗๘.๘๒๒	๑๕๕	๐.๕๐๘๕		
	รวม	๘๐.๗๓๕	๑๕๗			
รวม	ระหว่างกลุ่ม	๑.๙๑๑๓	๒	๐.๙๕๕๗	๒.๓๓๒๖	๐.๑๐๐๔
	ภายในกลุ่ม	๖๓.๕๐๓	๑๕๕	๐.๔๐๙๗		
	รวม	๖๕.๔๑๔	๑๕๗			

จากตารางที่ ๔.๒๐ ผลการทดสอบด้วยค่าสถิติ F - test ด้วยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) ที่ระดับนัยสำคัญ ๐.๐๕ พบว่า พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าพระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์ทั้ง ๖ ด้าน ไม่แตกต่างกัน

๔.๔ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์

ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์รายละเอียดดังตารางที่ ๔.๒๐ – ๔.๓๑

ตารางที่ ๔.๒๑ ปัญหา อุปสรรค เกี่ยวกับการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์ในด้านนิติธรรม

ปัญหา อุปสรรค	จำนวน
๑.ขาดความรู้ความเข้าใจด้านกฎหมายอย่างแท้จริง	๑๕ รูป
๒.พระสังฆาธิการไม่รับฟังใคร ในการทำงาน ยึดความคิดตัวเองเป็นใหญ่	๙ รูป
๓.การกระจายอำนาจด้านการปกครอง ไม่มีความชัดเจน	๗ รูป

จากตารางที่ ๔.๒๑ ปัญหา อุปสรรค เกี่ยวกับการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์ในด้านนิติธรรม พบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรค การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์ในด้านนิติธรรม พระสังฆาธิการขาดความรู้ความเข้าใจด้านกฎหมายอย่างแท้จริงมากที่สุดจำนวน ๑๕ รูป รองลงมาคือ พระสังฆาธิการไม่รับฟังใคร ในการทำงาน ยึดความคิดตัวเองเป็นใหญ่จำนวน ๙ รูป และน้อยที่สุดคือ การกระจายอำนาจด้านการปกครอง ไม่มีความชัดเจนจำนวน ๗ รูป

ตารางที่ ๔.๒๒ ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์ในด้านนิติธรรม

ข้อเสนอแนะ	จำนวน
๑.มีการปกครองกำหนดหน้าที่และระเบียบอย่างชัดเจน	๑๕ รูป
๒.ยึดตามระเบียบของวัดในการใช้อำนาจปกครอง	๙ รูป
๓.ต้องรับฟังความคิดเห็นของประชาชนรอบๆบริเวณวัด	๗ รูป

จากตารางที่ ๔.๒๒ ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์ในด้านนิติธรรม พบว่า พระสงฆ์มีข้อเสนอแนะให้มีการปกครองกำหนดหน้าที่และระเบียบอย่างชัดเจน มากที่สุดจำนวน ๑๕ รูป รองลงมาคือ ยึดตามระเบียบของวัดในการใช้อำนาจปกครอง จำนวน ๙ รูป และน้อยที่สุดคือ ต้องรับฟังความคิดเห็นของประชาชนรอบๆวัดจำนวน ๗ รูป

**ตารางที่ ๔.๒๓ ปัญหา อุปสรรค เกี่ยวกับการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระ
สังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์ในด้านคุณธรรม**

ปัญหา อุปสรรค	จำนวน
๑.ไม่มีการจัดงบประมาณให้เป็นระบบ	๑๙ รูป
๒.ความเจริญก้าวหน้าด้านเทคโนโลยีทำให้คุณภาพลดลงในด้านปฏิบัติ	๑๒รูป
๓.และน้อยที่สุดคือ	๑๐ รูป

จากตารางที่ ๔.๒๓ ปัญหา อุปสรรค เกี่ยวกับการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์ในด้านคุณธรรม พบว่าพระสงฆ์มีข้อเสนอแนะไม่มีการจัดงบประมาณให้เป็นระบบมากที่สุดจำนวน ๑๙ รูปรองลงมาคือความเจริญก้าวหน้าด้านเทคโนโลยีทำให้คุณภาพลดลงในด้านปฏิบัติจำนวน ๑๒ รูปและน้อยที่สุดคือและน้อยที่สุดคือจำนวน ๑๐ รูป

**ตารางที่ ๔.๒๔ ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการ
ในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์ในด้านคุณธรรม**

ข้อเสนอแนะ	จำนวน
๑.ควรบริหารงานก่อสร้าง ซ่อมแซม โดยใช้เงินที่มีไม่ควรสร้างหนี้	๑๙ รูป
๒.ให้มีการจัดทำกิจกรรมด้านต่างๆให้เกิดผลสำเร็จอย่างมีคุณภาพ	๑๒รูป
๓.ปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่าง	๑๐ รูป

จากตารางที่ ๔.๒๔ ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์ ในด้านคุณธรรม พบว่าพระสงฆ์มีข้อเสนอแนะให้ควรบริหารงานก่อสร้าง ซ่อมแซม โดยใช้เงินที่มีไม่ควรสร้างหนี้มากที่สุดจำนวน ๑๙ รูป รองลงมาคือให้มีการจัดทำกิจกรรมด้านต่างๆให้เกิดผลสำเร็จอย่างมีคุณภาพจำนวน ๑๒ รูปและน้อยที่สุดคือปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่างจำนวน ๑๐ รูป

**ตารางที่ ๔.๒๕ ปัญหา อุปสรรค เกี่ยวกับการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระ
สังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์ในด้านความโปร่งใส**

ปัญหา อุปสรรค	จำนวน
๑.พระสังฆาธิการปิดบัง รายรับ รายจ่าย	๓๙ รูป
๒.ขาดการประชาสัมพันธ์ในการปฏิบัติงานต่างๆให้ประชาชนทราบ	๑๙รูป
๓.เจ้าอาวาสส่วนใหญ่อายุมากไม่ค่อยทราบรายละเอียดบัญชีวัดเพราะมีคณะกรรมการดูแล	๑๕ รูป

จากตารางที่ ๔.๒๕ ปัญหา อุปสรรค เกี่ยวกับการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์ในด้านความโปร่งใส พบว่าพระสงฆ์มีข้อเสนอแนะให้พระสังฆาธิการปิดบัง รายรับ รายจ่าย มากที่สุดจำนวน ๓๙ รูปรองลงมาคือขาดการประชาสัมพันธ์ในการปฏิบัติงานต่างๆให้ประชาชนทราบจำนวน ๑๙ รูปและน้อยที่สุดเจ้าอาวาสส่วนใหญ่อายุมากไม่ค่อยทราบรายละเอียดบัญชีวัดเพราะมีคณะกรรมการดูแลจำนวน ๑๕ รูป

ตารางที่ ๔.๒๖ ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์ในด้านความโปร่งใส

ข้อเสนอแนะ	จำนวน
๑.ควรแสดงบัญชีใช้จ่ายวัดให้ญาติโยมในชุมชนทราบทั่วกัน	๓๙ รูป
๒.สามารถตรวจสอบได้ในการบริหารงานเปิดเผย	๑๙รูป
๓.เจ้าอาวาสแต่ละวัดควรทำบัญชีวัดโดยละเอียดด้านการเงิน	๑๕ รูป

จากตารางที่ ๔.๒๖ ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์ ในด้านความโปร่งใส พบว่าพระสงฆ์มีข้อเสนอแนะให้ควรแสดงบัญชีใช้จ่ายวัดให้ญาติโยมในชุมชนทราบทั่วกันมากที่สุดจำนวน ๓๙ รูปรองลงมาคือสามารถตรวจสอบได้ในการบริหารงานเปิดเผยจำนวน ๑๙ รูปและน้อยที่สุดเจ้าอาวาสแต่ละวัดควรทำบัญชีวัดโดยละเอียดด้านการเงินจำนวน ๑๕ รูป

ตารางที่ ๔.๒๗ ปัญหา อุปสรรค เกี่ยวกับการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์ในด้านการมีส่วนร่วม

ปัญหา อุปสรรค	จำนวน
๑.ปัญหาส่วนใหญ่ชาวบ้านบางคนไม่ค่อยเข้าร่วมกิจกรรมของวัด	๓๙ รูป
๒.ความแตกแยกในชุมชนทำให้ไม่สามารถดึงทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมได้	๒๒รูป
๓.เอาแต่ความคิดเห็นของตนเป็นใหญ่ ขาดจิตวิทยาในการบริหารคน	๑๘ รูป

จากตารางที่ ๔.๒๗ ปัญหา อุปสรรค เกี่ยวกับการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์ในด้านการมีส่วนร่วม พบว่าพระสังฆาธิการปัญหาส่วนใหญ่ชาวบ้านบางคนไม่ค่อยเข้าร่วมกิจกรรมของวัดมากที่สุดจำนวน ๓๙ รูปรองลงมาคือความแตกแยกในชุมชนทำให้ไม่สามารถดึงทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมได้จำนวน ๑๙ รูปและน้อยที่สุดเอาแต่ความคิดเห็นของตนเป็นใหญ่ ขาดจิตวิทยาในการบริหารคน จำนวน ๑๕ รูป

**ตารางที่ ๔.๒๘ ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการ
ในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์ในด้านการมีส่วนร่วม**

ข้อเสนอแนะ	จำนวน
๑.จัดกิจกรรมเพื่อความสามัคคี ลดความแตกแยก	๓๙ รูป
๒.ผู้นำชุมชนควรมีส่วนร่วมในการชักชวนให้คนในชุมชนเข้าร่วมกิจกรรมของวัดอย่างสม่ำเสมอ	๒๒รูป
๓.ให้ทุกฝ่ายทุกคนทำงานด้วยความถูกต้องและเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายมีการแสดงความคิดเห็น	๑๘ รูป

จากตารางที่ ๔.๒๘ ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์ ในด้านการมีส่วนร่วม พบว่าพระสงฆ์มีข้อเสนอแนะให้จัดกิจกรรมเพื่อความสามัคคี ลดความแตกแยกมากที่สุดจำนวน ๓๙ รูปรองลงมาคือ ผู้นำชุมชนควรมีส่วนร่วมในการชักชวนให้คนในชุมชนเข้าร่วมกิจกรรมของวัดอย่างสม่ำเสมอจำนวน ๑๙ รูปและน้อยที่สุดให้ทุกฝ่ายทุกคนทำงานด้วยความถูกต้องและเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายมีการแสดงความคิดเห็นจำนวน ๑๕ รูป

**ตารางที่ ๔.๒๙ ปัญหา อุปสรรค เกี่ยวกับการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระ
สังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์ในด้านความรับผิดชอบ**

ปัญหา อุปสรรค	จำนวน
๑.พระสังฆาธิการไม่ค่อยสนใจกิจกรรมของคณะสงฆ์ที่จัดร่วมกัน	๓๑ รูป
๒.พระสังฆาธิการบางส่วนไม่รับผิดชอบในหน้าที่ของตนเอง	๑๒รูป
๓.ขอบเขตประชุม ไม่เข้าร่วมปฏิบัติธรรม ของคณะสงฆ์	๘ รูป

จากตารางที่ ๔.๒๙ ปัญหา อุปสรรค เกี่ยวกับการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์ในด้านความรับผิดชอบ พบว่าพระสังฆาธิการไม่ค่อยสนใจกิจกรรมของคณะสงฆ์ที่จัดร่วมกันมากที่สุดจำนวน ๓๑ รูปรองลงมาคือ พระสังฆาธิการบางส่วนไม่รับผิดชอบในหน้าที่ของตนเองจำนวน ๑๒ รูปและน้อยที่สุดขอบเขตประชุม ไม่เข้าร่วมปฏิบัติธรรม ของคณะสงฆ์จำนวน ๘ รูป

**ตารางที่ ๔.๓๐ ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการ
ในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์ในด้านความรับผิดชอบ**

ข้อเสนอแนะ	จำนวน
๑.การมีบทลงโทษพระสังฆาธิการที่ไม่ให้ความร่วมมือกับส่วนร่วม	๓๑ รูป
๒.ให้เน้นย้ำถึงการปฏิบัติหน้าที่ของตน	๑๒รูป
๓.ทำตามหน้าที่โดยยึดหลักธรรมาภิบาล	๘ รูป

จากตารางที่ ๔.๓๐ ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์ ในด้านความรับผิดชอบ พบว่าพระสงฆ์มีข้อเสนอแนะให้ การมีบทลงโทษพระสังฆาธิการที่ไม่ให้ความร่วมมือกับส่วนร่วมมากที่สุดจำนวน ๓๑ รูปรองลงมาคือให้เน้นย้ำถึงการปฏิบัติหน้าที่ของตนจำนวน ๑๒ รูปและน้อยที่สุดทำตามหน้าที่โดยยึดหลักธรรมาภิบาลจำนวน ๘ รูป

**ตารางที่ ๔.๓๑ ปัญหา อุปสรรค เกี่ยวกับการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระ
สังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์ในด้านความคุ้มค่า**

ปัญหา อุปสรรค	จำนวน
๑.ก่อสร้างแล้ว ใช้งานไม่ตรวจสอบสภาพต้องแก้ไขภายหลัง	๑๔ รูป
๒.วัดต่างๆไม่ค่อยมีงบประมาณในการบูรณะซ่อมแซมศาสนสถาน	๑๒รูป
๓.มีงบประมาณจำกัด	๑๐รูป

จากตารางที่ ๔.๓๑ ปัญหา อุปสรรค เกี่ยวกับการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์ในด้านความคุ้มค่า พบว่าพระสังฆาธิการก่อสร้างแล้ว ใช้งานไม่ตรวจสอบสภาพต้องแก้ไขภายหลังมากที่สุดจำนวน ๓๑ รูปรองลงมาคือวัดต่างๆไม่ค่อยมีงบประมาณในการบูรณะซ่อมแซมศาสนสถานจำนวน ๑๒ รูปและน้อยที่สุดมีงบประมาณจำกัดจำนวน ๑๐ รูป

ตารางที่ ๔.๓๒ ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการ
ในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์ในด้านความคุ้มค่า

ข้อเสนอแนะ	จำนวน
๑.หาวิธีการจัดงบประมาณที่มีอยู่อย่างจำกัดมาใช้ให้เกิดประโยชน์มากที่สุด	๑๔ รูป
๒.ควรตั้งคณะกรรมการตรวจสอบ การจัดซื้อ จัดจ้าง เพื่อความคุ้มค่า	๑๒ รูป
๓.ควรมีงบประมาณอุดหนุนตามวัดต่างๆตามความจำเป็น	๑๐ รูป

จากตารางที่ ๔.๓๒ ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์ ในด้านความคุ้มค่า พบว่า พระสงฆ์มีข้อเสนอแนะให้มีหาวิธีการจัดงบประมาณที่มีอยู่อย่างจำกัดมาใช้ให้เกิดประโยชน์มากที่สุดมากที่สุดจำนวน ๓๑ รูป รองลงมาคือควรตั้งคณะกรรมการตรวจสอบ การจัดซื้อ จัดจ้าง เพื่อความคุ้มค่าจำนวน ๑๒ รูปและน้อยที่สุดควรมีงบประมาณอุดหนุนตามวัดต่างๆตามความจำเป็นจำนวน ๑๐ รูป

๔.๕ สรุปผลการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับแนวทางการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์

๔.๕.๑ ด้านนิติธรรม

๑. สภาพและปัญหาของการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาล ของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม โดยส่วนรวมแล้วไม่ค่อยมีปัญหาเท่าไร^๑

๒. ทุกคนต้องเคารพกฎหมายและสิทธิคนอื่นและมีกฏกติกาในการแก้ไขปัญหากันต้องยึดกฎหมาย^๒

๓. การขับเคลื่อนการปกครองคณะสงฆ์ ควรมุ่งมั่นเน้นเป็นแบบอย่าง แก่คฤหัสถ์ ในการยึดมั่นปฏิบัติตามกฎหมายของบ้านเมือง โดยเคร่งครัดและควรให้พระสงฆ์ได้มีการศึกษาเพิ่มเติมความรู้ด้านกฎหมายบ้านเมืองให้ถ่องแท้ เพื่อนำความรู้ด้านกฎหมาย มาประยุกต์กับหลักศาสนา และเทศน์ให้ความรู้แก่สาธุชนด้วย เพราะปัจจุบันประชาชนในชนบทยังขาดความเข้าใจในการปฏิบัติตามกฎหมายบ้านเมือง การเทศน์บรรยายธรรมควรสอดแทรกข้อกฎหมายเพื่อประชาชนด้วย^๓

๔. ในการบริหารงานผู้บริหารจะมีนโยบายในการบริหารงาน โดยเน้นให้ส่วนงานทุกส่วน/สำนัก/กอง ปฏิบัติหน้าที่มาอยู่ใต้ข้อกฎหมาย ระเบียบ หนังสือสั่งการ และเอกสารอื่นๆที่เกี่ยวข้อง โดยให้แต่ละสำนัก/กอง เน้นความถูกต้องเป็นสำคัญ^๔

^๑ สัมภาษณ์ พระครูประทีปธรรมวงศ์, เจ้าคณะอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์, ๓ มกราคม ๒๕๖๑

^๒ สัมภาษณ์ พระครูนิยุตธรรมสาทร, เจ้าคณะตำบลแคน อำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์, ๒ มกราคม ๒๕๖๑

^๓ สัมภาษณ์ นายคณิสสนม์ ศรีเจริญ, นายอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์, ๑๒ มกราคม ๒๕๖๑

^๔ สัมภาษณ์ นายภานุวัฒน์ บุติมาลย์, นายกเทศมนตรี ตำบลแคน อำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์, ๓ มกราคม ๒๕๖๑

๕. คณะสงฆ์มีการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลในการบริหาร ๖ ด้าน ได้แก่ ด้านหลัก
นิติธรรม ด้านหลักคุณธรรม ด้านหลักความโปร่งใส ด้านหลักการมีส่วนร่วม ด้านความรับผิดชอบ^๕

๖. มีกฎหมาย กฎระเบียบ และข้อสั่งการจากราชการมากเกินไปทำให้การบังคับใช้ไม่
สามารถบังคับไปได้ทั่วถึง^๖

๗. ปัญหาเกิดจากพระสังฆาธิการไม่ได้รับการศึกษาที่ดีในการบริหารจัดการคณะสงฆ์ จึง
ทำให้การบริหารจัดการกิจการภายในวัดไม่มีความคืบหน้า^๗

๔.๕.๒ ด้านหลักคุณธรรม

๑. สำหรับสภาพและปัญหาในด้านหลักคุณธรรมนั้น พระสังฆาธิการในเขตการปกครองก็
จะเข้าใจในหลักคุณธรรมนี้ดี จะสังเกตเห็นได้ก็คือในเรื่องของหน้าที่ คือทุกรูปจะมีความรับผิดชอบ
ของตนอย่างต่อเนื่อง และมีศีลมีธรรม เคารพในพระธรรมวินัย เป็นคนสุภาพ และสิ่งสำคัญ คือความ
สามัคคี^๘

๒. ผู้นำต้องยึดหลักมั่นในคุณธรรมไม่เอารักเอาเปรียบ และมีความมีความซื่อสัตย์^๙

๓. หลักคุณธรรมเป็นเนื้อหาสาระสำคัญหลักของการพัฒนาองค์กรและพัฒนาคน เพราะ
การพัฒนาทุกสิ่งสำเร็จหรือไม่ ย่อมขึ้นอยู่กับคนที่มีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคุณภาพด้านการ
มีคุณธรรมในจิตใจอยู่เสมอ ในการทำกิจกรรมต่างๆ^{๑๐}

๔. การปฏิบัติงานของบุคลากรภายในองค์กร จะมีนโยบายเน้นความสามัคคี มีนโยบาย
เน้นความสามัคคี มีความซื่อสัตย์ต่อหน้าที่ ซื่อตรงต่อเวลา มาความเสียสละเวลาต่อสังคม รักษา
ระเบียบวินัยขององค์กร และให้ความเป็นธรรมในการปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากรอย่างเท่าเทียมกันทุก
คน^{๑๑}

๕. การทำงานราชการโดยส่วนใหญ่ใหญ่ ที่ประสบปัญหานั้นคือ ปัญหาที่เกิดขึ้นมักเป็น
ผลเกิดจากตัวราชการที่ขาดความยึดมั่นในด้านคุณธรรม จะขาดหลักธรรมาภิบาล และเหตุผลสำคัญ
อื่นๆ

^๕ สัมภาษณ์ นายชาติรี จำปาทอง, ปลัดเทศมนตรีตำบลแคน อำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์, ๓ มกราคม
๒๕๖๑

^๖ สัมภาษณ์ นายสุเพียร เสริมแก้ว, ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านสร้างแก้ว ตำบลแคน อำเภอสนม
จังหวัดสุรินทร์, ๓ มกราคม ๒๕๖๑

^๗ สัมภาษณ์ นางบุญสวย หวังสุข, กำนันตำบลแคน อำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์, ๒ มกราคม ๒๕๖๑

^๘ สัมภาษณ์ พระครูประทีปธรรมวงศ์, เจ้าคณะอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์, ๓ มกราคม ๒๕๖๑

^๙ สัมภาษณ์ พระครูนิยุตธรรมสาทร, เจ้าคณะตำบลแคน อำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์, ๒ มกราคม
๒๕๖๑

^{๑๐} สัมภาษณ์ นาย คณัสชนม์ ศรีเจริญ, นายอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์, ๑๒ มกราคม ๒๕๖๑

^{๑๑} สัมภาษณ์ นายภานุวัฒน์ บุติมาลย์, นายกเทศมนตรี ตำบลแคน อำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์, ๓
มกราคม ๒๕๖๑

ส่วนข้อเสนอแนะ ผู้ตอบสนองและนำทางในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม ผู้เรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ครู ผู้ปกครองและชุมชน ควรเข้ามามีส่วนร่วมหาหนทางในการพัฒนาร่วมกันทั้งด้านจิตใจปลูกฝังให้มีคุณธรรม^{๑๒}

๖. ผู้นำบางคนขาดคุณธรรมในการบริหาร ไม่ให้ความสำคัญในด้านคุณธรรมจริยธรรม ขาดคุณสมบัตินักบริหาร เพราะมีการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี ขาดการศึกษา ถึงแม้จะมีประสบการณ์ แต่การศึกษามีความสำคัญมาก

ควรกำหนดการศึกษาของนายกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และผู้บริหารองค์กรในด้านคุณธรรมจริยธรรมอย่างสม่ำเสมอ^{๑๓}

๗. ปัญหาเกิดจากพระสงฆ์ให้การให้ความเมตตา และให้การสนับสนุนแก่ คนใกล้ชิดมากเกินไป^{๑๔}

๔.๕.๓ ด้านความโปร่งใส

๑. พระสงฆ์ให้การทุกรูปจะดังหลักในเรื่องของความโปร่งใส สามารถที่จะตรวจสอบได้ทุกรูป เพราะมีการประชุมพระสงฆ์ทุกครั้งจะเน้นเรื่องเพราะทำงาน ความซื่อสัตย์ ความโปร่งใสอยู่ตลอดเวลา^{๑๕}

๒. กำนัน ผู้ใหญ่บ้านต้องมีความโปร่งใสตรวจสอบได้ และมีขั้นตอนในการทำงานที่ตรวจสอบอย่างชัดเจน^{๑๖}

๓. การทำงานในทุกองค์กร ทางภาครัฐหรือเอกชนและคณะสงฆ์ควรยึดมั่นในหลักการของความโปร่งใส เพราะผลการดำเนินงานโดยโปร่งใสจะเป็นการสร้างการยอมรับและความเชื่อถือศรัทธา ของผู้ร่วมงานภาคที่เครือข่าย หรือองค์กรที่เกี่ยวข้อง อันจะเป็นการสร้างความร่วมมือ และความสามัคคีให้เกิดขึ้นในการพัฒนา ชุมชน สังคม และประเทศชาติ^{๑๗}

๔. ในการจัดทำเอกสารของแต่ละส่วนงานสามารถตรวจสอบเอกสารได้ หากมีหน่วยงานตรวจสอบ หรือองค์กรอื่นๆ ที่ต้องการข้อมูลข่าวสาร เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติสามารถอธิบายได้ ชี้แจงได้ และตรวจสอบได้ทุกงาน^{๑๘}

^{๑๒} สัมภาษณ์ นายชาติรี จำปาทอง, ปลัดเทศมนตรีตำบลแคน อำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์, ๓ มกราคม ๒๕๖๑

^{๑๓} สัมภาษณ์ นายสุเพียน เสริมแก้ว, ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านสร้างแก้ว ตำบลแคน อำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์, ๓ มกราคม ๒๕๖๑

^{๑๔} สัมภาษณ์ นางบุญสวย หวังสุข, กำนันตำบลแคน อำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์, ๒ มกราคม ๒๕๖๑

^{๑๕} สัมภาษณ์ พระครูประทีปธรรมวงศ์, เจ้าคณะอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์, ๓ มกราคม ๒๕๖๑

^{๑๖} สัมภาษณ์ พระครูนิยุตธรรมสาทร, เจ้าคณะตำบลแคน อำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์, ๒ มกราคม ๒๕๖๑

^{๑๗} สัมภาษณ์ นายคณิตชนม์ ศรีเจริญ, ตำแหน่ง นายกอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์, ๑๒ มกราคม ๒๕๖๑

^{๑๘} สัมภาษณ์ นายภาณุวัฒน์ บุติมาลย์, ตำแหน่ง นายกเทศมนตรี ตำบลแคน อำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์, ๓ มกราคม ๒๕๖๑

๕. ปัญหาอุปสรรคต่อการดำเนินงานปัจจุบัน เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบปฏิบัติงานด้านการป้องกันและปราบปราม ทุจริตประพฤติมิชอบการเสริมสร้าง คุณธรรม และความโปร่งใสในการปฏิบัติหน้าที่ราชการของหน่วยงาน

ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนามาตรฐานความโปร่งใสของหน่วยงานภาครัฐโปร่งใสตรวจสอบได้ ต้องปรับปรุงกลไกการทำงานของราชการให้โปร่งใส ข้อเสนอแนะ ควรมีการส่งเสริมให้บุคลากรพัฒนาความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับงานด้านการบริหารและเพ่งทางคุณภาพมาๆ^{๑๙}

๖. ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไม่ค่อยให้ความสำคัญกับความโปร่งใสในการบริหาร เนื่องจากจะกระทบกับส่วนได้ส่วนเสียในเรื่องผลประโยชน์กับตนเอง และพวกพ้อง จะไม่ให้มีการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ ให้เก็บเป็นความลับ

การเปิดเผยข้อมูลทุกอย่างภายในองค์กร ควรให้มีการเปิดเผยโดยการลงเว็บไซต์ Facebook Line ติดประกาศ มีบทลงโทษกับผู้บริหารที่ไม่โปร่งใส คือ ปฏิบัติอย่างเคร่งครัด รวมถึงเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติ และมีข้อบังคับให้ทุกหน่วยงาน ถือปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกัน^{๒๐}

๗. ปัญหาเกิดจากพระสังฆาธิการไม่รักษากฎระเบียบ จึงทำตามความคิดเห็นตัวเอง^{๒๑}

๔.๕.๔ ด้านการมีส่วนร่วม

๑. สำหรับหลักการมีส่วนร่วม ของพระสังฆาธิการในเขตปกครอง อำเภอสนม นั้นจะดีมากแล้ว เพราะเป็นวัดในอำเภอขนาดกลาง เจ้าคณะอำเภอจะเน้นไปที่เจ้าคณะตำบลและให้เจ้าคณะตำบลไปที่วัดในเขตการปกครองของตนเองเพื่อชี้แจง^{๒๒}

๒. ผู้นำต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมให้มีกรรมการร่วมกันคิด ร่วมตัดสินใจในที่ประชุมเปิดโอกาส^{๒๓}

๓. หลักการมีส่วนร่วมที่สำคัญ ที่สุดในยุคสมัยปัจจุบัน คือการมีส่วนร่วมกันในรูปแบบ บวร หรือ บ้าน วัด โรงเรียน ราชการ หากทุกสังคมทุกอำเภอสามารถยึดหลักการทำงานในลักษณะ บวร เป็นแนวทางการพัฒนา ก็จะประสบความสำเร็จตามภารกิจ ในทุกๆด้าน คือ ด้านการแก้ปัญหา ด้านการพัฒนาและด้านการสร้างคุณธรรมจริยธรรม ให้เกิดขึ้นในสังคม^{๒๔}

๔. ในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ทุกคนสามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างเต็มที่ แต่ต้องไม่กลั่นแกล้งความคิดเห็นของผู้อื่น และในการจัดกิจกรรมขององค์กรแต่ละครั้งจะเน้นการประชาคม โดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการได้แสดงความคิดเห็นเท่าเทียมกัน^{๒๕}

^{๑๙} สัมภาษณ์ นายชาติรี จำปาทอง, ปลัดเทศมนตรีตำบลแคน อำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์, ๓ มกราคม ๒๕๖๑

^{๒๐} สัมภาษณ์ นายสุเพียร เสริมแก้ว, ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านสร้างแก้ว ตำบลแคน อำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์, ๓ มกราคม ๒๕๖๑

^{๒๑} สัมภาษณ์ นางบุญสวย หวังสุข, กำนันตำบลแคน อำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์, ๒ มกราคม ๒๕๖๑

^{๒๒} สัมภาษณ์ พระครูประทีปธรรมวงศ์, เจ้าคณะอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์, ๓ มกราคม ๒๕๖๑

^{๒๓} สัมภาษณ์ พระครูนิยุตธรรมสาทร, เจ้าคณะตำบลแคน อำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์, ๒ มกราคม ๒๕๖๑

^{๒๔} สัมภาษณ์ นายคณิสสน์ ศรีเจริญ, นายอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์, ๑๒ มกราคม ๒๕๖๑

^{๒๕} สัมภาษณ์ นายภาณุวัฒน์ บุติมาลย์, นายกเทศมนตรี ตำบลแคน อำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์, ๓ มกราคม ๒๕๖๑

๕. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการร่วมพัฒนาหมู่บ้านในชุมชนต่างๆ มีอุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม ของประชาชนในการพัฒนา หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง กิจกรรมเครือข่ายชุมชนและการมีส่วนร่วมที่ดีของประชาชน ส่งผลในการพัฒนาชุมชนต่างๆ

ความสำคัญการมีประโยชน์ของการมีส่วนร่วม เจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญต้องปฏิรูปการเมืองไปสู่สังคมประชาธิปไตยที่แท้จริง ดังนั้นสาระสำคัญของรัฐธรรมนูญจึงมีผลกระทบต่อวิถีชีวิตของประชาชน^{๒๖}

๖. การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ต้องมาจากนโยบายของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และผู้บริหารต้องนำพาองค์กร ไปมีส่วนร่วมกับการกิจการของทุกภาคีเครือข่าย

นายกองการบริหารส่วนท้องถิ่น ต้องเปิดโอกาสให้ประชาชน และภาคีเครือข่ายทุกหน่วยงานเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานขององค์กรทุกระบวนกร ตั้งแต่ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบ ทุกคนต้องร่วมกันทุกด้าน^{๒๗}

๗. ปัญหาเกิดจากพระสังฆาธิการมักมีการทะเลาะกัน ถือว่าตนเองเป็นผู้ปกครอง^{๒๘}

๔.๕.๕ ด้านความรับผิดชอบ

๑. การปกครองแบบหลักธรรมาภิบาล หลักความรับผิดชอบ จะเป็นเรื่องของความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ๒ ฝ่ายคือ

๑. ฝ่ายบุคคลมอบอำนาจให้ทำ

๒. ฝ่ายบุคคลอยู่ในมอบอำนาจหน้าที่ ให้กระทำบางอย่างซึ่งทั้งสองฝ่ายที่จะต้องเข้าใจซึ่งกันและกันเป็นอย่างดี^{๒๙}

๒. ผู้นำต้องตระหนักในหน้าที่ของผู้นำ มีความรับผิดชอบและแก้ปัญหาความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง^{๓๐}

๓. ทุกองค์กร หรือ จากหน่วยงานจะมีการพัฒนาไปสู่เป้าหมายได้บุคคลในองค์กรหรือหน่วยงาน ย่อมต้องมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ให้เป็นคุณธรรมประจำใจ เพราะทุกคนที่มีความรับผิดชอบย่อมจะมุ่งมั่นทำงานในหน้าที่ ที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จอยู่เสมอ^{๓๑}

๔. ในการปฏิบัติหน้าที่ภายในองค์กรทุกฝ่าย ต้องมีหน้าที่ที่สำคัญต่อตำแหน่งงานที่เป็นสำคัญ หากเกิดข้อผิดพลาดในการปฏิบัติหน้าที่ ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ต้องร่วมกันแก้ไขปัญหาลักษณะนี้ต้องมีความรับผิดชอบต่อการให้บริการแก่ประชาชน^{๓๒}

^{๒๖} สัมภาษณ์ นายชาติรี จำปาทอง, ปลัดเทศมนตรีตำบลแคน อำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์, ๓ มกราคม ๒๕๖๑

^{๒๗} สัมภาษณ์ นายสุเพียร เสริมแก้ว, ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านสร้างแก้ว ตำบลแคน อำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์, ๓ มกราคม ๒๕๖๑

^{๒๘} สัมภาษณ์ นางบุญสวย หวังสุข, กำนันตำบลแคน อำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์, ๒ มกราคม ๒๕๖๑

^{๒๙} สัมภาษณ์ พระครูประทีปธรรมวงศ์, เจ้าคณะอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์, ๓ มกราคม ๒๕๖๑

^{๓๐} สัมภาษณ์ พระครูนิยุตธรรมสาทร, เจ้าคณะตำบลแคน อำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์, ๒ มกราคม ๒๕๖๑

^{๓๑} สัมภาษณ์ นายคณิศร ชรีเจริญ, นายอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์, ๑๒ มกราคม ๒๕๖๑

^{๓๒} สัมภาษณ์ นายภาณุวัฒน์ บุติมาลย์, นายกเทศมนตรี ตำบลแคน อำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์, ๓ มกราคม ๒๕๖๑

๕. ต้องมีความรับผิดชอบในงานที่ทำ สามารถที่จะหากระบวนการที่จะทำให้งานที่มอบหมายบรรลุได้ ถึงแม้ว่าไม่ค่อยมีเวลาชี้แนะมากต่อสังคมของรัฐบาลในทุกวันนี้เพื่อศึกษารูปแบบของกิจการ กิจกรรม ที่เกี่ยวกับการรับผิดชอบการบริหารประชาชนของรัฐบาลปัจจุบันนี้^{๓๓}

๖. ทุกคนในองค์กรส่วนมากรู้แต่หน้าที่ของตนเอง แต่ยังขาดความรับผิดชอบ จนทำงานตามคำสั่ง ทำเสร็จแล้วก็ไม่ติดตามควบคุมดูแลจัดเก็บให้เรียบร้อย หน้าที่ของแต่ละคนจะมาควบคู่กับความรับผิดชอบ ต้องมอบหมายงานให้แต่ละคนทำและรับผิดชอบ ทุกการทำงาน^{๓๔}

๗. ปัญหาเกิดจากไม่มีความรับผิดชอบในงานที่สั่งเสนอแนะให้รู้สำนึก และรับผิดชอบต่อหน้าที่^{๓๕}

๔.๕.๖ ด้านความคุ้มค่า

๑. สำหรับสภาพและปัญหา ในหลักความคุ้มค่ามีพื้นที่มีน้อยเพราะแต่ละวัดจะเกี่ยวข้องกับหลักการเศรษฐกิจพอเพียงในด้าน

๑. ความพอประมาณ

๒. ความมีเหตุผล

๓. การมีภูมิคุ้มกันในตัวเอง^{๓๖}

๒. ผู้นำต้องมองเห็นประโยชน์ที่น้องประชาชนให้มากที่สุด^{๓๗}

๓. การทำงานในทุกๆภารกิจ ควรยึดหลักความคุ้มค่าเป็นหัวใจ เพราะ ความคุ้มค่าส่งผลโดยตรงต่อ ประสิทธิภาพ ประสิทธิผลของงาน^{๓๘}

๔. การดำเนินงานขององค์กรจะเน้นไปที่ผลประโยชน์ที่จะเกิดกับประชาชนและองค์กรเป็นสำคัญ^{๓๙}

๕. อิทธิพลของคุณค่าที่รับรู้ด้านความคุ้มค่า และด้านคุณภาพต่อความไว้วางใจ เชื่อใจ ความพึงพอใจ การบอกต่อ และการกลับมาใช้บริการซ้ำของลูกค้าธุรกิจบริการ มีวัตถุประสงค์ คือ เพื่อความคุ้มค่า เป็นกันเอง เห็นลูกค้าเป็นสำคัญ

ในด้านกระบวนการขั้นตอนการให้บริการพบว่าขั้นตอนการให้บริการไม่ยุ่งยากซับซ้อน มีความชัดเจน เสียค่าใช้จ่ายต่ำ เงินภาษีของราษฎรที่เสียภาษี และมีการแข่งขันการใช้บริการให้ทุกด้านของภาครัฐถึงจะได้ผลเต็มที่^{๔๐}

^{๓๓} สัมภาษณ์นายชาติรี จำปาทอง, ปลัดเทศมนตรีตำบลแคน อำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์, ๓ มกราคม ๒๕๖๑

^{๓๔} สัมภาษณ์ นายสุเพียร เสริมแก้ว, ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านสร้างแก้ว ตำบลแคน อำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์, ๓ มกราคม ๒๕๖๑

^{๓๕} สัมภาษณ์ นางบุญสวย หวังสุข, กำนันตำบลแคน อำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์, ๒ มกราคม ๒๕๖๑

^{๓๖} สัมภาษณ์ พระครูประทีปธรรมวงศ์, เจ้าคณะอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์, ๓ มกราคม ๒๕๖๑

^{๓๗} สัมภาษณ์ พระครูนิยุตธรรมสาทร, เจ้าคณะตำบลแคน อำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์, ๒ มกราคม ๒๕๖๑

^{๓๘} สัมภาษณ์ นายคณิสสนม์ ศรีเจริญ, นายอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์, ๑๒ มกราคม ๒๕๖๑

^{๓๙} สัมภาษณ์ นายภานุวัฒน์ บุติมาลย์, นายกเทศมนตรี ตำบลแคน อำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์, ๓ มกราคม ๒๕๖๑

๖. การใช้งบประมาณและสิ่งของภายในองกรบริหารส่วนท้องถิ่นยังไม่เกิดความคุ้มค่าเท่าที่ควรเนื่องจากคิดว่าหน่วยงานราชการมีงบประมาณในการดำเนินการ ซึ่งมาใช้ไม่หมด หรือเก็บไว้ไม่ได้ใช้ประโยชน์ เมื่อมีงบประมาณโครงการใหม่ก็จะหามาใหม่ตลอดเวลาทำให้สิ้นเปลืองงบประมาณ

ข้อเสนอแนะ ควรตรวจสอบการใช้งบประมาณแต่ละโครงการให้ใช้อย่างประหยัดและคุ้มค่า สิ่งใดที่สามารถนำมาใช้ซ้ำได้ ก็ควรนำมาปรับปรุงหรือให้นำมาประยุกต์ จัดงบประมาณในการบริหารให้เหมาะสม โดยนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาให้เกิดประโยชน์มากที่สุด^{๔๑}

๗. ปัญหาเกิดจาก ไม่คุ้มค่าในการบริหารจัดการ เสนอแนะให้ ต้องฝึกอบรมในการบริหารจัดการเพื่อให้กิจของคณะสงฆ์ เป็นไปตามหลักการ^{๔๒}

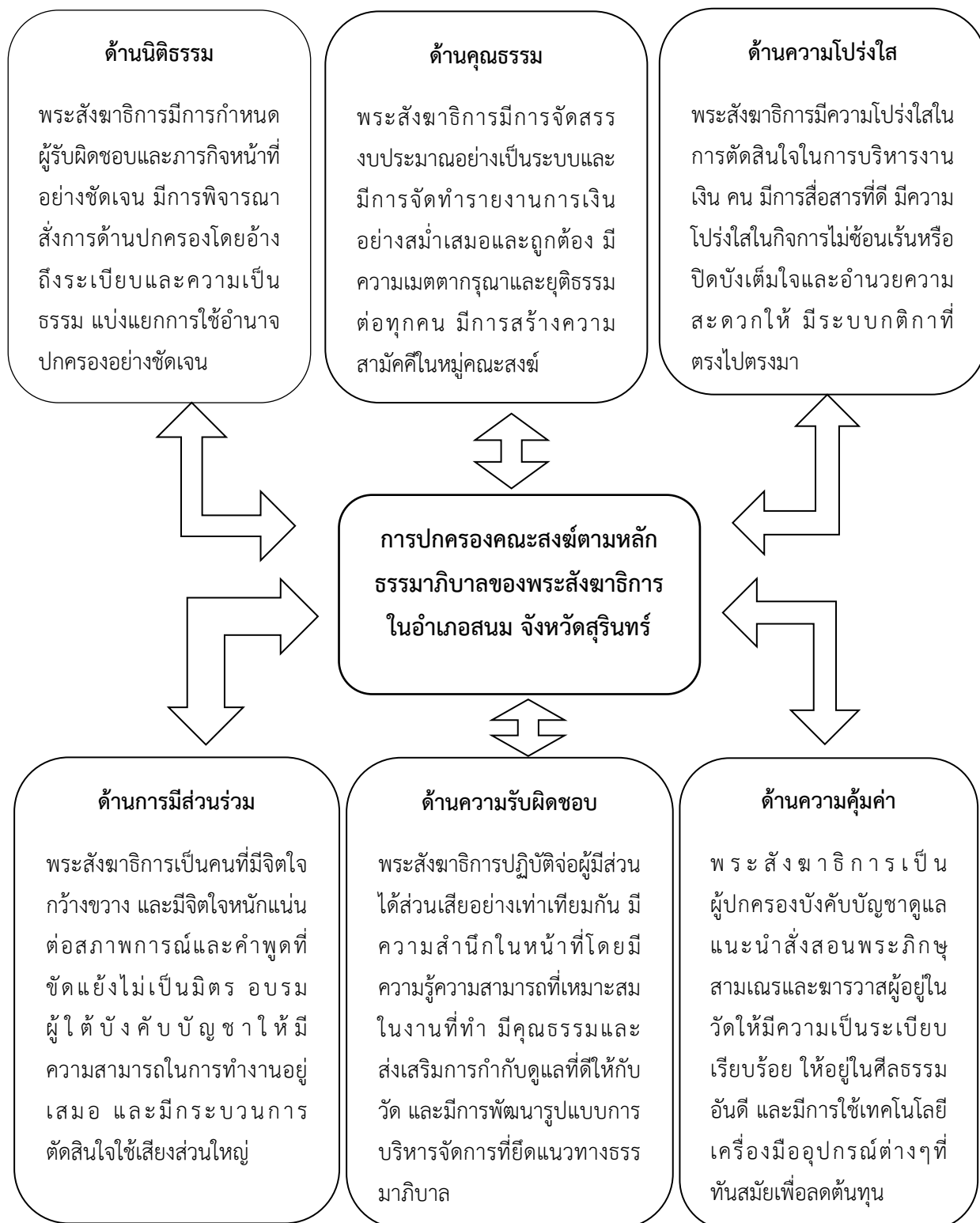
^{๔๐} สัมภาษณ์ นายชาติรี จำปาทอง, ปลัดเทศมนตรีตำบลแคน อำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์, ๓ มกราคม ๒๕๖๑

^{๔๑} สัมภาษณ์ นายสุเพียน เสริมแก้ว, ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านสร้างแก้ว ตำบลแคน อำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์, ๓ มกราคม ๒๕๖๑

^{๔๒} สัมภาษณ์นาง บุญสวย หวังสุข, กำนันตำบลแคน อำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์, ๒ มกราคม ๒๕๖๑

๔.๖ องค์ความรู้จากการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์” สามารถสรุปองค์ความรู้ได้ดังนี้

แผนภาพที่ ๔.๑ องค์ความรู้จากการวิจัย

จากแผนภาพที่ ๔.๑ พบว่า ด้านนิติธรรม พระสังฆาธิการมีการกำหนดผู้รับผิดชอบและภารกิจหน้าที่อย่างชัดเจน มีการพิจารณาสั่งการด้านปกครองโดยอ้างถึงระเบียบและความเป็นธรรม แบ่งแยกการใช้อำนาจปกครองอย่างชัดเจน ด้านคุณธรรม พระสังฆาธิการมีการจัดสรรงบประมาณอย่างเป็นระบบและมีการจัดทำรายงานการเงินอย่างสม่ำเสมอและถูกต้อง มีความเมตตากรุณาและยุติธรรมต่อทุกคน มีการสร้างความสามัคคีในหมู่คณะสงฆ์ ด้านความโปร่งใส พระสังฆาธิการมีความโปร่งใสในการตัดสินใจในการบริหารงาน เงิน คน มีการสื่อสารที่ดี มีความโปร่งใสในกิจการไม่ซ่อนเร้นหรือปิดบังเต็มใจและอำนวยความสะดวกให้ มีระบบกติกาที่ตรงไปตรงมา ด้านการมีส่วนร่วมพระสังฆาธิการเป็นคนที่จิตใจกว้างขวาง และมีจิตใจหนักแน่นต่อสภาพการณ์และคำพูดที่ขัดแย้งไม่เป็นมิตร อบรมผู้ใต้บังคับบัญชาให้มีความสามารถในการทำงานอยู่เสมอ และมีกระบวนการตัดสินใจใช้เสียงส่วนใหญ่ด้านความรับผิดชอบ พระสังฆาธิการปฏิบัติกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอย่างเท่าเทียมกันมีความสำนึกในหน้าที่โดยมีความรู้ความสามารถที่เหมาะสมในงานที่ทำ มีคุณธรรมและส่งเสริมการกำกับดูแลที่ดีให้กับวัด และมีการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการที่ยึดแนวทางธรรมาภิบาล และด้านความคุ้มค่า พระสังฆาธิการเป็นผู้ปกครองบังคับบัญชาดูแลแนะนำสั่งสอนพระภิกษุ สามเณรและฆราวาส ผู้อยู่ในวัดให้มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย ให้อยู่ในศีลธรรมอันดี และมีการใช้เทคโนโลยีเครื่องมืออุปกรณ์ต่างๆที่ทันสมัยเพื่อลดต้นทุน

บทที่ ๕

สรุปผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์” ผู้วิจัยสรุปผลได้ดังนี้

๑. เพื่อศึกษา การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการ อำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์

๒. เพื่อศึกษา ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสงฆ์ต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลใน อำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์

๓. เพื่อศึกษา จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ข้อเสนอต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์ ของพระสังฆาธิการ

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์” การวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) โดยการใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยเป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) จากแบบสอบถาม (Questionnaire) โดยเก็บข้อมูลจากพระภิกษุในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์ จำนวน ๑๕๘ รูป และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In Depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) จำนวน ๘ ท่าน เพื่อสนับสนุน แนวคิดเกี่ยวกับการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์ทั้งนี้ ผลการวิจัยแบ่งออกเป็น ๖ ตอน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๕.๑.๑ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามพบว่า มีอายุระหว่าง ๒๑ – ๓๐ ปี มากที่สุด จำนวน ๙๒ รูป คิดเป็นร้อยละ ๕๘.๒ มีพรรษาระหว่าง ๑ – ๕ พรรษา มากที่สุด จำนวน ๘๒ รูป คิดเป็นร้อยละ ๕๑.๙ มีวุฒิการศึกษานักธรรมชั้นเอก มากที่สุด จำนวน ๑๐๙ รูป คิดเป็นร้อยละ ๖๙.๐ มีผู้ไม่มีวุฒิเปรียญธรรม มากที่สุด จำนวน ๑๐๒ รูป คิดเป็นร้อยละ ๖๔.๖ มีวุฒิการศึกษาปริญญาตรี มากที่สุด จำนวน ๘๓ รูป คิดเป็นร้อยละ ๓๙.๓

๕.๑.๒ การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์โดยภาพรวม อยู่ในระดับ มาก มีค่าเฉลี่ย ๓.๕๕ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมาก ๕ ด้าน และอยู่ในระดับปานกลาง ๑ ด้าน ตามลำดับ ปรากฏดังนี้

๑. ด้านนิติธรรม การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก (มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๖๐) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ

๒. ด้านคุณธรรม การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก (มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๕๗) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ส่วนใหญ่อยู่ในระดับมาก ยกเว้นข้อ ๔ และข้อ ๕ อยู่ในระดับปานกลาง

๓. ด้านความโปร่งใส การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง (มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๔๘) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลาง ยกเว้นข้อ ๑ และข้อ ๒ อยู่ในระดับมาก

๔. ด้านการมีส่วนร่วม การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก (มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๕๔) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ส่วนใหญ่อยู่ในระดับมาก ยกเว้นข้อ ๒ และข้อ ๓ อยู่ในระดับปานกลาง

๕. ด้านความรับผิดชอบ การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก (มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๕๕) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ส่วนใหญ่อยู่ในระดับมาก ยกเว้นข้อ ๒ อยู่ในระดับปานกลาง

๖. ด้านความคุ้มค่า การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก (มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๕๗) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ส่วนใหญ่อยู่ในระดับมาก ยกเว้นข้อ ๒ อยู่ในระดับปานกลาง

๕.๑.๓ ผลการเปรียบเทียบการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลทดสอบสมมติฐานโดยวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างตัวแปร ได้แก่ อายุ พรรษา วุฒิการศึกษานักธรรม วุฒิการศึกษาปริญญาธรรม และวุฒิการศึกษาสามัญ ของพระสงฆ์ที่สังกัดวัดในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์ที่ตอบแบบสอบถาม ตามสมมติฐานการวิจัย สรุปได้ดังนี้

สมมติฐานที่ ๑ พระสงฆ์ที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์ แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้

สมมติฐานที่ ๒ พระสงฆ์ที่มีพรรษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์ ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

สมมติฐานที่ ๓ พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษานักธรรมต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์ ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

สมมติฐานที่ ๔ พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาปริญญาธรรมต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์ ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

สมมติฐานที่ ๕ พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาสามัญต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์ ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

๕.๑.๔ ปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะในการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์

๑) ปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะในการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์ ด้านนิติธรรม ได้แก่ พระสังฆาธิการขาดความรู้ความเข้าใจด้านกฎหมายอย่างแท้จริง, พระสังฆาธิการขาดอัตลักษณ์การเป็นผู้นำ, การกระจายอำนาจด้านการปกครอง ไม่มีความชัดเจน ข้อเสนอแนะ ได้แก่ พระสังฆาธิการควรมีการปกครองกำหนดหน้าที่และระเบียบอย่างชัดเจน, ยึดตามระเบียบของวัดในการใช้อำนาจปกครอง, ต้องรับฟังความคิดเห็นของประชาชนรอบๆบริเวณวัด

๒) ปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะในการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์ ด้านคุณธรรม ได้แก่ พระสังฆาธิการไม่มีการจัดงบประมาณให้เป็นระบบ, ความเจริญก้าวหน้าด้านเทคโนโลยีทำให้คุณภาพลดลงในด้านปฏิบัติ, ไม่มีระบบการตรวจสอบการทำงานด้านการปกครองที่มีประสิทธิภาพ ข้อเสนอแนะ ได้แก่ พระสังฆาธิการควรมีการสรรงบประมาณให้เป็นระบบ, จำทำกิจกรรมด้านต่างๆให้เกิดผลสำเร็จอย่างมีคุณภาพ, พระสังฆาธิการควรปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่างในทุกๆ ด้าน

๓) ปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะในการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์ ด้านความโปร่งใส ได้แก่ พระสังฆาธิการปิดบัง รายรับรายจ่าย ไม่สามารถรับรู้ขั้นตอนของการรับ การจ่ายเงินได้อย่างตรงไปตรงมา, ขาดการประชาสัมพันธ์ในการปฏิบัติงานต่างๆให้ประชาชนทราบ, เจ้าอาวาสส่วนใหญ่อายุมากไม่ค่อยทราบรายละเอียดบัญชีวัดเพราะมีคณะกรรมการดูแล ข้อเสนอแนะ ได้แก่ ควรแสดงบัญชีใช้จ่ายวัดให้ญาติโยมในชุมชนทราบทั่วกัน, สามารถตรวจสอบบัญชีในการบริหารงานวัดอย่างเปิดเผย, เจ้าอาวาสแต่ละวัดควรทำบัญชีวัดโดยละเอียดด้านการเงิน

๔) ปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะในการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์ ด้านการมีส่วนร่วม ได้แก่ ปัญหาส่วนใหญ่ชาวบ้านบางคนไม่ค่อยเข้าร่วมกิจกรรมของวัด, ความแตกแยกในชุมชนทำให้ไม่สามารถดึงทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมได้, พระสังฆาธิการ ขาดจิตวิทยาในการบริหารคน ข้อเสนอแนะ ได้แก่ พระสังฆาธิการควรจัดกิจกรรมเพื่อเพิ่มความสามัคคี ลดความแตกแยก, ผู้นำชุมชนควรมีส่วนร่วมกิจกรรมของวัดอย่างสม่ำเสมอ, ให้ทุกฝ่ายทุกคนทำงานด้วยความถูกต้อง และเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายมีการแสดงความคิดเห็น

๕) ปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะในการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์ ด้านความรับผิดชอบ ได้แก่ พระสังฆาธิการไม่ค่อยสนใจกิจกรรมของคณะสงฆ์ที่จัดร่วมกัน, พระสังฆาธิการบางส่วนละเลยหน้าที่ของตนเอง, พระสังฆาธิการบางส่วนมักขาดประชุมบ่อย ไม่เข้าร่วมปฏิบัติธรรมของคณะสงฆ์ ข้อเสนอแนะ ได้แก่ การมีบทลงโทษพระสังฆาธิการที่ไม่ความร่วมมือกับส่วนร่วม, ให้เน้นย้ำถึงการปฏิบัติหน้าที่ของตนเอง, ทำตามหน้าที่โดยยึดหลักธรรมาภิบาล

๖) ด้านความคุ้มค่า ปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะในการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์ ได้แก่ พระสังฆาธิการไม่ตรวจสอบงานก่อสร้างไม่ตรวจสอบสภาพจึงต้องแก้ไขภายหลัง, วัดต่างๆไม่ค่อยมีงบประมาณในการบูรณะซ่อมแซมศาสนสถาน, มีงบประมาณจำกัด ข้อเสนอแนะ ได้แก่ มีวิธีการจัดสรรงบประมาณที่มีอยู่อย่างจำกัดมาใช้ให้เกิดประโยชน์ให้มากที่สุด, ควรตั้งคณะกรรมการตรวจสอบ การจัดซื้อ จัดจ้าง เพื่อความคุ้มค่า, ภาครัฐควรมีงบประมาณอุดหนุนตามวัดต่างๆตามความจำเป็น

๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย

จากผลวิจัยครั้งนี้พบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับทางการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์ในภาพรวมอยู่ในระดับมากซึ่งน่าจะสอดคล้องกับความป็นจริง เมื่อพิจารณาผลการวิจัยรายด้านสามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

๕.๒.๑ ด้านนิติธรรม ผลการวิจัยพบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อ การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายละเอียดพบว่า พระสงฆ์ มีความคิดเห็นสอดคล้องกับ **พระสุภาพ อภิชาโต (โพนหงส์สา)** ^๑ ได้วิจัยเรื่อง บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารวัดโดยใช้หลักธรรมาภิบาล หลักนิติธรรม พระสงฆ์นั้นเป็นบุคคลของประชาชนมีส่วนร่วม เป็นผู้ที่ไม่สามารถจะกระทำตามใจตัวเองได้และพระสงฆ์ถือกฎหมายทั้งสองด้านคือทั้งทางพระวินัยและกฎหมายทางบ้านเมืองเผยแพร่ด้วยความถูกต้อง ปัญหาในด้านการสื่อสารในหมู่คณะสงฆ์

๕.๒.๒ ด้านคุณธรรม ผลการวิจัยพบว่าพระสงฆ์ มีความคิดเห็นต่อ การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์ ด้านคุณธรรม ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับ ^๒ **พระธนตล นาคพิพัฒน์** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การนำหลักธรรมาภิบาลมาปรับใช้ในองค์กรบริหารส่วนตำบลตามทัศนะของประชาชนในจังหวัดเชียงใหม่” ผลการวิจัยพบว่า เพื่อให้การบริหารงานตอบสนอง ต่อความต้องการของพุทธศาสนิกชน จึงได้มีการประชุมปรึกษาหารือทางคณะสงฆ์ประจำทุกเดือนที่เรียกว่า “สภาสงฆ์อำเภอ น้ำพอง” โดยได้กำหนดให้พระสังฆาธิการปฏิบัติหน้าที่ตามธรรมวินัย กฎหมายและกฎหมายอาญาเพื่อให้อริยสงฆ์สามเณรในเขตปกครองมีศีลาจารวัตรเฝ้านักศึกษาตามหลักไตรสิกขา

๕.๒.๓ ด้านความโปร่งใส จากการวิจัยพบว่า พระสงฆ์ มีความคิดเห็นต่อผลการวิจัยพบว่าพระสงฆ์ มีความคิดเห็นต่อ การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์ ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งน่าจะสอดคล้องกับ **นายนวพล ทรัพย์คง** ^๓ ผลจากการศึกษาค้นคว้างานวิจัยเกี่ยวกับเรื่อง การบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของวัดโสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรา พบว่า การทำงานอย่างมีระบบขั้นตอนมีการจัดเก็บข้อมูลสารสนเทศที่สำคัญ

^๑ พระสุภาพ อภิชาโต (โพนหงส์สา), “บทบาทพระสังฆาธิการกับการบริหารวัดโดยใช้หลักธรรมาภิบาลอำเภอจตุรพักตรพิมาน จังหวัดร้อยเอ็ด”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (การจัดการเชิงพุทธ, ๒๕๕๖)

^๒ พระธนตล นาคพิพัฒน์, “การบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐).

^๓ นายนวพล ทรัพย์คง การบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของวัดโสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรา, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต** (รัฐประศาสนศาสตร์, ๒๕๕๕) หน้า ๙๒.

พร้อมรับการตรวจสอบอยู่เสมอ การดำเนินงานทุกโครงการควรมีการนำเสนอประชาสัมพันธ์ระเบียบขั้นตอนพร้อมวัตถุประสงค์ของการทำงาน

๕.๒.๔ ด้านการมีส่วนร่วม จากการวิจัยพบว่า พระสงฆ์ มีความคิดเห็นต่อผลการวิจัยพบว่าพระสงฆ์ มีความคิดเห็นต่อ การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งหน้าจะสอดคล้องกับ **นพพล สุรณครินทร์**^๔ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การนำหลักธรรมาภิบาลมาปรับใช้ในองค์การบริหารส่วนตำบลตามทัศนะของประชาชนในจังหวัดเชียงใหม่เมื่อเปรียบเทียบกับปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ประชาชนที่มี เพศ อายุ ระดับการศึกษา ต่างกันมีทัศนะการนำหลักธรรมาภิบาลมาปรับใช้ในองค์การบริหารส่วนตำบลไม่แตกต่างกัน แต่ประชาชนที่มีรายได้แตกต่างกันมีทัศนะต่อการนำหลักธรรมาภิบาลมาปรับใช้ขององค์การบริหารส่วนตำบลแตกต่างกัน

๕.๒.๕ ด้านความรับผิดชอบ จากการวิจัยพบว่า พระสงฆ์ มีความคิดเห็นต่อผลการวิจัยพบว่าพระสงฆ์ มีความคิดเห็นต่อ การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งหน้าจะสอดคล้องกับ **พระไพฑูรย์ รตนโก (ศรีวิชา)**^๕ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านแดง อำเภอพิบูลย์รักษ์ จังหวัดอุดรธานีพบว่าประชาชนที่มีเพศต่างกัน อายุต่างกัน มีทัศนะ โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย แต่ในส่วนของผู้ที่ระดับการศึกษาและอาชีพที่แตกต่างกัน มีทัศนะต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลแตกต่างกันพระสังฆาธิการควรเป็นผู้ที่ตระหนักในสิทธิหน้าที่ความสำนึกในความรับผิดชอบต่อสังคม การใส่ใจปัญหาของวัด กระตือรือร้นในการแก้ปัญหา ตลอดจนเคารพในความคิดเห็นที่แตกต่าง และกล้าที่ยอมรับผลดีผลเสียจากการกระทำของตนเอง

๕.๒.๖ ด้านความคุ้มค่า จากการวิจัยพบว่า พระสงฆ์ มีความคิดเห็นต่อผลการวิจัยพบว่าพระสงฆ์ มีความคิดเห็นต่อ การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งหน้าจะสอดคล้องกับหลักความคุ้มค่า **ดาบตำรวจ กฤษณ พลอาจ**^๖ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนตำบลป่าพุดรา อำเภอขามเฒ่าบุรี จังหวัดกำแพงเพชรพบว่าประชาชนที่มีเพศต่างกัน อายุต่างกัน ระดับการศึกษาต่างกัน และอาชีพต่างกัน มีทัศนะโดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน มีทัศนะต่อการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย (Sig=๐.๐๑๒)

^๔ นพพล สุรณครินทร์, “การนำหลักธรรมาภิบาลมาปรับใช้ในองค์การบริหารส่วนตำบลตามทัศนะของประชาชน จังหวัดเชียงใหม่”, **วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่), ๒๕๔๘.

^๕ พระไพฑูรย์ รตนโก (ศรีวิชา), “การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านแดงอำเภอพิบูลย์รักษ์ จังหวัดอุดรธานี”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๖.

^๖ ดาบตำรวจกฤษณ พลอาจ, “การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนตำบล ป่าพุดรา อำเภอขามเฒ่าบุรี จังหวัดกำแพงเพชร” **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๕.

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะทั่วไป

จากผลการศึกษาความคิดเห็นต่อทางการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

๑) การบริหารวัดโดยใช้หลักธรรมาภิบาลนั้นต้องอาศัยหลักการมีเหตุผลและมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับวัด

๒) ควรให้เจ้าอาวาสและผู้ใหญ่บ้านมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการบริหารวัดโดยใช้หลักธรรมาภิบาล เพราะถือว่าทั้งสองฝ่ายเป็นผู้นำในการบริหารวัดและหมู่บ้านให้มีการบริหารจัดการได้อย่างมีระบบ

๓) ควรมีการพัฒนาการศึกษาของพระสงฆ์และสามเณร โดยนำหลักธรรมาภิบาลเข้ามาใช้เพื่อพระสงฆ์ และสามเณรได้รับการศึกษาที่สูงขึ้นไป และสนับสนุนเกี่ยวสาธารณูปโภคในเรื่องการรักษาพยาบาลเวลาพระสงฆ์ และสามเณร ด้วยการตั้งกองทุนไว้สำหรับสนับสนุน

๔) ควรศึกษาความรู้ความเข้าใจของพระสงฆ์ในการบริหารจัดการวัดโดยใช้หลักธรรมาภิบาล เพื่อจะได้ทราบระดับความรู้ความเข้าใจของพระสงฆ์ในการนำมาปรับปรุงประสิทธิภาพในการบริหารจัดการวัด

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

๑) ในการวิจัยครั้งต่อไปควรศึกษาเปรียบเทียบเกี่ยวกับการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์ กับในอำเภอข้างเคียง เพื่อเป็นแนวทางพัฒนาต่อไป

๒) ในการวิจัยครั้งต่อไปควรมีการศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการวัดโดยใช้หลักธรรมาภิบาลเพื่อศึกษาว่าประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการวัดมากน้อยเพียงใด

๓) ในการวิจัยครั้งต่อไปควรศึกษาความรู้ความเข้าใจของพระสงฆ์ในการบริหารจัดการวัดโดยใช้หลักธรรมาภิบาล เพื่อจะได้ทราบระดับความรู้ความเข้าใจของพระสงฆ์ในการนำมาปรับปรุงประสิทธิภาพในการบริหารจัดการวัด

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ

กรมการศาสนา. คู่มือการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม. กรุงเทพมหานคร : กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๕๐.

กระทรวงศึกษาธิการ. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๒ กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์องค์การขนส่งสินค้าและพัสดุ , ๒๕๕๐.

—————. การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๒.

กองพุทธศาสนศึกษา. ปฏิทินการศึกษาแผนกสามัญศึกษาพุทธศักราช ๒๕๕๒. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๕๒.

แก้ว ชิตตะขบ. พุทธธรรมเพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจ. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๕๐.

ฉันท ชาติทอง. การจัดการชั้นเรียนห้องเรียนแห่งความสุข. กรุงเทพมหานคร : เพชรเกษมการพิมพ์ ๒๕๕๒.

โฆสิต ปั้นเปี่ยมรัษฎ์. การพัฒนาประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและการศึกษาแห่งชาติ, ๒๕๓๔.

จุฑา เทียนไทย. การจัดการมุมมองนักบริหาร. กรุงเทพมหานคร : แมคกรอฮิล, ๒๕๔๘.

ฉลอง มาปรีดา. คุณธรรมสำหรับผู้บริหาร. กรุงเทพมหานคร : โอพริ้นติ้งเฮาส์.เอส., ๒๕๓๗.

ชาญชัย เจนครองธรรม. หลักและทฤษฎีการบริหาร. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สยามรัตนฟิล์ม, ๒๕๔๕.

ชาญชัย ยมดิษฐ์. เทคนิคและวิธีการสอนร่วมสมัย. กรุงเทพมหานคร : อุดมการพิมพ์, ๒๕๔๘.

ชาญชัย อาจินสมาจาม. การบริหารการศึกษา. กรุงเทพมหานคร : ศูนย์ส่งเสริมกรุงเทพมหานคร, ๒๕๕๐.

दनัย จันท์เจ้าฉาย. ปรัชญาเชิงพุทธ. กรุงเทพมหานคร : สมาคมการจัดการบุคคลแห่งประเทศไทย, ๒๕๕๒.

ติน ปรัชญพฤทธิ. บทบาทของผู้บริหารฝ่ายทรัพยากรบุคคลในการบริหารผู้มีวิสัยทัศน์. คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๘.

ธงชัย วงศ์ชัยสุวรรณ. วิทยาการบริหาร. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ธรรมศาสตร์, ๒๕๔๐.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- ธนจรัส พูนสิทธิ์. **การจัดการองค์การและการบริหาร**. กรุงเทพมหานคร : สหธรรมิก, ๒๕๔๑.
- ธีรวุฒิ บุญยโสภณ และวีระพงษ์ เณลิมจิระรัตน์. **องค์การและการจัดการ**. กรุงเทพมหานคร : อักษรปริทรรศน์, ๒๕๓๔.
- นพพงษ์ บุญจิตรดุล. **ก้าวเข้าสู่ผู้บริหารการศึกษา**. กรุงเทพมหานคร : บพิธการพิมพ์, ๒๕๕๐.
- นิพนธ์ กีนาวงค์. **หลักการบริหารการศึกษา**. พิษณุโลก : ตระกูลไทย, ๒๕๕๒.
- บรรจบ เนียมมณี. **หลักการบริหาร**. กรุงเทพมหานคร : คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๒๓.
- บรรพต สุวรรณประเสริฐ. **การพัฒนาหลักสูตรโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ**. เชียงใหม่ : แสงศิลป์, ๒๕๔๔.
- บุญทัน ดอกไธสง. **การจัดองค์การ**. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณวิทยาลัย, ๒๕๓๗.
- ประกอบ กรรณสูตร. **สถิติเพื่อการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร: สุทธาการพิมพ์, ๒๕๔๒.
- ประยุทธ์ เจริญสวัสดิ์. **การบริหารงานบุคคล**. กรุงเทพมหานคร : กรมพลศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, ปริทรรศน์, ๒๕๓๔.
- ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. **การบริหารงานวิชาการ**. กรุงเทพมหานคร : ศูนย์สื่อเสริมกรุงเทพ, ๒๕๕๐.
- พนัส หันนาคินทร์. **หลักการบริหารโรงเรียน**. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๕๒.
- พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญโญ). **การพัฒนาชนบทของคณะสงฆ์ไทย**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐.
- พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมมจิตโต). **ขอบฟ้าแห่งความรู้กับผลงานด้านการศึกษา**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลศัพท์**. กรุงเทพมหานคร : เอส.อาร์.พรินต์แมสโปรดักส์ จำกัด, ๒๕๔๖.
- พระมหาทองสีบ จารุวณโณ (ศุภमारค์). **คู่มือฉันธรรม**. กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕.
- พระมหาวิริย วรรณ. **ประวัติศาสตร์การศึกษาบาลีคณะสงฆ์ไทยในสยามประเทศ**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์อาทร, ๒๕๔๗.
- พระมหาศกรินทร์ ศพิณฑกรักษ์. **หลักบาลีไวยากรณ์**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เลียงเชียงจงเจริญ, ๒๕๑๓.
- พระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ชยมงคลโล). **การบริหารวัด**. นครปฐม : เพชรเกษมการพิมพ์, ๒๕๔๘.
- _____ **การบริหารวัด**. นครปฐม : บริษัทเพชรเกษมการพิมพ์จำกัด, ๒๕๕๑.
- พระสุทธญาณ (ณรงค์ จิตตโสภโณ). **คู่มือปฏิบัติธรรมวันพระและวันอาทิตย์**. กรุงเทพมหานคร : บริษัท เอ พรินท์แอนด์แพ็ค จำกัด, ๒๕๕๒.
- พระสุริยา มหาปญโญ. **การรู้ธรรมแบบรู้แจ้ง**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ไผ่ไหม, ๒๕๕๑.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- พิชญ์ สมพอง. **สังคมวิทยาว่าด้วยการพัฒนา**. กรุงเทพมหานคร : กิ่งจันทร์การพิมพ์, ๒๕๓๙.
- พิทยา บวรวัฒนา. **การบริหารเชิงบูรณาการ** นนทบุรี : สำนักงานข้าราชการพลเรือน, ๒๕๔๖.
- พีรสิทธิ์ คำนวนศิลป์. และศุภวัฒนากร วงศ์ธนวสุ. **การพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการองค์การบริหารส่วนตำบลในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ**. ขอนแก่น : โรงพิมพ์พระธรรมขันธ์, ๒๕๔๖.
- ภาวิดา ธาราศรีสุทธิ. **การบริหารโรงเรียนประถมศึกษา**. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๓๗.
- มงคล ศรีไพรวรรณ. **ประวัติการศึกษาของสงฆ์**. กรุงเทพมหานคร : กรมการศาสนา, ๒๕๕๐.
- มัลลิกา ต้นสอน. **การจัดการยุคใหม่**. กรุงเทพมหานคร : เอ็กซ์เปอร์เน็ท จำกัด, ๒๕๔๔.
- เมธี ปลื้นนันทน์. **การบริหารการศึกษา**. กรุงเทพมหานคร : เมธีทิปส์, ๒๕๕๑.
- ยุวัฒน์ วุฒิเมธี. **หลักการพัฒนาชุมชนและการพัฒนาชนบท**. กรุงเทพมหานคร : ไทยอนุเคราะห์ไทย, ๒๕๒๖.
- ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒**. กรุงเทพมหานคร : บริษัท นานมีบุ๊คส์ พลัสลิคชั่นส์ จำกัด, ๒๕๔๖.
- วัชร บวรณสิงห์. **การบริหารหลักสูตร**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๓.
- วิบูลย์ ไตรณะบุตร. **หลักและทฤษฎีการบริหารการศึกษา**. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๒.
- ศิริพงษ์ ลดาวัลย์ ณ อยุธยา. **แนวคิดและทฤษฎีรัฐประศาสนศาสตร์**. คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๑.
- ศิริวรรณ เสรีรัตน์. **ทฤษฎีองค์การ: ฉบับมาตรฐาน**. กรุงเทพมหานคร : ธรรมสาร, ๒๕๕๔.
- สนามหลวงแผนกธรรม. **เรื่องสอธรรม**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๕๒.
- สมคิด บางโม. **การบริหารการศึกษา**. กรุงเทพมหานคร : สถาบันราชภัฏพระนคร, ๒๕๕๒.
- สมเด็จพระญาณสังวร (เจริญ สุวฑฺฒโน). **บทเจริญพระพุทธมนต์**. กรุงเทพมหานคร : ศูนย์ส่งเสริมพระพุทธศาสนาแห่งประเทศไทย ในพระสังฆราชูปถัมภ์, ๒๕๔๖.
- สมยศ นาวิการ. **ทฤษฎีการบริหาร**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ดอกหญ้า, ๒๕๕๒.
- สมศักดิ์ ศรีสันติสุข. **สังคมไทย : แนวทางวิจัยและพัฒนา**. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและการศึกษาแห่งชาติ, ๒๕๓๘.
- สัญญา สัญญาวัฒน์. **การบริหารจัดการแนวพุทธ**. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์หนังสือแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- สันติ บุญภิรมย์. การบริหารงานวิชาการ. กรุงเทพมหานคร: บุ๊คพ้อยท์, ๒๕๕๒.
- สำนักงานข้าราชการพลเรือน. ระบบมาตรฐานสากลของประเทศไทยด้านการจัดการและสัมฤทธิ์ผล
ของงานภาครัฐ. พิมพ์ครั้งที่ ๖. กรุงเทพมหานคร : เดอะมาสเตอร์, ๒๕๔๔.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. บทบาทสถาบันพระพุทธศาสนากับการจัดการศึกษา.
กรุงเทพมหานคร: บริษัทพิมพ์ดี จำกัด, ๒๕๕๐.
- รายงานการเสวนาทางวิชาการ เรื่องการศึกษาของคณะสงฆ์กับการปฏิรูปการศึกษาตาม
พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๔.
- สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน. การบริหารมุ่งผลสัมฤทธิ์. ม.ท.ป., ๒๕๔๕.
- สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. แนวทางการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษา
ขั้นพื้นฐาน. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๕๒.
- สุทธพงศ์ ดันตยาพิศาลสุทธิ. พระราชบัญญัติคณะสงฆ์. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรมการศาสนา,
๒๕๕๐.
- สุทิน นพเกตุ. สิทธิมนุษยชนศึกษา ยุทธศาสตร์สู่การสร้างนวัตกรรม วิธีชีวิตสิทธิมนุษยชนและ
สุจริตชน. กรุงเทพมหานคร : คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, ๒๕๔๙.
- สุนันทา เลาหนันท์. การพัฒนาองค์กร. กรุงเทพมหานคร : ซีวีแอลการพิมพ์, ๒๕๕๓.
- อานุภาพ อธิธำมณ. ปันดาวให้เป็นดาวรุ่ง. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๑.
- อุทัย เลาหิเชียร. รัฐประศาสนศาสตร์ : ลักษณะวิชาและมิติต่างๆ. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์
เสมาธรรม, ม.ป.ท.
- จิตยา วุฒิเมธี. สังคมวิทยา. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๓๗.

๒) วิทยานิพนธ์

- พระครูสังฆรักษ์ทรงพรณ ชยทนต์ (ภิรมย์พร) “การประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหาร
กิจการคณะสงฆ์ของพระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ ผุสฺสธมฺโม)” วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร
มหาบัณฑิต, การจัดการเชิงพุทธ, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยา, ๒๕๕๕).
- พระสุภาพ อภิชาติ (โทนหงส์สา) “บทบาทพระสังฆาธิการกับการบริหารวัดโดยใช้หลักธรรมาภิบาล
อำเภอดุสิตบุรีพิกุลพิกุล จังหวัดร้อยเอ็ด”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, การ
จัดการเชิงพุทธ, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยา, ๒๕๕๖).
- นายเนพล ทรัพย์คง “การบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของวัดโสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรา”,
วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต รัฐประศาสนศาสตร์,(มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕).

บรรณานุกรม (ต่อ)

- ดาบตำรวจกฤษณ พลอาจ, “การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนตำบล ป่าพุทรา อำเภอลำลูกขัน จังหวัดกาฬสินธุ์”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕).
- นพพล สุรณครินทร์, “การนำหลักธรรมาภิบาลมาปรับใช้ในองค์การบริหารส่วนตำบลตามทัศนะของประชาชน จังหวัดเชียงใหม่”, **วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๘).
- พระอธิการไสว ผลญาโณ (มีตา), “การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗).
- พิศสมัย หมกทอง, “การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของสำนักงานเขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕).
- กนกวรรณ โกมลิตพิงศ์, “การบริหารกิจการคณะสงฆ์จีนนิกายในประเทศไทย”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต**, สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑).
- กฤษณา คิตติ, “การพัฒนารูปแบบการประเมินผลการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ”, **วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต**, สาขาการวัดผลและประเมินผล, (บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๗).
- จุฬารักษ์ มาเสถียรวงศ์, “นโยบายและยุทธศาสตร์ทางการศึกษาแบบมุ่งอนาคตเพื่อเด็กและเยาวชนไทย”, **วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต**, สาขาวิชาพัฒนาสังคม (บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๔).
- ชาโรณี ตรีวัธณ, “การพัฒนาสมรรถภาพการจัดการเรียนการสอนของครูประถมศึกษาตามแนวคิดการศึกษาผ่านบทเรียน”, **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต**, สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน (บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐).
- ณัณศภรณ์ นิลอรุณ, “การพัฒนาระบบการจัดการความรู้ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา”, **วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต**, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา (บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๒).
- นงลักษณ์ เรือนทอง, “รูปแบบการบริหารโรงเรียนที่มีประสิทธิผล”, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา **วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๐).
- พระครูสังฆรักษ์พิศวีร์ ธีรปัญญา, “บทบาทของพระสงฆ์ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ : ศึกษากรณี พระสงฆ์ในการจังหวัดนนทบุรี”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑).
- พระธนดล นาคพิพัฒน์, “การบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐).

บรรณานุกรม (ต่อ)

- พระมหาเรีงศักดิ์ พิมพ์สกุล, “รูปแบบการบริหารวัดในทศวรรษหน้า”, **วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต**, สาขาบริหารการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๔๕).
- ทวี เขจรกุล, “บทบาทเจ้าอาวาสในการบริหารจัดการวัดในเขตปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย”, **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, ๒๕๔๖).
- พระครูปลัดอาทิตย์ อุตถเวที (ของดี), “การศึกษาแนวคิดและวิธีการปกครองคณะสงฆ์ ของพระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) : ศึกษาเฉพาะกรณีพระสังฆาธิการในเขตปกครองภาค ๒”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖).
- บุญช่วย จันทร์เฮา, “พฤติกรรมกรรมการบริหารของเจ้าอาวาสที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานวัดเขตปกครองคณะสงฆ์คณะจังหวัดกรุงเทพมหานคร”, **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๔๔).
- พระมหากมล โปร่งใจ (ขนติโร), “ประสิทธิภาพการบริหารงานคณะสงฆ์อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน”, **วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๐).
- บัณฑิต ฉัตรวิโรจน์. "การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบการจัดความรู้เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการสอนของนักศึกษาครู". **วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต**. สาขาวิชาอุดมศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐).
- พระมหาศรณชัย มหาบุญญ. "การพัฒนากิจการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในยุคโลกาภิวัตน์". **วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖).
- พระมหาอำนาจ ปวทโน, "การพัฒนารูปแบบการจัดการการศึกษาพระปริยัติธรรม", **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต**, สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗).
- พระราชรัตนมงคล (มนตรี ยางอิสาร). "การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมวิธีการสอนศีลธรรมระดับมัธยมศึกษาตอนต้นของพระสอนศีลธรรมตามโครงการของกระทรวงศึกษาธิการ". **วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต**. สาขาวิชาการศึกษาผู้ใหญ่, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๔).
- พัชรพร วีรสิทธิ์, "ความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบห้าประการของบุคลิกภาพและความสามารถในการเผชิญปัญหาและอุปสรรคตามหลักอิทธิบาท ๔ ของเจ้าหน้าทีที่ปฏิบัติงานอยู่ในสำนักงานประกันสังคม", **วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๖).

บรรณานุกรม (ต่อ)

ปรีชา กันธิยะ, "การพัฒนารูปแบบการบริหารโรงเรียนที่พระมีส่วนร่วมในการสอนศีลธรรม", **วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต**, สาขาการบริหารการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยสยาม, ๒๕๕๑).

พระบุญประทาน ญาณทีโป (ทะปะละ), "ศึกษาปัจจัยนำไปสู่ผลสัมฤทธิ์และความพึงพอใจของนักเรียนต่อการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี: กรณีศึกษาวัดจองคำ อำเภอหางาว จังหวัดลำปาง ปีการศึกษา ๒๕๕๒", **ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓).

พระมหาไกรวรรณ ปุณฺณันท์, "ผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสำนักเรียนพระปริยัติธรรม", **ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต**, สาขาการบริหารการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๒).

(๓) รายงานการวิจัย

บุญหนา จิมาโนง. "การประเมินประสิทธิภาพการสอนของพระสอนศีลธรรมในสถานศึกษาเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๙". **รายงานการวิจัย**. กรุงเทพมหานคร : โครงการพระสอน.

ธานินทร์ ศิลป์จารุ. **การวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ**. กรุงเทพมหานคร : บิสิเนสเอนาร์คแอนด์ดี.

พรเพ็ญ อยู่บำรุง. "งานวิจัยเรื่องการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการเทศบาลตำบลเขต **จังหวัดสมุทรสาคร**". วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๕๑.

พระมหาสหัส จิตฺตสาโร. "การบริหารองค์การคณะสงฆ์". **รายงานการวิจัย**. คณะครุศาสตร์, มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๕๑.

สมชาย ไมตรี. "การศึกษาของพระสงฆ์ในประเทศไทย: กรณีศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี". **รายงานการวิจัย**. สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, ๒๕๓๙.

(๔) บทความ

พระศรีคัมภีร์ญาณ (สมจินต์ สมมาปญโญ). "แนวทางพัฒนาคณะธรรมจริยธรรมในสถานศึกษาโดยกระบวนการเรียนการสอน". **รวมบทความทางวิชาการ**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.

(๕) สัมภาษณ์

พระครูประทีปธรรมวงศ์. เจ้าคณะอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์, ๓ มกราคม ๒๕๖๑

พระครูนิยุตธรรมสาทร. เจ้าคณะตำบลแคน อำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์, ๒ มกราคม ๒๕๖๑

นายคณิสสนม ศรีเจริญ. นายอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์, ๑๒ มกราคม ๒๕๖๑

นายภานุวัฒน์ บุติมาลย์. นายกเทศมนตรีตำบลแคน อำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์, ๓ มกราคม ๒๕๖๑

นายชาติรี จำปาทอง. ปลัดเทศมนตรีตำบลแคน อำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์, ๓ มกราคม ๒๕๖๑

นายสุเพียน เสริมแก้ว. ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านสร้างแก้ว ตำบลแคน อำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์,

๓ มกราคม ๒๕๖๑

บรรณานุกรม (ต่อ)

นางบุญสวย หวังสุข. กำนันตำบลแคน อำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์, ๒ มกราคม ๒๕๖๑

นายท่อน สุเพิ่ม. ผู้ใหญ่บ้านหมู่ ๑๔ ตำบลแคน อำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์, ๒ มกราคม ๒๕๖๑

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

หนังสือขอความอนุเคราะห์ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือในการวิจัย

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน คณะสังคมศาสตร์ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต โทร/แฟกซ์ ๐-๒๘๘๒-๓๑๕๔ ภายใน (๒๑๓๘)

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๒๖๑

วันที่ ๒๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๐

เรื่อง ขออนุมัติโครงการตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำสารนิพนธ์

นมัสการ พระปลัดระพิน พุทธิสารโร, ดร.

เนื่องด้วย พระสมจิตร ฉายา ญาณวิโร รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๒๐๔๐๓๒ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมภิบาล ของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าพระคุณท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขออาราธนาท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำสารนิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านด้วยดี ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุขะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์

พระปลัดระพิน พุทธิสารโร
พระปลัดระพิน พุทธิสารโร
๑๒, ๖.๓, ๒๕๖๐

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน คณะสังคมศาสตร์ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต โทร/แฟกซ์ ๐-๒๘๘๒-๓๑๕๔ ภายใน (๒๑๓๘)

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๒๖๑

วันที่ ๒๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๐

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำสารนิพนธ์

นมัสการ พระปลัดระพิน พุทธิสารโร, ดร.

เนื่องด้วย พระสมจิตร ฉายา ญาณวิโร รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๒๐๔๐๓๒ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมภิบาล ของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าพระคุณท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขออาราธนาท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำสารนิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านด้วยดี ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุธะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์

พระปลัดระพิน พุทธิสารโร
พระปลัดระพิน พุทธิสารโร
๑๒, ๖.๓, ๒๕๖๐

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน คณะสังคมศาสตร์ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต โทร/แฟกซ์ ๐-๒๘๘๒-๓๑๕๕ ภายใน (๒๑๓๘)

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๒๖๑

วันที่ ๒๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๐

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำสารนิพนธ์

เรียน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อนันต์ กระสังข์

เนื่องด้วย พระสมจิตร ฉายา ญาณวีโร รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๒๐๔๐๓๒ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมภิบาล ของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขอเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำสารนิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุธะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์

๓๐๐๑/๐๖

 (ผศ.ดร. อนันต์ กระสังข์)
 ๒๓.๑๑.๒๕๖๐

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน คณะสังคมศาสตร์ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต โทร/แฟกซ์ ๐-๒๘๘๒-๓๑๕๔ ภายใน (๒๑๓๘)

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๒๖๑

วันที่ ๒๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๐

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำสารนิพนธ์

เรียน อาจารย์ ดร.รัฐพล เย็นใจมา

เนื่องด้วย พระสมจิตร ฉายา ญาณวิโร รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๒๐๔๐๓๒ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมภิบาล ของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขอเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำสารนิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุธะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์

๐๔/๑๑/๒๐๖๐/๑๖/๒๖๑/๒๖๑
เพื่อที่จะดำเนินการแก้ไขเครื่องมือ
3๐/๑๑/๒๐๖๐
ดร.รัฐพล เย็นใจมา

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน คณะสังคมศาสตร์ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต โทร/แฟกซ์ ๐-๒๘๘๒-๓๑๕๔ ภายใน (๒๑๓๘)

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๒๖๑

วันที่ ๒๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๐

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำสารนิพนธ์

เรียน อาจารย์ ดร.ประเสริฐ อิลาว

เนื่องด้วย พระสมจิตร ญาภา ญาณวิโร รหัสนิมิต ๕๙๐๑๒๐๔๐๓๒ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมภิบาล ของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำสารนิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุธะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์

ตรวจแล้ว

ดร.ประเสริฐ อิลาว

12 ธ.ค. 2560

ภาคผนวก ข
ผลการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง(loc)

_ผลการหาคำดัชนีความสอดคล้องตามวัตถุประสงค์เป็นรายข้อ (IOC) ของแบบสอบถาม
เรื่อง การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการ

ในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์

ผู้วิจัย พระสมจิตร ญาณวิโร

หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ร.บ.	การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการ ในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์	ผู้เชี่ยวชาญคนที่					สรุปและแปลผล		
		๑	๒	๓	๔	๕	รวม	ค่า IOC	แปลผล
	๑. ด้านนิติธรรม								
๑.	พระสังฆาธิการมีการกำหนดผู้รับผิดชอบและภารกิจหน้าที่ด้านการปกครองอย่างชัดเจน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒.	พระสังฆาธิการมีการพิจารณาสั่งการด้านการปกครองมีการอ้างถึงระเบียบและความเป็นธรรม	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓.	พระสังฆาธิการมีการแบ่งแยกการใช้อำนาจด้านการปกครองอย่างชัดเจน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๔.	พระสังฆาธิการใช้อำนาจด้านการปกครองในแต่ละฝ่ายสามารถตรวจสอบได้	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๕.	พระสังฆาธิการปฏิบัติหน้าที่ด้านการปกครองได้ยึดตามกรอบระเบียบของวัด	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
	๒. ด้านคุณธรรม								
๖.	พระสังฆาธิการมีขั้นตอนการจัดสรรงบประมาณอย่างเป็นระบบและมีการจัดทำรายงานการเงินสม่ำเสมอและถูกต้อง	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๗.	พระสังฆาธิการมีความเมตตากรุณาและยุติธรรมต่อทุกคน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๘.	พระสังฆาธิการมีการสร้างความรักสามัคคีในหมู่คณะสงฆ์	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๙.	พระสังฆาธิการใช้ระบบคุณธรรมในการบริหารจัดการวัด	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้

๐๖.

ที่	การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักกรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการ ในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์	ผู้เชี่ยวชาญคนที่					สรุปและแปลผล		
		๑	๒	๓	๔	๕	รวม	ค่า IOC	แปลผล
๑๐.	พระสังฆาธิการมีระบบการตรวจสอบการทำงานด้านการปกครองที่มีประสิทธิภาพ								
๓. ด้านความโปร่งใส									
๑๑.	พระสังฆาธิการมีความโปร่งใสในการบริหารงานของกิจการคือไม่ซ่อนเร้นหรือปิดบังต้องเต็มใจและอำนวยความสะดวกให้	+๑	+๑	+๑	๐	+๑	๔	๐.๘	ใช้ได้
๑๒.	พระสังฆาธิการดำเนินงานที่เปิดเผยมี่ระบบกติกากที่ตรงไปตรงมา ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารและสามารถตรวจสอบได้	+๑	+๑	+๑	-๑	+๑	๓	๐.๖	ใช้ได้
๑๓.	พระสังฆาธิการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตรวจสอบและติดตามการทำงานของคณะสงฆ์ได้	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๔.	พระสังฆาธิการประชาชนรู้ขั้นตอนที่จะติดต่องานและสามารถตรวจสอบการทำงานได้	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๕.	พระสังฆาธิการภายในวัดมีความโปร่งใสในการตัดสินใจในการบริหารงาน เงิน คน มีการสื่อสารที่ดี	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๔. ด้านการมีส่วนร่วม									
๑๖.	พระสังฆาธิการเป็นคนที่มีความใจกว้างขวางและมีจิตใจหนักแน่นต่อสภาพการณ์และคำพูดที่ขัดแย้งไม่เป็นมิตร	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๗.	พระสังฆาธิการหมั่นอบรมผู้ได้บังคับบัญชาให้มีความสามารถในการทำงาน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๘.	พระสังฆาธิการมีการรับฟังความคิดเห็นจากผู้อื่นด้วยความเต็มใจ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๙.	พระสังฆาธิการกระบวนการตัดสินใจใช้เสียงส่วนใหญ่/ฉันทามติ(เห็นพ้องต้องกัน)	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒๐	พระสังฆาธิการการกำหนดกฎกติกากและการปฏิบัติตามกฎกติกากที่ตกลงกันไว้อย่างเคร่งครัดโดยคำนึงถึงสิทธิเสรีภาพความยุติธรรมของสมาชิกเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้

ที่	การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการ ในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์	ผู้เชี่ยวชาญคนที่					สรุปและแปลผล		
		๑	๒	๓	๔	๕	รวม	ค่า IOC	แปลผล
	๕. ด้านความรับผิดชอบ								
๒๑.	พระสังฆาธิการปฏิบัติต่อผู้มีส่วนได้เสียอย่างเท่าเทียมกัน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒๒.	พระสังฆาธิการมีความรับผิดชอบต่อการปฏิบัติหน้าที่	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒๓.	พระสังฆาธิการมีความสำนึกในหน้าที่โดยมีความรู้ความสามารถที่เหมาะสมในงานที่ทำ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒๔.	พระสังฆาธิการมีคุณธรรมและส่งเสริมการกำกับดูแลที่ดีให้กับวัด	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒๕.	พระสังฆาธิการมีการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการที่ยึดแนวทางธรรมาภิบาลมาใช้ในวัด	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
	๖. ด้านความคุ้มค่า								
๒๖.	พระสังฆาธิการเป็นผู้ปกครองบังคับบัญชาดูแลแนะนำ สั่งสอนพระภิกษุ สามเณรและฆราวาสผู้อยู่ในวัดให้มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย ให้อยู่ในศีลธรรมอันดี	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒๗.	พระสังฆาธิการให้ร่วมแรงร่วมใจกันปฏิบัติศาสนกิจดำเนินกิจกรรมและโครงการต่างๆของวัดให้สำเร็จได้ด้วยดี มีประสิทธิภาพสูงและให้วัดมีความเจริญรุ่งเรือง	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒๘.3	พระสังฆาธิการ มีการจัดทำรายงานการเงินสม่ำเสมอทุกปีและมีขั้นตอนการจัดสรรงบประมาณอย่างเป็นระบบ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒๙.	พระสังฆาธิการมีการสนับสนุนให้บุคลากรเข้ารับการฝึกอบรมเพิ่มพูนความรู้การปกครองได้ดี	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓๐.	พระสังฆาธิการมีการใช้เทคโนโลยีเครื่องมืออุปกรณ์ต่างๆ ที่ทันสมัยเพื่อลดต้นทุน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้

ภาคผนวก ค

หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม
(Try-Out)

ที่ ศธ ๖๑๐๕./๑๐๑๐

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนปี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๒๐ ธันวาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
นมัสการ พระครูประทีปธรรมวงศ์ เจ้าคณะอำเภอสนม
สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระสมจิตร์ ฉายา ญาณวิโร รหัสนิมิต ๕๙๐๑๒๐๔๐๓๒
นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้
ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมภิบาล ของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัด
สุรินทร์” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้เกี่ยวกับเรื่องที่มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากพระสงฆ์ในการปกครองของ
พระคุณท่าน เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวม
ข้อมูลในการวิจัยซึ่งเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการ
เชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จาก
พระคุณท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงน้อมสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

นมัสการด้วยความเคารพ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์

ดร.สุรพล สุษะพรหม
๒๐/๑๒/๖๐

ภาคผนวก ง

ผลการหาความเชื่อมั่น ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (a-coefficient)

ผลการหาค่า Reliability (Alpha)

เรื่อง การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการใน อำเภอสันม จังหวัดสุรินทร์

ชื่อ พระสมจิตร ญาณวิโร (บุญปก)

Case Processing Summary

		N	%
Cases	Valid	158	100.0
	Excluded ^a	0	.0
	Total	158	100.0

a. Listwise deletion based on all variables in the procedure.

Reliability Statistics

Cronbach's Alpha	N of Items
.942	35

Item-Total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
Age	115.0127	353.630	-.283	.947
Vassa	115.4620	343.957	-.015	.945
Naktaam	113.8861	347.821	-.112	.947
Pareantaam	115.4557	349.664	-.155	.948
Saman	115.5380	351.855	-.294	.946
a1	113.5063	323.271	.684	.939
a2	113.5759	320.335	.733	.938
a3	113.6392	322.016	.567	.940
a4	113.6329	321.495	.673	.939
a5	113.6266	323.165	.636	.939
b1	113.5190	323.665	.626	.939
b2	113.6329	320.094	.664	.939
b3	113.6646	320.543	.674	.939
b4	113.7278	322.671	.662	.939
b5	113.7215	318.648	.743	.938
c1	113.6329	325.966	.600	.940
c2	113.6519	321.337	.746	.938
c3	113.7089	324.412	.600	.939
c4	113.7152	323.008	.634	.939
c5	113.8228	322.796	.616	.939
d1	113.5696	318.820	.763	.938
d2	113.7658	325.798	.607	.939
d3	113.7532	317.193	.729	.938
d4	113.5253	319.831	.719	.938

๑๓๐.
พระสมจิตร ญาณวิโร

d5	113.6519	321.477	.708	.939
e1	113.6772	315.914	.736	.938
e2	113.7278	320.148	.738	.938
e3	113.5443	322.059	.733	.938
e4	113.6013	321.655	.718	.938
e5	113.6392	321.531	.677	.939
f1	113.5823	321.136	.752	.938
f2	113.5570	320.337	.716	.938
f3	113.6203	324.313	.585	.940
f4	113.6329	324.348	.657	.939
f5	113.6899	318.024	.775	.938

ศ.
พระสมณกฤษฎา กิตฺติธัมม

ภาคผนวก จ

หนังสือขอความอนุเคราะห์แจกแบบสอบถามเพื่อการวิจัย

ที่ ศธ ๖๑๐๕./๑๐๑๐

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนบิ ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๒๐ ธันวาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
นมัสการ พระครูประทีปธรรมวงศ์ เจ้าคณะอำเภอสนม
สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระสมจิตร์ ฉายา ญาณวิโร รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๒๐๔๐๓๒
นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้
ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมภิบาล ของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัด
สุรินทร์” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากพระสงฆ์ในการปกครองของ
พระคุณท่าน เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวม
ข้อมูลในการวิจัยซึ่งเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการ
เชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จาก
พระคุณท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

นมัสการด้วยความเคารพ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์

Mr. Surapong Suewattana
12/1/20

ภาคผนวก ฉ

หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย(สัมภาษณ์)

ที่ ศธ ๖๑๐๕./๑๐๑๐

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนปี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๒๐ ธันวาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
นมัสการ พระครูประทีปธรรมวงศ์ เจ้าคณะอำเภอสนม
สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระสมจิตร์ ฉายา ญาณวิโร รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๒๐๔๐๓๒
นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้
ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมภิบาล ของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัด
สุรินทร์” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้เกี่ยวข้องกับเรื่องที่มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากพระสงฆ์ในการปกครองของ
พระคุณท่าน เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวม
ข้อมูลในการวิจัยซึ่งเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการ
เชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จาก
พระคุณท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

นมัสการด้วยความเคารพ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์

พ.อ.สุรพล สุษะพรหม
๒๐/๑๒/๖๐

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๑๐๑๑

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนปี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอบัวน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๒๐ ธันวาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

นมัสการ พระครูสุตภิตพัฒน รองเจ้าคณะอำเภอสนม

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระสมจิตร์ ฉายา ญาณวีโร รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๒๐๔๐๓๒
นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้
ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาล ของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัด
สุรินทร์” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้เกี่ยวกับเรื่องที่มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึงใคร่
ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยซึ่ง
จะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านด้วยดี
และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงน้อมสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

นมัสการด้วยความเคารพ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์

ดร.สุรพล สุษะพรหม
๓/ธ.ค./๒๕๖๐

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๑๐๑๑

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนบิ ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๒๐ ธันวาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขออนุญาตให้หนังสือเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

นมัสการ พระครูนิยุตธรรมสาทร เจ้าคณะตำบลแคน

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระสมจิตร์ ฉายา ญาณวีโร รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๒๐๔๐๓๒
นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้
ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมภิบาล ของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัด
สุรินทร์” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึงใคร่
ขออนุญาตให้โปรดพิจารณาอนุญาตให้หนังสือดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยซึ่ง
จะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านด้วยดี
และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงน้อมส่งมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

นมัสการด้วยความเคารพ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุพล สุธะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์

ทราบดี
ทราบดี
วันที่ ๑๒ ธ.ค. ๖๑

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๑๐๑๑

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนบิ ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๒๐ ธันวาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขออนุญาตให้หนังสือเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

นมัสการ พระครูปริยัติสุทธิวงศ์ เจ้าคณะตำบลหัวงัว

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระสมจิตร์ ฉายา ญาณวีโร รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๒๐๔๐๓๒
นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้
ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมภิบาล ของพระสังฆาธิการในอำเภอสมน จังหวัด
สุรินทร์” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึงใคร่
ขออนุญาตให้โปรดพิจารณาอนุญาตให้หนังสือดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยซึ่ง
จะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านด้วยดี
และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

นมัสการด้วยความเคารพ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สู่ะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์

(พระครูปริยัติสุทธิวงศ์)

๒ ม.ค. ๖๑ .

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๑๐๑๑

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนปี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๒๐ ธันวาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน นายคณิสสนิม ศรีเจริญ นายอำเภอสนม

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระสมจิตร์ ฉายา ญาณวิโร รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๒๐๔๐๓๒
นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้
ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมภิบาล ของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัด
สุรินทร์” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้มีความจำเป็นที่ต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึงใคร่
ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยซึ่ง
จะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ
ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์

๑๖ ธันวาคม
พระคณิสสนิม ศรีเจริญ
วันที่ ๑๖ มกราคม ๒๕๖๑

๑๖ ธันวาคม
๒๖ ม.ค. ๖๑

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๑๐๑๑

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนบิ ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๒๐ ธันวาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน นายสุเพียร เสริมแก้ว ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านสร้างแก้ว
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระสมจิตร ฉายา ญาณวีโร รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๒๐๔๐๓๒
นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้
ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาล ของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัด
สุรินทร์” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึงใคร่
ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยซึ่ง
จะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ
ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุพจน์ สุธะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์

(นางสุเพียร เสริมแก้ว)

3 ธ.ค. 61

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๑๐๑๑

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โซนบี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๒๐ ธันวาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขออนุญาตให้บันทึกข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน นายกเทศมนตรีตำบลแคน

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระสมจิตร ฉายา ญาณวีโร รัชสประจำตวันินิต ๕๙๐๑๒๐๔๐๓๒
นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้
ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาล ของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัด
สุรินทร์” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึงใคร่
ขออนุญาตให้โปรดพิจารณาอนุญาตให้บันทึกดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยซึ่ง
จะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ
ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุพล สุธะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์

3 มกราคม ๒๐๑๘

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๑๐๑๑

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนบิ ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอบางบาล
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๒๐ ธันวาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขออนุญาตให้หนังสือเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน นางบุญสวย หวังสุข กำนันตำบลแคน

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระสมจิตร ฉายา ญาณวีโร รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๒๐๔๐๓๒
นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้
ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาล ของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัด
สุรินทร์” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึงใคร่
ขออนุญาตให้โปรดพิจารณาอนุญาตให้หนังสือดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยซึ่ง
จะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ
ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์

นางบุญสวย หวังสุข

๒ ธ.ค. ๒๕๖๐

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๑๐๑๑

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนบิ ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๒๐ ธันวาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขออนุญาตเผยแพร่ข้อมูลให้บันทึกข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน นายท่อน สุเพิ่ม ผู้ใหญ่บ้านหมู่ ๑๕ ตำบลแคน

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระสมจิตร ฉายา ญาณวีโร รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๒๐๔๐๓๒
นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้
ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาล ของพระสังฆาธิการในอำเภอสมน จังหวัด
สุรินทร์” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้เกี่ยวข้องกับเรื่องที่มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึงใคร่
ขออนุญาตเผยแพร่ข้อมูลให้บันทึกดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยซึ่ง
จะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ
ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุพล สุยะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์

นายท่อน สุเพิ่ม
อ. ๑๒ ๑๒ ๖๑

ภาคผนวก ข
แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย
การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของ
พระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์

คำชี้แจง

๑. แบบสอบถามชุดนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาวิจัยการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการ ในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์

๒. แบบสอบถามมีทั้งหมด ๓ ส่วน คือ

ส่วนที่ ๑ แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ส่วนที่ ๒ แบบสอบถามเกี่ยวกับการบริหารจัดการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการ ในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์

มี ๖ ด้าน ได้แก่

๑) ด้านนิติธรรม	จำนวน ๕ ข้อ
๒) ด้านคุณธรรม	จำนวน ๕ ข้อ
๓) ด้านความโปร่งใส	จำนวน ๕ ข้อ
๔) ด้านการมีส่วนร่วม	จำนวน ๕ ข้อ
๕) ด้านความรับผิดชอบ	จำนวน ๕ ข้อ
๖) ด้านความคุ้มค่า	จำนวน ๕ ข้อ

ส่วนที่ ๓ แบบสอบถามปลายเปิดเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะการดำเนินการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการ ในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์

๓. แบบสอบถามฉบับนี้ จะใช้สำหรับเก็บข้อมูลตามทัศนะของท่าน โดยผู้ศึกษาจะนำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์เพื่อให้ได้ข้อสังเกตที่เป็นประโยชน์ต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการ ในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์

๔. กรุณาตอบแบบสอบถามตามความเป็นจริง ผู้ศึกษาจะเก็บข้อมูลของท่านเป็นความลับและนำเสนอเป็นภาพรวมเท่านั้น ไม่มีผลกระทบใดๆ ต่อสถานภาพของท่านแต่อย่างใด จึงใคร่ขอความร่วมมือจากท่าน ได้กรุณาตอบแบบสอบถามชุดนี้ให้ครบถ้วน

ผู้ศึกษาหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามในครั้งนี้และขออนุโมทนาขอบคุณ มา ณ โอกาสนี้

พระสมจิตร ญาณวีโร (บุญปก)
 นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
 สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ส่วนที่ ๑ ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง โปรดใส่เครื่องหมาย ✓ ลงใน ☐ หน้าข้อความเกี่ยวกับตัวท่าน (กรุณาตอบทุกข้อ)

๑. อายุ

☐ ๒๐ ปี

☐ ๓๑ - ๔๐ ปี

☐ มากกว่า ๕๐ ปี

☐ ๒๑ - ๓๐ ปี

☐ ๔๑ - ๕๐ ปี

๒. พรรษา

☐ ๑ - ๕ พรรษา

☐ ๑๑ - ๒๐ พรรษา

☐ มากกว่า ๓๐ พรรษา

☐ ๖ - ๑๐ พรรษา

☐ ๒๑ - ๓๐ พรรษา

๓. วุฒิการศึกษานักธรรม

☐ ไม่มีนักธรรม

☐ นักธรรมโท

☐ นักธรรมตรี

☐ นักธรรมเอก

๔. วุฒิการศึกษาเปรียญธรรม

☐ ไม่มีวุฒิเปรียญธรรม

☐ เปรียญธรรม ๓ ประโยค

☐ เปรียญธรรม ๗-๙ ประโยค

☐ ประโยค ๑-๒

☐ เปรียญธรรม ๔-๖ ประโยค

๕. วุฒิการศึกษาสามัญ

☐ ต่ำกว่าปริญญาตรี

☐ ปริญญาโทขึ้นไป

☐ ปริญญาตรี

๒.๑	พระสังฆาธิการมีขั้นตอนการจัดสรรงบประมาณอย่างเป็นระบบและมีการจัดทำรายงานการเงินสม่ำเสมอและถูกต้อง					
๒.๒	พระสังฆาธิการมีความเมตตากรุณาและยุติธรรมต่อทุกคน					
๒.๓	พระสังฆาธิการมีการสร้างความรักสามัคคีในหมู่คณะสงฆ์					
๒.๔	พระสังฆาธิการใช้ระบบคุณธรรมในการบริหารจัดการวัด					
๒.๕	พระสังฆาธิการมีระบบการตรวจสอบการทำงานด้านการปกครองที่มีประสิทธิภาพ					
ข้อที่	การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์	ระดับความคิดเห็น				
		มากที่สุด (๕)	มาก (๔)	ปานกลาง (๓)	น้อย (๒)	น้อยที่สุด (๑)
๓. ด้านความโปร่งใส						
๓.๑	พระสังฆาธิการมีความโปร่งใสในการบริหารงานของกิจการคือไม่ซ่อนเร้นหรือปิดบังต้องเต็มใจและอำนวยความสะดวกให้					
๓.๒	พระสังฆาธิการดำเนินงานที่เปิดเผยมีระบบกติกาที่ตรงไปตรงมา ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารและสามารถตรวจสอบได้					
๓.๓	พระสังฆาธิการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตรวจสอบและติดตามการทำงานของคณะสงฆ์ได้					
๓.๔	พระสังฆาธิการประชาชนรู้ขั้นตอนที่จะติดต่องานและสามารถตรวจสอบการทำงานได้					
๓.๕	พระสังฆาธิการภายในวัดมีความโปร่งใสในการตัดสินใจในการบริหารงาน เงิน คน มีการสื่อสารที่ดี					
ข้อที่	การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการ ในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์	มากที่สุด (๕)	มาก (๔)	ปานกลาง (๓)	น้อย (๒)	น้อยที่สุด (๑)
๔. ด้านการมีส่วนร่วม						
๔.๑	พระสังฆาธิการเป็นคนที่มีความใจกว้างขวาง และมีจิตใจหนักแน่นต่อสภาพการณ์และคำพูดที่ขัดแย้งไม่เป็นมิตร					
๔.๒	พระสังฆาธิการหมั่นอบรมผู้ใต้บังคับบัญชา ให้มีความสามารถในการทำงาน					
๔.๓	พระสังฆาธิการมีการรับฟังความคิดเห็นจากผู้อื่นด้วยความเต็มใจ					

๔.๔	พระสังฆาธิการกระบวนการตัดสินใจใช้เสียงส่วนใหญ่/ฉันทามติ(เห็นพ้องต้องกัน)					
๔.๕	พระสังฆาธิการการกำหนดกฎกติกาและการปฏิบัติตามกฎกติกาที่ตกลงกันไว้อย่างเคร่งครัดโดยคำนึงถึงสิทธิเสรีภาพความยุติธรรมของสมาชิกเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม					
ข้อที่	การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการ ในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์	ระดับความคิดเห็น				
		มากที่สุด (๕)	มาก (๔)	ปานกลาง (๓)	น้อย (๒)	น้อยที่สุด (๑)
๕. ด้านความรับผิดชอบ						
๕.๑	พระสังฆาธิการปฏิบัติต่อผู้มีส่วนได้เสียอย่างเท่าเทียมกัน					
๕.๒	พระสังฆาธิการมีความรับผิดชอบต่อการปฏิบัติหน้าที่					
๕.๓	พระสังฆาธิการมีความสำนึกในหน้าที่โดยมีความรู้ความสามารถที่เหมาะสมในงานที่ทำ					
๕.๔	พระสังฆาธิการมีคุณธรรมและส่งเสริมการกำกับดูแลที่ดีให้กับวัด					
๕.๕	พระสังฆาธิการมีการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการที่ยึดแนวทางธรรมาภิบาลมาใช้ในวัด					
ข้อที่	การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการ ในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์	มากที่สุด (๕)	มาก (๔)	ปานกลาง (๓)	น้อย (๒)	น้อยที่สุด (๑)
๖. ด้านความคุ้มค่า						
๖.๑	พระสังฆาธิการเป็นผู้ปกครองบังคับบัญชาดูแลแนะนำ สั่งสอนพระภิกษุ สามเณรและฆราวาสผู้อยู่ในวัดให้มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย ให้อยู่ในศีลธรรมอันดี					
๖.๒	พระสังฆาธิการให้ร่วมแรงร่วมใจกันปฏิบัติศาสนกิจดำเนินกิจกรรมและโครงการต่างๆ ของวัดให้สำเร็จไปด้วยดี มีประสิทธิภาพสูง และให้วัดมีความเจริญรุ่งเรือง					
๖.๓	พระสังฆาธิการ มีการจัดทำรายงานการเงินสม่ำเสมอทุกปี และมีขั้นตอนการจัดสรรงบประมาณอย่างเป็นระบบ					
๖.๔	พระสังฆาธิการมีการสนับสนุนให้บุคลากรเข้ารับการฝึกอบรมเพิ่มพูนความรู้การปกครองได้ดี					
๖.๕	พระสังฆาธิการมีการใช้เทคโนโลยีเครื่องมืออุปกรณ์ต่างๆ ที่ทันสมัยเพื่อลดต้นทุน					

ตอนที่ ๓ ความคิดเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักกรรมมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์

๑. ด้านนิติธรรม

๑.๑) ปัญหาอุปสรรค ด้านนิติธรรม

.....

.....

.....

.....

๑.๒) ข้อเสนอแนะ ด้านนิติธรรม

.....

.....

.....

.....

๒. ด้านคุณธรรม

๒.๑) ปัญหาอุปสรรค ด้านคุณธรรม

.....

.....

.....

.....

๒.๒) ข้อเสนอแนะ ด้านคุณธรรม

.....

.....

.....

.....

๓. ด้านความโปร่งใส

๓.๑) ปัญหาอุปสรรค ด้านความโปร่งใส

.....

.....

.....

.....

๓.๒) ข้อเสนอแนะ ด้านความโปร่งใส

.....

.....

.....

.....

๔. ด้านการมีส่วนร่วม

๔.๑) ปัญหาอุปสรรค ด้านการมีส่วนร่วม

.....

.....

.....

.....

๔.๒) ข้อเสนอแนะ ด้านการมีส่วนร่วม

.....

.....

.....

.....

๕. ด้านความรับผิดชอบ

๕.๑) ปัญหาอุปสรรค ด้านความรับผิดชอบ

.....

.....

.....

.....

๕.๒) ข้อเสนอแนะ ด้านความรับผิดชอบ

.....

.....

.....

.....

๖. ด้านความคุ้มค่า

๖.๑) ปัญหาอุปสรรค ด้านความคุ้มค่า

.....
.....
.....
.....

๖.๒) ข้อเสนอแนะ ด้านความคุ้มค่า

.....
.....
.....
.....

ขอขอบพระคุณทุกท่านที่ให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการวิจัยครั้งนี้

ภาคผนวก ซ
แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย
เรื่อง การบริหารจัดการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของ
พระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์

ผู้ถูกสัมภาษณ์.....พระราชา/อายุ.....
 วุฒิทางการศึกษานักธรรม.....วุฒิทางการศึกษาเปรียญธรรม.....
 วุฒิทางการศึกษาสามัญ.....
 ตำแหน่งทางการปกครอง.....
 ผู้สัมภาษณ์.....วันที่สัมภาษณ์.....
 สถานที่.....

ตอนที่ ๒ การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์

๑. แนวทางในการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์ ด้านนิติธรรม ควรทำอย่างไร

.....

๒. แนวทางในการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์ ด้านคุณธรรม ควรทำอย่างไร

.....

๓. แนวทางในการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์ ด้านความโปร่งใส ควรทำอย่างไร

.....

๔. แนวทางในการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัด
สุรินทร์ ด้านการมีส่วนร่วม ควรทำอย่างไร

๕. แนวทางในการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัด
สุรินทร์ ด้านความรับผิดชอบ ควรทำอย่างไร

๖. แนวทางในการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลของพระสังฆาธิการในอำเภอสนม จังหวัด
สุรินทร์ ด้านความคุ้มค่า ควรทำอย่างไร

ขอขอบพระคุณทุกท่านที่ให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการวิจัยครั้งนี้

พระครูประทีปธรรมวงศ์เจ้าคณะอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์
ผู้ให้สัมภาษณ์

พระครูนิตยุตธรรมสาทร เจ้าคณะตำบลแคน อำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์
ผู้ให้สัมภาษณ์

พระครูปริยัติสุทธีวงศ์ เจ้าคณะตำบลหัวงัว อำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์
ผู้ให้สัมภาษณ์

พระครูบริหารชัยมงคล เจ้าคณะอำเภอศรีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์
ผู้ให้สัมภาษณ์

นายคณัสนันท์ ศรีเจริญ นายอำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์
ผู้ให้สัมภาษณ์

นายจำปี จำปาทอง ปลัดเทศบาลตำบลแคน อำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์
ผู้ให้สัมภาษณ์

นายสุเพียร เสริมแก้ว ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านสร้างแก้ว
ตำบลแคน อำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์
ผู้ให้สัมภาษณ์

นายภานุวัฒน์ บุติมาลย์ นายกเทศมนตรีตำบลแคน อำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์
ผู้ให้สัมภาษณ์

นางบุญสวย หวังสุข กำนันตำบลแคน อำเภอสนม จังหวัดสุรินทร์
ผู้ให้สัมภาษณ์

นายท่อน สุเพิ่ม ผู้ใหญ่บ้านหมู่ ๑๔ ตำบลแคน อำเภอสมน จังหวัดสุรินทร์
ผู้ให้สัมภาษณ์

ประวัติผู้วิจัย

- ชื่อ : พระสมจิตร ญาณวีโร (บุญปก)
- เกิด : วันที่ ๔ เดือนมิถุนายน พ.ศ. ๒๕๑๑
- สถานที่เกิด : บ้านเลขที่ ๑๓๑ หมู่ ๕ บ้านสร้างแก้ว ต. แคน อ. สนม จ. สุรินทร์
รหัสไปรษณีย์ ๓๒๑๖๐
- การศึกษา : ประถมศึกษาปีที่ โรงเรียนบางแคเหนือ แขวงบางแคเหนือเขต ภาษีเจริญ จ.
กรุงเทพฯ
- มัธยมศึกษา ม.ต้น : โรงเรียน วัดรางบัว. หมู่ 6 ซอยเพชรเกษม 33 แขวงบางหว้า เขตภาษีเจริญ
กรุงเทพมหานคร 10160
- นักรธรรมชั้นเอก : พุทธศาสตรบัณฑิต (พธ.บ)มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- อุปสมบท : ณ วัดกลาง ต. มหาพรหมณ์ อ. บางบาล จ. พระนครศรีอยุธยา ๓๐ เดือน
กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๕ โดยมี พระครูสุนทรธรรมานุวัตร หรือ หลวงพ่อเอียด
อินทวิโส วัดไผ่ล้อม ต.สะพานไทย อ.บางบาล จ. พระนครศรีอยุธยา เป็นพระ
อุปัชฌาย์
- ที่อยู่ปัจจุบัน : วัดหนองบัว ตำบลพระแก้ว อำเภอภาษี จังหวัด พระนครศรีอยุธยา.
- เบอร์โทรศัพท์ : ๐๖๒๕๖๘๒๒๔๗
- เข้าศึกษา : ต่ระดับปริญญาโท ที่บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย เมื่อวันที่ ๑ พฤษภาคม ๒๕๕๙- ๓๑ มีนาคม ๒๕๖๑